T.C.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yeni Türk Dili Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

GARİP HAREKETİ ŞİİR DİLİ

104740

Sezay Soykara
2501980580

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Hayati DEVELİ

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

İstanbul 2001

TEZ ONAYI

Enstitümüz **TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI** Anabilim Dalında **2501980580** numaralı **SEZAY SOYKARA'NIN** hazırladığı "**GARİP HAREKETİ ŞİİR DİLİ** "konulu **YÜKSEK LİSANS** ile ilgili **TEZ SAVUNMA SINAVI,** Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 28.Maddesi uyarınca **05.10.2001 CUMA** günü saat: **10.30'da** yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin ..Kabul........'ne* **OYBİRLİĞİ /~~OYÇOKLUĞUYL~~A** karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ(*)	İMZA
PROF.DR.MUSTAFA ÖZKAN	Kabul	[signature]
PROF.DR.MUHAMMET YELTEN	Kabul	[signature]
PROF.DR.MUSA DUMAN	Kabul.	[signature]
PROF.DR.HAYATİ DEVELİ	Kabul	[signature]
DOÇ.DR.CEVAL KAYA	Kabul	[signature]

ÖZ

Bu tezde 20.yy. Türk şiirinin önemli aşamalarından biri olan Garip Hareketinin şiir dili özelliklerini araştırdık. Garip hareketine dahil olan Orhan Veli Kanık, Oktay Rifat Horozcu, Melih Cevdet Anday'ın bu dönemde yazdıkları şiirler dilbilimsel bir metodla incelenmiştir. Araştırmamızda sonuca ulaşabilmemiz için öncelikle şiir dili incelemelerinin nasıl yapıldığını ve şiir dilinin ne olduğunu saptamaya çalıştık. Sonraki iki bölümde ise Garip hareketinin Türk şiir geleneği içindeki yerini ve Garip şairlerinin kendilerini bir önceki şiir geleneğinden ayıran görüşlerini belirginleştirdik. Garip hareketi şiir dilinin özelliklerini tespit aşamasında öncelikle şiir dilini diğer dil çeşitlerinden ayıran önemli kıstaslardan biri olan sözdizimsel çözümlemeye başvurduk. Şiir dilinin belirleyici özelliklerinden olan göstergeler ise araştırmamızda iki şekilde ele alındı. Bu bölümde öncelikle Garip hareketi şiir dili için belirleyici özelliklerden biri olan göstergeler tür bakımından incelendi. Böylece döneminde oldukça eleştirirken Garip şiirinin kelime kadrosu ve bunların türlere göre dağılımı saptandı. Bir sonraki bölümde ise şiir dilinin önemli özelliklerinden biri olan ses yönünün şiir dilinde nasıl kullanıldığını belirlemeye ve göstermeye çalıştık. Kendinden önceki şiir geleneğinin ses unsurlarına karşı çıkan Garip şiirinde şiirin ses düzeyinin araştırılması da bizi önemli sonuçlara götürdü. Son aşamada ise Garip şairlerinin şiire bakışına ve şiirdeki sözdizimsel, sessel, anlamsal düzeye göre ortaya çıkan biçimsel özellikler belirlendi. Bu bölümlerin tümünde ortaya çıkan veriler Garip şiirinin önemli özelliklerinden biri olan konuşma dilinden sözdizimsel, anlambilimsel, ve sessel yönden nasıl yararlandıklarını da göstermekte bize yardımcı oldu.

ABSTRACT

In this thesis, we have investigated the characteristics of the poem language of the Garip Movement, which is one of the important milestones in the Turkish poem of the 20. Century. The poems written by Orhan Veli Kanık, Oktay Rifat Horozcu, and Melih Cevdet Anday belonging to the Garip Movement have been investigated by a linguistic metod. We have first of all tried to determine how the investigations for poem languages were made and what the poem language was in order to be able to reach a conclusion in our research. We have then determined the place of the Garip Movement in the Turkish poem tradition and the views of the Garip poets distinguishing them from the poem tradition that was in existence before them in the following two sections. During the stage of determinig the poem language characteristics of the Garip movement, we first of all implemented a syntax analysis, which is one of the most important criteria in distinguishing the poem language from other language types. The indicators that are among the distinguishing characteristics of the poem language have been dealed with in our study in two ways. First of all the indicators that among the distinguishing characteristics of the Garip movement poem language have been analyzed from the point of view of type in this section. In this way, the vocabulary of the Garip movement, which had been highly criticized at those times and their distribution according to types have been determined. Then, we tried to define and show the direction of phonology, which is among the important characteristics of the poem language in the following section. The investigation of the phonology level in the Garip poem, opposing the phonological components of the poem tradition before it revealed importan findings. The view of the Garip poets to poetry and the formal characteristics that were revealed according to the level of syntax, phonology, semantic level in the poems were determined in the last section. The data that were obtained in all these sections were helpful to us determining how the Garip poetry had utilized the colloquial language, syntax, semantic, phonological point of view, which were among one of its most important characteristics.

ÖNSÖZ

Bu tezde genel edebiyat bilimi içinde değerlendirilmesine alıştığımız şiire dilbilimsel metodlarla yaklaşmak yani şiirin sözdizimsel, sesbilimsel ve anlambilimsel düzeyde incelenmesi amaçlanmıştır. Böylece şiir dilini diğer dil çeşitlerinden (konuşma dili, düzyazı) ayıran özellikler dilbilimin sunduğu olanaklarla aydınlatılmaya çalışılmıştır.

Köklü bir şiir geleneğine sahip Türk edebiyatında şiir diline uyguladığımız bu dilbilimsel bakışı belli bir şiir anlayışına sahip Garip Hareketiyle sınırladık. Türk edebiyatında geleneksel şiir dilinden ayrılarak yeni bir şiir dili yaratan Garip Hareketinin dilini incelemek bizi iki önemli noktada yoğunlaştırdı. Bir yandan Garip Hareketinin reddettiği şiir dili geleneği karşısında nasıl bir şiir dili kurduğu, gelenekten ne ölçüde yararlandığı araştırılırken bir yandan da Garip şiirinin asıl malzemesi olan konuşma dilini inceleme fırsatı bulduk. Böylece Garip hareketinin kurduğu yeni şiir dilinin dayanağı olan günlük dil içindeki şiir dili unsurlarının da altı çizilmiş oldu.

Şiir dilinin dilbilimin bir dalı olarak kabul edilmesi ve bu alanda çalışmalar yapılması oldukça yeni bir konudur. Şiir dili üzerine genel saptamaları ve terimleri içeren çalışmalar görülse de derinliğine yapılan çalışmaların azlığı söz konusudur. Yine de batıdaki dilbilim çalışmalarının Türk şiir diline genel olarak uygulayan sınırlı sayıda araştırmacıların çalışmaları bize incelememizde ışık tuttu.

Şiir dili gibi zengin, kapsamlı bir konuda çalışmamız için beni yüreklendiren, bana ışık tutacak temel kaynaklara ulaşmamda yardımcı olan tez danışmanım Doç. Dr. Hayati DEVELİ'ye ve bu alanda bizden evvel çalışmış, araştırmalarını ortaya koymuş tüm araştırmacılara teşekkür ederim.

KISALTMALAR LİSTESİ

Akt.	Aktaran
Bkz.	Bakınız
Çev.	Çeviren
Der.	Derleyen
FDE	Hacettepe Üniv.Ed.Fak. Fransız Dili ve Ed. Dergisi
Fr.	Fransızca
İng.	İngilizce
RTET	Resimli Türk Edebiyatı Tarihi
TDK	Türk Dil Kurumu

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ 1

1. GARİP HAREKETİ ÖNCESİ CUMHURİYET ŞİİRİNE BİR BAKIŞ.....13

2. GARİP ŞAİRLERİNİN ŞİİRE BAKIŞI...31
2.1. Garip Şairlerinin Karşı Çıktıkları Gelenek...34
2.1.1. Vezin ve Kafiye...34
2.1.2. Ahenk 36
2.1.3. Edebî Sanatlar...37
2.1.4. Şiirin Diğer Sanatlarla İlişkisi 40
2.1.5. Şiirin Hitap Ettiği Kitle 41
2.1.6. Kelime Kadrosu (Söz Dağarı) 42
2.1.7. Mısracı Zihniyete Karşı Çıkış 43
2.1.8. Şiir Dili ve Nesir Dili 44
2.1.9. Şiir Dili ve Konuşma Dili..46

3. SÖZDİZİMSEL ÖZELLİKLER...52
3.1. Mısrada Tamamlanmayan Cümleler (Sözdizimsel kırıklık) 54
3.1.1. Noktalama İşaretleri 55
3.1.2. Fiilimsiler 61
3.1.3. Bağlaçlar...67
3.1.3.1. Cümle Başı Bağlaçları 70
3.1.3.1.1. Fakat İfadesi Taşıyanlar...70
3.1.3.1.2. Netice ve İzah İfadesi Taşıyanlar 73
3.1.3.1.3. Madem ki İfadesi Taşıyanlar..74
3.1.3.2. Karşılaştırma Bağlaçları..75
3.1.3.3. Sona Gelen Bağlaçlar...76
3.1.3.4. Sıralama Bağlaçları 77
3.1.3.5. Denkleştirme Bağlaçları..84
3.1.4. Şart eki..85
3.1.5. İsim Tamlamaları...89
3.2. Mısrada Tamamlanan Cümleler 93
3.3. Eksiltili Anlatım 99
3.3.1. Cümleden öğe eksilterek yapılan eksiltili anlatım.........................101

3.3.1.1. Yüklemin Söylenmediği Cümleler 101
3.3.1.1.1. Tasvir Cümleleri 104
3.3.1.2. Öznenin Söylenmediği Şiirler 105
3.3.2. Üç nokta işareti kullanılarak bitirilmemiş cümleler 106
3.4. Kurallı ve Devrik Cümleler 108
3.4.1. Kurallı Cümleler 110
3.4.2. Devrik Cümle 113
3.4.2.1. Devrik Tamlamalar 114
3.5. Soru Cümleleri 116
3.5.1. Soru Anlamı Taşıyan Kelimelerle Kurulan Soru Cümleleri .. 117
3.5.1.1. Merak Duygusu İçeren Soru Cümleleri 117
3.5.1.2. Olumsuzluk anlamı taşıyan soru cümleleri 118
3.5.1.3. Bir durumdan emin olunmadığını bildiren soru cümleleri 120
3.5.1.4. Şairin söylediklerine okuyucuyu inandırma, kendini onaylatma amacıyla kullanılan soru cümleleri 120
3.5.1.5. Cümleye hayıflanma duygusu katan soru cümlesi 121
3.5.1.6. Cümleye şart anlamı katan soru cümlesi 121
3.5.2. Soru anlamının vurguyla sağlandığı cümleler 122

4. ŞİİR DİLİNDE GÖSTERGELERİN SEÇİMİ 123
4.1. Göstergelerin kelime türlerine göre tasnifi 123
4.1.1. İsimler 123
4.1.2. Sıfatlar 125
4.1.2.1. Niteleme Sıfatları 125
4.1.2.2. Belirtme Sıfatları 126
4.1.2.2.1. Belgisiz Sıfatlar 126
4.1.2.2.2. İşaret Sıfatları 126
4.1.2.2.3. Sayı Sıfatları 126
4.1.3. Zamirler 126
4.1.3.1. Kişi Zamirleri 127
4.1.3.2. Belgisiz Zamir 127
4.1.3.3. İşaret Zamirleri 128
4.1.3.4. Soru Zamiri 128
4.1.4. Fiiller 128
4.1.4.1. Garip Şiirinde Fiil Kipleri 129
4.1.4.1.1. Haber Kipleri 130

4.1.4.1.2. Dilek Kipleri 134
4.1.4.2. Fiillerde Şahıs 136
4.1.4.2.1. I. Tekil Şahıs 137
4.1.4.2.2. II. Tekil Şahıs 138
4.1.4.2.3. III. Tekil Şahıs 139
4.1.5. Zarflar 140
4.1.6. Fiilimsiler 141
4.1.6.1. İsimfiiller 141
4.1.6.2. Sıfatfiiller 141
4.1.6.3. Bağfiiller 142
4.1.7. Bağlaç 142
4.1.8. Edatlar 142
4.2. Göstergelerin Anlam Yönünden Yararlanma 143
4.2.1. Temel Anlam 146
4.2.2. Yan Anlam (Connotation) 147
4.2.3. Özel İsimler 148
4.2.3.1. Şahıs İsimleri 149
4.2.3.2. Mekân İsimleri 160
4.2.3.3. Tarihî Olaylar 168
4.2.4. Eşanlamlı Öğelerden Yararlanma 169
4.2.4.1. İkilemeler 169
4.2.4.2. Eşanlamlı Kelime Tekrarı 170
4.2.5. Karşıt Anlamlı Öğelerden Yararlanma 170
4.2.5.1. Karşıt kavramlardan yararlanma 171
4.2.5.2. Anlamca birbirine karşıt önermeleri kullanma 173
4.2.6. Benzetme 176
4.2.6.1. Günlük Dilde Kullanılan Benzetmeler 177
4.2.6.2. Şairlerin Özgün Benzetmeleri 178
4.2.7. Şiir Dilinde Aktarmalar 181
4.2.7.1. Deyim Aktarması 181
4.2.7.2. Ad Aktarması 182
4.2.8. Kişileştirme 184
4.2.8.1. Teşhis 185
4.2.8.2. İntak 188
4.2.9. Mizah 189
4.2.9.1. Nükteli Şiirler 190
4.2.9.2. Kastedilenin Tersini Söyleme 191

4.2.9.3. Kara Mizah 192
4.2.10. Garip Şiirinde Çocuk Dili 195
4.2.11. Şiir Dilinde Sapmalar 198
4.2.11.1. Sesbilimsel Sapma 199
4.2.11.2. Tarihsel Dönem Sapmalar 202
4.2.11.3. Anlambilimsel Sapma (Alışılmamış Bağdaştırma) .203
4.2.12. Konuşma Dili Öğelerinden Yararlanma 208
4.2.12.1. Deyimler 208
4.2.12.2. Atasözleri 232
4.2.12.3. Argo 233
4.2.12.4. Kalıplaşmış Sözler 236
4.2.12.4.1. Dua, hayırdua (iyi dilek bildiren) sözler 236
4.2.12.4.2. Kötü dilek, beddua 237
4.2.12.4.3. Hitap 237
4.2.12.4.4. Konuşma Diline Ait Kalıplaşmış Tamlamalar ..238
4.2.12.4.5. Anonim halk edebiyatı ürünleri (tekerleme, mani, ninni) 239
4.2.12.4.6. Özdeyiş niteliğindeki kalıplaşmış sözler 241

5. ŞİİR DİLİNDE SES ÖĞELERİNDEN YARARLANMA 242
5.1. Şiir dilinde tekrarlar 242
5.1.1. Mısra Sonu Ek Tekrarı 243
5.1.2. Mısra sonu kelime Tekrarı 246
5.1.3. Mısra İçi Kelime Tekrarı 251
5.1.4. Mısra Başı Kelime Tekrarı 257
5.1.5. Kıvrımlı Tekrar 261
5.1.6. Mısra Tekrarı 263
5.2. Mısra Uzunluğu 268

6. ŞİİRDE BİÇİM 270
6.1. Mısra Bölümlenmesi 270
6.2. Mısra Sayısı 273

SONUÇ 275

KAYNAKÇA 280

GİRİŞ

Her ulusun kültür ve edebiyatında önemli bir yer tutan şiirin tarihi pek çok dilin ilk yazılı ürünlerine hatta yazının olmadığı şiirin din, büyü ve raksla iç içe olduğu en eski dönemlere kadar uzanır. Bu, Köprülü'den[1] Caudwell'e kadar bir çok araştırmacının birleştiği bir noktadır. İlkel insan toplulukları, karşısında çaresiz kaldığı doğayı ve doğaüstü güçleri yenebilmek için şiirin etkili anlatımından medet ummuşlardır. İlk insanın konuşması şiir diliyledir. Caudwell'den özetleyerek söylersek şiir insan aklının estetik etkinliklerinin en eskilerinden biridir. Şiiri, -kesin bir tanım olarak kabul etmemek kaydıyla- günlük konuşmanın yüceltilmiş bir biçimi olarak tanımlamak da mümkündür. Bu yüceltmede onu sıradan konuşma dilinden ayıran ve ona gizemli ve büyülü bir güç veren biçimsel özelliklerin (ölçü, kafiye, ses yinelemeleri vb.) payı vardır (Caudwell, 1998:21).

Her ülkede şiiri değişik yönleriyle ele alıp tanımlayan edebiyat tarihçileri, araştırmacıları, şairler vardır. Bu kimselerin tanımları genellikle şiirin ne olup olmadığı içeriği, ses yapısı ve kelimelerin birbirleriyle olan ilişkilerini ortaya çıkarmaya yöneliktir. Şiir kelimesinin farklı dillerdeki kökenine baktığımızda da şiirin farklı yönlerinin ön plana çıktığını görürüz (Aksan, 1996:06). Şiir kavramını karşılamak üzere Batı dillerinde kullanılan "poeme"(fr.), "poem" (ing.) gibi kelimelerin Yunanca'daki "yapmak, imâl etmek, yaratmak, uydurmak" anlamına gelen "poeia" köküne dayandığını ve bunun türevi olan bir kelimeden (poie:ma'dan ki bu kelime yapılmış şey, eser/yapıt, şiir, manzume demektir.) çıktığını görüyoruz. Latince (poeta) kanalıyla batı dillerine geçen ve yaratı biçiminde aktarılan bu kelimenin, şiirin özünü açıklar nitelikte olduğu görülmektedir. Eski Yunan'da (Homeros döneminde) şiirle müziğin sıkı ilişkisini gösteren bir adlandırma görülür: "Aoidos", hem ozan hem şarkıcı demektir. "Ode" ise hem şarkıcıdır, hem de nağmeyle okunan şiir anlamındadır. Çincede şiir kavramı, söz anlamına gelen "şı" kelimesiyle karşılanmıştır. Şiirin sözden geldiği, özlemlerin ürünü olduğu

---

[1] Köprülü, Türk Edebiyatı'nın Menşe'i başlıklı yazısının "Şiirin ilk cemiyyetlerde nasıl başladığı ve güzel sanatların başka kollarla münasebeti" bölümünde şiirin din ve büyü ile iç içe olduğunu belirtir (1989:49-56).

"kalbimizdeyken özlem, sözlere döküldüğünde şiir" adını aldığı açıklanmıştır. Şiiri baş tacı etmiş Arap edebiyatında şiir (şi'r) hissetmek, sezmek, sezgiyle bilmek kavramlarından doğmuştur. Şiir kelimesinin semantik anlam alanına şair-şuur-şiar kelimeleri girmektedir ki bu, şiirin niteliği açısından olduğu kadar anlam dairesi ve çağrışım alanı açısından da çok önemlidir. Şiir: zengin sembollerle, ritimli sözlerle, seslerin uyumlu kullanımıyla ortaya çıkan edebî anlatım biçimi; şuur: bilinç, insanın kendisini ve çevresini tanıma yeteneği, bir topluluktaki ruhî durumların bütünü; şiar duyuş, düşünüş ve inanışta ayırıcı özellik, bir şeyi benzerlerinden ayıran özellik, nişan alâmet anlamına gelir (H.Akay, 1996:7-8). Türkçe'de ise şiir kavramıyla "şarkı, melodi" kavramının birbirinden ayrılmadığını görürüz. Uygur ve Karahanlı dönemlerinde "yır" veya "ır" olarak kullanılan kelime "şarkı, türkü" anlamındadır. Bu kelimelerden türemiş "yırlamak, ırlamak" kelimelerinin "koşuk okumak" anlamına gelişi ilgi çekicidir (Aksan, 1995:09).

Çalışmamızda Aksan'ın şiirin başlıca özelliklerini bir araya getirerek şiirin çerçevesini belirleyen şiir tanımını temel aldık. "Şiir, gerek içerik, öz gerekse söze dönüştürme, sunuluş açısından özgün, etkilemeye, duygulandırmaya yönelik bir söz sanatı ürünüdür." (a.e:08) Bu tanımda şiirin iki yönü ön plana çıkar. İçerik ve öz kavramları şairin duygu, düşünce dünyasında doğmuş imajlar, tasarımlar; sunuluş kavramıyla da bu imaj ve tasarımların içten, etkili bir anlatımla okura ulaşması kastedilir. Bu tanımdan da anlaşılabileceği gibi şiir, içerik ve sunumun mutlak uyumuyla oluşur. Ancak şiir dili incelemesi söz konusu olduğunda araştırmacının daha çok sunumla (dile getiriliş biçimiyle) ilgilenmesi gerekir. Bu konuda H.Akay "Şiir, dilden doğan bir söz sanatıdır." (H.Akay, 1996:09) veya M.Kaplan "Şiir meselesi her şeyden önce dil meselesidir. Zira dil, şiirin sadece hammaddesi değil, aynı zamanda kaynağıdır." (M.Kaplan, 1994:280) diyerek şiirde anlatılanlar kadar bunların dile getiriliş şeklinin de o ölçüde önemli olduğunu vurgulamıştır.

Paul Valery'nin dil içinde ayrı bir dil olarak tanımladığı şiir, ortak dille aynı sözcükleri kullanan, ama onları değişik görev ve değerlerle, yeni birleşimlerle, yeni anlatım araçları olarak sunan bir dilsel dizgedir. Bu kimliğiyle şiir de "dili inceleyen bilim, dilin bilimi" olarak tanımlanan dilbilimin inceleme alanına girer. Buna bağlı

olarak pek çok araştırmacı, dilbilimcinin şiir dilinin düzeni ve olanakları üzerinde çalışması gerekliliğinin üzerinde durur (Stankiewicz:1980, 545-546).

Dilin bildirişimi gerçekleştirebilmesi için Jakobson'a göre altı öğe gereklidir.1. Konuşucu 2. Dinleyici 3. Bildiri 4. Oluk 5. Gönderge 6. Düzgü ya da Dizge. Jakobson'a göre bildirişimde dizgilenmiş (düzgülenmiş) bir bildirinin konuşucudan dinleyene aktarılması sırasında söz konusu altı öğeden biri ağır basabilir. Böylece egemen öğeye göre değişik dilsel işlevler ortaya çıkar. K.Bühler'in oluşturduğu üç işleve [2]Jakobson üç işlev daha ekleyerek dilsel işlevleri şöyle belirler:1.Coşku işlevi 2. Çağrı işlevi 3. Yazınsal işlev ya da sanat işlevi.[3] 4.İlişki işlevi 5.Gönderge işlevi 6.Üstdil işlevi. Bildiri kendi kendisine dönük olduğunda, doğrudan doğruya kendi kendisini amaçladığında, yazınsal işlevden ya da sanat işlevinden söz edilir. İçerikten çok deyişe (söyleyişe) önem verilen kullanımlarda bu durumla karşılaşılır. Jakobson bu işlevin yalnız şiirsel ya da yazınsal dili ilgilendirmediğini tanıtım, siyasî slogan gibi alanlarda da geçerli olduğunu belirtir (Vardar, 1998:63-64). Dolayısıyla şiir dilinin sadece şiirde karşımıza çıkmadığını etkili olmayı amaçlayan diğer yazın dallarında hatta yaşamın farklı alanlarında da karşımıza çıktığını söyleyebiliriz. Jakobson'un dilbilimin bir bölümü olarak tanımladığı yazınbilim, yazın işlevini sadece şiirdeki durumuyla ele almaz, herhangi bir başka işlevin yazın işlevine göre ön plana öne çıktığı, şiir dışında da ele alır (M.Rifat, 1998:86). Gerçekten şiirsel işlev dil kullanımının (söyleyişin) önem kazandığı farklı metinlerde de karşımıza çıkar: Deyimlerde atasözlerinde, dualarda, beddualarda, özdeyişlerde, reklamlarda veya siyasal sloganlarda vb. Örneğin "I like Ike" sloganı Jakobson'un dilin şiirsel işlevini göstermek için verdiği bir örnektir. "I like Ike" bir şiirin mısrası değildir, ancak bu slogan oluşturulurken başvurulan sessel oyunlar onun akılda kalan ve herkesçe bilinen bir örnek olmasına yol açmıştır.[5] Yine Türkçe'de kullanılan kimi deyimler ve atasözleri ses yinelemeleri ve etkileyici imgelerle şiirsel bir özellik taşır: "gönlünde taht kurmak, küplere binmek, sakla samanı gelir zamanı"örneklerinde olduğu gibi.

---

2 Bühler'e göre dilin üç işlevi vardır: 1.Sunma 2.Anlatım 3. Çağrı (Mukarovsky, 1982:149)

3 M.Rifat, Türkçe'de bunun için şiirsel işlev teriminin de kullanıldığını söyler(M.Rifat, 1998: 82)

Dilin işlevlerini belirleyen Mukarovsky de Bühler'in üç işlevine bir de dilin estetik işlevini ekler. Mukarovsky'ye göre estetik işlev dilsel göstergenin yapısını örnek alan bir işlevdir. Şiirde göstergeyle gerçek ilişkisi daha geri planda kalıyorsa estetik işlev ön plandadır. Mukarovsky ayrıca Jakobson'un da aktardığı gibi bu işlevin insanî her türlü eylemde karşımıza çıkabileceğini söyler. Konuşma içerisinde sözcükler, rastlantı sonucu bile olsa sesbilimsel bir bağlantı kurarak estetik işlevin öne çıkmasına neden olabilir (Mukarovsky, 1982:150).

Öyleyse şiir dilini bildirişim dilinden veya dilin şiirsel işlevini diğer işlevlerden ayıran nedir? Şiir dilinin bildirişim dilinden veya öteki dil türlerinden farkını vurgulayan kuramcılar bu farkı ortaya koyarken şiir dilinin değişik yönlerine dikkat çekmiştir. Örneğin D.Aksan şiir dilinin bildirmeyi değil, duygulandırmayı ya da heyecan vermeyi amaçlayan farklı bir dil olduğunu söylerken şiir dilinin insanda estetik heyecan uyandırmayı amaçlayan yönünü vurgular. Aksan bu düşüncesini ünlü dilci ve düşünür Carnap'tan aktardığı şu cümleyle örnekler: "İçinde güneş ışını ve bulut geçen bir şiirin amacı bize hava durumuyla ilgili olaylardan haber vermek değildir" (Aksan, 1974:559). Genette ise yazınsal dili (şiir dilini) ortak dilden ayıran farklılığın araçlardan çok amaçlarda olduğunu, bir kaç sapma dışında yazarın dili kullanan diğer bireylerle aynı dili kullandığı ancak bunu diğerleriyle aynı tarzda ve aynı amaçla gerçekleştirmediğini (M.Rifat, 1998:223) söyler. Nüket Güz, şiir dilinin kullandığı malzeme konusunda yukarıda adı geçen araştırmacılarla hemfikirdir ancak şiir dilinin çeşitli nedenlerle bildirişim dilinden farklılaştığını ekler. Güz, şiiri şiirsel işlevin yoğun biçimde yer aldığı bir dizge olarak tanımlar. Bu dizgede dilden hem araç hem de amaç olarak yararlanılması, ya da Jakobson'un deyişiyle "bildirişimin doğrudan doğruya kendisine dönmesi, kendisini amaçlaması" şiir dilinin en temel özelliğidir (N.Güz, 1989:165). Şiir dili ile bildirişim dilinin farklarından biri de daha önce değindiğimiz dil tanımlarında sözü edilen "dilin toplumsal yönü"dür. Bildirişim dilinin öğeleri aynı dili konuşanlarca kabul edilmiş öğelerdir. Oysa şiir dili bireysel bir dildir. Şair bu bireysel dil kullanımıyla anlatım biçimleri ve ses açısından bildirişim dilinden uzaklaşır. Dili kendine ait kodları olan bir ikinci dile dönüştürür. Prag Dilbilim Okulu şairin dilinin o güne kadar var olan şiir geleneğinden ve

dönemin bildirişim dilinden yola çıkarak oluşan özgün, bireysel bir dil olduğunu vurgular. Aynı dilbilimciler belli dönemlerde şiirin varolan şiir geleneğinden faydalanmayı reddettiği noktada bildirişim diline daha çok yaklaştığını söyler[4] (M.Rifat, 1998:34). Şiir dilinin bildirişim dilinden farklılaştığı, kendine özgü bir nitelik kazandığı başka bir nokta da bildirişim diliyle bir çatışma içinde olması ve bu dilden sapmaları da vurgulamasıdır. "Şiir kendi gelişimi içinde, sürekli olarak nesneler dünyasının yeni olanaklarıyla ve dilin sözlüksel dizgesiyle bir mücadele içindedir." (Mukarovsky, 1982:152) Şair etkili olmak, yeni anlatım yolları bulmak için dilin yaratıcılığını kullanarak standart dilin sınırlarını zorlayıp dilsel sapmalara neden olabilir. Şiir dili ile bildirişim dili arasındaki farklardan biri de sözcüklerin birbirleriyle olan ilişkisinde ortaya çıkar. Stephan Mallarme "Şiir, sözcüklerle kurulur." der. Düzyazı veya konuşma dili dediğimiz bildirişim dili dizgeleri de sözcüklerle kurulur. Fakat Mallarme'nin dikkat çekmek istediği nokta, şiir dilinde sözcüklerin düzenlenmiş, ilişkiye sokulmuş olmasıdır. Şiir dilinde sözcükler arasındaki bağ, çok daha sıkı kurallara bağlıdır. Şiirde asıl olan özelliklerden biri de sözcükler arasında kurulan bu şiirsel yüktür. Şairin, şiiri oluştururken kullandığı sözcükler yeni anlamlar, çağrışımlar, yeni boyutlar kazanarak birtakım tasarımlar ve duygularla birleşerek bildirişim dilinden ayrılır.

Şiir dilinin bildirişim dilinden (günlük dilden) farklı olduğunu savunan bu araştırmacılar yanında bunun aksini savunanlar da vardır. Bu araştırmacılara göre şiiri şiir yapan özellikler bir haber metninde veya bir makalede de rastlanabilir. Şiiri bunlardan ayıran, günlük dil üzerinde yapılan birtakım sapmalar ve tekrarlardır. Bu nedenle şiir dili, bu görüşü benimseyenlerce dilin olanaklarının en uç noktada zorlandığı, en yaratıcı dil olarak tanımlanır (Işın Bengi'den akt. N.Yetkiner, 1994:53). Ünsal Özünlü de şiir ya da edebiyat dili denen dil kullanımının, herkesin kullandığı dilin sisteminden ayrı bir dil olmadığını belirtir. Ona göre şiir dili ve günlük dil kullanımlarını ayıran tek nokta, şiir dilindeki dil kullanımlarının günlük dil kullanımlarından daha yoğun olmasıdır. Günlük dille aynı olmasına rağmen bazı kuramcıların şiir dilini anlama ve yorumlamanın güç olduğu görüşüne karşı Özünlü,

---

4 Tezin diğer bölümlerinde daha ayrıntılı işlenecek olan Garip Hareketi Şiir Dili'nin oluşmasında bu eğilim etkili olmuştur.

bunun şiir dilinde kullanılan sözbilim kurguları ve dilbilim yapıları sonucunda göze çarpan olağan dil kullanımları dışındaki yapılardan kaynaklandığını savunur. Şiirdeki dil kullanımlarının değişik olmasının nedenlerini de şöyle sıralamaktadır:

1. Düzyazıya göre şiir daha az yer kapladığından şair az bir yerde olabildiğince çok ve çeşitli anlamlar içeren şeyler söylemek zorundadır.
2. Bu bağlamda söylenen söz ya da yazıların kolayca yinelenebilecek kadar basit, aynı zamanda herkesin kolayca yaratamayacağı kadar özgün olması.
3. Şair, okuyucu ya da dinleyicinin ilk anda dikkatini çekmek zorunda olduğundan bazı sözbilim kurgu ve dilbilim öğelerine de başvurmak zorundadır.
4. Geleneksel şiir türünde uyak yapma zorunluluğu şairi devrik cümle kullanmaya yöneltir.
5. Vurgu ve tonlama gibi parçalar üstü öğelerin önemli olduğu geleneksel şiir türlerinde kullanılan birtakım sözbilim ve dilbilim öğeleri şiir dilini düzyazı ve konuşma dilinden ayırır.
6. Şiirde duygusal öğeler devrikleşme ve öncelemelere (foregrounding) neden olduğundan, şiir dilinin kurgu ve yapısı da değişiktir.
7. Şiirlerin anımsanmalarını kolaylaştıran değişik yineleme türleri de önceleme ve devrikleşmeye neden olurlar (Özünlü, 1994:36).

G.Leech ise şiir dili ile günlük dil arasındaki ilişkiyi üç açıdan ele alır:

1. Şiir dili günlük dil kurallarına kimi zaman uymayabilir veya sapmalar gösterebilir.
2. Yaratıcı bir yazar, özellikle ozan, dilin iletişim bağlamının bağlı olduğu tarihsel ve toplumsal bağlama fazla bağlı kalmadan özgünlüğe önem verebilir.
3. Edebiyat dilinin önemli öğelerinden sayılan yergi (irony) ve eğretileme (metaphor) gibi söz sanatları günlük dil kullanımından kaynaklanır, bu ise şiir dilinin en belirgin özelliğini oluşturur. (Leech'den akt.İ.Boztaş, 1994:172)

Burada Leech şiir dilinin özgün olmak için günlük dilden sapmalarla zenginleştirilebileceğini söylerken aslında edebiyat dilinin en önemli özellikleri sayılan yergi ve benzetmenin kaynağının günlük dil olduğunu vurgular. Günlük dil ve şiir dili ilişkisini bu şekilde ortaya koyan Leech aslında günlük dil, şiir dili ve yazı dili diye bir ayrımın olmadığını ve bunu zorlamanın yapay bir ayrım olacağını belirtir (İ.Boztaş:172). Leech'in bu görüşüne bir yere kadar katılabiliriz. Gerçekten de günlük dilde kısa yoldan, etkili sözlerle iletişim kurmayı amaçladığımızda şiir diline ait özelliklerin günlük dilde de ortaya çıktığını görürüz. Günlük dil ve şiir dili arasındaki bu yakınlık, bize daha evvel değindiğimiz Jakobson'un dilin bir de şiirsel işlevi olduğu, bu şiirsel işlevin farklı alanlarda karşımıza çıkabileceği düşüncesini hatırlatır. Örneğin bebeğini "meleğim" diye seven bir annenin amacı ne karşısındakilerde bir estetik heyecan uyandırmak ne de dili kullanarak hüner göstermektir. O, bebeğine olan sevgisini etkili bir şekilde meleğin uyandırdığı saflık ve güzellik çağrışımlarından yararlanarak anlatmıştır. Şiir dilinin duygulandırmaya yönelen farklı bir dil olduğunu düşünen D.Aksan günlük dilin, yazı diline göre şiir diline daha çok benzediğini de kabul eder. "Konuşma dili, şiir diline daha yakındır; bu durum, konuşma sırasında yazı diline oranla etkili olmaya daha çok yönelmemizden ileri gelir. Kurallı, düzenli bir dil olan, düşünülenleri düzenli bir biçimde sıraladığı sözcüklerle anlatan yazı dilinin yanı başında konuşma dili, etkili olma çabasıyla zaman zaman kurallara ters düşen kullanımlara başvurur ; kısa ve etkili sözcükler bulur." (Aksan, 1974: 560).

Bu konuda iki farklı kurama karşı şiir dilinin bildirişim dilinin öğelerini kullanan bir dizge olduğunu söyleyebiliriz. Yani şiir dilinde kullanılan sözcükler de düzyazı ya da günlük dilde kullanılan sözcüklerdir. Ancak şiir dilinde, dilin şiirsel işlevi daha ağır basar ve dil alışılmış kullanımının dışında kendi içinde işlerlik kazanan ikincil bir dizge halini alır. Şiirde sözün daha etkili olabilmesi için şair kelimeler arasında hem anlam hem de ses düzeyinde çok sıkı bir bağ kurar. Şiir dilinde kelimeler arasında kurulan bu bağ bildirişim diline göre hem daha yoğun hem de daha gizlidir. Bildirişim dilinin söz konusu olduğu durumlarda dikkat, göstergeyle gerçek arasındaki ilişkide toplanır. Şiir dilinde ise göstergeyle bağlam arasındaki ilişki ön plana çıkar. Gerçekle gösterge arasındaki ilişkinin gizli olması, şiirsel bir

gereç ortaya çıkarır (Mukarovsky:148). Ancak şiir aynı dili konuşan insanlar (okuyucu) açısından anlam problemi yaratmaz. Çünkü şair kendi şiiri ile gerçeklik arasında kurduğu bağı okuyucusunun da kurabileceğinden emindir. Bunun dışında şiir dili, şairin yaratıcılığının ön plana çıktığı bir dildir. Appolinaire şiir hakkında "Güneşin altında söylenmedik söz yoktur, diyorlar. Doğru. Öyleyse ne yapacağız? Söylenenleri başka bir biçimde söylemeye çalışacağız." (akt.Canpolat, 1994: 166) der. Gerçekten de tarihi insanın konuşma yeteneğinin ortaya çıkışı kadar eskilere dayanan şiir ölümden aşka pek çok bireysel ve toplumsal konuyu işlemiştir. Buna rağmen dünya üzerinde hiç söylenmemiş ya da bugüne kadar söylenenlerden daha güzel aşk şiirleri yazılabilir (Aksan, 1995:14). Bu durum hem şairin yaratıcılığına hem de dilin yaratıcılığına (creativity) bağlıdır. H.Akay şiir dilinin yaratıcılığını şöyle vurgular: "Şiir dilini inkâr etmek, dilin yaratıcı kullanımını inkâr etmek demektir. Şiir dili oluşturmak demek, dilin imkânlarını zorlayarak onun bünyesinden yeni teşekküller, yeni kompozisyonlar, yeni cazibe birimleri üretmek;dili geniş anlamda yaratıcı biçimde kullanmak demektir" (H.Akay, 1994, 11). Şair ister var olan şiir geleneğinden yola çıksın, ister bildirişim diline yaklaşsın şairin oluşturduğu dil özgün ve bireysel olmalıdır. Bu noktada şair alışılmış dilin imkânlarının yetmediği yerde dilsel sapmalara ve alışılmamış bağdaştırmalara başvurabilir. Leech'ten aktararak söylersek bir şair, dili yaratıcı bir şekilde kullanmadan yaratıcı olamaz. Bir şairin dili yaratıcı şekilde kullandığını söyleyebilmemiz için Akay'a göre şu iki özelliğe dikkat edilmelidir. Bir şair,

a) Dilin yerleşmiş imkânlarını yeni bir tarzda kullanabiliyor,

b) Bu imkânların ötesine geçebiliyor, bunların ardındakini yakalayabiliyor ve dilde yeni iletişim imkânları yaratabiliyorsa dili yaratıcı bir şekilde kullanıyor demektir (Akay, 1994:14). Demek ki şair yaratıcı olmak için konuştuğu dilin kaynaklarına eğilir, ondan faydalanarak yeni bir dil oluşturur. Pek çok araştırmacı, yaratıcı bir şairin dili kullanırken oluşturduğu bu yeni iletişim imkânıyla dile katkıda bulunduğu konusunda birleşir. Bu düşünceyi Akay'dan aktardığımız şu cümlelerle pekiştirelim: "Gerçek şiirin diline giren kelime, artık halkın malı olmaktan çıkmıştır. Çünkü o artık günlük hayatta, gazetelerde, televizyonlarda kullanılan ve eskiyen dil değildir. Fakat

şiirin büyülü dünyasında değer kazanmış, mücehver gibi işlenmiş ve bir mahfaza içine alınmış kıymetli bir dildir." (Akay, 1994: 14). Şiirin özgün ve kalıcı olabilmek için dilin olanaklarını kullanırken ait olduğu dile de bazı şeyler katmasını D.Aksan'dan aldığımız örneklerle şöyle somutlaştırabiliriz:

Olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi

Kanunî Sultan Süleyman

Ayinesi iştir kişinin lafa bakılmaz
Şahsın görünür rütbesi aklı eserinde

Ziya Paşa (Aksan, 1995:11)

Şiir Dili İncelemesinde Temel Alınması Gereken Ayırt Edici Özellikler

Şiir dili incelemesi üzerine araştırmalar yapan kişilerin bu araştırmalarını yaparken hangi noktalara dikkat ettiğini saptayarak biz de Garip Hareketi Şiir Dili'ni incelerken hangi kıstasları gözönünde bulunduracağımızı belirlemeye çalıştık. Garip şairlerinin şiirlerinde bu kıstasların izini sürerek bunların kullanılışı veya kullanılmayışı sonucunda oluşan şiir dili özelliklerini saptamaya çalıştık.

D. Aksan'ın şiir dilinin incelenmesinde temel aldığı öğeler şöyledir (Aksan, 1995: 44):

1. Şiir dilinde doğal, rahat ve içten söyleyişten konuşulan dilden yararlanma.
2. Şiir dilinde eksiltili anlatım
3. Şiir dilinde göstergelerin anlam yönünden yararlanma
    a) Temel (göndergesel) anlam
    b) Yan anlam
    c) Duygu değeri
    d) Şiir dilinde özel adlardan yararlanma

e) Uzak çağrışımlar

f) Eşadlı ve çok anlamlı öğelerden yararlanma

g) Kavram karşıtlığından yararlanma

4. Benzetmeler

5. Şiir dilinde aktarmalar

a) Deyim aktarmaları

b) Ad aktarmaları

c) Şiir dilinde alışılmamış bağdaştırmalar

6. Şiir dilinde sapmalar

7. Şiir dilinde ses öğelerinden yararlanma

a) Uyak (kafiye)

b) Şiir dilinde ses yinelemeleri

c) Öteki yinelemeler

d) Cinas

e) Ölçü ve ritm

8. Şiir dilinde biçim

Garip Hareketi Şiir Dili'ni incelediğimiz bu çalışmada genelde D.Aksan'ın bu ilkelerini benimsedik. Ancak Aksan'ın çok fazla dikkate almadığı bazı noktalarda bu konu üzerine çalışmış diğer araştırmacıların düşüncelerinden yararlanmayı uygun bulduk.

Ü.Özünlü şiir dilinin ayırt edici özelliklerini saptarken Eski Yunan'daki geleneksel sözbilim (rhetoric)in dört ölçütünden yola çıkar. Bunlar:

1.Önceleme (foregrounding)

2. Koşutluk (parallelism)

3.Yineleme (repetition)

4.Sapma (deviation)

Bu ölçütler dil kullanımının sesbilgisi, biçimbilgisi, sözdizimi, ve anlambilim gibi her alanında görülebilir.

Sesbilgisi alanındaki bir incelemede şairin kullandığı ünlü ve ünsüzlerin şiirlerdeki dağılımı ve bunların belli anlamlar gösterdiğini ileri sürerek yorumlaması Özünlü gibi N.Güz'ün de benimsediği bir yöntemdir. Yine sesbilgisi içinde yer alabilecek bir başka inceleme de vurgu, ses yüksekliği kavşak ve ezgi düzenlerini ele alır. Biçimbilimsel inceleme de kelime ekleri, kelime yaratılması, hece sayısının çokluğuna ya da azlığına göre yapılır. Buna göre biçimbilimsel yaklaşım biçimbilgisel sapmaları da inceler. Ayrıca biçimbilimsel incelemede şairin kullandığı niteleme yapıları da incelenir. Özünlü'ye göre niteleme yapıları şairin dile olan yaklaşımının bir göstergesidir. Özünlü, şiir dilinin ayırt edici nitelikleri arasında saydığı sözdiziminin alışılmış cümle yapılarından farklı olma nedenini Leech'ten aktararak şöyle açıklar:

1. Çeşitli sebeplerle şiir cümlesinin devrikleşmesi
2. Şiirdeki bölükler arasında koşutluklar olması.
3. Yinelemelerin yapılması
4. Önceleme (ses ya da anlamla ilgili öğelerin ön plana çıkarılması)

Bu özellikler (bilinçli yapılan sözdizim değişiklikleri, koşutluk, yineleme ve önceleme) dönüşümsel dilbilgisi kurallarına göre incelendiğinde bu değişikliklerin sadece şiir cümlelerinin yüzey yapılarında olduğu görülür.[6] Anlambilim açısından şiir dili incelemelerinde öncelikle benzetme ve eğretileme (metaphor istiare), kişileştirme, zıtlık, çağrışımlar, kinaye, abartmalar, semboller, alay ve yergiler, acı şakalar (kara mizah), eşanlamlılık ve çokanlamlılıklar gibi anlam olaylarını inceler (Özünlü, 1991: 71-80).

Görüldüğü gibi Özünlü'nün temel aldığı bu incelemede bazı bakış açıları D.Aksan'la aynı olmasına rağmen çalışmamızda Garip Şiirinin Dilini tanımamıza yardımcı olabileceğini düşündüğümüz farklı öğeleri de içerir. Bunlar :

---

[6] Ö.Aydın da şiir dilinin sözdizimsel yapısının şiiri düzyazıdan ayıran en önemli fark olduğunu düşünür. Üretken Dönüşümsel Dilbilgi(ÜDD) kuramının şiirin sözdizimsel yapıdaki bu farklılığı ortaya çıkaran çalışmalar yaptığını söyler (Aydın, 1996:23).

1. Biçimbilgisi bakımından şairin kullandığı niteleme yapılarının incelenmesi
2. Hem parçalarüstü öğelerin vurgulanması hem de sözdizim açısından belirleyici olduğuna inandığımız kavşak noktaları ve ezgisel çizgi(dize kırılmaları)
3. Şiir dilinin önemli özelliği olan sözdizimsel yapının incelenmesi
4. Anlambilim açısından alay ve yergi (irony ve satire) ve kara mizah (sarcazm) öğelerinin de incelenmesi.

Çalışmamızda görüşlerinden yararlandığımız araştırmacılardan N.Güz, şiir dilinin incelenmesi konusunda Özünlü'nün incelemesine benzer bir yöntem kullanmakla birlikte şiirin biçimsel çözümlemesinde dize boyutlarının saptanmasına da yer verir. Dize uzunluklarına bir ses öğesi olarak yaklaşmayıp uzun ve kısa hecelerin şiirde yüklendiği anlam yükünü incelemesi dikkate değerdir. Bu bakış açısını çalışmamızda biz de kullandık.

Araştırmamızda şiir dili üzerinde görüşlerine yer verdiğimiz araştırmacılardan H.Akay, D.Aksan'ın bakış açısına yakın bir yöntemi benimser. İ.Boztaş ise şiir dili incelemesinde sapmalar ve yinelemeleri ön plana çıkarır.

1. GARİP HAREKETİ ÖNCESİ CUMHURİYET ŞİİRİNE BİR BAKIŞ

Garip şairlerinin şiire ve şiir diline yaklaşımını anlatmadan önce Cumhuriyet dönemi Türk şiirindeki temel eğilimleri belirlemek gerekir. Garip şairlerinin ortaya çıkışları "geleneğe karşı çıkmak, eskiyi yıkmak" düşüncesine dayanır. Onların Türk şiir diline getirdiği yeni söyleyiş imkânlarını ve onlara "I.Yeni" denmesini sağlayacak yenilikleri ortaya koymadan önce geleneğin ve eskinin ne olduğunu, buna bağlı olarak dile yansıyan özelliklerini kabaca belirlemeye çalıştık.

Cumhuriyetin kurulduğu yıllarda Cumhuriyet öncesinde edebiyat sahnesine çıkmış ve o dönemde de hayatta olan şairler, zevkleri ve şiir anlayışları ile varlıklarını sürdürür. Bu şairler arasında Abdülhak Hamit Tarhan, Cenab Şehabettin, Ali Ekrem Bolayır, Faik Ali Ozansoy, Hüseyin Siret, Mehmet Emin Yurdakul, Ziya Gökalp, Mehmet Akif Ersoy, Ahmet Haşim, Yahya Kemal'i sayabiliriz (Enginün, 1992:569). Bu şairler içinde dönemin şiire ilgi duyan kuşaklarını etkileyen iki şairden bahsedilir: 1. Yahya Kemal 2. Ahmet Haşim.

Cumhuriyet dönemi şiirinde şiirin öncelikle bir dil meselesi olduğunu kavrayan ve şiir üzerine en çok düşünen şairlerden biri belki de birincisi Yahya Kemal'dir. Yahya Kemal etkisi altında kaldığı batı şairlerinin çoğu gibi şiirin bir "dil mûsıkîsi" olduğunu düşünür.[1] Yahya Kemal, Faruk Nafiz'e yazdığı bir mektupta "Şiir kalbden geçen bir hâdisenin lisan hâlinde tecellî edişidir;hissin birden bire lisan oluşu ve lisan hâlinde kalışıdır. Düşündüklerimizi vezinle ve lisanla ifâde edişimiz şiir değildir. Bir mısraın şiir olup olmadığı gayet âşikârdır. *Derûnî ahenk* ile ifâde edilmişse şiirdir. Fakat duyulmaksızın yalnız vezin ve lisan mümâresesiyle söylenen söz şiir olmaz." (Y.Kemal, 1971:48) diyerek şiirin mânâdan çok sese dayandığını belirtir. Ayrıca şiir ve nesir arasında da belirgin bir sınır koyar. Şiir düşündüklerimizi anlatma aracı olmaktan çok, bir hissin en güzel ifadesidir. Y.Kemal'e göre bu güzellik kelimelerin sesleri arasında kurulan

---

[1] Y.Kemal bu konuda Fransız şairlerinin (Baudlaire, Hérédia, Verlaine ve Mallarme) etkisi altındadır. (bkz. Kaplan, 1994:271-272) Mallarme'nin ve Verlaine'nin sembolizmin etkisiyle geliştirdikleri mısrayı musikî haline getiriş ve Hérédia'nın şiiri kuruştaki itina, sağlamlık ve titizliğinden etkilenir (Akyüz, 1986:721).

ilişkiye bağlıdır. Y.Kemal şiirde kelimeler arasında kurulan, sese dayalı bu ilişkinin önemini Nedim'in şu mısrasını örnek vererek açıklar:

"Dökülen mey kırılan şîşe-i rindân olsun"

Bu mısradaki kelimelerin hiçbiri yerinden oynatılamaz. Bu kelimelerin herbiri o mısranın müziğini ifade eden bir ayardadır. Bu mısrayı bir nesir cümlesi haline getirip "Varsın dökülen şarap olsun, kırılan da şarap şişesi olsun" şeklinde söylediğimizde Nedim'in mısrasındaki anlamı bu cümleye de taşırız. Ancak mısra söyleyişinden çok şey kaybetmiştir. "Şairin bir mısraa verdiği *istif* ve *derûnî ahenk* zâil olunca şiir zâil oldu demektir."[2] (Y.Kemal, 1971:4-5).

Yahya Kemal Paris'e gittiği yıllarda batı şiirinin temellerinin klasik Yunan ve Latin edebiyatına dayandığını gördükten sonra Türk şiirindeki yeniliği şekil ve vasıta değişikliğinde değil, şahsiyet ve nazım vasıtalarını başarılı bir şekilde kullanışta arar (Kaplan, 1994:276).

Bu noktada Divan edebiyatını Yahya Kemal'in şiirini besleyen kaynaklardan biri olarak saptayıp bu edebiyat hakkında bir parantez açalım. Bilindiği gibi Divan edebiyatı, belli kurallarla örülmüş bir şiir diline sahiptir ve genel çizgileriyle sanatta kaideci, sözü ölçülü söyleyen belli neviler ve şekiller dışına çıkmayan bir edebiyattır.

- Divan edebiyatı kendi üstadlarına derin bir saygı ile bağlıdır. Onların izinde yürümeyi, onlara benzer eserler vermeyi bir şeref ve üstünlük bilir...Bu edebiyatta eski, büyük şairlere benzer şiirler söylemek ve onların şiirlerini yeni bir söyleyişle tekrarlamak geleneği kurulmuştur.

---

2 Yahya Kemal, bu örnekle, şiirin kendine has bir dili olduğunu gösterir, bir mısranın nesre veya başka bir dile çevrildiğinde güzelliğini yitirdiğini söyleyen dilbilimciler ve şairlerle aynı bakış açısını yansıtır. Bu örnekte o, şiir dilinin kelime ve ses arasındaki ilişkisini ön plana çıkarır. "Koşuk çevirisinde sözcük hem anlam hem de ses olarak aktarılması gereken bir öğe ... dir." (T.Yücel, 1982:91) Bu konuda Oktay Rifat "Şiir Çevrilir mi?" tartışmasına şöyle katılır: " Dili müzik diline benzer bir duygu aracı olarak kullanan simgeciler sözcüklerin ses değerini gözden uzak tutmamışlardır...Sözcüklere bu gözle bakan ... şiirin tümünü ezgisel bir tümce olarak düşünen bir ozanın şiirini nasıl olur da başka bir dile aktarabilirsiniz? Buna olanak yoktur. Yapılacak her çeviri bir yaklaşım olmaktan öteye geçmeyecek(tir.)" Bu saptamadan sonra şair, yazının sonunda " Bir Mallarmé'yi hele Türkçe'ye çevirmenin olanaksız olduğunu söyleyebilirim. Buna karşılık bir O.Veli hiçbir şey yitirmeyebilir ustalıkla çevrilirse." diyerek önemli bir saptama yapar (O.Rifat, 1981:47-51).

- Şiirde duygular ve düşünceler, işlenmiş bir lisanla, türlü edebiyat sanatlarıyla, söz ve söyleyiş hünerleriyle süsleniyordu.
- Vezinde, şekilde, cümle mimarisinde, edebiyat nevilerinde hatta mevzularda; kavram, sembol ve allegorilerde; edebiyat sanatlarının kullanılışında büyük bir ortaklık göze çarpar.[3]
- Bu edebiyatta klasik nazım birimi aruzdur.
- Değişmeyen nazım şekilleri kaside , gazel, mesnevî, rubaî, terkib-i bend, murabba', muhammes v.b.'dir.
- Bu edebiyatta bütün güzelliğinden çok parça güzelliğine önem verilmiştir.
- Şiirde şairlerin musıki bilmelerinden doğan bir ses kudreti vardır (Banarlı, 1997: 338-342).

Yahya Kemal bu şiir geleneğinden beslenir, ancak modern bir şair olarak Divan şiirine karşı takındığı tutum , elbette bir Divan şairinin tutumundan farklıdır. Şiirlerinde, Divan edebiyatının mazmunlarını nadiren kullanır, ancak şiirlerinde anlattığı "tarihî atmosfer ve dekoru canlandırmak için arkaik kelimeleri" kullanmaya devam eder (Kaplan, 1994:280). Ayrıca Divan şiirindeki parça güzelliğinin aksine onun şiirinde bütünlük vardır. Şekil bakımından Y.Kemal Divan edebiyatına bağlıdır. Şiirde vezin ve kafiyeden vazgeçilmemelidir. "Şiir muhakkak vezinle ve kafiyeyle vücûda gelir. Şiir mûsıkînin hemşîresidir, âletsiz tegannî edilemez." (Y.Kemal, 1971:135) Şiirlerinde aruza verdiği değer ahenge verdiği değerin ifadesidir. Yahya Kemal vezin ve kafiyeyle dış ahengi sağlarken kelimeler arasındaki ses uyumuna dayanan iç ahengi de her zaman önemsemiştir. Dilin sadeleşmeye başladığı

---

3 Andrews, Osmanlı şiir dilindeki sözdağarının sıradan dile değil başka bir edebiyat geleneğine dayandığını söyler. Divan şiirindeki bu kalıplaşmış sözlerin (mazmunların) görevini Andrews şöyle açıklar: " Divan şiiri örneğinde bizzat kelime haznesi, dilin şiirsel kullanımı için bir gösterge haline gelir. Bu niteliğiyle de, belirli bağlamların, belirli yorum kiplerinin ve kuralların yerinde olacağına işaret eder. Dahası, hem bağlamlar, hem de yorumlama süreçleri, bir tarihsel istikrara ve öngörülebilirliğe kavuşur, o derecede ki, bunlar şiirsel konuşmanın otomatik bileşenleri haline gelir ve herhangi bir şiirde açıkça yansıtılmalarına gerek kalmaz. Benzer şekilde, yorumlayıcı yapılır ve bizzat kelime haznesi açısından tarihsel arka planın sağlamlığı şu anlama gelir: Şiir dili, çok yüksek bir telmih ve çoğul anlam potansiyeline sahiptir ve bu dil, okurları bir belirsizlik labirentine sokmadan, söz konusu potansiyelden sonuna kadar yararlanmaya imkân verir." (Andrews, 00:79)

dönemlerde bu anlayışa bağlı olarak konuşma dilini aruz vezniyle bağdaştıran[4] ve çok başarılı eserler veren şair, geçmişle gelecek arasında bir köprüdür. Şiirlerindeki resim etkisi de bahsedilmesi gereken önemli bir unsurdur. "Heyecan ve ahengi ön planda tutulan Y.Kemal, şiirlerini baştan sona bir tablo haline getirme gayesi gütmekle beraber... bazı mısra ve beyitlerinde bir tabiat manzarasını veya insan çehresini canlı olarak tasvir etmesini bilir." (Kaplan, 1994:283-284).

Şairin "Mahûrdan Gazel" şiirine baktığımızda daha şiirin başlığında bir divan şiiri nazım şeklinin kullanıldığı görülür. Kullandığı kelimelerle okuyucuya Osmanlı'daki Lale Devri sosyal hayatından bir tablo çizen şair divan şiirinin kelime kadrosuyla kendine özgü hayal dünyasını birleştirir. Bu şiirin 4. beytinde geçen "alkış tutma" divan edebiyatında kullanılmayan batı kültüründe var olan bir sevgi gösterisidir. Şair kelime kadrosu bakımından bağlı kaldığı eski şiire yarattığı imajlar bakımından bağlı kalmamayı tercih etmiştir.

MAHÛRDAN GAZEL

Gördüm ol meh dûşuna bir şâl atup lahurdan
Gül yanaklar üstüne yaşmak tutunmuş nûrdan

Nerdübanlar bûsiş-î nermin-i dâmânıyle mest
Indi bin işveyle bir kâşâne-î fağfûrdan

Atladı damen tutup üç çifte bir zevrakçeye
Geçti sandım mâh-ı nev âyîne-î billûrdan

Halk-ı Sa'dabâd iki sahil boyunca fevc fevc
Va'de-î teşrîfine alkış tutarken dûrdan

Cedvel-î Sim'in kenârından bu âvâzın Kemâl
Koptu bir fevvare-î zerrin gibi mâhûrdan

(Beyatlı, 1993: 54)

---

4 Y.Kemal, konuşulan Türkçe'de şiir diline uygun özelliklerin olduğunu gördü. " Söylediğimiz Türkçe eski Yunan ve Latin şiirindeki beyaz lisan gibi bir şeydir." sözündeki "beyaz lisan"la şair bir dilin kendine özgü, tabiî ve samimi ifade özelliklerini kastediyordu. Şair, Türkçe'ye yerleşmiş yabancı kelimelere değil yabancı söyleyiş özelliklerine karşıdır. O, konuşulan dili kullanarak şiirlerinde Türkçe'nin kendi sesini yansıtmıştır. (Akyüz, 1986:732)

Yahya Kemal'in "Kar Musıkileri" şiiri sade bir Türkçe ve aruzla yazılmış Y.Kemal'e özgü deruni ahengin hissedildiği, özenle seçilmiş kelimelerden kurulmuş bir şiirdir.

KAR MUSIKİLERİ

Bin yıldan uzun bir gecenin bestesidir bu.
Bin yıl sürecek zannedilen kar sesidir bu.

Bir kuytu manastırda duâlar gibi gamlı,
Yüzlerce ağızdan koro hâlinde devamlı,

Bir erganun âhengi yayılmakta derinden...
Duydumsa da zevk almadım İslâv kederinden.

(Beyatlı, 1993: 46)

Cumhuriyet döneminde etkinliğini sürdüren önemli şairlerden biri de Ahmet Haşim'dir. Haşim, oluşturduğu şiir anlayışıyla, modern Türk şiirinin yapı taşlarından biri olmuştur. Yahya Kemal'de olduğu gibi onun şiirinde de kelimelerin dizilişiyle ortaya çıkan musıkî önemlidir. Şaire göre şiir, mânâdan çok kelimelere ve kelimeler arasında kurulacak ilişkiye bağlıdır.[5] Haşim "Bir Günün Sonunda Arzu" isimli kitabının başında yer alan "Şiir Hakkında Bazı Mülahazalar" başlıklı yazısında " ...şair ne bir hakikat habercisi, ne bir belagatli insan ne de bir vaz'-ı kanundur. Şairin lisanı "nesir" gibi anlaşılmak için değil, fakat duyulmak üzere vücud bulmuş, musıki ile söz arasında, sözden ziyâde musıkiye yakın, mutavassıt bir lisandır." (haz. K.Yetiş, 1996:310) diyerek şiire dilbilimsel bakışta tartışılan pek çok konuyu tek bir tanımda bir araya getirir. Şiirin her şeyden önce duyulmak için yazılan bir tür olduğunu söyleyen Haşim, şiirin anlamdan çok dilin kullanılışına bağlı olduğunun farkındadır. Şiirde söyleyiş güzelliğini, müziği sağlamak için o kelimelerin cümlede diğer kelimelerle kurduğu bağı çok iyi kullanmış bir şairlerdendir. Şiirlerinde aa, bb, cc, ... şeklinde birbirini takip eden kafiye tarzı da bu musıkiyi sağlamada ona hem

[5] Şair, şiir anlayışını oluştururken Mallarmé'nin "Şiir kelimelerle yazılır." sözünü benimseyen sembolist şairlerin etkisindedir.

bir kolaylık hem de bir zenginlik sağlar. Bunun yanında şiir, nesir gibi anlaşılmak için yazılmadığından, Haşim, şiirlerinde sembolizmden etkilenerek kapalı, semboller ve imgelerle örülmüş bir dil kullanır. Şiirlerinde ay, su, anne ve gece çağrışım ve imajlarıyla tekrarlanan unsurlardır. Haşim'in her şeyden önce duyulmak için yazılan şiirlerinde renk ve ışık temel unsurlardandır.[6] Bu temel unsurlar ve şekil kaygılarından dolayı şairin sıfatları çok fazla kullandığı söylenebilir.

Haşim "Bir Günün Sonunda Arzu" şiirinde dış dünyayı kendinde uyandırdığı izlenimleri ile anlatmıştır. Aruz vezni, kafiye örgüsü, kelime ve ses tekrarlarıyla şiirde anlatılan akşamın ağırlığına uygun bir müzik hissedilmektedir. Ayrıca "altın kulelerdeki kuşlar, sırma kemerlere benzeyen sular" sembolizmin etkisiyle oluşturulmuş imgelerdir.

BİR GÜNÜN SONUNDA ARZU

Yorgun gözümün halkalarında
Güller gibi fecr oldu nümâyân.
Güller gibi...Sonsuz, iri güller,
Güller ki kamıştan daha nâlân;
Gün doğdu yazık arkalarında !

Altın kulelerden yine kuşlar,
Tekrarını ömrün eder ilân.
Kuşlar mıdır onlar ki her akşam
Âlemlerimizden sefer eyler?...

Akşam, yine akşam, yine akşam,
Bir sırma kemerdir suya baksam;
Akşam, yine akşam, yine akşam,
Göllerde bu dem bir kamış olsam!

---

6 Yenileşme Devri Türk Edebiyatında rengi en işlevsel olarak kullanan akım bu noktada Parnasizm'den etkilenen Servet-i Fünunculardır. Cenab Şehabettin'in "kelimelerle resim yapma" diye özetlediği şiir anlayışına bağlı olarak ortaya çıkan bu kullanım duygu, düşünce ve hayallerin renklerle ifade edilmesine dayanır. Aynı tavır modern Türk şiirinin resim sanatından etkilenen diğer şairlerinde de görülür. (Bedri Rahmi Eyüboğlu gibi)

Şiiri bir söyleyiş sanatı olarak kabul eden ve dönemin şiir sahasında bu yönleriyle öne çıkan bu şairler yanında " memleket edebiyatı" fikrini savunan şairler de Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatında önemli yer tutar. Memleketin kurtulduğu, Anadolu coğrafyası ve ülkenin kalkınmasının önemli olduğu bu dönemde şairlerin çoğu halk şairlerinin yolundan giderek yeni bir şiir anlayışı yaratmaya çalışırlar (Enginün, 1992:572). Arapça-Farsça karışımı Osmanlıca yerine halkın dilini ve Türkçe'nin seslerine uymadığını düşündükleri aruz ölçüsü yerine hece ölçüsü ile şiir yazan bu şairler arasında ön nesil olarak 'Beş Hececiler'i saymak gerekir. Orhan Seyfi Orhon, Halit Fahri Ozansoy, Enis Behiç Koryürek, Yusuf Ziya Ortaç ve Faruk Nafiz Çamlıbel'den oluşan bu grup halkın dili ve heceyle yazdıkları şiirlere rağmen klişe söyleyişten kurtulup yeni söyleyiş imkânları yaratamadıkları için fazla etkinlik gösterememişlerdir. Bunlardan Faruk Nafiz Çamlıbel'in Anadolu insanı, coğrafyası, tarihi ve yaşayışı ile ilgili yazdığı şiirler memleket edebiyatının öncüsü olur. Onun şiirleri genellikle günlük dille yazılmış, hece ölçüsü ve kafiyeyi kullanan lirik şiirlerdir. Faruk Nafiz o devre hakim "memleket edebiyatı" fikrinden hareket etmekle beraber, şiirine didaktik ve ideolojik bir mahiyet vermemiş, estetik planda kalmıştır (Kaplan, 1998:24).

Faruk Nafiz'in "Han Duvarları" şiirinden alıntılanan aşağıdaki bölüm hece ölçüsü ve belli bir kafiye örgüsüyle kurulmuştur, aynı zamanda bu şiir sanatlı ve lirik söyleyişiyle şairin estetik bakış açısını ortaya koyar. Ayrıca koşma tarzında Anadolu insanını temsilen söylediği şiir de şairin halk şiiri geleneğinden çokça faydalandığını gösterir.

HAN DUVARLARI

....

Yaylımız tüketirken yolları aynı hızla
Savrulmaya başladı karlar etrafımızda
Karlar etrafı beyaz bir karanlığa gömdü
Kar değil, gökyüzünden yağan beyaz ölümdü.
Gönlümde can verirken köye varmak emeli
Arabacı haykırdı: " İşte Arablı beli!"

Tanrı yardımcı olsun gayrı yolda kalana
Bir menzile vararak atları çektik hana
Bizden evvel buraya inen üç, dört arkadaş
Kurmuştular tutuşan ocağa karşı bağdaş.
Çatırdayan çalılar dört cana can katıyor.
Gözlerime çökerken ağır uyku sisleri
Çiçekliyor duvarı ocağın akisleri
Bu akisle duvarda çiçekler beliriyor,
Kalbime, ateş gibi şu satırlar giriyor:
Gönlümü çekse de yârin hayâli
Aşmaya kudretim yetmez cibâli
Yolcuyum bir kuru yaprak misâli
Rüzgârın önüne katılmışım ben
.....
(Kaplan, 1998:19)

Bir sonraki kuşaktan Kemalettin Kamu ve Ömer Bedrettin Uşaklı, Faruk Nafiz'in en önemli takipçileridir. Bu şairler de halk edebiyatı geleneğinden yararlanarak Anadolu coğrafyasını ve insanını işlemiştir. Bunun yanında Ahmet Kutsi Tecer, Ceyhun Atuf Kansu, Zeki Ömer Defne ve Sabahattin Ali halk şiiri geleneği çizgisinde şiirler yazmış şairlerdir. Ahmet Kutsi Tecer'in Ülkü dergisinde folklora gösterdiği ilgiden sonra bu şairlerin şiirlerinde de halk edebiyatı geleneği yanında folklor (Anadolu'ya ait kültürel motifler) de şiirde kullanılır. Şiirlerinde bunu en iyi işleyen şair Bedri Rahmi Eyüboğlu'dur. Eyüboğlu halk sanatından, folklordan aldığı unsurları kendi orjinal imajlarıyla birleştirerek coşkun bir söyleyiş yakalar. Ressam olmasından dolayı onun şiirlerinde de renk önemli bir unsurdur. Şair, yaratılan şiirin hem söyleyiş açısından güzel hem de halka faydalı olabileceğini söyler. Ona göre "Güzel faydalı olabilir, faydalı olmak güzelin gücünü eksiltmez." Buna örnek olarak da halk sanatlarımızda bir işe yarayan tüm eşyaların süslenmiş olduğunu gösterir. Yazmalar, türküler ve bunlarda dile gelen hayat ve duygular, ilhamının asıl kaynağını oluşturur (Enginün, 1992:581). Bu kuşağın şiirlerinde öne çıkan unsurları şu şekilde özetleyebiliriz:

- Konu memleket ve halk edebiyatı temleridir.
- Halk edebiyatı nazım şekilleri kullanılmıştır.
- Vezin hece'dir.
- Hem lirik hem didaktik şiirler yazılmıştır.
- Dil sade, halk dilidir.

Halk edebiyatı geleneğinden etkilenen bu dönem şairlerinin şiire yansıyan söyleyiş özelliklerini örneklendirelim:

Anadolu insanını ve coğrafyasını işleyen şairlerin şiirlerinde, halk edebiyatı geleneği bazen bir motifle, bazen bir söyleyiş benzerliğiyle, bazen de hece ve kafiye örgüsünün yarattığı ezgiyle karşımıza çıkar. Kemalettin Kamu'nun Bingöl Çobanları isimli şiirinde kullanılan temler, sevgilinin, isminin Suna oluşu ve kuzuya benzetilişi bu şiirin halk edebiyatı geleneğinden yararlandığının en açık göstergeleridir.

BİNGÖL ÇOBANLARI

...

Anam bir yaz gecesi doğurmuş beni burda,
Bu çamlıkta söylemiş son sözlerini babam;
Şu karşıki bayırda verdim kuzuyu kurda,
"Suna"mın başka köye gelin gittiği akşam.
Gün biter, sürü yatar ve sararan bir ayla
Çoban hicranlarını basar bağrına yayla.

...

(Kaplan, 1998:34)

Bu dönemin önemli şairlerinden Ömer Bedrettin Uşaklı, "Bursa'da Akşam" başlıklı şiirinde Anadolu coğrafyasının bir görünümü karşısında hissettiklerini halk edebiyatı şekil özelliklerini gözeterek kalıplaşmış bir şekilde şiire dökmüştür:

BURSA'DA AKŞAM

Bugün de sonbahardan süzülüp doğdu akşam
Dağların yere indi koyu serin gölgesi;
Uludağ etekleri al ipekten bu akşam,
Düştü yeşil ovaya kubbelerin gölgesi...

(Banarlı, 1997::1250)

Aynı dönem şairleri arasında saydığımız Ahmet Kutsi Tecer'in "Nerdesin?" şiirinden alınan aşağıdaki dörtlükte de görüldüğü gibi bu şiir, koşma tarzında ve hece ölçüsüyle yazılmıştır. Fakat şekle ait özelliklerin kullanımı, şairin bir şiir zevki yaratmasına engel olmamıştır. "Ahmet Kutsi Tecer ilk devrinde bilhassa eski halk şiirinin en toplu şekli olan koşma üzerinde durmuş ve onu redif denilen kafiye sisteminden kurtararak modernleştirmiştir." (Tanpınar, 1995:112) "Ahmet Kudsi, neslimizin hece veznini, bir vezin kemaline eriştiren, Türk şiirine yepyeni bir konstrüksiyonda zevkte eserler vermeye muvaffak olmuş şairlerdendir." (Tanpınar, 1995:27).

NERDESİN?

Geceleyin bir ses böler uykumu
İçim ürpermeyle dolar:- Nerdesin?
Arıyorum yıllar var ki, ben onu,
Aşıkıyım beni çağıran bu sesin.

...

(Kaplan, 1998:61)

Tecer'in halk şiiri geleneğini kullanarak sürdürdüğü bu şiir serüveni Maarif müdürü olarak Sivas'a gidişiyle birlikte tanıdığı ve keşfettiği "folklor" öğesini de içine alarak gelişir. Türk edebiyatındaki bu yeni yönelişle ilgili olarak Tanpınar şöyle der: "... folklor ve halk şiiri zevki şiir dilimize yeni imkânlar açmıştır." (Tanpınar, 1995: 112).

Halk edebiyatı ve folklordan yararlanan şairlerden birinin de Bedri Rahmi olduğunu belirtmiştik. Onun "Karadut" şiirinde şair halk dilinden alınmış deyimleri, halk masallarından veya günlük konuşmalardan aldığı söyleyişleri şairane bir üslûpla kullanır.

KARADUT

...

Dili mercan, dizi mercan, dişi mercan
Yoluna bir can koyduğum,
Gökte ararken yerde bulduğum,
Karadutum, çatal karam, çingenem
Daha nem olacaktın bir tanem

Gülen ayvam ağlayan narımsın
Kadınım, kısrağım, karımsın.

(Kaplan, 1998:107)

"Şiirde, şairin ressam oluşundan gelen, resme has bir üslûp ve kompozisyon, renk duygusu hakimdir." (Kaplan, 1998:111).

Bu dönem şairlerinin bazılarında hamasî ve tarihe önem veren bir taraf ağır basar. Bu şairler arasında sayabileceğimiz Behçet Kemal Çağlar, Arif Nihat Asya, Orhan Şaik Gökyay, hece vezni ve kafiye örgüsüne dayanan hamasî kelimeler ve hamasî bir tonla şiirler yazmışlardır.

BAYRAK
Ey mavi göklerin beyaz ve kızıl süsü...
Kızkardeşimin gelinliği, şehidimin son örtüsü,
Işık ışık, dalga dalga bayrağım,
Senin destanını okudum, senin destanını yazacağım
...

(Arif Nihat Asya)
(Banarlı, 1997: 1260)

Heceyi ve halk edebiyatı etkisini benimseyerek şiir yazan şairler etkinliklerini sürdürürken Nazım Hikmet'le şiirde yeni bir hareket başlar. Nazım Hikmet uyguladığı şiir tekniğiyle serbest nazmın[7] yaygınlaşmasını sağlar. Nazım Hikmet'in şiirleri biçim ve içerik olarak dönemin şiir anlayışından farklıydı. Bu serbest şiirin biçimsel öğeleri kırık dizeli oluşu, düzensiz de olsa kafiyelerin varlığı hatta tonlamayı, kafiye üzerinde yoğunlaştırması, durgun tasvirlerin değil, hareket halindeki insanın ve kitlelerin tasvirini içermesidir (Sazyek, 1999:13). İçerikte ise şiiri bir düşüncenin, ideolojinin anlatılmasında vasıta olarak kullanır. N.Hikmet'in Rus fütüristlerden etkilenerek oluşturduğu bu yeni şiiri Tanpınar şöyle açıklar: "

---

[7] Ahmet Haşim O Belde ve Yollar şiirleriyle serbest vezinli şiirin ilk denemelerini verir. Haşim'in bu söyleyiş tarzı serbest nazım değil, serbest müstezad olarak adlandırılır. Haşim'in Fransız sembolistlerden etkilenerek uyguladığı bu söyleyişin başlangıcı Servet-i Fünûn devrindedir. Bu söyleyişte aruz vezninin değişik kalıplarıyla örülmüş, büyüklü küçüklü mısralar hakimdir (Banarlı, 1997: s.1166).

İstiklâl Savaşı yıllarında yazdığı birkaç manzume ile dikkati çeken bu şâir, biraz sonra gittiği ve 1926 yılına kadar kaldığı Rusya'dan yeni bir şiir anlayışıyle döndü. Bir nevi constructivisme'le hülâsa edebileceğimiz bu anlayış, bir taraftan şiir sanatının tabiatında mevcut olan şekle ait bütün kaide ve şartları reddediyor, diğer taraftan istenen tesiri elde etmek için her türlü dil oyununu kabul ediyordu. Sırasına göre sentimental ve dramatik olan ve destan unsuru kadar hicve, hikâyeye de yer veren, eski mısra parçalarından atasözlerine, gazete havadislerine kadar bütün hazır dil unsurlarını içine alan bu şiir, hakikatte klâsik anlayışın belli başlı unsuru sıfatıyle reddettiği kafiyeye dayanıyor, onun tekrarları ile asıl sürprizini yapıyordu. (Tanpınar, 1995:113) "Kerem Gibi" başlıklı şiiri N.Hikmet'in ilk kez 1931 yılında yayınlanan Sesini Kaybeden Şehir isimli kitabında yer almıştır:

KEREM GİBİ
Hava kurşun gibi ağır!!
Bağır
bağır
bağır
bağırıyorum.

Koşun
kurşun
erit-
-meğe
çağırıyorum...

O diyor ki bana:
- Sen kendi sesinle kül olursun ey!
kerem
gibi
yana
yana...
"Deeeert
çok,
hemdert
yok"

Yürek-
-lerin

kulak-
-ları
sağır...
Hava kurşun gibi ağır...
...
(N.Hikmet, 92:188)

Nazım Hikmet'in bu şiir anlayışı İlhami Bekir Tez, Hasan İzzettin Dinamo gibi şairlerce devam ettirilir. Aynı şairler arasında sayılabilecek Ercümend Behzad Lav, bazı yönleriyle bu şairlerden ayrılır. Lav, kırık dize yöntemini kullanır, kafiyeye özel bir önem vermez ve Gerçeküstücülük akımında etkilenerek simgeci imgeyi kullanır.

Vezinsiz şiir anlayışı 1936 yılına kadar aynı şairlerde kullanılır. Bu yılın ortalarında Fazıl Hüsnü Dağlarca da vezinsiz şiirler yazar ancak onun vezinsiz şiirlerindeki hece sayısı ve bölümlenişi daha düzenli bir yapıdadır. Hece sayısı birbirine oldukça yakın olan bu dizelerin dörtlük ve beşlikler halinde bölümlendirilişi, onun gelenekten fazla ayrı kalamadığını gösterir (Sazyek, 1999, 15).

N.Hikmet'in şiire getirdiği bu yeniliklerin yanısıra hececi şiir 1930'larda gelişerek gerçek ürünlerini vermeye başladı. Gerçek şiirin heceyle aranması noktasında Ahmet Hamdi Tanpınar, Necip Fazıl Kısakürek, Ahmet Muhip Dıranas, Cahit Sıtkı Tarancı ve Yedi Meşaleciler sayılabilir. Sanat sanat içindir, ilkesini benimseyerek Servet-i Fünun ve Fecr-i Ati'nin devamı sayılabilecek şiirler yazan Yedi Meşaleciler şunlardır: Sabri Esat Siyavuşgil, Muammer Lütfi, Yaşar Nabi Nayır, Vasfi Mahir Kocatürk, Cevdet Kudret ve Ziya Osman Saba. Bu şairlerden yalnızca Ziya Osman Saba geleceğe kalabilen şairlerden olmuştur. Heceyi duraklarında değişiklik yapmadan kullanan Ziya Osman Saba uzun zaman serbest şekillerden uzak kalmıştır (Enginün, 1992:590).

Yahya Kemal'in öğrencisi olan Tanpınar heceyle yazdığı şiirlerinde şiiri bir söyleyiş sanatı olarak algılayıp başarılı örnekler ortaya koymuştur. Kendi deyimiyle "... kendi şiir dilini rüya nizamının hâkim olmasını istediği bir estetiğin içinde

aramıştır."(Tanpınar, 1995:112). Tanpınar, Y.Kemal ve Valery'nin etkisiyle şiirlerinde mükemmel söyleyişi, kelimelerin birbiriyle kuracağı ses ve anlama dayalı ilişkiyi önemsemiştir. "Rüya ve masaldan hareketle bütün duygu ve düşüncelerini ses haline getirir, varlığın sırlarını sembollerle anlatır." (Enginün, 1992:592) Yani Tanpınar şiirdeki bu rüya nizamının hakim olduğu estetiği sesler, semboller ve imajlarla kurmuştur. Heceyle yazdığı başarılı şiirlerden sonra serbest şiirler de yazmıştır.

Tanpınar'ın şiir anlayışını, onun en tanınmış şiirlerinden "Bursa'da Zaman" ile somutlaştırmaya çalışalım:

BURSA 'DA ZAMAN

Bursa'da bir eski cami avlusu
Küçük şadırvanda şakırdayan su
Orhan zamanından kalma bir duvar...
Onunla bir yaşta ihtiyar çınar
Eliyor dört yana sakin günü.
Bir rüyadan arta kalmanın hüznü
İçinde gülüyor bana derinden.
Yüzlerce çeşmenin serinliğinden,
Ovanın yeşili, göğün mavisi
Ve mimarîlerin en ilâhisi
Bir zafer müjdesi burda her isim:
Sanki tek bir anda gün, saat, mevsim
Yaşıyor sihrini geçmiş zamanın
Hâlâ bu taşlarda gülen rüyanın.
Güvercin bakışlı sessizlik bile
Çınlıyor bu sonsuz devam vehmiyle.
Gümüşlü bir fecrin zafer aynası,
Muradiye sabrın acı meyvası
Ömrünün timsali beyaz *Nilüfer,*
Türbeler, camiler, eski bahçeler,
Şanlı hikâyesi binlerce erin,
Sesi nabzım olmuş hengâmelerin
Nakleder yâdını gelip geçene.
Bu hayalde uyur Bursa her gece,

Her şafak onunla uyanır, güler
Gümüş aydınlıkta serviler, güller
Serin hülyasıyla çeşmelerinin
Başındayım sanki bir mucizenin
Su sesi ve kanat şakırtısından
Billûr bir âvize Bursa'da zaman.
...

(Kaplan, 1998:76)

Şairin Bursa'ya bakışı estetiktir. Bu bakış açısı onu didaktik ve ideolojik maksatlarla şiir yazan memleket şairlerinden ayırır.

Ona göre dış alem şairin ruhunda aksini bulmalıdır. Bu düşünceyle dış dünyayı şiirlerinde özgün hayaller, zevkli mecazlar ve heceye gizlenmiş bir musıkiyle bir rüyaya dönüştürür. Yahya Kemal'in şiirlerinde hissedilen dil musıkisi onun şiirinde de hissedilir. Banarlı, Tanpınar'ın şiirinde oluşan bu musıkiyi şöyle dile getirir: "... Tanpınar imzasını taşıyan şiirlerde kelimelerin yan yana dizilişinden, kafiyelerin büyük bir zevk ve itina ile seçilişine kadar, duygu ve mânâ ile kuvvetle birleştirilmiş **duyurucu bir musıkî** hakimdir." (Banarlı, 1997: 1253).

Bunun yanında şairin dış alemi tasvir ederken kullandığı sıfat ve isim tamlamaları[8] da şairin başarıyla kullandığı bir üslûp özelliğidir. "İhtiyar çınar, sakin bir gün, bir rüyadan arta kalmanın hüznü, güvercin bakışlı sessizlik" hem şairin dış dünyayı kendi ruh süzgecinden bize yansıtmasını sağlar, hem de tamlamalarla bir arada kullanılan söz sanatları etkili şiirsel bir söyleyiş sağlar.

Halk şiiri geleneğinden hareketle felsefe ve mistik bir anlayışa ulaşan şiirleriyle Necip Fazıl Kısakürek dönemine göre farklı ve güçlü bir söyleyiş

---

[8] Valery'nin etkisiyle saf şiiri, mükemmel söyleyişi arayan Tanpınar, Valery'nin bu anlayışını şöyle açıklar: "Kelimeler ve onların arasındaki münasebetler , onların zenginlikleri, telkin kudretleri, terkiplerden doğacak güzellikler, salabetler ve sentaks, eski belagat usulleri ve oyunları... onun saf şiir dediği şey işte bütün vasıtalarla sanatkârın şuurlu iradesinin varacağı mükemmeliyettir." (Tanpınar, 1995, 454) Söyleyişte mükemmeli arayan saf şiirde fikrin yerini de şöyle açıklamıştır: " Valery'nin saf şiirden anladığı şey, her şeyden evvel şiirin kendisine yabancı olan bütün unsurlardan tecerrüd etmesidir. Felsefe tarihi, ahlâk velhâsıl her türlü şekliyle fikir haddizatında şiire yabancı şeylerdir." (Tanpınar, 1995:454)

kurmuştur. Ona göre şiir iki unsurdan oluşur: His ve fikir. Şiirde temel unsur duygu haline gelmiş düşüncedir. Şiir hiçbir zaman bir tebliğ veya izah vasıtası değildir, şiir müşahhastan mücerrede doğru giderken duyuruculuk yoluyla mânâyı telkin ederek neticeye ulaşır (Banarlı, 1997: 1255). Şiirde fikir ve hissi birleştirme arayışında olan N.Fazıl, bunun sonucunda mistik bir anlayışa ve metafizik düşüncelere ulaşır. Diğer güzel sanatlar gibi şiir de varlığı çeviren sırların ve güzelliklerin yolunda Allah'ı yani mutlak hakikati arama vasıtasıdır (Banarlı, 1997: 1255). Şairin şiirlerinde ortaya çıkan ruhî bunalım onun bu arayışının sonucudur. Şiirlerinde bu düşünceleri dile getirirken şekil ve sanattan vazgeçmemiş, şekil bakımından kusursuz şiirler yazmıştır. Banarlı'nın tarifiyle N.Fazıl "Türk şiir lisanının söyleyiş sırlarını kavramış ve dile getirmesini bilmiş bir şairdir." "Bendedir" başlıklı şiiriyle onun şiire getirdiği bu anlayışı örneklendirebiliriz.

BENDEDİR

Ne azâb, ne sitem bu yalnızlıktan...
Suç benim, aşılmaz duvar bendedir.
Süslenmiş gemiler geçse açıktan.
Sanırım gittiği diyar bendedir.

Yaram var havanlar dövemez merhem;
Yüküm var pazarlar bulamaz dirhem.
Ne çıkar, bir yola düşmemiş gölgem...
Yollar ki Allâh'a çıkar bendedir.

(Banarlı, 1992: 1257)

Tanpınar gibi şiiri hayatının meselesi haline getiren şairlerden biri de Ahmet Muhip Dıranas'tır. Dıranas'ın şiirinde halk şiiri geleneği ile Fransız şiiri bir aradadır. Vezin ve kafiye onun şiirini oluşturan unsurlardır. Kaplan, kafiye ve veznin onun şiirindeki önemini şöyle açıklar: "Şair çok defa şiir cümlelerini kafiyeden hareket ederek bulur. Cümleyi teşkil eden kelimeler arasında münasebet kurarken de şair yeni hayaller ve fikirler bulur...Böylece dil, şekil ve mânâ birbirine bağlı bir bütün vücuda getirirler." (Kaplan, 1994: 335) Kaplan, ayrıca Dıranas'ın şiir dilini oluşturan önemli özellikler

arasında mısra zevkinin yani söyleyiş bakımından mükemmele ulaşmış mısrayı ve[9] pek çok şaire ilham veren resmi de sayar.

SERENAD

Yeşil pencerenden bir gül at bana
Işıklarla dolsun kalbimin içi.
Geldim işte mevsim gibi kapına,
Gözlerimde bulut, saçlarımda çiğ.

Açılan bir gülsün sen yaprak yaprak
Ben aşkımla bahar getirdim sana.
Tozlu yollarından geçtiğim uzak
İklimden şarkılar getirdim sana.

...

(Kaplan, 1998:89)

Dıranas'ın bu şiiri hece ölçüsü ve kafiyeyle örülmüş, lirik bir söyleyişle yazılmıştır. Benzetme ve diğer sanatlarla örülü kuvvetli bir ahenge sahip bu şiirde şairane söyleyiş hakimdir.

Cahit Sıtkı Tarancı, Tanpınar ve Dıranas gibi şiiri önemseyen bir şairdir. Şiirlerini oluştururken Fransız şiirinden ve kendinden önceki şairlerden etkilenmiştir. Şiirlerinde açık, sade ve tabiî bir söyleyiş hakimdir.[10] Bununla beraber o da şiirlerinde bazı imaj ve sembollere başvurur. Fakat bu semboller gerçek hayattan alınmıştır. Şair, benzetmeler, istiareler ve diğer söz sanatlarıyla gerçekten uzaklaşmamıştır (Kaplan, 1998:105).

---

9 Kaplan, Dıranas'ın "Ağrı Dağı" şiirini tahlil ederken Dıranas'ın bir özelliğinin de altını çizer: Şair, fikir ve hayallerinin çoğunu dili vezne uydururken ya da kafiyelerin anlamları arasında ilişki kurarken bulur (Kaplan, 94:335).

10 Kaplan, Cahit Sıtkı'daki bu sade ve tabiî söyleyişin kaynağının Fransız şair Verlaine olduğunu söyler.Bununla birlikte Tanpıanr işlenmiş, kompleks bir üslûp kullanan Mallarmé'yi ve Valery'yi örnek tutuyordu.

OTUZ BEŞ YAŞ

...

Gökyüzünün başka rengi de varmış!
Geç farkettim taşın sert olduğunu
Su insanı boğar, ateş yakarmış!
Her doğan günün bir dert olduğunu,
İnsan bu yaşa gelince anlarmış.

...

(Tarancı, 95:186)

İnsan ömrünün "sonbaharına" ilişkin bu gerçek, gerçek hayattan alınmıştır. Yani gerçek hayatta işaret ettikleri nokta ile şiirde işaret ettikleri nokta aynıdır. Şair sadelik endişesiyle basit cümleler kurmuştur. Onun şiirlerinde halk kültüründen gelen pek çok unsur bulunur. Bunların başında hece veznini, kafiyeyi halk diline yerleşmiş deyimleri tekerlemeleri sayabiliriz (Kaplan, 1998:105). Şiirlerinde duyu ve yalın duyguya yer verir. Gerçekten uzaklaşmayan sade söyleyişi ve kullandığı halk diline ait söyleyişlerle Cahit Sıtkı, Orhan Veli şiirinin habercisi gibidir.

2. GARİP ŞAİRLERİNİN ŞİİRE BAKIŞI

1940'ların başında şiire yeni imkânlar, yeni söyleyişler getirmek kısaca yeni bir şiir dili oluşturmak isteyen üç şairle karşılaşırız. Orhan Veli Kanık, Oktay Rifat Horozcu ve Melih Cevdet Anday...Bu üç şair 1937'den başlayarak yayımladıkları daha sonra 1941'de Garip adlı kitapta bir araya getirdikleri şiirleriyle yeni bir dönemi başlatmıştır. Bu dönem edebiyat tarihi içinde Garip Hareketi veya I. Yeni diye adlandırılır. Bu dönemin şiir dili özelliklerini saptamadan önce hareketin oluşum sürecini ve bu hareket içinde yer alan üç şairin şiir ve oluşturmak istedikleri şiir dili hakkındaki teorik görüşleri bir araya topladık.

Şiirlerini başlangıçta vezin ve kafiye tekniğini kullanarak yazan bu şairler ilk şiirleriyle Ahmet Hamdi Tanpınar, Cahit Sıtkı, Necip Fazıl, Ahmet Muhip Dıranas kuşağına bağlanabilir. Bu şairlerin etkilendiği Fransız şairlerinden (Baudelaire, Rimbaud, Verlaine gibi) etkilenerek vezinli, kafiyeli, romantik şiirler yazarlar. O. Veli'nin Buğday, Ebabil, Düşüncelerimin Başucunda, Eldorado, Ave Maria, Odamda gibi şiirleri heceyle yazılmıştır. Şairin ayrıca Hayyam ve Mevlana'dan rubailer çevirdiğini Divan edebiyatının pek çok özelliklerine hakim olduğunu biliyoruz. Aynı dönemde yayımlanan O. Rifat'ın "Eza", M. Cevdet'in "Ukde" adlı şiirleri duyuş ve söyleyiş açısından hececi şairlerin bir devamıdır. Yayımladıkları eski tarzdaki şiirlere rağmen onlar farklı bir şiir ve farklı bir söyleyişin peşindeydi. O. Rifat bu arayışı şöyle dile getirir: "Bir gün (...) Melih'le karşı karşıyayız. (...) Melih'in Ukde şiirini Orhan'ın gondollu, şamdanlı, in memoriamlı şiirlerini yazdığı. Gel gelelim bizim aklımız fikrimiz o bambaşka şiirde. (...) hayal ettiğimiz bu bambaşka şiir bazen sadece bambaşka bir şiir, çoğu zaman da ileri şiir. Melih'le kahvede düşünüyoruz. İleri şiir , diyoruz, nasıl olur? Nasıl olmalıdır? O gün kullandığımız kelimeyle söylüyorum, ileri şiir *primitif*[1] olmalıdır, diyoruz (O. Rifat, 1992:79). Bu sözlerden onlara göre ileri şiirin primitif olması gerektiğini düşündüklerini öğreniyoruz. Primitif şiir anlayışı tarihî gelişim içinde bir

---

[1] "Primitivizm: fütürizme karşı bir tepki olarak Fransa'da doğan (1911) ve insanın ilkelliğine, çocukluğa, basitliğe duyulan saygı ve sevgiyi amaç edinen; bunu yücelten, fazla yaygınlaşmamış ve taraftar bulamamış bir edebiyat akımı" (Karataş, 2001: 206).

çok aşamadan geçerek konuşma dilinden farklılaşan "konuşma dilinin doğallığından uzaklaşarak yapay bir nitelik" kazanmış şiir dilini reddetmektedir. Başlangıçta bu bir paradoks olarak karşımıza çıkar. Daha ilk çağlardan şiirin etkileyiciliğini ve akılda kalıcılığını artırmak için vezin ve kafiye gibi iki ahenk unsuruna dayandığını biliyoruz; oysa onların edebî geleneğe karşı çıkan şiirleri vezinsiz, kafiyesiz, günlük dile dayanan kısa şiirlerden oluşmaktadır. Hareketin ilerleyen evrelerinde anlıyoruz ki bu üç şair gündelik dil içinde gizli kalmış şiir öğelerini şiire hakim kılarak yeni bir şiir dili oluşturmuştur. Bu anlayışla yazdıkları şiirlerin dönemlerinde şiir olup olmadığı tartışılırken 20. yy'da geliştirilen dilbilim kuramları içinde karşılığını şöyle bulmuştur: "Şiir dili şairin bireysel yaratıcılığına dayanan bir dildir. Bu dil, bir yandan döneme hakim şiir dili geleneğinden beslenirken bir yandan da çağdaş bildirişim dilinden beslenir. Şiir dilinin bu iki dil dizgesiyle ilişkisi farklı olabilir. Örneğin şiirsel sözün bildirişim diline yaklaşması var olan şiir diline karşı çıkmasına bağlıdır. Belli dönemlerde şiir dili ile bildirişim dilinin karşılıklı bağıntıları çok belirginleşirken başka dönemlerde hissedilmeyecek kadar da olabilir (Jakobson (çev. M. Rifat) 1998:34).

Dönemlerinde köklü bir değişiklik yaratan (Tanpınar, 1995:448) Garip tarzı ilk şiirler Varlık'ın 15 Eylül 1937 tarihli sayısında yayımlanır. Bu sayıdaki şiirler Oktay Rifat ve Orhan Veli'ye aittir. Ancak "Bu sayfayı Melih Cevdet'e ithaf ediyoruz." Notu bu yeni şiir tarzının temsilcileri arasında Melih Cevdet'in de varlığını vurgular. Üç şairin Garip tarzındaki şiirleriyle bir arada görünmeleri ise Varlık'ın Sonteşrin 1937 sayısında gerçekleşir. Garip şairleri şiirlerini ortak kitapta toplamadan önce getirdikleri yeni tarzı garipsenecek örneklerle pekiştirir. Kuramsal bir karşı çıkış yerine öncelikle yazdıkları şiirlerle edebiyata giriş yaparlar. Bu şiirler edebiyat dünyasında pek çok karşı çıkışa, eleştirilere neden olurken O. Veli'nin yazdığı Kitabe-i Seng-i Mezar şiirinin "Yazık oldu Süleyman Efendiye" mısrası eski bir atasözü gibi dilden dile dolaşır. Poetikalarını oluşturmadan önce bu üç şairin görüşlerini 1937 yılında yapılmış "Şiir Ölüyor mu?" konulu bir ankete verdikleri cevaplardan ve O. Veli'yle 1938'de yapılan bir röportajdan öğreniyoruz. Bu

yazılarda Garip poetikasında ele alınıp işlenecek yeni şiirin yapısını oluşturan pek çok konuya değinilmiştir. Bu konular arasında şiirin hitap ettiği kitlenin değişeceği, bu kitlenin zevkinin şiire hakim kılınacağı dolayısıyla o güne kadar kabul edilmiş "güzel" kavramı ve bu güzeli belirleyen unsurların değişeceği vurgulanır. O. Veli bu değişimin geçmişe ait araçlarla gerçekleşemeyeceğine "yapıyı temelinden değiştirmek" gerektiğine inanır. "Biz senelerden beri zevkimize, seviyemize, irademize hükmetmiş onları tayin etmiş, onlara şekil vermiş olan edebiyatların bize öğretmiş olduğu her şeyi atmak mecburiyetindeyiz. Sade, güzel telakkimiz değil bütün telakkimiz değişmeli. Yeni unsurlar, yeni malzemeler, yeni söyleyiş tarzları bulmalıyız." (O. Veli, 1995:295).

Garip şairleri şiirde gerçekleştirdikleri bu değişimi toplumsal yapıda meydana gelen değişime paralel olduğunu düşünür. Onlara göre güzel kavramı tek ve değişmez olmamalıdır. Şiir, "seyri cemiyetin bünyevî tebeddülerine muvazi bir müessesedir." (O. Veli, 1995:293). Bu nedenle değişen toplumsal yapı içinde "toplumun orta ve alt katmanlarının yaşayışı" (Sazyek, 1999:133) veya "sıradan insanların yaşayışı" bu "geniş kitlenin zevki" (O. Veli, 1995:294) şiire girmeliydi. Sıradan insanın yaşayışını ve zevkini şiire hakim kılmak bir kaç tema değişikliğiyle mümkün değildi. Bu yeni anlayış şiir dilinde kelimelerin seçiminden şekil özelliklerine, söyleyişe, kullanılan dile kadar pek çok unsurun değişmesine neden oldu.

1941'de çıkan Garip kitabının önsözü Garip hareketinin poetikasını da içerir. Bu önsözde yeni şiirin altyapısını oluşturan konular ve Garip'e gelene kadar yazılan şiirlerde karşı çıktıkları noktalar yer almaktadır. Bu düşünceler üç şairin yazdığı gazete yazılarındaki düşünceleriyle bir araya getirilerek alt başlıklar halinde incelenmiştir.

2. 1. Garip Şairlerinin Karşı Çıktıkları Gelenek

Garip şairlerine göre şiir, yani söz söyleme sanatı geçirdiği pek çok aşamadan sonra bugün yanlış bir noktadadır. Bu haliyle şiir konuşma dilinin doğallığından uzaklaşarak yapay bir hal almış "tabiî ve alelâde" konuşmadan ayrılmıştır. Şiir bu haliyle kendini kabul ettirmiş, sadece böyle yazılabileceği yönünde genel bir anlayış oluşmuştur. Garip şairlerinin yeni bir şiir oluştururken çıkışlarının temelinde "Bu alışılmış şiir unsurları şiir için vazgeçilmez midir? Bunların dışında da şiiri şiir yapan araçlar var mıdır?" soruları vardır. Kendilerine kadar oluşan şiir zevkinin karşı çıktıkları başlıca unsurları lafız ve mânâ sanatlarıyla vezin ve kafiyedir. Yani nazım tekniği ... Yaygın olan düşünce şiirin o zamana kadar nazımla eşdeğer tutulmasına neden olmuştur. O. Veli bunu şu sözlerle ifade eder: "Şiirin çoğu nazım diliyle söylenmiş olması, nazımla şiirin birbirine karıştırılmasına sebep olmuş. Uzun zaman şiir deyince nazım yani vezinli kafiyeli söz hatıra gelmiş." (O. Veli, 1941: 5). Oysa edebî sanatlar, vezin ve kafiye bununla doğan müzik veya ahenk şiiri tabiîlikten, konuşma dilinden uzaklaştıran unsurlardır. Basit ve tabiî bir şiir dili için öncelikle şiirden bunların atılması gerekir.

2.1.1. Vezin ve Kafiye

Nazmın belli başlı unsurları olan vezin ve kafiye önceleri insanlar tarafından hafızaya yardımcı olmak, ikinci satırı hatırlanmasını kolaylaştırmak amacıyla kullanılmıştır. Daha sonra vezin ve kafiye nazımda bir güzellik unsuru, kusursuz kullanıldığında şiire mükemmeliyet kazandıran bir unsur olarak kabul edilmiştir. Işte Garip şairlerinin vezin ve kafiyeye karşı çıkıştaki temel dayanak noktası kafiye ve veznin şiirde vazgeçilmez bir güzellik unsuru olarak kullanılmasıdır. Kafiye ve vezinle yazmak bir amaç haline gelmedikçe bu iki unsurun bir görevi var. Benzer seslerin ve benzer bir ritmin tekrarıyla söylenen sözün akılda kalmasını kolaylaştırmak. Gündelik dil içinde aradıkları şiirde belki de böyle bir vezin ve kafiye kullanımı vardı. Kişinin elinde bir hüner göstergesine dönüşen vezin ve kafiye değil, bir görevi etkili bir şekilde yerine getiren vezin ve kafiye. Şiir öğeleri her dilde

deyimlerde, atasözlerinde, kalıplaşmış sözlerde kendini gösterir. Burada konumuz olan ölçü uyak ve ritim bu sözlerin etkileyiciliğini, akılda kalıcılığını artıran unsurlardır.[2] "Bağa bak üzüm olsun, yemeğe yüzüm olsun.", "Ağlarsa anam ağlar, gerisi yalan ağlar.", "Tatsız aşa tuz ne yapsın, akılsız başa söz ne yapsın.", "Söz var iş bitirir, söz var baş yitirir." gibi. Vezin ve kafiyenin bu fonksiyonel yanını yönünü bir yana bırakırsak Garip şairleri vezin ve kafiye ile söylenen sözlerin şiire esteik bir güzellik katmayacağını düşünürler. "Vezinsiz ve kafiyesiz şiir, şairi güçlüğü doğrudan doğruya şiirde aramak imkânıyla, daha doğrusu zaruretiyle karşılaştırıyor. Bu zaruret de şiirin çerçevesini genişletiyor. Şimdilik vezne ve kafiyeye bağlanmamak lâzım sonra faydalanılabilir." (O. Veli, 1995:313) sözlerinden de anlaşılabileceği gibi Garip şairleri önceleri şiirin en önemli unsurları olan vezin ve kafiye olmaksızın bir şiir kurmaya çalışmışlar, şiiri bunlar dışında aramayı hedeflemişler, eskiye ait bir tabuyu yıktıktan sonra vezni değilse de kafiyeyi yer yer kullanmışlardır. Yine O. Veli kafiye kullanmayı bir zayıflık, şiir dışında bir unsur olarak gördüğünü şu sözleriyle dile getirir: "Ben kaç defa kendimde fark etmişimdir, şiiri kendi özellikleri içinde kıvıramadığım zamanlar kafiyenin, ses benzerliklerinin yardımına sığınmışımdır." (O. Veli, 1995:235).

Vezin ve kafiyenin bir zaruret olarak algılanıp, şiirde estetik bir unsur olarak yer almasına karşı çıkan Garip şairleri bunun yanında bu iki unsurun şairin kendini ifade edişini engelleyen bir kayıt olduğunu da düşünür. Vezin ve kafiye şair duyarlığının önünde bir engel oluşturduğu gibi nazım dilinde nahiv acaipliklerinin de doğmasına neden olmuştur. Yani şiir dili vezin ve kafiyenin etkisiyle konuşma dilinin doğallığından uzaklaşmıştır[3] .

---

[2] Aksan, Jakobson gibi dilbilimciler dilin şiirsel işlevinin şiire indirgenemeyeceğini, öteki dilsel etkinliklerde de bu işlevin yardımcı bir rol üstlendiğini savunur (M. Rifat, 1998:85). Aynı şekilde Klopefer kafiye, ses yinelemeleri, vurgu gibi özelliklerin ve anlam olaylarının günlük dilin, edebiyatın ve özellikle onun şiir alanının özellikleri olduğunu belirterek ABD başkanı Eisenhover'ın seçim sloganının (I like Ike) yaygınlaşmasındaki başarısını sloganın ses yapısında görmektedir (Aksan, 1995:188).

[3] O. Veli'den önce Recaizade M. Ekrem her şiirin vezinli ve kafiyeli olması gerekmediği gibi, her vezinli ve kafiyeli sözün de şiir olmadığını söyleyerek şiirde nazım konusunda bir tartışma başlatmıştır. Ancak vezin ve kafiye Garip hareketine kadar varlığını korumuştur. Vezin konusunda birtakım serbest vezin denemelerine girişilse de Garip hareketindeki gibi vezni

2.1.2. Ahenk

Garip şairleri şiirde özellikle vezin ve kafiyenin varlığıyla oluşturulacak ahenge karşıdır. Vezin ve kafiyenin oluşturduğu müzikten zevk duyabilmeyi basitlik olarak nitelendiren bu şairlere göre bunların varlığı şiirin diğer unsurlarının gözden kaçmasına sebep olmaktadır. Ahenk varlığını bu iki unsur dışında aradığı takdirde şiire estetik katkıda bulunabilecek bir öğe olabilir. "Bir şiirde eğer takdir edilmesi lâzım gelen bir ahenk mevcutsa onu temin eden vezin veya kafiye değildir. O ahenk vezinle kafiyenin haricinde ve vezinle kafiyeye rağmen mevcuttur." sözleri Garip önsözünde bu şairlerin ahenge karşı takındıkları tavrı çok iyi dile getirir. Ahengin vezinle kafiyede aranması "anlayışı en kıt insanlara bile ahengin mevcut olduğunu haber veren"bir durumdur (O. Veli, 1941: 6). Garip şairlerinin ahenk hakkında takındıkları bu tavır sembolist şairlerin ve onlardan etkilenen Türk edebiyatının önemli şairlerine karşı çıkışlarını hatırlatır. "Mısrayı musiki haline getiriş" şiirde sembolist şairlerin en önemli eğilimidir. Daha önce değindiğimiz Türk edebiyatında Haşim'in şiir tanımında şiiri sözden ziyade musıkiye yakın olarak tanımlaması da şiire sadece bir "söz sanatı" olarak tanımlayan O. Veli'nin şiire bakışıyla çatışır. Garip şairleri amacını aşarak şiiri musıkiye yaklaştıran, varlığından herkesi zorla haberdar eden bir ahenge karşıdır. Garip önsözünde değinilen vezin ve kafiye dışında, vezin ve kaifyeye rağmen var olan ahenk hakkında görüş bildirmeseler de bu tür bir ahengi zaman zamana mısra veya kelime ve ses tekrarlarıyla sağlamaya yöneldiklerini söyleyebiliriz.

Örneğin O. Veli'nin "Çok Şükür" şiirinde şiirin başlığını da oluşturan konuşma dilinin kalıplaşmış söyleyişlerinden "çok şükür" sözü şiirde üç kez tekrarlanmaktadır:

---

reddeden bir tutum sergilenmemiştir. Garip hareketinin bazı evrelerinde kafye ve ona benzer ses tekrarları görülse de vezin kullanılmamıştır. O. Rifat 1980'de yazdığı bir yazısında Garip şiirinin vezne bakışı konusunda şunları söyler. " Serbest vezin de bir vezindir. Biz Garipçilerse serbest vezinle değil vezinsiz şiir yazdık. Mekanik birtakım hesaplara aldırmayarak (...)anlamdan gelen ahenge daha çok edaya bağlı kıvraklığa önem verdik ve şiirin kulak için değil, göz için kafa için olduğunu savunduk. Bu çok önemli bir ayrımdır. "(O. Rifat, 1992, 215)

Bir insan daha var, çok şükür evde;

Nefes var,

Ayak sesi var;

Çok şükür, çok şükür.

Hiçbir soyutlamaya, benzetmeye veya söz sanatına başvurulmadan yaratılan bu dört mısralık şiirde çok şükür ve var sözünün tekrarından kaynaklanan bir ahengin (uyumun) varlığından söz edilebilir. Bunun yanında günlük dilde şükretmenin en yalın biçimi olan bu kalıp söz vasıtasıyla yaşanan çevreden duyulan mutluluk da vurgulanmış olur.

2.1.3. Edebî Sanatlar

Lafız ve mânâ sanatlarının vezin ve kafiye gibi şiiri "alelacaip bir noktaya" getirdiğini düşünen Garip şairleri şiirde bu sanatların varlığına da karşıdır (O. Veli, 1995: 296). Kendilerinden önceki şiir geleneğinde önemli bir unsur olan lafız ve mânâ sanatları Garip şairlerinin aradığı saf ve tabiî şiire aykırı idi. Edebî sanatların insanı gerçekten uzaklaştırdığına inanan Garip şairlerine göre yaşanılan gerçek yaşam ve küçük şeyler onlara yaşama sevinci verecek kadar güzeldir. Lafız ve mânâ sanatları ise kompleksleri olmasına rağmen saf, temiz ve hilesiz olan insan ruhunu hiç de fevkalade olmayan güzellikleri temin için bozmaktadır. İnsan ruhunu bozucu etkisinden dolayı karşı çıktıkları bu sanatların başında teşbih, istiare ve mübalağa gelir (O. Veli, 1995:298).

M. Kaplan, O. Veli neslinin edebî sanatlara başvurmama nedenini şöyle açıklar: "...O. Veli neslinin üslûbu son derece açık ve sadedir. Bunun sebebi, onların bizzat varlığı güzel bulmaları ve onu teşbih, istiare, mecaz gibi edebî sanatlarla süslemeğe ve değiştirmeğe lüzum görmemeleridir. İçinde yaşadıkları âlemden memnun olmayanlar umumiyetle bu nevi sanatlara başvururlar. Dünyadan nefret eden Divan şairleri bu çeşit oyunlar vasıtasıyle onu bir masal âlemi haline getiriyorlardı. Servet-i Fünuncularla Fecr-i Ati şairlerinde de benzetme, mecaz, v. b. gerçeği aşma vasıtalarıdır." (Kaplan, 1998:102-103).

Garip şairlerinin lafız ve mânâ sanatlarına yaklaşımını vezin ve kafiyeye bakışlarıyla paralel olarak değerlendirmek gerekir. Vezin ve kafiyeyi eski şiir geleneğinin estetik unsuru olarak görmeleri ve şiiri bunların dışında arayışları gibi lafız ve mânâ sanatları da eski şiir geleneğinin vazgeçemediği unsurlardır. Benzetmeye dayalı bu unsurlar "eşyanın tabiatını değiştirdiği" için bunlardan kaçan ve gördüğünü herkesin kullandığı kelimelerle anlatan bu üç şair dönemlerinde "Garip" olarak nitelendirilmiştir (O. Veli, 1941: 7). Amacı, gerçeği değiştirmeden herkesin kullandığı kelimelerle şiir yazmak olan Garip şairlerinin edebî sanatlara bakışı bu çerçevede farklı bir bakış açısı kazanabilir. Herkesin kullandığı günlük dilde de kökü benzetmeye dayanan deyimler, atasözleri, kalıplaşmış sözler, hitaplar vardır. . düünceyi daha kuvvetli anlatmaya yarayan, sıradan insanın da kullandığı ve bir şiirde gördüğünde kolayca çözebileceği mecazlar ve diğer edebî sanatlar Garip şiirinde yer almıştır. Garip şairlerinin mecaz ve teşbih karşısındaki bu ikircikli duruşu O. Veli'nin Cahit Külebi'nin "Evvel Zaman" şiiri için yazdığı eleştirisinde daha belirgin olarak ortaya çıkar:

> "İnsanın sevdası on beşinde
> Horoz şekerlerine, güneşe benzer. "

"Benzer mi benzemez mi diye düşünmeye lüzum yok. Tabiî benzemez. Zaten bu iki satırdan aldığımız tat sevdanın horoz şekerine yahut da güneşe benzetilmiş olmasından ileri gelmiyor. Onun için buradaki teşbihi teşbihten saymamak lâzım. Burada teşbih hudutlarının dışına çıkan bir ifade kuvveti var." (O. Veli, 1995:140).

Bu sözlerinden de anlaşılacağı gibi O. Veli aralarında benzerlik bulunan iki şeyden güçsüz olanı güçlü olana benzetmek olarak tanımlanan ve sıkça kullanılarak şiiri kapalı bir anlatıma götüren bir teşbih sanatı yerine güçlü bir ifade ve anlatım sağlayan teşbihi benimser gibidir. Hattâ çağdaş şiirin kullandığı benzeyenle *benzetilen arasındaki uzaklık ne kadar büyürse eğretileme (istiare) onca önem kazanır*, anlayışını hatırlatan bir bakış açısı vardır. Bunun yanında şairin teşbihe farklı bir bakışı da şudur: Bal gibi, mis gibi, gül gibi cinsinden pek çok hazır teşbihin

de teşbih hududu içine girmediğini söyleyebiliriz.[4] (bkz. O. Veli, 1995:140). O. Veli'nin verdiği bu örneklere eklenebilecek "buz gibi", "pancar gibi", "filinta gibi" ...benzetmeleri Türkçe'de sıkça kullanılan deyimleşmiş, kalıplaşmış, bu kullanımıyla dilde yaygınlık kazanmış hem günlük dilde hem yazılı metinlerde sıkça kullanılan sözlerdir (Aksan, 1995:119). Bunlar şairin kullandığı bireysel yaratıcılığı vurgulayan örnekler değil, dili zenginleştiren ve her dilde var olan kalıplaşmış benzetmelerdir. Söz sanatlarının günlük dil içindeki ve Garip şiirindeki yerini O. Rifat yıllar sonra yazdığı (1985) bir yazıda şöyle bir hikâyeyle anlatır: "Adam çömezine mantık okutmuş, sonra pazara yollamış. Sormuş dönüşünde: -Ne gördün oğlum?. –Hiç, demiş, öğrenci, alışveriş. –Olmadı, demiş adam bir yıl daha okutmuş çömezi, pazara yollamış. –Ne gördün oğlum? –Hocaefendi, demiş öğrenci, senin bana öğrettiklerini pazarda kullanmayan yok. – Şimdi oldu, demiş hocası, icazeti hak ettin."

Söz ve anlam sanatlarınında yukarıdaki örnekte olduğu gibi bakkalından manavına her türlü insanın gündelik dilde de kullanabileceği türden anlam olayları olduğunu, Garip şairlerinin de dönemlerinde gündelik dilde var olan mecazları şiirlerinde kullandığını söyler (O. Rifat, 1992: 246). Örneğin O. Veli'nin "Keşan" şiirinde kullandığı "Güneş doğdu ufuk kana boyandı." mısrasındaki "kana boyandı", "kana boyanmış gibi kızardı. "anlamında günlük dilde var olan bir eğretilemedir. Oysa Haşim'in benzer bir doğa olayını anlattığı aşağıdaki dizeleri şairin bireysel yaratıcılığıyla oluşturduğu, daha kapalı eğretilemelerle örülmüş bir görüntüdür:

Şu bakır zirvelerin ardından
Bir süvari geliyor kan rengi

(O. Rifat, 1992:249)

Bu durumda Garip şairlerinin günlük konuşma dili içinde gizlenmiş şiir öğelerini kullanarak bir şiir dili oluşturduğunu tekrarlayabiliriz.

---

[4] Oktay Rifat şiirde "imge" kavramını açıklarken Reverdy'nin bir sözünü aktararak bu konu üzerinde durur. Oktay Rifat imgenin benzeşmelerden doğduğunu ve ozanın birbirlerine benzeyen iki olgu arasındaki benzerlikleri bulup çıkararak imgeyi yarattığını söyler. Reverdy'ye göre arada benzeşme olması koşuluyla benzetilenle benzeyen ne kadar aykırı olursa imge o denli güçlü olur (O. Rifat, 1992:228-229).

2.1.4. Şiirin Diğer Sanatlarla İlişkisi

Şiirin diğer sanatlarla ilişkisi konusunda O. Veli'nin öncelikle şiir-müzik ve şiir-resim ilişkisi üzerinde durduğunu görürüz. Garip önsözünden önce 1938'de yaptığı bir röportajda şiir-müzik ilişkisini dile getirerek bunu reddeder. Şiir ve müzik ilişkisin reddedişinde vezin ve kafiyeye karşı çıkışı vardır. "Vezin ve kafiyenin temin edeceği müzikten zevk duyabilmek, lakırdıyı o ölçüler içinde söyleyebilmek için (...)insan ne kadar basit bir mahluk olmalıdır." (O. Veli, 1995:298) diyerek vezin ve kafiyeyle sağlanacak bir müziğe şiirin ihtiyacı olmadığını, insanın ruhuna hitap eden diğer şiir unsurlarının müzik gibi dış etkenler nedeniyle gözden kaçacağını düşünür.

Garip önsözünde sanatlarda tedahüle karşı olduklarını dile getiren bu üç şair, bu önsözde şiir-resim, şiir-müzik ilişkisine değinir. Şiir bütün hususiyeti edasında olan "yani tamamıyle mânâdan ibaret, insanın ruhiyatına hitap eden" bir söz sanatıdır. Bu özellikleriyle şiirin ne ahenk unsuru olarak müzikten ne de kelimelerle bir tablo yaratırcasına resimden faydalanmaya ihtiyacı vardır.

Garip şairleri şiir ve resim ilişkisine iki yönden karşı çıkar. Birincisi, O. Veli'nin Appolinaire'in Caligrammes adlı kitabından yola çıkarak açıkladığı şiirdeki imgenin sözcüklerin sıralanışıyla sayfa üzerinde yaratılması yani resmin şiirde şekil olarak yer alması... İkincisi ise tasvirlere çokça başvuran şairlerin resmi şiire sokması... "Şiirde tasvir bulunabilir. Fakat tasvir (...) esas unsur olmamalıdır (O. Veli, 1941: 10). kendilerinden önceki şiir geleneğinde parnasizmin etkisiyle oluşan kelimelerle resim çizme anlayışını reddetmiş, varlığın çeşitli özelliklerini aktarmaya yarayan sıfatları özelliikle ilk şiirlerinde reddetmişlerdir.

O. Veli 1947'de yazdığı "Karikatürden Şiire" başlıklı yazısında "Bir şiirde bir çok sanatlardanbir çok unsurlar bulunabileceği gibi hikâye unsuru da bulunabilir." diyerek 1945'ten sonra girdiği ılımlılaşma sürecinin izlerini yansıtır. Ancak şiirde bulunacak hikâye unsurunun yine şiirden üstün olmaması, şiiri şiir yapan unsurlara gölge düşürmemesi şartını da ekler. Hikayenin nesirle aktarılması gereken bir tür

olduğunu ve bu işlenmemiş haliyle şiirde yer aldığı takdirde, şiiri nesre yaklaştırabileceğini savunur.

Garip şairlerine göre şiiri şiir yapan özellikleri kavrayıp onlarla bir şiir yaratılmalıdır. Bu da onun diğer santlardan farklı yönünü kavramakla olur. Şiir, resim, müzik ve hikâyeden çok şiir olmalıdır. O. Veli'den aktararak söylersek gerçek sanatçı, sadece eser vereceği sanat dalının şart ve imkânlarına bağlı kalmalıdır (O. Veli, 1995:175).

2.1.5. Şiirin Hitap Ettiği Kitle

Garip şairlerinin kurmak istediği yeni şiirde geleneğe karşı çıktıkları konulardan biri de şiirin hitap ettiği kitledir. Kendilerinden önce yaratılan şiir geleneği "müreffeh sınıfların zevkine hitap etmiştir." Yeni şiir ise "yaşamak hakkını mütemadi bir didişmenin sonunda bulan insanlara hitap edecektir." Burada söz konusu olan bu insanların "bir sınıfın müdafaasını yapmak" değil, onların "zevkini aramak, bulmak ve sanata onu hakim kılmak"tır. Yani halkın orta ve alt kesiminin hayata bakışını, davranış biçimini, yaşamını, beğenisini, dilini, kullandığı sözcükleri bütünüyle şiire sokmak. ... Yeni şiire hakim olacak bu zevke onlara göre "eski edebiyatların aletleriyle değil"; "yeni yollarla, yeni vasıtalarla" ulaşılabilir. Garip şairlerinin geleneği reddedip şiire yeni imkânlar, yeni imkanlar, yeni söyleyişler aramasının temelinde şiirin hitap ettiği kitlenin değişmesi vardır. Onların şiirlerinde sıradan insanın yaşamı ve beğenisi en belirgin özelliği oluşturmuştur. Halkın kullandığı kelimelere, deyimlere ve kalıplaşmış sözlere yönelme onların yaşamını anlatma çabasının bir sonucudur. Küçük sıradan insanın yaşamı Garip şairlerine şiirin sınırlarını genişletme imkânı vermişti. Şiirde yer almaya başlayan bu sıradan insan tipi kendi kelime kadrosunu, yaşamın türlü halleri karşısında takındığı tavrı ve söyleyişi de beraberinde getirdi. "Şiire yeni dünyalar, yeni insanlar sokarak, yeni söyleyişler bularak şiirin sınırlarını genişletmek istedik. İlk işimiz bilinen sanatları bir tarafa bırakıp şiiri bu sanatlar dışında şiir yapan özellikleri aramak oldu." (O. Veli, 1995: 195). Böylece küçük sıradan insanlar şiirin konu çerçevesini genişlerken

şiirin dili de yeni söyleyiş imkânlarıyla tanışıyordu. Garip şairleri şiirin konu alanına küçük insanları sokarken şiiri bir düşüncenin savunulmasında araç olarak görmemiş, kendilerinden önceki şiir geleneğinde bu tavrı takınan şairleri de eleştirmişlerdir. "Sanat, hiçbir zaman itikatların tellallığını yapmak işiyle tavzif edilemez. Yahut yeni de olsa birtakım ideolojilerin söylediklerini bilinen kalıplar arasına sıkıştırmak yeni bir şey yapmış olmak demek değildir. " (O. Veli, 1995: 295) onlara göre şiir bir fikir sanatı değildir. Toplumsal bir varlık olarak şair yaşadığı çevreden haberdardır. Bu konumuyla şair insanlara, onların dünyasına bağlıdır. Ancak şairin işi toplumsal meseleleri çözüp, bu çözümleri topluma bildirmek de değildir (O. Veli, 1995: 167). Konu çerçevesi bu şekilde genişlerken yeni şiirin söyleyişi de halkın diline yerleşmiş deyimler, atasözleri, kalıplaşmış sözlerle kurulmuştur. Küçük, sıradan insanı kendi dünyası ve konuşmasıyla şiire taşıyan günlük konuşma diline ait motifler, bir yandan da o güne kadar yerleşmiş kitabî ve ciddi söyleyişi ortadan kaldırmada da bir araç olmuştur. Eski şiirin şairane söyleyişine karşılık yeni şiirin gündelik dili kullanarak elde edilen alaylı anlatımı belirgin bir özelik olarak ortaya çıkmıştır.

2.1.6. Kelime Kadrosu (Söz Dağarı)

Garip şairlerinin şiire yeni bir kelime kadrosu yaratma isteğinin temelinde eski şiir geleneğinin en önemli unsuru olarak gördükleri "şairane söyleyiş" vardır. Eski şiir geleneğinin kelime kadrosu kendi söyleyiş tarzlarını, kullanış şekillerini de beraberinde getirmektedir. Bu kelimeler oluşturdukları şiir geleneği içinde "şairane" bir söyleyiş kazanmıştır. Dolayısıyla hitap ettiği kitleyi değiştiren "şiir telakkisini bugünkü cemiyetten alan" yeni şiir "şairane söyleyişi" çağrıştıran bu kelimeleri atmak mecburiyetindeydi. "Bu edayı getirebilecek kelimelerden müteşekkil lugat, ya-zarken şairane olmak isteyen, okurken de şairaneyi arayan insanın kafasında zaruri olarak meydana gelir. O lugatin çerçevesinden kurtulmadıkça şairaneden kurtulmaya imkân yoktur. Şiire yeni bir vokabüler getirme cehdi bu cinsten bir kurtulma arzusunun tezahürüdür (O. Veli, 1941: 15). Garip şairleri şairanenin karşısında durmak için şiirin o güne dek alışmadığı gündelik yaşamdan alına alelade

sözcükleri şiire sokmaktan çekinmemiştir. "Yazık oldu Süleyman Efendiye" mısrasından "Süleyman Efendinin nasırına" bir aşk şiirinde yer alan muzip "salata" kelimesine kadar pek çok kelime ve halk argosuna ait sözler bu arayışın sonucu olarak şiire girmiştir. O. Veli bu tutumunda halk şairlerinden etkilendiğini de belirtir. "Hayata giren her yeni mefhumu şiire sokmaktan çekinmeyen bu hususta hiç bir taasup tanımayan halk şairi, işte o kafasının genişliğine hayran olduğum insanlardandır." (O. Veli, 1995: 59). Aynı tutumla Garip şairleri de anlattıkları bu küçük insanın yaşam alanı içine giren her mefhumu şiirlerinde kullanmaktan çekinmemiş ve dönemin aydınlarınca çokça eleştirilmiştir. [5]

2.1.7. Mısracı Zihniyete Karşı Çıkış

Garip önsözünde "Şiirde hücum edilmesi lâzım geldiğine inandığım zihniyetlerden biri de mısracı zihniyettir." diyerek eski şiir geleneğinde karşı çıktıkları unsurlardan birini daha dile getirirler.[6] Mısracı zihniyetle kastedilen anlamın tek mısrada veya Divan edebiyatı geleneğinde olduğu gibi en az iki mısrada (beyitte) tamamlanması anlayışıdır. Böyle bir anlayışın şiiri tek berceste mısranın yeterli olduğuna inanmaya iter. Ayrıca bu zihniyetin şiirin bütünlüğünü bozduğuna inanan şair şiiri şöyle tanımlar: "Şiir öyle bir bütündür ki bütünlüğünün farkında bile olunmaz." (O. Veli, 1941: 15). Şiirde bütün güzelliğini savunan Garip şairleri bir tek mısranın mükemmelliği veya tek tek kelimelerin güzelliği ile ilgilenen şiir anlayışını reddetmişlerdir. Mısracı zihniyete karşı çıkış "şiir kelimelerle yazılır" anlayışından hareketle şiirde resim ve musıkiyi önemseyen Fransız şairleri ve onlardan etkilenen Türk edebiyatı şairlerine de bir karşı çıkıştır. Bu düşünce Garip önsözünde şöyle dile getirilir: "Mısracı zihniyet bize mısraların olduğu gibi onun parçaları olan

---

[5] 1947'de Sait Faik'le yaptığı röportajda O. Veli " Nasırı edebiyata sokmakla ne demek istiyorsun?" ve "Bu şiirin meşhur olacağını bilerek mi yazdın?" sorularına şöyle bir karşılık veriyor: "-Ben hayatı sadelik içinde geçmiş bir adamın hayatından bahsetmek istedim. Acaiplik olsun diye yazmadım. Şiiri neşretmeden evvel de bu kadar yadırganacağını tahmin etmiyordum. " ve " Hayatında büyük manevî ıstırapları olmayan bir insan için nasırın mühim olduğunu telakki ediyorum. " Diyerek kendisine yöneltilen eleştirileri yanıtlamış olur (O. Veli, 309-310).

[6] Edebiyatımıza Fransız şiirinden geçen bu anlayış Garip Hareketinden önce Servet-i Fünun devrinde de kullanılmıştır. Fransız şiirinde **anjanbman** adını alan bu anlayış şiirde cümlelerin bir mısra veya beyitte bitmeyip diğer mısra, beyit ve bentlere de kaymasıdır. Nazmı nesre yaklaştıran bu üslûp özelliği ve şiirde bir ahenk unsurudur.

kelimelerin de tetkik ve tahlil imkânını verir. Kelime üzerinde düşünmek onun güzelliğini ve çirkinliğini tespite çalışmak;şiire kelime halinde mücerret bir şiir unsuru getirmiştir." (O. Veli, 1941: 15). Şaire göre güzel olan kelimenin şiire malzeme olması şiir için bir kazanç değildir. Bir şiirde önemli olan şiirin bütününden elde edilecek tek bir güzelliktir. Tek tek kelimelerin güzelliğine inanan şairlerin bu kelimelerin kullanımları sonucu beraberlerinde getirdiği söyleyiş tarzlarını da kullanarak şairane söyleyişe sığındıklarını düşünen Garip şairler, kelimelerin oluşturduğu bu şairane söyleyişi eleştirir.

2.1.8. Şiir Dili ve Nesir Dili

1938'de O. Veli'yle yapılan bir konuşmada, şaire vezin ve kafiyeyi inkâr edince nazmın nesirden farkının kalmadığı ve onların şiirlerine yapılan en mühim itirazlardan birisinin şiirlerinin nesre benzediği konusu olduğu hatırlatılır. O. Veli nazımla nesir arasında vezin ve kafiye zaruretlerinden doğan bir "syntaxe" farkı olduğunu, vezin ve kafiyenin ortadan kalkmasıyla bu "nahiv acaipliklerinin" (syntaxe farkının) ortadan kalkacağını düşünür (O. Veli, 1995: 299). Bu görüşe göre şair nazımla nesir arasında sözdizimsel bir fark olduğunu kabul ediyor ancak bu sözdizimsel farkın vezin ve kafiye ile yaratılmasına karşı çıkıyor. Dahası şiir dilinin vezin ve kafiye dolayısıyla acaip bir noktaya geldiğini doğal halinden uzaklaştığını düşünüyor. Vezin ve kafiye zorluluğunun ortadan kalkmasıyla nahiv acaipliklerinin ortadan kalkacağı düşüncesine rağmen "Şiir lisanının nesir lisanından farklı bir kuruluşa sahip olması gerektiğine" inanır. Bu inanış onda iki ifade tarzını varlığını ortaya çıkarır: Şiir ve nesir. yani onun düşüncesine göre vezni, kafiyeyi ve onların sözdizimine getirdikleri farklılıkları attıktan sonra şiir dili ve nesir dilinin özellikleri üzerinde konuşulmalıdır. Şiir dilinde nesirden farklı bir yön vardır ancak şiir dili ve nesir arasındaki bu fark vezin ve kafiyeden kaynaklanmaz.

O. Veli'nin şiir dili hakkındaki bu düşüncesi Garip poetikasında da yerini bulmuştur: "Nazım dilindeki nahiv acaiplikleri vezin ve kafiye zaruretinden doğmuştur." O. Veli'nin vezin ve kafiyenin şiirin sözdiziminde yarattığını söylediği sorunun nereden

kaynaklandığı pekçoğumuzun tahmin edeceği bir noktadır. Vezin ve kafiyenin bazen şairin söylemek istediğine engel olduğu görülmektedir. Kimi zaman şairler mısra sonunda beğendikleri bir kelimeye kafiye bulabilmek için büyük bir zorlama içine girmiş, kimi zaman da ölçü ve kafiyeye uygun sözcükleri sıralamak şairlik olarak düşünülmüştür. Şairin söyleyişine böylece bir kayıt oluşturan vezin ve kafiyenin varlığı zaman içinde "Şiir dilinin kendine has yapısı"görüşünü ortaya çıkararak şiir dilinin konuşma dilinden uzaklaşmasına neden olmuştur. O. Veli bu nedenle kendi yazdığı şiirlerin "Konuşma diline benziyor"diye eleştirilmesinden şikayetçidir (O. Veli, 1941: 6).

Garip şairleri nazım ve nesir arasında vezinle kafiye ve bunlardan doğan sözdizimi acaiplikleri olduğunu söyleyerek belirgin bir fark ortaya koymuşlardır. Ancak garip poetikasında henüz şiir dilinin ne olduğu, kendine özgü yapısının nasıl kurulabileceği konusunda belirgin bir özellik karşımıza çıkmaz. Sadece konuşma dilinin de şiir dilinde yer alacağını öğreniriz. Konuşma diline ait unsurlar hangi şartlarda kullanılırsa şiir olur, bunu henüz bilmiyoruz.

1945'te O. Veli'nin yazdığı Nazım, Nesir, Şiir başlıklı yazısında şiir diline bakışlarıyla ilgili bir özelik daha karşımıza çıkar. : bu özeliğe O. Veli şiir ve nesri kıyaslayarak ulaşmıştır: "Nesrin diliyle şiir söylenmez(...) Bir şiir parçası nesir olmaz." (O. Veli, 1995:61) sözleriyle şiir diliyle nesir dilinin birbirinden farklı iki ifade tarzı olduğunu vurgular. Nesir ve şiir arasındaki bu fark dönemin bazı aydınlarının düşündüğü gib mısraların dizilişiyle ilgili değildir. "Filanca şiirin satırlarını alt alta yazacağınız yerde yan yan yazın nesir olur." suçlamasına katılmadığını şiirle nesir arasındaki farkın dizilişle alakası olmadığını savunur. Şaire göre şiir dil ve nesir dili arasındaki temel fark şudur: "Nesir dili bir izah dilidir. Şiirin izaha tahammülü yoktur." (O. Veli, 1995:62). Vezin, kafiye ve buna bağlı sözdizimi acaipliklerinden arınmış şiir dilinde uzun uzadıya açıkalmaların yeri yoktur. Şair bu düşüncesini şiirde tahkiye (öyküleme) üzerine yazdığı bir yazısında da örnek bir cümle ile dil getirir: "Şiiri şiir eden, onu öteki sanatlardan ayıran özelliklerin neler

olduğunu düşünmezsek vezinsiz ve kafiyesiz şiirleri nesirden farksız sayan münekkitleri haksız bulmamamıza imkân kalmaz. Çünkü nesirle aktarılması gereken hikâye bu şiirleri çoğu zaman bir nesir parçası haline getiriyor. İşte o kitaptan bir mısra:

Hoyrat bir delikanlı sarışın bir kızı caddeye doğru çekiyordu.

(...)böyle mısra olmaz. Bu düpedüz şiire kıymak demektir. Şiir, hikâyeden çok nesirden çok(...) şiir olmalıdır. "

2.1.9. Şiir Dili ve Konuşma Dili

Garip önsözünde şiir dilinin sözdizimi ve söz dağarcığı bakımından dilin tabiî söyleyişinden ayrıldığını söyleyen Garip şairleri şiire yeni imkânlar, yeni söyleyiş özellikleri ararken farklı bir kaynağa, konuşma diline yönelmiştir. Şiire yeni bir söyleyiş ve ifade tarzı aramalarının temelinde daha önceki bölümlerde nedenleriyle birlikte değindiğimiz şiire yerleşmiş "beylik kalıpları, beylik oyunları" atma isteği vardır.[7] Garip şairleri, şiire yerleşmiş ve şairane olarak adlandırılan bu söyleyişe karşı olduklarını her zaman dile getirmişler ve bunun karşısında olmuşlardır. "Bir lakırdıyı düpedüz söylemek dururken daha şatafatlı görünsün, daha çok beğenilsin diye dolambaçlı yollardan söyledini mi çok kere mânâsız mânâsız şeyler meydana çıkıyor" (O. Veli, 1995:180).

Garip şairleri lafız ve mânâ sanatlarıyla çeşitli hayal ve imgelerle süslenmiş bir şiir dili yerine hitap ettiği kitlenin dilini kullanmışlardır. Bu noktada Garip Hareketinin şiir diline konuşma dilini hakim kılması bir paradoks değildir.[8]

---

[7] M. Kaplan Garip Hareketinin "şairane söyleyişi" reddederek konuşma dilini şiir diline hakim kılmasını şu sözlerle açıklar: "(...) (bu) hareket ilkin bizzar şiirin inkârı gibi gözüktü. Fakat zamanla anlaşıldı ki bu şiirin üzerinde kalın bir tabaka teşkil eden "şairânelik"i kırarak, asıl şiire gitme teşebbüsüdür. (...) Hakiki şiirde öyle bir öz vardır ki biz onunla karşılaşınca hayatın kendisi ile karşılaşmış gibi oluruz. Şair adeta insanın asıl dili ile konuşmaya başlar (M. Kaplan, 1998:119-120).

[8] O. Rifat şiir dili ile konuşma dili arasındaki ilişkiyi şöyle açıklar: "Şiir dili her ozanın kendi anadilinden aldığı sözcüklerle oluşur. Bu bakımdan şiir dili gündelik dile ne kadar benzerse benzesin bu iki dili yine de birbirine karıştırmamalı. Şiir anadilinden aldığı sözcüklerle oluşan o kendine özgü dille birşey anlatır bize. Bunu duyurur desek daha doğru olur. Bu dilin öteki sanatlarda olduğu gibi kendine özgü bir anlatım yönü vardır (O. Rifat:1992, 305).

Dilbilimsel açıdan konuşma dili ve şiir dili arasında ortaya çıkan çok temel bir fark vardır. Konuşma dilinde amaç bir duyguyu ya da düşünceyi yanlış anlamalara meydan vermeyecek şekilde karşısındakine iletmektir. Yani dilsel kodlardan yararlanarak bir bildiriyi karşısındakine iletmek... Konuşma dilinde bu amacı gerçekleştirirken dilin şiirsel işlevlerinden de yararlanılabilir. Ancak bu konuşma dilinin temel amacını değiştirmez. Şiir dili ise bildiri kendi kendisine dönük olduğunda, doğrudan kendisini amaçladığında ortaya çıkan bir dilsel işlevdir. Yani konuşma dilinin öğelerinden yola çıkarak yeni çağrışımlar ve anlamlarla zenginleştirilen, estetik işlevi olan özel bir dildir. Şiir diline konuşma dilini hakim kılan Garip şiirinde, konuşma dili çeşitli unsurlarla birleşerek sıradan insanın günlük konuşmalarda kullandığı sözlerin de şiir olabileceğini gösteren bir özelliktir. Garip şairleri konuşma dilindeki sıradan kelimelri ve kalıplaşmış birtakım sözleri şiir diline sokarak şiir dili ile konuşma dili arasındaki vokabüler farkını ortadan kaldırmıştır. Bunun yanında Garip şairleri şiir dili ve konuşma dilinin birbirindenfarklı iki ifade tarzı olduğunun farkındadır. Garip şairlerinin konuşma dili ve şiir dili arasında kurduğu bu farklılık ilişkisini günümüz şiir dili incelemelerinde "eksiltili anlatım" olarak adlandırabiliriz. Melih Cevdet Anday aralarında yaptıkları söyleşide konuşma dili ve şiir dili arasındaki bu farkı "atlama" olarak nitelendirir. Verdiği örnekte konuşma diline ait "Bir cigara ver." cümlesinin bir şiir mısrası da olabileceğini söyler. Ancak bu cümle kendinden önceki veya sonraki mısralarla duygusal bir bağ kurabilmelidir. Mesela bu sözden önce "Mademki güneş battı" sözü olsun. Konuşma dilinde, bu iki söz arasında bir anlam ve ilişki ilk bakışta görülmemektedir. Yani bu iki söz konuşma dilinin temel amacı olan bildiriyi karşısındaki kişiye eksiksiz aktarma işlevini tam olarak yerine getirememektedir. Şiir dilinde ise bu iki söz arasında kurulacak duygusal bir bağ örneğin "efkârlanmak fikri" bunun şiir olmasına neden olabilecek bir unsurdur. Bu duygunun şiirde söylenmemesi şiiri konuşmadan ayırıyor (O. Veli, 1995:323). Aynı konuşmada şiirde şairin başvurduğu bu tür eksiltili anlatımların kaynağının halkın dilinde de var olduğunu vurgulanır. Konuşma dilinde, günlük kullanımda varolan bu atlamalara alıştığımız için anlam ilişkisi

kurmakta güçlük çoğu zaman güçlük çekmeyiz. Ancak "Çekti gitti", "Başında kavak yelleri esiyor.", "Ocağına incir dikmek", "Boşver" deyimleri Türkçe'yi bilmeyen biri için bir şiirden çok daha anlaşılmaz olabilir. Temeli halkın dilinde olan, halk tarafından benimsenmiş olan bu söz eksiltmeyi şair daha bilinçli ve sistemli olarak yapar. Garip şairleri kaynağı halkın dilinde olan bu çeşit bir atlamanın /söz eksiltmenin örneğin Haşim'in şiirlerindeki gibi anlam kapalılığına sebep olmadığını, ifadeyi güçlendiren ve söze şiirsellik kazandıran bir unsur olduğunu düşünürler. Konuşma dilinde deyim ve atasözlerinden başka tekerleme ve bilmeceler gibi konuşma diline ait halk sanatlarında da bu tür özelliklerin olduğunu, halkın bunları yaratmaktan çekinmediğini söyleyebiliriz (O. Veli, 1995:324-325).

O. Rifat da bir yazısında O. Veli'nin şiirinden örnek vererek üzerinde durduğu söz eksiltmenin düzyazıyla şiirin farklarından biri olduğunu söyler. Ona göre şiir dilinin anlatılmazı duyuran bir işlevi vardır. O. Veli'nin düzyazıya benzeyen pek çok şiirinde bu unsurun etkili bir anlatım sağladığını dile getirir. Orhan Veli'nin "Bir tren sesi duymaya göreyim/ İki gözüm iki çeşme." mısralarında şair söz eksiltmeyi/eksiltili anlatımı kullanır. Yukarıda bahsedildiği gibi şairin ağlama sebebini söylememesi eksiltili anlatımı oluşturur. Birinci ve ikinci mısra arasındaki bu şiirsel bağ özlem, sevda, gariplik belki hepsi olabilir. O. Veli düzyazıyla anlatılmayacak anlatılsa da eksik kalacak ezikliğini bu iki dizeye hapsetmiştir (O. Rifat, 1992:217).

Şiir dilini konuşma diliyle özdeşleştiren Garip şiirinde şiiri konuşma dilinden ayıran unsurlardan birinin eksiltili anlatım olduğunu söyledik. Garip şiirlerinde konuşma dilinden farklılaşarak şiirselliği ön plana çıkaran iki önemli unsurdan daha bahsedebiliriz. H. Sazyek'in de saptadığı gibi bu iki unsur *duyarlılık* ve *bütünlük*'tür. Duyarlılık duygu değeri yüksek sözcüklerle sağlanır. Ancak bunu şairane söyleyişle birbirine karıştırmamak gerekir. Kelimenin duygu değeriyle kastedilen, bir kelimenin okuyan/dinleyende uyandırdığı duygulardır. Örneğin *morg* veya *gelincik* kelimelerinin sahip olduğu duygu değeri farklıdır (Aksan, 1995: 99). Bu anlamda

Garip şairlerinin şiirlerindeki bu duyarlılığı küçük insanların hayatındaki kelimelerle sağladığını, farklı çağrışımlara sahip pek çok kelime ve kavramı şiire sokmaktan çekinmediklerini söyleyebiliriz. Eski şiir geleneğine göre şiirsel anlam taşımayan ya da duygu değerinden yoksun olduğu düşünülen kelimeler de şiirde kullanılmıştır. Bütünlük ise Garip şairlerinin üzerinde durduğu şiirin önemli unsurlarındandır. Şiir, kelime veya mısra güzeliği değil bütünsel bir güzellik taşımalıdır. Bu unsur Garip şiirinde noktalama işaretleri, bağlaçlar ve fiilimsilerle birbirine bağlanan ve anlamca bir bütün oluşturan cümlelerle sağlanır. Anlamın tek bir satırda tamamlanmadığı bu tekniğin şiir dili unsurlarından biri olduğunu ve ahengin sağlanmasına katkıda bulunduğunu söyleyebiliriz. Örneğin "Pazar Akşamları" şiiri vezinsiz, kafiyesiz yazılmış, imge, benzetme ve diğer edebî santlara yer verilmemiş bir şiirdir. Bu şiirde şiirselliğin birbirine bağlanan ve anlamca bir bütünlük oluşturan cümlelerle sağlandığını söyleyebiliriz:

Şimdi kılıksızım; fakat
Borçlarımı ödedikten sonra
İhtimal bir kat da yeni esvabım olacak
Ve ihtimal sen
Yine beni sevmeyeceksin.
Bununla beraber pazar akşamları
Sizin mahalleden geçerken,
Süslenmiş olarak,
Zannediyor musun ki ben de sana
Şimdiki kadar kıymet vereceğim?

(O. Veli, 1984:43)

Garip şiirinde dilin konuşma dilinden ayrılarak şiirselliği yakaladığı unsurlar arasında şiirlerini sorularla örmesi, insanı birdenbire gülümseseten mizahî unsurları da sayabiliriz. Garip Hareketinin Şiir Dili Özellikleri bölümünde bunlar ayrıntılı olarak incelenecektir.

Garip şairleri şiirlerini konuşma dili veya nesir dilinden ayıran bu şiirsel unsurları çoğu zaman "eda" ile ifade etmiştir. Garip şiirinde "eda" mânâ ile birlikte düşünülen söyleyişteki tavırdır. O. Rifat, O. Veli'nin "Yolculuk" şiirinden verdiği bir örnekte edanın ön plana çıktığını söyler: "Gönlüm şen olmalı değil mi? / Nerdee!..." Buradaki "nerde" sözcüğü edasıyla taşıyamayacağı kadar anlam yüklenmiştir." (O. Rifat, 1992:306). Burada O. Rifat'ın bahsettiği "eda", konuşma diline ait "nerdee" kelimesindeki "eksiltili anlatım ve kelimenin günlük hayattaki çağrışımlarını hatırlatan kelimenin duygu değeriyle sağlanmıştır."

Garip şairleri halkın dilini/konuşma dilini yazı diline sokma gayretlerini halkı eğitme, halkın şiirden anlamasıyla açıklar. Şair geniş kitlelere seslenebilmek için anadilini çok iyi bilmeli ve halka halkın diliyle seslenebilmelidir. "(...)Konuşma dilinin şiire sokulmasını, kuru bir şiir endişesi saymamak gerekir. Bu, yazı dilinin sayısız imkânsızlıkları içinde bunalmış kalmış medeniyetin biraz daha ileriye gidebilmesi için milletin dehasından faydalanıp yeni imkânlar aramak demektir (O. Veli, 1995:183). Garip şiir dilinin önemli bir özelliği olan konuşma dili, halkın dilinde var olan türlü zenginlikleri kullanmaya olanak sağlayan bir özelliktir. Varlığını diline borçlu olan bir şairin görevi onun konuştuğu dilin ilerlemesini sağlamak ve onun gelecek nesiller elinde kaybolmamasını sağlamaktır (O. Veli, 1995:183). Şair anadilinin inceliklerini ve onu işlemesini bilen bir şairin evrenselliği yakalayabileceğini de düşünür. Şair şiirin diğer sanat dallarına göre evrenselliği yakalamasının zor olduğunun da farkındadır. Çünkü şiir güzelliğini her şeyden çok söyleyişe borçludur. Şiir başka bir dile çevrildiği zaman bu söyleyiş özelliklerini çevirmek çoğu zman mümkün değildir. Bu konudaki görüşlerini şair şöyle dile getirir: "(...)şairin dili, ressamın yahut bestecinin dili gibi evrensel değildir. Ressam olsun, heykeltraş olsun, mimar olsun, besteci olsun eserlerini bütün milletlerin insanlarına gösterebilir, bu eserler karşısında o insanların ne gibi bir vaziyet aldıklarını görebilirler. Hatta bu hikâyeci ile romancı için de az çok kabildir. Değeri, söyleyişinden çok söylenen şeyde olan romanla hikâye, başka bir dile çevrildiği zaman fazla bir şey kaybetmez, gel gelelim şiir öyle değildir.

Şiir, şairin dilinde bile ancak bir türlü söylenir. "(O. Veli, 1995:182) Şiirin evrensele açılabilmesindeki bu olumsuz özelliği ancak yazıldığı dilin evrensel bir düzeye yükseltilmesiyle yenilebilir. Garip şairlerinin evrensele giden yolda, yerellikten yola çıktığını, dilin bütün incelikleri içerdiğine inandıkları konuşma dilini esas aldıklarını söyleyebiliriz.

3. SÖZDİZİMSEL ÖZELLİKLER

Şiiri düzyazıdan ayıran özellikler arasında sözdiziminin önemli bir yer tuttuğunu söyleyebiliriz. Bu çalışmada saptanan sözdizimle ilgili değişiklikler geniş anlamda şiir dilinin sözdizimsel özellikleri olarak da düşünülebilir. Bunun yanında bu çalışma Garip hareketinin şiir dili özellikleri bakımından bazı karakteristik özelliklerin ortaya çıkmasını da sağlamıştır.

"Şarkıların bu kadar güzel, kelimelerinse kifayetsiz olduğunu bu derde düşmeden önce bilmezdim." cümlesi O. Veli'nin "Anlatamıyorum" şiirinin şu mısralarının düzyazıya çevrilmiş şeklidir:

> Bilmezdim şarkıların bu kadar güzel,
> Kelimelerinse kifayetsiz olduğunu
> Bu derde düşmeden önce.
>
> O. Veli, Bütün Şiirleri, s. 111

Bu mısralar ve düzyazıya çevrilmiş cümle aynı anlamı taşımalarına rağmen etkileyicilik bakımından, dilin şiirsel işlevini kullanılarak yaratılan metin (şiir) daha güçlüdür. Bu şiir parçasında dilin şiirsel işlevi anlamdan çok sözdizimsel alanda ortaya çıkar. Yani şiir cümlesinin devrikleşmesi, mısraların bir yerde sonlanması (sözdizimsel kırıklık), eksiltili anlatıma başvurulması bu şiiri düzyazıdan ayıran ve etkileyiciliğini artıran özelliklerdir. Fiil ilk mısranın başında yer alarak devrikleşmeye neden olmuş, cümlenin tümleci ise üç farklı mısrada yer alarak sözdizimsel kırıklığa neden olmuştur. 1. ve 2. mısrada yer alan belirtili nesne görevindeki tümlecin bölünmesinde aynı görevde iki yan cümlenin varlığı etkili olmuştur. 3. mısrada yer alan söz öbeği bütünüyle zarf tümlecidir.

<u>Bilmezdim</u> <u>şarkıların bu kadar güzel</u>,
Yüklem Belirtili Nesne
<u>Kelimelerinse kifayetsiz olduğunu</u>
Belirtili Nesne
<u>Bu derde düşmeden önce</u>.
Zarf tümleci

Bunun yanında az sözle çok şey anlatmayı amaçlayan şiirde eksiltili anlatım da sözdizimini etkileyen ve etkileyiciliği artıran bir unsur olarak karşımıza çıkar. Bu şiir düzyazıda şöyle söylenebilirdi: "(Aşk acısını çok iyi anlattıkları için) şarkıların bu kadar güzel, kelimelerinse (bu derdi anlatmakta) kifayetsiz olduğunu bu derde düşmeden önce bilmezdim." Bu örnekle şiir dilinde sözdiziminin bazı nedenlerle düzyazıdaki sözdiziminden farklılaştığına dikkat çekmeye çalıştık.

Dilbilimcilere göre şiir dilinde sözdizimin düzyazıya göre farklılaşmasının nedenlerini genel olarak şöyle sıralayabiliriz:[1]

1. Şiir az sözle çok çeşitli anlamlar içeren şeyler söylemek hatta bazen söylemeden çağrıştırmak durumundadır. Kısa ve etkili söz söyleme çabası şirin sözdiziminde farklılaşmalara neden olabilir.

2. Şiirde kafiyenin varlığı, mısra sonunda kafiye yapma zorluğu,

3. Vurgu, tonlama, kavşak ve ezgi gibi parçalarüstü öğeler,

4. Önceleme (foregrounding) yani "şiirde ses ya da anlamla ilgili olarak etki sağlayan öğeler" (Aksan, 1995:45) ya da "şiirde etkiyi artırmak için kullanılan ses ya da anlamla ilgili öğelerin ön plana çıkarılması.

5. Ses tekrarları

6. Ve yine ahengi sağlamak için kurulan birbirine koşut cümleler şiirsel sözdizimin farklılaşmasına neden olur (Özünlü, 1991:71-73).

Şiirde sözdizim şiir dilinin ezgisel ve anlamsal yapısıyla ilişkili olarak çok değişik cümle yapılarına imkân verir (Jakobson, 1998:36).

---

[1] Şairin kelimeleri seçip sıralamasıyla oluşturduğu sözdizimsel farklılıklar üretimsel dilbilimin araştırma alanını da oluşturur. (Aydın, 1996:01)

3.1. Mısrada Tamamlanmayan Cümleler (Sözdizimsel kırıklık)

Cümlelerin bir mısra veya beyitte bitmeyip diğer mısra, beyit ve bentlere de kayması şiirde ahenk unsuru olarak kullanılan özelliklerden biridir Geleneksel şiirde vezin ve kafiye şiir dilinde sözdizimin farklılaşmasına neden olan unsurlardır. Modern şiirde ise mısra sonundaki ses tekrarları, mısra uzunluğu sözdizimsel kırıklığın birincil nedeni değildir. Buna rağmen sözdizimsel kırıklık modern şiirin başvurduğu bir özelliktir. Şiir cümlelerinin anlam tamamlanmadan diğer mısralara geçmesi şiirin ton değişiklikleri ve farklı öğelerin vurgulanmasıyla etkileyici bir anlatım kazanmasına neden olmaktadır. Mısrada tamamlanmayan cümle yapısı Garip hareketi şiir dilinde tek tek cümlelerden çok şiirin bütününü ön plana çıkarır.[2] Mısracı zihniyete karşı çıkan Garip hareketi şiir dilinde uzun cümlelere şiirsel söyleyişi kazandıran özelliklerden biri de sözdizimsel kırıklıktır. [3]Vezin ve kafiye, Garip şiirinin sözdiziminde her zaman belirleyici bir unsur değildir. Hareketin ilk evresinde olmasa da ilerleyen dönemlerde vezin ve kafiyeden şiirin bir iki mısrasında veya bir bölümünde yararlanıldığını bunun sözdizimine de yansıdığını söyleyebiliriz[4].

Garip şiir dilinde noktalama işaretleri, fiilimsiler, bağlaçlar, şart eki anlamın mısrada tamamlanmadığı uzun cümlelerin kurulmasında katkıda bulunan unsurlardır. Noktalama işaretleri, fiilimsiler, şart eki ve bağlaçlarla birbirine bağlanan cümleler anlamca bir bütün oluşturur. Şiirin bütünsel güzelliğini savunan Garip şiirinde böyle bir cümle yapısı bu düşünceyi tamamlar niteliktedir. Dildeki görevleri bakımından birleşik ve sıralı cümle kurma görevini üstlenen bu unsurlar Garip şiir dilinde sözdizimsel kırıklığın sağlandığı doğal bir kavşak noktası oluşturur. Böylece şiir

---

2 Metindilbilim açısından da şiir bir bütün olarak incelenmelidir. Şiirin mısralardan oluşsa bile bir bütünlük taşıması en önemli özelliğidir. Şiir sanatçının zihnindekileri bütün olarak aktarmasıdır. (Aksan, 1995:258)

3 Sözdizimsel kırıklık terimi N. Güz'ün şiir diliyle ilgili bir incelemesinden alınmıştır. Bu konuda N. Güz şöyle der: " Dilin değişik bir görünüme görünmesi, şiir diline dönüşmesi ölçü, uyak, dizimsel kırıklık, sözlükbirim seçimi, imgeler düzlemindeki seçime bağlıdır. " (N. Güz, 1989:166)

4 Sözdizim yapıları ile ritim yapıları birbirini etkiler. Garip şiir dilinde ritim unsuru olarak kullanılan ses tekrarları farklı bir bölümde ele alınıp incelenecektir.

birbirine eklenen cümlelerle devam ederken bağlaç, fiilimsi, şart eki ve noktalama işaretlerinin (virgül ve noktalama virgül) görevi nedeniyle anlam bir veya iki mısrada tamamlanmaktadır. Bu da şaire anlamı dağıtmadan uzun cümleler kurma imkânı vermektedir. Bağlacın dildeki görevlerinden biri yargı bildiren iki cümleyi birbirine bağlamasıdır. Aynı şekilde noktalama işaretlerinden virgül ve noktalı virgülle yargı bildiren iki cümle bir araya getirilip tek bir cümle oluşturulabilir. Fiilimsiler ise cümle içinde oluşturdukları yan cümlelerle cümlenin taşıdığı yargıya etki eden cümleye ikincil bir yargı anlamı katan unsurlardır.

3.1.1. Noktalama İşaretleri

Noktalama işaretleri (virgül ve noktalı virgül) Garip şiir dilinde nedeni ne olursa olsun başvurulan sözdizimsel kırıklığı belirginleştiren bir unsurdur.[5] Noktalama işaretleriyle birbirine bağlanan mısralarda cümle bitmese de anlamın çoğunlukla bir veya iki mısrada tamamlandığını ve bu mısraların bir bütüne bağlandığını söyleyebiliriz. Bu uzun cümle yapısında noktalama işaretleri şiir cümlesinde sözdizimsel kırıklıkla ortaya çıkan vurgu ve ton değişikliklerini belirginleştirir. Noktalama işaretleriyle birbirine bağlanan kendi içlerinde birer anlam bütünlüğüne sahip kısa cümleler anlamın vurgusunu son mısraya doğru güçlendirmeye imkân verir. Cümle tamamlanmasa da anlamın mısrada tamamlanmasını sağlayan virgül ve noktalı virgüllerle kurulan sıralı cümleler, Garip şiir dilinde konuşma dilinin sözdizimsel alanda ortaya çıkmasını sağlar. Bernstein'a göre kısa ve yalın cümleler konuşma dilinin önemli özelliklerindendir (akt. Bayraktaroğlu, 1979:35). Örneğin:

Bedava yaşıyoruz, bedava;
Hava bedava, bulut bedava;
Dere tepe bedava;
Yağmur çamur bedava;
Otomobillerin dışı,

[5] H. Sazyek de noktalama işaretleriyle birbirine bağlanan ve anlamca birleşen cümlelerin sağladığı bütünlüğün Garip şiir dilini konuşma dilinden ayıran özelliklerden biri olduğunu düşünür. (Sazyek, 99:114)

Sinemaların kapısı,
Camekânlar bedava;
Peynir ekmek değil ama
Acı su bedava;
Kelle fiyatına hürriyet,
Esirlik bedava;
Bedava yaşıyoruz, bedava.

Bedava, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 159

Şair son mısrada nokta, mısra sonlarında virgül ve noktalı virgül kullanarak şiirin bütününün bir sıralı cümle olduğunu belirtmiştir. Anlamın dizede tamamlandığı kısa cümleler şiirdeki konuşma etkisini artırmıştır.

Bıktım usandım sürüklemekten onu,
Senelerdir, ayaklarımın ucunda;
Bu dünyada biraz da yaşayalım,
O tek başına,
Ben tek başıma.

Gölgem, Orhan Veli, s. 99

"Gölgem" başlıklı şiirde şairin ikinci mısraya geçerken noktalama işaretlerini temel aldığını görüyoruz. Noktalama işaretiyle bölünen her satırda anlam genelde mısrada tamamlanmıştır ancak şair cümlenin bittiğini son mısrada kullandığı noktayla haber vermiştir. 1. mısradan 2. mısraya geçerken yine noktalama ile yaratılan sözdizimsel kırıklıkta ise anlam iki mısraya bölünmüştür. Böyle bir durumda şair cümledeki iki öğeyi ayrı yazarak farklı bir vurgu ve tonlamadan duygusal bir söyleyişten yararlanmıştır kuşkusuz.

Bıktım usandım sürüklemekten onu ,
Yüklem_ zarf tümleci b'li nesne
Senelerdir , ayaklarımın ucunda
Zarf t. dolaylı t.

Bunun yanında bu iki mısrada (,)'le belirlenen sözdizimsel kırıklıkta mısraların hece sayısı bakımından eşit oluşu (12 hece) da etkili olmuştur.

Çatlamak üzre olan tomurcuklar
Güzel günler vadetmededir.
Ve bir kadın şehir haricinde;
Otların üstünde,
Güneşin altında,
Yüzükoyun uzanmış;
Göğsünde ve karnında
Baharı hissetmededir.

Şehir Haricinde, O. V., s. 61

Yukarıdaki şiirde noktalama işaretleriyle birbirine bağlanan sıralı cümleler birer kavşak noktası oluşturmaktadır. Bunlar arasındaki "Çatlamak üzre olan tomurcuklar/ Güzel günler vadetmededir." mısralarında çok büyük bir ses benzerliği oluşturmasa da –r sesleri arasındaki uyum iki mısra arasındaki sözdizimsel kırıklığa neden olmuştur. Böylece "Çatlamak üzre olan tomurcuklar/Güzel günler vadetmededir." cümlesinde öznenin mısrada bir bütün olarak yer alması farklı bir vurguyu beraberinde getirmektedir. –r seslerinin yarattığı tekrar cümlenin öznesinin bir bütün halinde okunmasını sağlamıştır. Şair ses tekrarından yararlanma konusundaki gayretini güzel günler mısrası için göstermemektedir. Yani mısrayı;

Çatlamak üzere olan tomurcuklar
Güzel günler
Vadetmededir.

şekline dönüştürmüyor. Bununla birlikte,

Ve bir kadın şehir haricinde;
Otların üstünde,
Güneşin altında,
Yüzükoyun uzanmış;
Göğsünde ve karnında
Baharı hissetmededir.

mısralarının sonunda tekrarlanan –ında/-inde eki virgülle belirlenen sözdizimsel kırıklığın yaratılmasında etkili olmuştur.

Benim de öyle akşamlarım vardır,
Kapıdan girince anama sarıldığım,
Çocuklara karamela ve çekirdek getirdiğim,

Meyhaneye uğramadan çakır keyif,
Düşmanım yok,
Gündeliğim cebimde,
Küfretmeden
Öyle tasasız döndüğüm akşamlar...
Benim de öyle akşamlarım vardır.

Her gece böyle değilim.
Her Gece Böyle Değilim, Melih Cevdet, s. 50

Yukarıdaki şiirde şiirin başında ve sonunda kesin bir yargıyla tek cümlede bitirilen mısralar vardır. Diğer mısralarda ise sözdizimsel kırıklık yine noktalama işaretleriyle belirginleşmiş şekilde karşımıza çıkar. Noktalama işaretiyle bölünen her mısranın içinde dolaylı veya doğrudan bir anlam gizlediğini söyleyebiliriz. 2. mısradan sonra oluşan dizimsel kırıklıkta aynı görevdeki yan cümlelerin sıralanması etkili olmuştur. Bu durum 2. ve 3. mısrada ses tekrarına neden olurken 4. mısrada eksiltili anlatıma neden olmuştur.

Kapıdan girince anama <u>sarıldığım</u>,
fiilimsi
Çocuklara karamela ve çekirdek <u>getirdiğim</u>,
fiilimsi

Meyhaneye uğramadan çakır keyif (<u>olduğum</u>),
fiilimsi
Düşmanım <u>yok</u>, (Düşmanımın olmadığı)
ekfiil
Gündeliğim <u>cebimde</u>(Gündeliğimin cebimde olduğu)
ekfiil
<u>Küfretmeden</u>
fiilimsi
Öyle tasasız <u>döndüğüm</u> akşamlar...
Fiilimsi

Şiirde yer alan her mısra hatta "Düşmanım yok (Düşmanımın olmadığı)/ Gündeliğim cebimde (Gündeliğimin cebinde olduğu) mısraları akşam ismini niteleyecek şekilde kurulmuştur.

Bu durumda şiirsel çözümlemede ses, sözdizim, anlam boyutlarını birbirinden ayrı düşünemeyiz.

Garip şiir dilinde mısra sonunda noktalama işaretlerinin varlığı ton-vurgu değişikliğini belirginleştiren bir özelliktir. Özellikle virgül ve noktalı virgülle birbirine bağlanan cümleler Garip şiir dilinde konuşma dilinin basit ve yalın cümleleriyle benzerlik gösterir. Noktalı virgül ve virgülle birbirine bağlanan cümlelerin sözdizimsel kırıklığa katkısı ile ilgili örnekler aşağıda çoğaltılmıştır.

Artık bütün kadınlar güzel;
Gömleğim yeni,
Yıkanmışım,
Tıraş olmuşum;
Sulh olmuş.
Bahar gelmiş.
Güneş açmış.
Sokağa çıkmışım, insanlar rahat;
Ben de rahatım.

Illusion, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 110

Tüyden hafif olurum böyle sabahları;
Karşı damda bir güneş parçası,
Içimde kuş cıvıltıları, şarkılar;
Bağıra çağıra düşerim yollara;
Döner döner durur başım havalarda.

Sanırım ki günler hep güzel gidecek;
Her sabah böyle bahar;
Ne iş güç gelir aklıma, ne yoksulluğum.
Derim ki: "Sıkıntılar duradursun!"

Şairliğimle yetinir,
Avunurum.
Baharın İlk Sabahları, OrhanVeli, Bütün Şiirleri, s. 157

Handan, hamamdan geçtik,
Gün ışığındaki hissemize razıydık;
Saadetinden geçtik,
Ümidine razıydık;
Hiçbirini bulamadık;
Kendimize hüzünler icadettik,
Avunamadık;
Yoksa biz...
Biz bu dünyadan değil miydik?
Giderayak, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 121

Aynada başka güzelsin,
Yatakta başka;
Aldırma söz olur diye;
Tak takıştır,
Sür sürüştür;
İnadına gel,
Piyasa vakti,
Mahallebiciye.

Söz olurmuş,
Olsun;
Dostum değil misin?
Söz, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 114, İstanbul 1984

Yapacak iş o kadar çok
Gün o kadar uzun ki,
Komşuya yardım edilebilir,
Düşmanla kavga edilebilir
...
Gün Batarken, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s. 53

Kalkmak

...

Ben böyle bir zamanda duymuştum
Bir sevdiğimin öldüğünü,
Şimdi belleğimde yalnız adı var,
Bir de herkesten önce uyanan
Acı fabrika düdüğü.

...

Günlerimiz, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s. 55

Garip şiir dilinde noktalama işaretleri nicelik bakımından incelendiğinde şöyle bir tablo ortaya çıkar: Orhan Veli şiirlerinde noktalama işaretlerini en sık kullanan şairdir. Oktay Rifat bu işaretleri neredeyse hiç kullanmaz, Melih Cev-det de ise bu kullanıma O. Veli kadar sık olmasa da rastlanır. Noktalama işaret-lerinin kullanılmadığı yerlerde de anlamca birbirine bağlı cümlelerin var olduğunu söyleyebiliriz. Bu tür şiirlerde sözdizmsel kırıklık noktalama işaretiyle ayrıca bildirilmemiştir.

3.1.2. Fiilimsiler

Sözdizimsel kırıklığın sağlanmasında fiilimsilerin oluşturduğu yan cümleler de birer kırılma noktası oluşturur. Bir mısranın sonlanmasında temel cümlenin anlamına katkıda bulunan yan cümle belirleyici bir unsur olabilmektedir. Şiirde mısracı zihniyeti reddeden ve sözdizimsel kırıklığın şiire getirdiği ahenkten faydalanan Garip şiir dilinde fiilimsilerle kurulmuş birleşik cümlelere sıkça rastlanır.

Sokakta giderken, kendi kendime
Gülümsediğimin farkına vardığım zaman
Beni deli zannedeceklerini düşünüp
Gülümsüyorum.

Sokakta Giderken, Orhan Veli, s. 58

Anlam bakımından ironiyle sağlanan şiirsel özellik, sözdizimsel alanda da fiilimsilerle birbirine bağlanan uzun bir birleşik cümleyle karşımıza çıkar. Uzun ve tek cümlelik bu kısa şiirde her mısrada en az bir yan cümle vardır. Yani her mısra

temel cümleye etki eden ikincil birer yargı içermektedir. Yan cümleler sözdizimsel kırıklığı belirlemiş, her mısrada bulunan temel cümlenin anlamına etki edecek yardımcı düşünce mısranın oluşmasına katkıda bulunmuştur.

Sokakta giderken, kendi kendime
Yan cümle
Gülümsediğimin farkına vardığım zaman
Yan cümle
Beni deli zannedeceklerini düşünüp
Yan cümle
Gülümsüyorum.
Temel cümle

Kırık taşlara bakıp
Işıklı bir asfalt düşünmek
Acaba yalnız
Şairlere mi mahsus?
Asfalt Üzerine Şiirler IV, O. Veli, s. 47

Kırık taşlara bakıp/ Işıklı bir asfalt düşünmek/ Acaba yalnız/ Şairlere mi mahsus ?
Yan cümle Yan cümle Temel cümle

Yukarıdaki cümlede yan cümleler şair için doğal bir sözdizimsel kırıklık yaratmıştır.

Kaldırımın kenarına dizilip
Bacası olan silindirin
Yürüyüşünü seyreden
Çocuklara imreniyorum.
Asfalt Üzerine Şiirler II, Orhan Veli, 47

Yukarıdaki şiirde şiirin her mısrası yan cümlelerden oluşmuştur. Şiir bu şekliyle bir tek birleşik cümleden oluşmaktadır.

Kaldırımın kenarına dizilip/ Bacası olan silindirin/ Yürüyüşünü seyreden/ Çocuklara

Yan cümle Yan cümle Yan cümle

imreniyorum.

Temel cümle

2. mısradan 3. mısraya geçerken tamlamanın da bölünmüş olması 3. mısra-daki kırıklığı da belirlemiştir. Bacası olan silindirin/yürüyüşünü seyreden/ço-cuklar tamlamasında tamlayan ve tamlananın bölünmesi 2. mısrada niteleyen ve nitelenenin bölünmesini getirmiş böylece –n sesinin yarattığı küçük ses benzerliğinden yararlanılmıştır.

Senden utanıyorum deniz kenarı
Hep böyle işsiz olduğum
Böyle parasız kaldığım zamanlar mı
Ziyaretine geleceğim?
...

Senden Utanıyorum, Melih Cevdet, s. 47

Senden Utanıyorum şiirinin bir bölümüne yer verdiğimiz yukarıdaki şiirde ilk mısrada şairin herhangi bir noktalama kullanmayışı, anlamın tamamlandığı gibi cümlenin de mısrada bittiği duygusunu pekiştirir. 2., 3. ve 4. mısradaki dizimsel kırıklığın belirginleştirdiği nokta yine yan cümle yani fiilimsidir.

Hep böyle işsiz olduğum/ Böyle parasız kaldığım zamanlar mı/ Ziyaretine geleceğim?

Yan cümle Yan cümle Temel cümle

1. ve 2. mısrada zarf tümlecinin birbirine koşut iki söz öbeğinden kurulmuş oluşması dizimsel kırıklığı oluşturmuştur.

O bırakıp Mister Pickwick'i
Korsan hikayeleri okur
Denizi özleyince
...

Balıkçılar, O. Veli, s. 48

O. Rifat'tan aldığımız örnek Balıkçılar şiirinin ilk üçlüğüdür. Şair yine cümlenin birer öğesi olabilecek yan cümlelere göre şiirde sözdizimsel kırıklık yaratmıştır. Sözdizimsel kırıklıkta alıştığımız yapıyı bozan unsur 1. mısrada yan cümlenin devrik kuruluşudur.

<u>O bırakıp Mister Pickwick'i</u>/ <u>Korsan hikayeleri okur</u>/ <u>Denizi özleyince</u>

Yan cümle Temel cümle Yan cümle

Garip hareketi şiir dilinde fiilimsilerin sözdizimsel kırıklığın sağlanmasında fiilimsilerin kullanıldığı başka örneklerde şunlardır:

1
Seyahat edildiği zamanlarda
Yıldızlar konuşur
Söyledikleri şeyler
Ekseriya hüzünlüdür.
2
Sarhoş olunduğu akşamlar
Islıkla çalınan şarkı
Neşelidir.
....

Seyahat Üstüne Şiirler, Orhan Veli, s. 52

Sevdiğim insanlara
Kızabilirdim,
Eğer sevmek bana
Mahzun durmayı
Öğretmeseydi.

Mahzun Durmak, Orhan Veli, s. 49

...
Bir tek insan kalmadığı gün,
Sicilya sahillerinde yaşayan balıkçı
Bir yaz sabahı ağlarını atarken denize

O zamankinden daha geniş gökyüzüne bakıp
Benden bir mısra mırıldanacak
Şarkı halinde;
...

Sicilyalı Balıkçı, Orhan Veli, s. 44

Yatmak
Her gece geç vakit döndüğüm oda
...
Ebegümeci topladığımız bayırların
Kaygısız çocuğunu tanıyan yatak
Başında annemin koyduğu sürahi
...

Kalkmak
Eskiden büyükannemin
Abdest almaya kalktığı saatta
Kimler geçiyor sokaktan?
...
Bir de herkesten önce uyanan
Acı fabrika düdüğü.

Ve yaşamak
Geçtiğim yollardan görünen arka balkonlarda
Yıkanmış kadın çamaşırları sallanır
Akşamüstü nehir boyunda buluştuğumuz zaman
Sevgilim sabun kokar.

Günlerimiz, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s. 55

...
Tezgah başında çalışırken
Gene denizde, güneşte mi kalacak adamın aklı?

. . .

Artık ne çiçek koklamak

Ne de ötekine berikine içerleyip

Rakıya sarılmak var bizim için?

...

Bizden Sonra, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s. 52

Boğazından lıkır lıkır geçen

Şu suyun kıymetini bil

...

Pencereden görebildiğin kadar

Göğün kıymetini bil

...

Halk için girişilen savaşta

O korkulu sevincin

Öfkenin kıymetini bil

...

Sonsöz, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s. 132

I

Senin için aldığım menekşeleri

Çalgıcılara dağıttım

...

Son defa başlayan sabah

Yatağımı yine sen düzelt

...

Çok uzaklara gittiğimi

Sana söylemek isterdim

Güzel satıcı kız

Bir Şehri Bırakmak 1, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s. 42

3.1.3. Bağlaçlar

Garip şiir dilinde bağlaçlar da fiilimsiler ve noktalama işaretleri gibi mısrada tamamlanmayan cümlelerin kurulmasında başvurulan bir unsurdur. Bağlaç, cümlede eş görevli kelimeleri veya yargı bildiren iki cümleyi bağlayan kelimedir. Bağlı cümleler kurma göreviyle içinde yer aldığı söz dizimsel dizgede bağlacın kırıklık, vurgu ve tonlama bakımından üstlendiği rol Garip şiir dili bakımından önemlidir. Bağlacın, birbirine bağladığı iki kelime, söz öbeği veya cümleyi bölerek şair, şiirde bir ahenk unsuru olan sözdizimsel kırıklığı belirginleştirmiştir. Bağlaç sözdizimsel kırıklığı yaratırken genellikle mısra sonunda değil, bir sonraki mısranın başında yer alır.

...
Yosun kokusu
Ve sahile çekilmiş dalyan direkleri
Sahilde yaşayan çocuklara
Hiçbir şey hatırlatmaz.

Deniz, O. Veli, s.46

"Yosun kokusu/ Ve sahile çekilmiş dalyan direkleri" cümlenin öznesidir. "Ve" bağlacıyla bağlanmış iki söz öbeği özneyi oluşturur.

Yosun kokusu/(sahile çekilmiş) dalyan direkleri
İsim tamlaması İsim tamlaması

Bu iki söz öbeği cümlenin tek bir unsuru olsa da şair bağlaç kullanarak sözdizimsel kırıklık yaratmış, böylece tamlamayı oluşturan (-sı/-si/-ı/-i) ekinin tekrarıyla oluşan uyumdan da faydalanmıştır.

Şimdi kılıksızım; fakat
Borçlarımı ödedikten sonra
Ihtimal bir kat da yeni esvabım olacak
Ve ihtimal sen
Yine beni sevmeyeceksin.
...

Pazar Akşamları, O. Veli, s. 43

Şimdi kılıksızım ; fakat borçlarımı ödedikten sonra ihtimal bir kat da yeni

I. Cümle   II. Cümle

esvabım olacak ve ihtimal sen yine beni sevmeyeceksin.

III. Cümle

Şiir cümlesinde "fakat", "ve" bağlaçlarının üstlendiği görev yargı bildiren cümleleri bağlamaktır. Böylece bu bağlaçlar şiirsel sözdiziminde doğal bir kırıklığa neden olmuşlardır. Şiirde bunun dışında yer alan dize kırıklıkları da cümlenin farklı öğelerini vurgulamaya yöneliktir.

Dört kişi parkta çektirmişiz,
Ben, Orhan, Oktay, bir de Şinasi...
Anlaşılan sonbahar
Kimimiz paltolu, kimimiz ceketli
Yapraksız arkamızdaki ağaçlar...
Babası daha ölmemiş Oktay'ın,
Ben bıyıksızım,
Orhan, Süleyman Efendi'yi tanımamış.

Ama ben hiç böyle mahzun olmadım;
Ölümü hatırlatan ne var bu resimde ?
Oysa hayattayız hepimiz.

Fotoğraf, Melih Cevdet, 42

Bu şiirde değişen duyguyu şair kulandığı "ama " bağlacıyla belirginleştirmiştir. Bunun yanında bu farklılığa daha çok dikkat çekmek için son üç mısrayı bütünden ayırmıştır. "Ama" ve "oysa" bağlacı karşıt duygu ve anlamdaki cümleleri bağlayarak şiirdeki karşıtlık sanatının belirginleşmesine sebep olmuştur..

Akşamları parka çıkmaktı
En büyük eğlencesi
Şair Orhan Veli'yi

Melih Cevdet'i severdi hayatında
Ağaçlardan kavağı severdi.
Yıldızları da severdi
Ve en rahat
Anasının serdiği döşekte uyurdu.
Şimdi burada yatıyor.

Karacaahmet, Oktay Rifat, 31

"Karacaahmet" şiirinde de şiirde anlatılan figürün doğan hikâyesi "ve" bağlacına kadar sürüyor. "Ve" bağlacı mısradaki kırılmayla birlikte, hikâyenin akışını da değiştiriyor.

Ve en rahat anasının serdiği döşekte uyurdu, şimdi burada yatıyor.

vurgulanmıştır.

"Ve" bağlacı şiirdeki figürün yaşadığı olağan şeylerle "en rahat anasının serdiği döşekte uyurdu." cümlesini bağlarken bu özelliğe dikkat çekmektedir. Bu cümle son mısrayla birlikte karşıtlık (tezat) oluşturur.

Postacı jandarma ve işsiz
Hâlâ gidip geliyorlar.
Yalnız Niyazi oturuyor,
Rahmetli Süleyman Efendinin oğlu,
Kahvede.
Ajans dinliyor, düşünüyor:
"Harp olur mu,
Kıtlık olur mu?" diye.
Yahut o da biliyor,
Yakında muharebeye gideceğini.

*, O. Veli, 65

Yukarıdaki şiirin ilk bölümünde sözdizimsel kırıklık farklı öğelerin, farklı anlambirimlerin vurgulanmasına neden olmuştur.

Postacı, jandarma ve işsiz/ Hâlâ gidip geliyorlar. / Yalnız Niyazi oturuyor. /
Özne Zarf t. Yüklem Zarf özne yüklem

Rahmetli Süleyman Efendinin oğlu, / Kahvede. / Ajans dinliyor, düşünüyor/
Arasöz (öznenin açıklayıcısı) dolaylı t. nesne yüklem yüklem

Harp olur mu/ Kıtlık olur mu?" diye
Zarf tümleci.

Şiirin olağan dize bölümlenmesini bozan ve şiirden ayrı yazılan son iki mısra yaşamı yaşamı sıradanlık içinde geçen Süleyman Efendinin oğlu Niyazi'nin bir gün muharebeye (belki de ölüme) gidebileceğini söyleyerek etkili bir anlatıma ulaşır. "Yahut" bağlacı şiirin sıradan akışını bozduğu gibi yaşamın sıradan akışını bozarak okuyucuyu ölümle karşılaştırır. Şair "yahut" bağlacıyla değişen duygu akışını belirginleştirmek için onu bütünden ayrı iki mısra halinde yazmayı seçiyor.

Garip hareketi şiir dilinde doğal bir kavşak noktası oluşturan bağlaçları dilbilgisi açısından üstlendikleri görevlere göre şöyle tasnif edebiliriz:

3.1.3.1. Cümle Başı Bağlaçları

3.1.3.1.1. Fakat İfadesi Taşıyanlar

Ama
Haydi burda öl dediler bana
Ölmek istemiyorum demedim
Demedim *ama*
Şimdi bilmek istiyorum
...

Bizden Sonra, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s. 52

Ama
Uyuşamayız, yollarımız ayrı;
Sen ciğercinin kedisi, ben sokak kedisi;
Senin yiyeceğin, kalaylı kapta;

Benimki aslan ağzında;
Sen aşk rüyası görürsün, ben kemik.
Ama seninki de kolay değil, kardeşim;
Kolay değil hani,
Böyle kuyruk sallamak Tanrının günü

Kuyruklu Şiir, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 167

Ama

...
Ama gene de,
Gene de güzel günler geçirebilirim;
Geçirebilirim bu mavilikte,
Suda yüzen karpuz kabuğundan farksız.
Ağacın gökyüzüne vuran aksinden,
Her sabah erikleri saran buğudan,
Buğudan, sisten, aşktan, kokudan....
...

Dalga, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 165

Ama

...
Ağız var, burun var, kulak var;
Ama hepsi başka biçimde
...

Pireli Şiir, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 160

Fakat

Kimse duymadan ölmeliyim
Ağzımın kenarında bir parça kan bulunmalı.
Beni tanımayanlar
"Mutlak birini seviyordu" demeliler.
Tanıyanlarsa, "Zavallı demeli,
Çok sefalet çekti..."
Fakat hakiki sebep bunlardan hiçbirisi olmamalı.

İntihar, Orhan Veli, s. 58, İstanbul 1984

Fakat

Söğüt ağacı güzeldir.
Fakat trenimiz
Son istasyona vardığı zaman
Ben dere olmayı
Söğüt olmaya
Tercih ederim.

Seyahat, Orhan Veli, s. 51

Fakat

Ben güzel günlerin şairiyim
Saadetten alıyorum ilhamımı
Kızlara çeyizlerinden bahsediyorum
Mahpuslara affı umumiden...
Çocuklara müjdeler veriyorum
Babası cephede kalan çocuklara....

Fakat güç oluyor bu işler
Güç oluyor yalan söylemek...

Yalan, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s. 51

Fakat

....
Fakat vapurdan çıktığımı
Yahut tramvaya bindiğimi görmüş olanlar,
Veya şapka çıkardığımı hatırlayanlar
Kaabil değil inkar edemezler yaşadığımı.

Teselli, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s. 45

3.1.3.1.2. Netice ve İzah İfadesi Taşıyanlar

Çünkü

...

Ne yürümek için bacak ne bulutların seyri
Ne de bir hatıra dünyamızdan
Çünkü hatıralar kuşlar gibi
Dal ister konacak

...

Gün Sonu Konuşması, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s. 17

Çünkü

...

Korkmuyorum sizler gibi ölümden
Çünkü toprağa karışınca
Tekrar ağaç olmanın çaresini bilirim

Gün Sonu Konuşması, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s. 17

Küçük bir lavanta çiçeği
Sarışın arı
Ve alabildiğine gelincik

...

Manzara, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s. 16

Eğer

...

Bizi evlerimize götürecek olan yol
Böyle yokuş değilse *eğer*
Ölüm hiç de fena bir şey değil.

Yokuş, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 44

Yolculuk niyetinde değilim
Fakat böyle bir iş yapmaya kalksam
Doğru İstanbul'a gelirim.

...

Maamafih söylediğim gibi
Yolculuk niyetinde değilim!..

Yokuş, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 44

Halbuki

...

Halbuki ben güneşin

Ve ilk beyaz yaprakların altında

Senin uçuşunu seyredeceğim.

Serçe, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s. 31

Meğer

Ne budala şeymişim *meğer*,

Senelerden beri anlamamışım

....

Hardalname, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 68, İstanbul

Yani

...

Evvela adamım, *yani*

Sirk hayvanı filan değilim

...

Ne başımda bulut gezdiririm,

Ne sırtımda mühr-ü nübüvvet.

Ne İngiliz kralı kadar

Mütevazıyım,

Ne de Celal Bayâr'ın

Sabık uşağı gibi aristokrat.

...

Ben Orhan Veli, OrhanVeli, Bütün Şiirleri, s. 67

3.1.3.1.3. Mademki İfadesi Taşıyanlar

Madem ki

Şimdi evime girsem bile

Biraz sonra çıkabilirim

Madem ki bu esvaplarla ayakkaplar benim

Ve madem ki sokaklar kimsenin değil.

Başağrısı 2, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 105

3.1.3.2. Karşılaştırma Bağlaçları

Ya. . . Ya

...

Ya paydos zilini bekleriz,

Ya aybaşını.

...

Zilli Şiir, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 144, İstanbul 1984

Ne. . . Ne

...

Şunun şurasında minnacık bir kapan bu

Ne tank

Ne top

Ne tayyare

Farelerle İnsanlar, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s. 97

Ne. . . Ne

Ne yârdan geçerim, *ne* serden;

Ne denizlerden, *ne* gökyüzünden *ama*...

Bırakmıyor son gördüğüm,

Bırakmıyor geçim derdi.

...

Macera, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 169

Ne. . . Ne

...

Evvela adamım, *yani*

Sirk hayvanı filan değilim

...

Ne başımda bulut gezdiririm,

Ne sırtımda mühr-ü nübüvvet.

Ne İngiliz kralı kadar

Mütevazıyım,

Ne de Celal Bayâr'ın

Sabık uşağı gibi aristokrat.

...

Ben Orhan Veli, OrhanVeli, Bütün Şiirleri, s. 67

Ne. . . Ne

Cahit Sıtkı'ya

Bir zembile doldurup akşam yiyeceğini
Eve dönsem
Ne sevinecek kimsem var
Ne pişirecek kimsem
...

Name, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s. 32

Ne. . . Ne

...
Ne yürümek için bacak ne bulutların seyri
Ne de bir hatıra dünyamızdan
Çünkü hatıralar kuşlar gibi
Dal ister konacak
...

Gün Sonu Konuşması, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s. 17

Hem. . . Hem

Hem tespih satarım
Hem kâğıt oynarım
Hem de zurna dinlerim
Çalan olursa
...

Zurna, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s. 40

3.1.3.3. Sona Gelen Bağlaçlar

Ki

Bütün güzel kadınlar zannettiler *ki*
Aşk üstüne yazdığım her şiir
Kendileri için yazılmıştır.
...

İş Olsun Diye, Orhan Veli, s. 55

Ki

Nanoç'un bir gece yarısı
Gösterdiği resme bakıp kendi kendime
Dedim *ki*
Elbet onun da kırmızı bir kurdelesi
Altın bukleleri vardı
...

Nanoç'un Çocukluk Resimleri, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s. 49

Ki

Davet
Bekliyorum
Öyle bir havada gel *ki,*
Vazgeçmek mümkün olmasın.

İstanbul İçin, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 107

3.1.3.4. Sıralama Bağlaçları

Ve

Gecenin kapısını hiçbir el kapayamaz
Demek yarı aydınlık kalacağım
Ve küçük dalgalar
Getirdiği vakit cesetlerimizi yan yana
...

Uykusuzluk, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s. 51

Ve

...
Balıkçılarsa bir ev
Ve bir toprak türküsü söyler
Atıp suda yıldızlara oltalarını
...

Balıkçılar, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s. 48

Ve

...

Ve bir şarkı mırıldanırım
Islık çalarım yıldızlara karşı
Kendi malım gibidir
Yıldızlar ve çarşı
...

Başka bir şehre doğru, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s. 44-45

Ve

Kitabın yanında defter
Defterin yanında bardak
Bardağın yanında cocuk
Çocuğun yanında kedi
Ve uzakta yıldızlar yıldızlar

Yıldızlar, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s. 13

Ve

...

Ve gafil köpeğim kapımda habersiz
Bir tavşan kovalıyor rüyasında
Bulutlar şimdi insanların koynunda
Sabahleyin savuşurlar bacadan

Pencere, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s. 50

Ve

Montör Sabri ile
Daima geceleyin
Ve daima sokakta
Ve daima sarhoş konuşuyoruz.
O her seferinde
"Eve geç kaldım"diyor.
Ve her seferinde
Kolunda iki okka ekmek.

Montör Sabri, Orhan Veli, s. 55, İstanbul 1984

Ve

Aşkı, yağmuru,
Tramvay sesini,
Otelciyi...
Ve bir mısra mırıldanıyorum
Sıcak bir yemek lezzetinde...

Veda, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 65

Ve

Neden liman deyince
Hatırıma direkler gelir
Ve açık deniz deyince yelken?

Mart deyince kedi,
Hak deyince işçi
Ve neden ihtiyar değirmenci
Allaha inanır düşünmeden?

Ve rüzgarlı havalarda
Yağmur iğri yağar?

?, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 104, İstanbul 1984

Ve

Ne tuhaftır Ali Rıza *ile*
Ahmedin hikayesi!..
Birisi köyde oturur,
Birisi şehirde
Ve her sabah
Şehirdeki köye gider
Köydeki şehire.

Ali Rıza ile Ahmed'in Hikayesi, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 59

Ve

...

2

Şu anda dışarda yağmur yağıyor
Ve bulutlar geçiyor aynadan
Ve bugünlerde Melih'le ben
Aynı kızı seviyoruz.

...

Oktay'a Mektuplar , Orhan Veli, s. 57

Ve

Elimi çok dallı bir ağaç gibi
Tutarım gölün yüzüne
Ve seyrederim bulutları

...

Sabah, Orhan Veli, s. 52, İstanbul 1984

Ve

İsterim benim de acaip isimleri
Hiç duyulmamış zenci arkadaşlarım olsun.
Onlarla Madagaskar limanlarından
Çin'e kadar yolculuk yapmak isterim.
İsterim içlerinden bir tanesi
Vapurun güvertesinde, yıldızlara karşı
"Hoy Lu-Lu" şarkısını söylesin her gece.

Ve bir gün ansızın bir tanesine
Rastgelmek isterim
Paris'te...

Hoy Lu-Lu, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 43

Ve

2

...

Ay doğuyor geceleri
Ve pazar kuruluyor, karşı meydanda.
Onunsa daima;

...

Hicret, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 98

Ve

...

Ayak seslerini dinlediğim olur

Şarkı söyler kendi kendine bazen

Derim şimdi arkaüstü yatmakta

Bilirim şu anda sıkılmaktadır

Ve onu düşünerek uyuduğum geceler

Üstünü örterim rüyada

...

Bir Otelin İki Odası, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s. 47

Ve

Asfaltın üzerinden

Bisikletle geçen kızın

Bacaklarının arasında

Bir güvercin çırpınmada

Ve küçük bir kalp,

Küçük bir kalp çarpmadadır.

Küçük Bir Kalp, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 60

Ve

1

Damlara bakan penceresinden

Liman görünürdü

Ve kilise çanları

Durmadan çalardı, bütün gün.

Tren sesi duyulurdu yatağından

Arada bir

Ve geceleri

...

Hicret, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 98

Ve

...

Ve ne düşünür tayyare
Yalnız kaldığı zaman?

...

Ve tüfeklerin merhameti yok mudur
Biz insanlar kadar olsun?

Bizim Gibi, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 64

Ve

Hakkınız var, güzel değildir ihtimal
Mübalağa sanatı kadar
Varşova'da ölmesi on bin kişinin
Ve benzememesi
Bir motörlü kıtanın bir karanfile,
"Yârin dudağından getirilmiş".

Karanfil, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 63

Ve

Haminnemdir en sevgilisi
Çocukluk arkadaşlarımın
Zavallı Robenson'u ıssız adadan
Kurtarmak için çareler düşündüğümüz
Ve birlikte ağladığımız günden beri
Biçare Güliver'in
Devler memleketinde
Çektiklerine.

Robenson, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 96

Ve

Yapacak iş o kadar çok
Gün o kadar uzun *ki*,
Komşuya yardım edilebilir,
Düşmanla kavga edilebilir
Ve bir kızıllık içinde gün batarken

Vakti kalmamıştır artık insanın

Çıldırmak ve kafiye aramak için.

Gün Batarken, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s. 53

Ve

...

Şehit babamızdan kalan ne?

1600 kuruş üç ayda

Ve beş paralık posta pulları

...

Evlad-ı Şüheda, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s. 43

Ve

Tam üç ay hasta yattım

Kendimi bilmeden;

Ve şehrin sokaklarını

Tavlada dübeş kapısını

Sevdiğim kızın yüzünü unuttum.

....

Yeni Baştan, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s. 30

Ve

...

Yarım metreyi aşan bu kol

Nasıl tutar gemi direklerini uzaktaki

Ve güzelim çakılları derinlerde...

...

Netice, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s. 17

Ve

Balıklar için deniz lazım

Sevişmek için işsiz olmak,

Ve geceleri yatakta

Duymamak için tabanlarının sızısını

Zengin olmak lazım.

Oysa ıslık çalmak için
Bir şey lazım değil.
Islık Çalmak, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s. 29

Ve

Dün gece yatmak üzere iken
Evin önünden biri geçti,
Ağız mızıkası çalarak....
Ve bana çocukluğumda
Akşamüzeri mangal yaktığımız
Bahçe kapısını hatırlattı
Emniyet Sandığı'ndaki evin....
Ağız Mızıkası, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s. 25

3.1.3.5. Denkleştirme Bağlaçları

Veya

....
Fakat vapurdan çıktığımı
Yahut tramvaya bindiğimi görmüş olanlar,
Veya şapka çıkardığımı hatırlayanlar
Kaabil değil inkar edemezler yaşadığımı.
Teselli, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s. 45

Ya da

...
Çocuk bahçelerinde oturmuş,
Ya da üçüncüsünde bir trenin
Limon, üzüm, portakal
Yerken yanımdakiler,

Yağmurlu bir gece yarısı
Bir garda
Tren beklediğim zaman
Kavuşmayı düşünemeyeceğimden korkuyorum.
Yolculuk Şiirleri 2, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s. 20

3.1.4. Şart eki

Şartlı birleşik cümleler de Garip şiir dilinde sözdizimsel kırıklığın yaratılış imkânlarından biridir. Bu cümleler Garip şiirinin dilinde mısrada tamamlanmayan diğer mısralarda da anlamca devam edebilen cümleler kurulmasına imkân sağlayan cümle türlerindendir. Garip şiirinde bu tür cümlelerde şart bildiren yan cümle sözdizimsel kırıklığa imkân verir. Böylece şair için de doğal bir kavşak noktası oluşmuş olur.

Denize baksam
Kayığın hatırı kalır
Ağaca baksam
Bulutun
Peki ya iskele
İskele, O. Veli, 15

Bu şiirde şartlı birleşik cümle sözdizimsel kırıklığı belirleyen başlıca unsurdur.

<u>Denize baksam</u>/ <u>Kayığın hatırı kalır</u>
Yan cümle Temel cümle

cümlesine paralel olarak kurulan ikinci cümlede de yan cümle doğal bir kavşak noktasıdır. Böylelikle şair "-e baksam" sözünün tekrarıyla sağlanan uyumlardan da faydalanır. 2. Cümlede (hatırı kalmak) sözünün tekrarlanmaması da şiirsel etkiyi artıran bir özelliktir.

Ağaca baksam
Bulutun (hatırı kalır)

Şiirin son mısrasının bütünden ayrılmasında ise "ya" ünlemiyle sağlanmış soru cümlesi etkili olmuştur.

Hem tesbih satarım
Hem kağıt oynarım
Hem de zurna dinlerim

Çalan olursa
Sıkıntıya gelemem
Avareyim avare
Zurna, O. Rifat, s. 40

"Çalan olursa" yan cümlesi yanında "hem..., hem..., hem de" bağlacı sözdizimsel kırıklığın belirlenmesinde etkili olmuştur.

Bir şiir yazmak isterdim
"Eski zamanlardaki gibi güzel"
Adlı
Eğer mutlu olsaydım
Mutluluk Şiirleri 3, Melih Cevdet, 23

"Eğer mutlu olsaydım, "Eski zamanlardaki gibi güzel" adlı bir şiir yazmak isterdim. " birleşik cümlesinde "Eğer mutlu olsaydım" yan cümlesi doğal bir kırılma noktasıdır. Şiirin etkileyici söyleyişini artıran ise cümlenin devrik kuruluşudur.

Gönül yarası desem...
Değil!
Ekmek parası desem...
Değil!
Değil, O. Veli, s. 121

Yukarıdaki şiirde şartlı birleşik cümleyi oluşturacak olan yan cümle doğal bir kırılma noktası oluşturur. Mısralardaki sözdizimsel kırıklık şiirdeki konuşma dili etkisini artıran bir unsurdur.

3
...
Onu sevmeseydim
Belki de beklemezdim
İnsanlar için öleceğim günü.
Oktay'a Mektuplar , Orhan Veli, s. 57

Mahallemizde
Senden başka ağaç olsaydı
Seni bu kadar sevmezdim.
Fakat eğer sen
Bizimle beraber
Kaydırak oynamasını bilseydin

Seni daha çok severdim.

....

Ağacım, Orhan Veli, s. 49, İstanbul 1984

Yolculuk niyetinde değilim
Fakat böyle bir iş yapmaya kalksam
Doğru İstanbul'a gelirim.

...

Yokuş, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 44

Yaşamak güzel şey doğrusu
Üstelik hava da güzelse
Hele gücün kuvvetin yerindeyse
Elin ekmek tutmuşsa bir de
Hele tertemizse gönlün
Hele kar gibiyse alnın
Yani kendinden korkmuyorsan
Kimseden korkmuyorsan dünyada
Dostuna güveniyorsan
Iyi günler bekliyorsan hele
Iyi günlere inanıyorsan
Üstelik hava da güzelse
Yaşamak güzel şey
Çok güzel şey doğrusu

Çok güzel şey, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s. 94

Bir zembile doldurup akşam yiyeceğimi
Eve dönsem
Ne sevinecek kimsem var
Ne pişirecek kimsem

...

Name, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s. 32

...

Binsem bir vapura da açılsam
Beşiktaş mı olur Ortaköy mü olur

...

Hayatımı Düşündüm, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s. . 37

Bir misafirliğe gitsem
Bana temiz bir yatak yapsalar
Her şeyi, adımı bile unutup
Uyusam....

Bir Misafirliğe, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s. 28

...
Çıkar çıkarabildiğin kadar
Ne çıkarırsan
Hepsi benimdir.

Hazineler İçindesin, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s. 82

...
Diyelim kalksa da serçe
Orta parmağa doğru yürüse
Ne haddine!
Yahut akasyanın biri
Başını toprağa daldırdığı gibi
Bir gezintiye çıksa
Merhaba kestane, merhaba çam
...

Düzenli Dünya, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s. 72

Ağaca çıksak
Yerde kalmazdı pabucumuz
Hey gidi günler

Saksılar, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s. 54

...
Üzülsem gönlümü alsa
Dünyalar benim olur
...

Kuş Gibi, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s. . 36

...
Hem bunlar bozulursa
Babam yenilerini alır

Uçaklar, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s. 26

3

...

Yeniden uzun uzun yaşamak istiyorlar
Bizden ayrılmadıklarına bakılırsa

Şehitlik 3, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s. 23

.....

Ben konuşuyorum

...

Bir gün yaslanmak istesen pencereye
Diz çökmek istesen nafile
Iş işten geçmiş olacak

Gün Sonu Konuşması, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s. 17

Yollar ne kadar güzel olsa,
Gece ne kadar serin olsa,
Beden yorulur,
Başağrısı yorulmaz.

Başağrısı 1, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 105, İstanbul 1984

3.1.5. İsim Tamlamaları

Garip şiir dilinde isim tamlamaları da sözdizimsel kırıklıkta bir kavşak noktası oluşturabilmektedir. İsim tamlaması tamlayan ve tamlananın eklerle bir araya gelmesinden oluşan bir söz öbeğidir. İsim tamlamaları, fiilimsiler, bağlaçlar, noktalama işaretleri ve şart eki gibi birleşik cümle veya sıralı cümle kurmasalar da mısra sonunda yer alarak bir sonraki mısraya geçilmesinde doğal bir kırılma noktası oluşturur.

Bu gece sana bütün *sarhoşların*
Selamı var.

Oktay'a Mektuplar, O. Veli, s. 57

Bu dünyadan, *Mehmet Ali isminde bir şairin*
Gelip geçtiğini bilmeksizin

Sicilyalı Balıkçı, O. Veli, s. 44

Ve birlikte ağladığımız günden beri
Biçare Güliver'in
Devler memleketinde
Çektiklerine

Robenson, O. Veli, s. 96

Bahçe kapısını hatırlattı
Emniyet sandığındaki evin...

Ağız Mızıkası, M. Cevdet, s. 25

O korkulu *sevincin*
Öfkenin kıymetini bil.

Sonsöz, O. Rifat, s. 132

İhtiyar gemicinin
Şarkısı çapkıncadır
Yorgun ateşçinin
Türküsü neşeli

Balıkçılar, O. Rifat, s. 48

Peki ama *hepsi* de mi yaramaz
Polonyalı çocukların

Polonyalı Çocuklar, O. Rifat, 25

Ne güzel *enseyi geçmemesi saçların*
Alnımızda bitmesi

Hayranlık, O. Rifat, 12

Oymuş, diyorum, *zavallı şairin*
Görüp göreceği.

Macera, O. Veli, s. 169

Dalar giderim *mavisinden* içeri
Karşımda duran resmin

Dalga, O. Veli, s. 160

Ne de *Celal Bayar'ın*
Sabık uşağı gibi aristokrat.
Ben OrhanVeli, O. Veli, s. 67

Dışarıda geçen *kayıkların*
Karpuz yüklü olduğunu bilirim.
Deniz, O. Veli, 67

Bu güzel *düşüncenin*
Olmayacağından eminim.
Sicilyalı Balıkçı, O. Veli, s. 45

Yirmi yıllık çalışmanın
Bir kurşunluk hükmü varmış
Bayrak, O. Veli, s. 71

***

Nedeni ne olursa olsun sözdizimsel kırıklık sağladığı farklı ton ve vurgularla şiirde etkili anlatımı sağlayan özelliklerden biridir. Garip şiir dilinde noktalama işaretleri, fiilimsiler, bağlaçlar, şart eki ve isim tamlamalarının doğal bir kavşak noktası oluşturduğunu söyledik. Şair alt alta gelecek seslerin benzerliğinden yararlanmak, mısra uzunluklarını eşit veya birbirine yakın tutmak için de sözdizimsel kırıklığa başvurabilir.

Bunlar dışındaki nedenlerle de şair mısraların oluşmasında sözdizimsel kırıklıktan yararlanabilir. Kuşkusuz bunun nedeni mısraların bölünmesiyle oluşacak ton değişimlerinden, cümlenin farklı öğelerine yapılacak vurgudan yararlanmaktır.

Nitekim aşağıda verilen örneklerde sözdizimsel kırıklık cümlenin farklı öğelerine vurgu sağlamak, şiirdeki ton değişikliklerini belirlemek için başvurulan bir özelliktir. Bu örneklerde diğer örneklerdeki gibi bağlaç, filimsi, şart eki ve tamlamalar doğal bir kırılma oluşturmamaktadır.

Akşamları parka çıkmaktı
En büyük eğlencesi
Şair Orhan Veli'yi
Melih Cevdet'i severdi hayatında
...

Karacaahmet, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s. 31

...
Akşam karanlığında düşündüğüm yeter
Ölmüş anamı hasta karımı
...
Ne Melih ne Cahit işte yalnızım
Tenha iskelesinde Üsküdar'ın
...
Hayatımı düşündüm deniz kenarında
On sekiz Mart cuma günü

Hayatımı Düşündüm, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s. . 37

Deniz
Denizi kim sevmez
Üstünde ve kenarlarında
Balık
Tutulduktan sonra.

Balıkçılar
Bizim balıkçılar
Kitaplardaki balıkçılar gibi
Şarkıyı
Bir ağızdan söylemezler.
...

Bebek Suite, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 53-54

Zavallı Etem
Çok çekti geçen kış
Bütün kışı parklarda geçirdi
Şimdi durumu iyi
Sanatoryumda
Verem.

Zavallı Etem, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s. 81

...
Elbet onun da kırmızı bir kurdelesi
Altın bukleleri vardı
Her güzel çocuk gibi
Çember çevirirdi gündüzleri
Reçelli bir dilim ekmek yerdi kocaman
İkindi vakti
Nanoç'un Çocukluk Resimleri, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s. 49

3.2. Mısrada Tamamlanan Cümleler

Garip şiir dilindeki şiirlerin çoğunlukla uzun cümlelerden oluştuğunu belirtmiştik. Bu uzun cümlelerin, noktalama işaretleri, fiilimsi, bağlaç ve şart ekiyle birbirine bağlanan sıralı veya birleşik cümleler şeklinde oluştuğunu da örneklerle saptadık. Bu tür cümlelerde bağlaç, fiilimsi, şart eki ve tamlamaların bir sonraki mısraya geçirilmesinin doğal bir kavşak noktası oluşturduğunu; bu şe-kilde yaratılan sözdizimsel kırıklığın şiirsel söyleyişi sağlamada önemli bir özellik olduğunu belirttik. Noktalama işaretleriyle (virgül ve noktalı virgül) birbirine bağlanan cümlelerde ise anlam mısrada tamamlansa da uzun sıralı cümleler kurulduğunu söyledik. Garip şiir dilinde anlamın mısrada tamamlandığı kısa cümleler de vardır. Bu cümlelerin çoğunlukla basit cümleler olduğunu söyleyebiliriz. Bunun yanında noktalama işaretlerinin kullanılmadığı O. Rifat ve M. Cevdet'in bazı şiirlerinde anlam mısrada tamamlansa da ard arda gelen cümlelerin şiirin bütününde yine sıralı cümle oluşturduğu hissedilir. Mısrada tamamlanan cümlelere, uzun cümlelerle devam eden anlamı sabitlemek; kısa, çarpıcı anlatımı belirginleştirmek, konuşma dili etkisini artırmak için Garip şiirinde başvurulmaktadır.

Takmaya çalışırken kuyruğunu
Birlikte yaptığımız şeytan uçurtmasının
Görürüdüm çırpınırdı ufacık kalbin.
Hatırımdan bile geçmezdi
Sana duyduklarımı söylemek

Acaba hâlâ yaşıyor musun?
Yaşıyor musun, O. Veli, s. 44

Yukarıdaki şiirde ilk bölüm fiilimsilerle birbirine bağlanan uzun iki cümleden oluşur. Bütünden ayrılarak yazılan son mısra tek bir cümleden oluşur. Bu soru cümlesi anlamı sabitleyen, taşıdığı anlamla şiirde etkiyi artıran bir görev üstlenir.

Yol
Düzdür
Üzerinden tramvay geçer.
Adamlar geçer.
Kadınlar geçer.
Bebek Suite'i, O. Veli, s. 53

Yukarıdaki şiirde mısrada tamamlanan kısa cümlelerin kullanılması yine anlamla ilişkilidir. Şair yolun dümdüz, tekdüze oluşunu şiirin sözdizimine de yansıtmıştır. Yolun tekdüze oluşu gibi cümlelerde kısa ve anlamı zenginleştiren tümleçlerden yoksun olarak kurulmuştur.

Uzanılmaz.
Kuşlara ve güneşe mahsustur.
Hiçbirimizin haberi olmasın
Yukarıdaki yapraklardan...
Ağaçların Yukarıdaki Yaprakları, M. Cevdet, s. 38

Sözdizimin anlamla ilişkisi yukarıdaki şiirin 1. ve 2. mısrası için de geçerlidir. Şiirin 1. ve 2. mısrası için yasak bildiren tabelalardaki gibi kısa ve kesin bir yargı içerir: " Uzanılmaz. Kuşlara ve güneşe mahsustur. "

Bir rüya gördüm gündüz uykusunda
İncecikten bir kar yağıyordu
Sabahat'im hasta yatağında doğrulmuş
Bir aydınlığa bakıyordu
İncecikten bir kar yağıyordu
Bahriyeli ağabeyimi düşünüp
Erzincanda annem ağlıyordu.

Kar yağıyordu.
Rüya, M. Cevdet, s. 39

Yukarıdaki şiirde "öyküleyici anlatım/öyküleme" mısrada tamamlanan cümlenin oluşmasına neden olmuştur. Görülen geçmiş zaman kipi ve birbiri ardınca sıralanan kısa cümleler öyküleyici anlatımı oluşturmuştur. Kısa cümle-ler arka arkaya sıralanan olayları bildirir. Bu cümlelerde anlam mısrada tamam-lansa da şairin son iki mısrada nokta kullanması şiirin ilk bölümünü sıralı bir cümle olarak düşündüğü izlenimi verir.

Nedir benim bu çilem
Hesap bilmem
Muhasebede memurum
En sevdiğim yemek imambayıldı
Dokunur
Bir kız tanırım çilli
Ben onu severim
O beni sevmez.

Tecelli, O. Rifat, s. 35

Yukarıdaki şiirde kısa dizede tamamlanan cümleler dikkat çeker. Şair noktalama işaretlerini kullanarak bir mısradan diğer mısraya geçişi belirleme yoluna gitmemiş. Şiirde kısa ve anlamın mısrada tamamlandığı cümlelerin varlığı şiirdeki konuşma etkisini artıran bir unsurdur. [6]

Ben de beşikte yattım
Salıncakta uyudum
Meme emdim
Geceleri arpa boyu büyüdüm
Adam oldum elim ekmek tuttu
Bütün sevdiklerim öldü
Günler su gibi geçti
Anasız babasız kaldım böyle

Su Gibi Geçen Günler, O. Rifat, s. 29

---

[6] Bernstein kısa ve yalın cümle yapılarının halk dilini (konuşma dilini) kuralsal dilden ayıran bir özellik olarak kabul eder. "Bu dil türünü, kısa, basit yapılı ve çoğunlukla bitirilmemiş zayıf sözdizimsel kuruluşlar oluşturur. Kullanılan fiil genellikle etkendir. " (akt. Bayraktaroğlu, 1979:35)

Yukarıdaki şiirde de öyküleme tekniği çerçevesinde, birbiri ardınca sıralanan olaylar, anlamın mısrada tamamlandığı kısa cümlelerle verilmiştir. Sözdizimle ortaya çıkan bu özellik şiirin anlamıyla da ilişkilidir. Sıradan, basit bir hayat süren bir insanın hayatı konuşma diline özgü kısa ve basit cümlelerle dile getirilmiştir.

Aşağıdaki örneklerle mısrada tamamlanan cümlelerle ilgili örnekler çoğaltılmıştır:

Karşı evin arkasından ay doğdu.
Akşam serinliği çıktı.
Tramvay sesleri geliyor,
Deniz kokusu geliyor uzaktan.
Manzaradan pek fazla mütehassisim.

Manzara, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 69, İstanbul 1984

Benim yârim iki dirhem bir çekirdek
Hoppa mı hoppa
Rakı içer
Kadeh kırar
Benim yârim sırasında benden hovarda
...
Benim yârim çıtkırıldım
Benim yârim alafranga

Benim Yârim, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s. . 33

...
Halimden belli değil mi
Zihnim hep seninle meşgul
Şaşkın hareketler yapıyorum düşünceden
Kendimi unutuyorum sokakta
Kahvemi döküyorum
Name, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s. 32

Akasya ağaçları akasya kokuyor
Bahçelerde güller gübreler kokuyor

Geçen otomobil benzin kokuyor
Otomobilin içindeki kadın lavanta kokuyor
Kadının lavantası dehşet kokuyor
Bu lavanta kokusunu koklayan adam ne kokuyor
Rakı kokuyor
Kızlar oğlanlar ter kokuyor
Hastaların kapanmamış yaraları kokuyor
Sağlamların açılacak yaraları kokuyor
Insanların elleri, gözleri, kalpleri kokuyor
Açlıktan nefesleri kokuyor
Çürüyen dişleri, derileri, beyinleri kokuyor
Duyguları, düşünceleri, sesleri, sözleri kokuyor
Yazdıkları, okudukları kokuyor
Çürüdükçe kokuyor
Kitaplar, dergiler, afişler, mektuplar kokuyor
Dostluklar, aşklar, arkadaşlıklar kokuyor
Havalandırılmamış odalar kokuyor
Havalandırılmış odalar kokuyor
Sofalar, evler apartımanlar kokuyor
Mahalleler, şehirler, memleketler, kıtalar kokuyor
Çürüdükçe kokuyor
Duymuyor musunuz kokuyor
Kokuyor kokuyor kokuyor kokuyor

Çürük, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s. 90

Eskiler alıyorum
Alıp yıldız yapıyorum
Musiki ruhun gıdasıdır
Musikiye bayılıyorum

Şiir yazıyorum
Şiir yazıp eskiler alıyorum
Eskiler verip musikiler alıyorum

Bir de rakı şişesinde balık olsam
Eskiler Alıyorum, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 123, İstanbul 1984

Anladık ölüme çare yok
Kazaya belaya çare yok
Saç dökülmesine

Yüz buruşuğuna çare yok
Anladık çare yok
Işsizliğe de mi yok
Açlığa da mı yok
Anlamadık gitti
Çare yok.

Çare yok, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s. 91

Ağaca bir taş attım
Düşmedi taşım
Düşmedi taşım
Taşımı ağaç yedi
Taşımı isterim
Taşımı isterim

Ağaç, Orhan Veli, s. 45, İstanbul 1984

Yârın rıhtıma gitmeli,
Rönesans çıkacak vapurdan
Bakalım, nasıl şey Rönesans?
Kılığı kıyafeti nasıl?
Şık mı sünepe mi?
Siyasi mi, bastonu var mı elinde?
Yoksa kaküllü bıyıklı;
Hokkabaza mı benziyor?
Ambardan mı çıkacak, kamaradan mı?
Yoksa ateşçi filan mı?
Çalışarak mı geliyor gemide?

Rönesans, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 62, İstanbul 1984

3.3. Eksiltili Anlatım

Şiirin az sözle çok ve çeşitli anlamlar içeren şeyler söylemesi; bu yolla etkili olmayı, akılda kalmayı amaçlayan bir tür olması sözdizimsel yapısını da etkileyen bir özelliktir. Şiir dilinin düzyazıya göre etkileyiciliğini artıran bu özellik iki şekilde karşımıza çıkar.[6] Birincisi seçilen kelimelerin geniş bir anlam çerçevesinde farklı çağrışımlarla zenginleştirilmesiyle oluşturulan eksiltili anlatımdır. Bu tür bir söz eksiltmede belli bir olayın simgesi veya veya çağrışımı olabilecek anahtar kelimenin seçilmesi ve şiirin kısa yoldan etkili bir anlatıma ulaşması söz konusudur (Aksan, 1995:64). Az ve öz söyleyerek etkili olmayı amaçlayan bu tür bir eksiltili anlatım şiirin bazı türlerinde özellikle karşımıza çıkar. Türk şiirinde kullanılan rübaî, mani gibi nazım biçimleri; Japon şiirindeki Haiku ve Tanka adlı kısa şiirler yapıları itibarıyla az sözle çok şey anlatmayı amaçlayan söz eksiltmenin doğal olarak başvurulduğu türlerdir. Garip şiirinde de mısra sayısı bakımından kısa şiirler dikkat çeker. Mısra sayısı bakımından kısa şiirler ve bunların Garip şiirinde tercih edimesinin nedenleri şiirde biçim bölümünde incelenecektir.

Burada ise, şiirin sözdizimini doğrudan etkileyen, cümlenin alışılmış dizilişinden kelime veya kelime grubu çıkartılarak yapılan söz eksiltme bu bölümde incelenecektir.

Cümleyi tamamlamamak veya cümleden kelime, kelime grubu çıkarmak suretiyle yapılan söz eksiltme şairin estetik kaygıyla başvurduğu bir yöntemdir. Söylenmesi gereken her şeyi söylemeyerek okuyucunun zihninde bağlantılar, çağrışımlar kurmasına fırsat vermek şairin yaratıcılığı, sözü etkili söyleyişiyle ilgilidir. Bu özellik Garip şairlerine göre şiiri düzyazıdan ayıran en önemli özel-liktir. "İzaha tahammülü olmayan" şiir dilinde "atlama" olarak adlandırdıkları eksiltili anlatım Garip şairlerine göre şiir dilinin en önemli özelliğidir. Halkın dilindeki deyimler ve atasözlerinde de bu tür bir "atlama"nın olduğunu düşünen Garip

---

[6] Bu konuda bkz. (Aksan, 1995: 59) ve (Saraç, 2000:67-68)

şairlerine göre bu tür bir atlama şiirde anlam kapalılığına neden olmaz. Aksine bu tür bir atlama sözün etkili söylenmesini sağlar[7](O. Veli, 1995: 323).

Garip şairlerinin de belirttiği gibi cümleden kelime eksiltmeyle sağlanan bu tür eksiltili anlatım günlük konuşmada kullanılan birtakım kalıp sözlerde, deyimlerde ve atasözlerinde de karşımıza çıkar. "Göze göz, dişe diş (mücadele)" "Laf aramızda (kalsın)", "İncir babadan, zeytin dededen (kaldı)", "canı cehenneme (gitsin)" sözlerinde olduğu gibi.

Örneğin:

Ne atom bombası,
Ne Londra Konferansı,
Bir elinde cımbız,
Bir elinde ayna,
Umurunda mı dünya?
Cımbızlı Şiir, O. Veli, Bütün Şiirleri.

O. Veli'nin kolayca akılda kalan yukarıdaki şiirinde eksiltili anlatım iki özelliğiyle karşımıza çıkar:

Ne atom bombası ne (de) Londra Konferansı (umurundadır). Bir elinde cımbız (var) bir elinde ayna (var). Dünya umurunda mı ? (Dünya umurunda değildir.)

Şair, sözü etkili hale getirmek için cümleden kelime eksiltme yoluna gitmiş, tahmini kolay kelimeleri söylemeyerek sözü gereksiz yere uzatmamıştır. Böylece dikkati çekmek istediği anahtar kelimeler (atom bombası, Londra Kon-feransı, cımbız, ayna) daha çok ön plana çıkmıştır.

Üretimsel dilbilime göre dizimbilim kurallarıyla üretilen cümlede derin yapı ve yüzeysel yapı vardır. Derin yapı, cümlenin temelinde bulunan bütün anlam öğelerinden oluşmuş anlam yapısıdır. Yüzeysel yapı ise derin yapıda var olan anlamın kelimeler yoluyla anlatılma şeklidir. Cümlenin anlamını değiştir-meden derin yapıyı yüzeysel yapıya çevirme kuralları denilen dönüşüm kuralla-rıyla dilde aynı anlamı içeren farklı cümleler gerçekleştirme imkânı elde edilir. Şairin burada

7 Garip şairlerinin bu konudaki görüşleri tezin "Konuşma Dili ve Şiir Dili" bölümünde incelenmiştir.

yaptığı söz eksiltme cümlenin yüzey yapısında meydana gelen bir silme dönüşümüdür (Chomsky'den akt. D. Aksan, 1998:133-134). Yüzey yapıda gerçekleşen bu tür dönüşümler şaire özgün ve etkileyici bir dil kurma imkânı verir.

Bu bölümdeki örnekler iki ana başlık altında incelenmiştir:

I. Cümleden öğe eksilterek yapılan eksiltili anlatım

II. Üç nokta (...) işaretli konarak bitirilmemiş cümleler.

3.3.1. Cümleden öğe eksilterek yapılan eksiltili anlatım

3.3.1.1. Yüklemin Söylenmediği Cümleler:

Bu tür bir söz eksiltmeye Garip şiir dilinde diğer öğeler eksiltmeden daha sık başvurulmuştur. Arda arda gelen bağlı ve sıralı cümleler, söylenmese de çoğu zaman cümlenin bağlandığı yüklemin tahmin edilebilmesini kolaylaştırır.

O her seferinde,
"Eve geç kaldım" diyor.
Ve her seferinde
Kolunda iki okka ekmek. *[var]*
Montör Sabri, Orhan Veli, s. 55

Belki o, belki bu...
Konuşurlarsa ne konuşurlar?
Muharebeden mi, vergilerden mi [*konuşurlar]*?
Tenezzüh, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 66

Bir elinde şemsiye [si *vardı],*
Bir eliyle açtı yelpazesini;
Cuma günü Göksu'ya gitti
Beyaz maşlahlı hanım.
Beyaz Maşlahlı Hanım, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 70

Bu dünyada biraz da yaşayalım,
O tek başına, [*yaşasın]*
Ben tek başıma. [*yaşayayım]*
Gölgem, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 99

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Ya o Mualla'yı sandala atıp,
Ruhumda hicranını söyletme hikayesi? [*nereden çıktı]*
Dedikodu, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 101

Artık ne torbasında ekmek kırıntısı,
Ne matrasında dudaklarının izi; [*var]*
....
Kitabe-i Seng-i Mezar 3, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 103

Neden liman deyince
Hatırıma direkler gelir
Ve açık deniz deyince yelken?

(*Neden*) Mart deyince kedi,
Hak deyince işçi [*hatırıma gelir*]
Ve neden ihtiyar değirmenci
Allaha inanır düşünmeden?

Ve rüzgarlı havalarda [*neden*]
Yağmur iğri yağar?
?, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 104

....
Gemilerim kurşun kalemiyle çizilmiş;
Gemilerim kırmızı bayraklı.
Elifbamın yapraklarında
Kız Kulesi,
Gemilerim. [*var*]
Gemilerim, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 109

Elinde Bursa çakısı, [*var*]
Boynunda kırmızı yazma; [*var*]
Değnek soyarsın akşamlara kadar,
Fulya tarlasında.
Kaside, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 113

Aynada başka güzelsin,
Yatakta başka; [*güzelsin*]
Söz, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 114

Nerde böyle hüzünlenmek o zaman;
İçip içip ağlamak,
Uzaklara dalıp şarkı söylemek;
Hafta sekiz [*gün dokuz]* ben eğlentide;
Bugün saz [*takımına]*, yarın sinema [*ya giderim]*,
Beğenmedin Aile Bahçesi;
Onu da beğenmedin, parka;
...

Nerde böyle hüzünlenmek o zaman!
Ah Neydi Benim Gençliğim!, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 140

Hele martılar, hele martılar,
Her bir tüylerinde ayrı telaş!.. [*vardır*]
...
Gün olur, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 149

İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı;
Serin serin Kapalı Çarşı;
Cıvıl cıvıl Mahmutpaşa;
Güvercin dolu avlular.
Çekiç sesleri geliyor doklardan,
Güzelim bahar rüzgarında ter kokuları; [*duyuluyor*]
İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı.
İstanbul'u Dinliyorum, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 152-153

Tüyden hafif olurum böyle sabahları
Karşı damda bir güneş parçası, [*var*]
Içimde kuş cıvıltıları, şarkılar;
......
Sanırım ki günler hep güzel gidecek;
Her sabah böyle bahar; [*olacak*]
Baharın İlk Sabahları, OrhanVeli, Bütün Şiirleri, s. 157, 1984

Ve bir ses
Ne patates çapalamak [*var*]
Ne taş kırmak [*var*]
Ne de yük taşımak pazara [*var*]
Burada rahatım iyidir
Şehitlik 2, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s. 22

Tanrı'nın katında dizi dizi insan ruhu
Çocuk ruhu ihtiyar ruhu
Tuzruhu naneruhu lokmanruhu
Ruhlar, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s. 123

....
Bayılırım şu düzenli dünyaya
Altta ölüler
Üstte diriler [*var*]
Gel keyfim gel!
Düzenli Dünya, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s. 72

Birinci Osman
Birinci Orhan
Birinci Murat
İkinci Osman
Üçüncü Orhan
Dürdüncü Ahmet
Beşinci Mehmet
Üçüncü Osman
Altıncı Mehmet
Dayan Mehmet
Dördüncü Osman
Yedinci Ahmet
İkinci Osman
Üçüncü Mehmet
Mehmet birinci.
4*400 Engelli, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s. 78

Zavallı Etem
Çok çekti geçen kış
Bütün kışı parklarda geçirdi
Şimdi durumu iyi
Sanatoryumda
Verem. [*olmuş*]
Zavallı Etem, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s. 81

3.3.1.1.1. Tasvir cümleleri:

Garip şairlerinin şiiri resme yaklaştırdığı için tasvire karşı çıktıklarını biliyoruz. Kelimelerle resim çizmek olarak düşünülen, sıfatların çokça kullanıl-dığı tasvirin şiirde kullanılmasına karşı çıkan Garip hareketi şiir dilinde buna rağmen tasvir cümleleri vardır. Ancak bu karşı çıkış, tasvirin karakteristik bir söyleyiş özelliğiyle şiirde yer almasına neden olmuştur. Garip hareketi şiir dilindeki bu tasvir cümlelerinde kelime türleri bakımından isimlerin çokluğu dikkat çeker. Bu cümlelerin en önemli özelliği ise yüklemin söylenmemesidir. Bu tür cümlelerde anlam, kelimelerin okuyucunun zihninde yarattığı çağrışımlarla tamamlanmak-tadır.

Peyzaj
Evler, dükkanlar, duvarlar,
Kömür depoları,
Deniz,
Çatanalar, mavnalar, kayıklar..
Bebek Suite, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 53-54

Yosun kokusu
Ve bir bardak karides
Sandıkburnu'nda.
Hay-Kay, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 72

Kitabın yanında defter
Defterinyanında bardak
Bardağın yanında cocuk
Çocuğun yanında kedi
Ve uzakta yıldızlar yıldızlar
Yıldızlar, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s. 13

Küçük bir lavanta çiçeği
Sarışın arı
Ve alabildiğine gelincik
Düşünmeden sevdiğimiz bu anda
Birdenbire başlayan gökyüzü
Manzara, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s. 16

...
Benim yârim sırasında benden hovarda
Kavuniçi mendil
Markalı çanta
Benim yârim çıtkırıldım
...
Benim Yârim, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s. 33

Yatmak
Her gece geç vakit döndüğüm oda
Sağda, çok eskiden
Ebegümeci topladığımız bayırların
Kaygısız çocuğunu tanıyan yatak
Başında annemin koyduğu sürahi
.....
Günlerimiz, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s. 55

3.3.1.2. Öznenin Söylenmediği Cümleler:

Cümlede özneyi söylemeyerek yapılan söz eksiltmeye pek fazla rastlanmamıştır. Bu durumu en iyi "Dalgacı Mahmut" şiirinin aşağıdaki bölümüyle örnekleyebiliriz:

İşim gücüm budur benim
Gökyüzünü boyarım, her sabah,
Hepiniz uykudayken.
Uyanır bakarsınız ki (*gökyüzü*) mavi(*dir*).
Dalgacı Mahmut, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 156

Melih Cevdet'in iki şiirinde saptanan, öznesiz eksiltili anlatım ise özgün bir söyleyiş oluşturmuştur. Bu şiirde fiilin öznesi başlıkta yer almıştır. Yani başlığı da şiire dahil edip okuduğumuzda şiirde özne eksikliği ortadan kalkmaktadır.

APARTIMAN
Dün iki katlıydı
Bügün üç katlı
Derken
Dört katlı, beş katlı, altı katlı...
Yükseliyor efendim yükseliyor
Memleket yükseliyor.
Apartıman, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s. 83

M. Cevdet'in "Fotoğraf" şiirinde ise şiirin başlığı ilk cümlenin nesnesi görevindedir.

Dört kişi parkta çektirmişiz,
Ben, Orhan, Oktay, bir de Şinasi...
Anlaşılan sonbahar
Kimimiz paltolu, kimimiz ceketli
Yapraksız arkamızdaki ağaçlar...
......
Fotoğraf, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s. 42

3.3.2. Üç nokta işareti kullanılarak bitirilmemiş cümleler

Garip şiir dilini konuşma diline yaklaştıran bir özelliktir. Daha önce de değindiğimiz Bernstein'ın konuşma dili (halk dili) tanımında bitirilmemiş cümleler dikkati çeker. "Bu dil türünü kısa, basit yapılı ve çoğunlukla bitirilmemiş zayıf sözdizimsel kuruluşlar oluşturur." (akt. Bayraktaroğlu, 1979:35).

Neler oldu bir yıl içinde!
Oldu ya, olanların hepsi böyle...
Hayat böyle zaten!..
Hayat Böyle Zaten, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 62

Yolum asfalt,
Yolum toprak,
Yolum meydan,
Yolum gökyüzü
Ve ben neler düşünüyorum!..

Aşkı, yağmuru,
Tramvay sesini,
Otelciyi...
Ve bir mısra mırıldanıyorum
Sıcak bir yemek lezzetinde...
Veda, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 65, İstanbul 1984

Belki o, belki bu...
Konuşurlarsa ne konuşurlar?
Muharebeden mi , vergilerden mi (*konuşurlar)* ?
Tenezzüh, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 66

Alacağına gelince...
Alacağı yoktu zaten rahmetlinin.
Kitabe-i Seng-i Mezar 2, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 102

Ah dostum, derdim başka...
Derdim Başka, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 104

Hatırlarım ilk görüşümü dünyayı,
Bir midye kabuğunun aralığından;
Suların yeşili, göklerin mavisi,
Lapinaların en harelisi...
Denizi Özleyenler İçin, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 141

Gün olur, başıma kadar mavi;
Gün olur, başıma kadar güneş
Gün olur, deli gibi...
Gün olur, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 149, 1984

Bir duyma da kokusunu yosunların,
Istakozun, karidesin,
Denizden esen rüzgârın...
Bir Duyma da Gör, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 158, 1984

Ama gene de,
Gene de güzel günler geçirebilirim;
Geçirebilirim bu mavilikte,
Suda yüzen karpuz kabuğundan farksız.
Ağacın gökyüzüne vuran aksinden,
Her sabah erikleri saran buğudan,
Buğudan, sisten, aşktan, kokudan....
Dalga, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 160

Ne karpuz kabuğu gibi,
Ne ışık, ne sis, ne buğu gibi...
İnsan gibi.
Dalga, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 160

Dört kişi parkta çektirmişiz,
Ben, Orhan, Oktay, bir de Şinasi...
Anlaşılan sonbahar
Kimimiz paltolu, kimimiz ceketli
Yapraksız arkamızdaki ağaçlar...
......
Fotoğraf, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s. 42

Benim de öyle akşamlarım vardır.
Kapıdan girince anama sarıldığım,
Çocuklara karamela ve çekirdek getirdiğim,
Meyhaneye uğramadan çakır keyif,
Düşmanım yok,
Gündeliğim cebimde,
Küfretmeden
Öyle tasasız döndüğüm akşamlar....
Benim de öyle akşamlarım vardır.
Her gece böyle değilim.
Her Gece Böyle Değilim, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s. 50

Ben Boğaziçi'nde ayın on dördü
Nazlı nazlı, aheste beste...Derken zil zurna
Def keman dümbelek çiftenağra
Hey babam hey....
....
Kimi yanmış, kimi çökmüş, kimi...
Boğaziçi'nde Ayın On Dördü, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s. 87-88

3.4. Kurallı ve Devrik Cümleler[8]

Türkçe'de cümleyi oluşturan unsurların sözdizimindeki yerini değiştirerek farklı öğelere vurgu yapmak, cümlenin anlamını etkileyecek değişik öğeleri, öne çıkarmak mümkündür. Türkçe sözdiziminin bu konudaki esnekliği aynı kelimelerden oluşan cümlelerin yerlerinin değişmesiyle değişik anlamlar üstlenebilmektedir. Türkçe'nin alışılagelmiş cümle yapısını şöyle gösterebiliriz:

1. özne + yüklem
2. özne + tümleçler +yüklem
3. zaman ve yer zarfı + özne + tümleçler + yüklem

[8] Bu konuda bkz. (Ayhan Sezer, 53-63), (Saraç, 2000:54-56), (Ergin:1993, 8-11), (Hatiboğlu, 1992:158-161) (Andrews, 2000:229-236), (Andrews, 2000:37-51)

Bu cümle dizilişlerinde Türkçe sözdiziminde yüklemin sonda olduğunu, görebiliriz. Yalnız 3. tür cümle dizilişinde zaman veya yer zarfının başta yer alması dikkati diğer tümleçlere göre bu zarflara çeker. Türkçe'de vurgulanmak istenilen unsur yüklemin önüne getirilir.

Türkçe'nin alışılmış sözdizim yapısı yukarıdaki gibi olsa da yüklemin cümlenin başına getirilerek kurulan devrik cümle de Türkçe'de var olan bir söy-leyiş özelliğidir. Yüklemin cümlenin başına getirilmesi veya özneye yaklaştı-rılması yüklemin taşıdığından daha fazla vurgu taşımasına neden olur. Türkçe sözdizim unsurlarının dil mantığına göre sıralandığı kurallı cümle yapısına göre, devrik cümle daha çok "duygulu anlatışta ve kısa cümlelerde" kullanılmaktadır (Banguoğlu, 1995:534). Etkili olmayı amaçlayan, duygusal yönü ağır basan yerlerde devrik cümleye başvurulması Türkçe'de kökeni eskilere dayanan bir durumdur. "Ele verir talkını, kendi yutar salkımı", "Besle kargayı, oysun gözünü", "Açtırma kutuyu, söyletme kötüyü", "Açma sırrını dostuna, o da söyler dostuna" örneklerinde olduğu gibi deyim ve atasözlerinde de devrik cümlelerin var olması, bu işleyişin halkın belleğinde ne kadar eski olduğunu gösteren bir durumdur.

Konuşma dilinde türlü nedenlerle başvurulan devrik cümle yapısı, halk dilinden aktarılan yazılarda veya duygusal söyleyiş yaratılmak istendiğinde yazı dilinde de eskiden beri kullanılan bir özelliktir. [9]

Konuşma dilinde kısa cümlelerde duygusal bir söyleyiş aktarmaya yarayan devrik cümle, Banguoğlu'na göre nazımda vezin ve kafiye zaruretinden doğmaktadır (Banguoğlu, 1995:195-534). Vezin ve kafiyenin kullanılmadığı modern şiirde de devrik cümlelerin çokça yer aldığına bakılırsa, tek nedenin vezin ve kafiye kullanımı olmadığı görülür. Cümle unsurlarının sıralanışı ile anlam arasındaki bağlantıları kurabilen bir şair için devrik cümle şiirdeki duygusal, etkili, estetik söyleyişi artıran bir unsurdur.

---

[9] Bu konuda bkz. (Ediskun, 1967:130-138). Ediskun bu yazısında Türkçe'de devrik cümlenin işlerliğini tespit için Oğuz Kağan Destanı, Orhun Yazıtları, Dede Korkut Kitabı, Kabusnameyi ve Aşık Paşazâde Tarihini incelemiştir.

3.4.1. Kurallı Cümleler

Garip şiir dilinde kurallı ve devrik cümleler üzerinde yapılan genel değerlendirmeye göre bu cümle türlerinin şiirlerdeki kullanımı şöyledir:

	DEVRİK	KURALLI	TOPLAM
ORHAN VELİ	337	675	1012
MELİH CEVDET	148	290	438
OKTAY RİFAT	138	251	389
TOPLAM	623	1216	1839

Rakamlar gösteriyor ki Garip şiir dilinde kurallı cümlelerin devrik cümlelere oranla kullanımı daha fazladır. Şiirlerinde konuşma diline yakın bir dil kullanmayı amaçlasalar da Garip şiirinde kurallı cümlenin daha fazla yer alması "şairane-duygusal" söyleyişten kaçma çabasıyla açıklanabilir. Hayata gülmece ve alayla yaklaştıkları şiirlerinde ve sıradan insanın yaşamını onun düz mantığıyla anlattıkları şiirlerde çoğunlukla kurallı cümleler kullanılmıştır. Örneğin:

Balıklar için deniz lazım
Sevişmek için işsiz olmak,
Ve geceleri yatakta
Duymamak için tabanlarının sızısını
Zengin olmak lazım.

Oysa ıslık çalmak için
Bir şey lazım değil.
Melih Cevdet, Islık Çalmak, s. 29

Sıradan insanın yaşamını ve onun yaşamında insanı gülümseten karşıtlıkların işlendiği yukarıdaki şiirin bütününe kurallı cümle yapısı hakimdir.

Balıklar için deniz lazım/ Sevişmek için işsiz olmak (lazım)/
Zarf t. özne yüklem zarf t. özne yüklem

Ve geceleri yatakta/ Duymamak için tabanlarının sızısını/ Zengin olmak
Zarf t. özne
lazım. Oysa ıslık çalmak için/ Bir şey lazım değil
yüklem zarf t. özne yüklem

Kurallı cümle kuruluşuna sahip olsa da hal zarfı+özne+yüklem şeklinde bir kuruluş şiirde vurguyu özneyle beraber hal zarfına da çekmektedir. Şairin sözdizimle yarattığı bu vurguyu sözdizimsel kırıklıkla da belirginleştirdiği görülmektedir.

Aynı özellik O. Veli'nin noktalama işaretiyle birbirine bağlanan sıralı cümlelerinde de geçerlidir. Hayatın sıradan akışını, ard arda kurduğu sıralı cümlelerle anlatan şiirlerinde kurallı cümleler dikkat çeker.

Handan hamamdan geçtik,
Gün ışığındaki hissemize razıydık,
Saadetinden geçtik,
Ümidine razıydık;
Hiçbirini bulamadık,
Kendimize hüzünler icad ettik,
Avunamadık;
Yoksa biz...
Biz bu dünyadan değil miydik?
Giderayak, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 121

Şiirde hayatta hayal kırıklığına uğramış bir insanın hayatı anlatılmaktadır. Duygusal söyleyişe çok açık olan bu konuda şair, duygusal söyleyişi belirginleştirecek devrik cümlelerden kaçınmıştır. Şiirsel söyleyişi kısa cümleler, anlamın tamamlandığı noktada yaratılan sözdizimsel kırıklıkla sağlanan ses tekrarları sağlamıştır. "Yoksa biz bu dünyadan değil miydik?" sorusu ise ironi yoluyla şairin duygusal söyleyişe kaçmayan soğukkanlı tutumunu belirginleştiren bir soru cümlesidir.

Şiirlerini hayatın sıradan ayrıntıları üzerinde kurdukları ilk şiirlerinde kurallı cümleler, duygusal söyleyişe karşı çıkışın bir ifadesidir. Bu dönemde yazdıkları şiirlerinde uzun ve kurallı cümlelerin tek bir şiiri oluşturduğu da görülür.

Güzel kız sen, küçüklüğümde,
Bahçemizdeki erik ağacının
En yüksek dalına kurduğum
Öksenin üstünde dolaşan
Saka kuşu kadar
Sevimli değilsin.
Saka Kuşu, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 46

Güzel kız sen, küçüklüğümde, / bahçemizdeki erik ağacının / en yüksek
özne
dalına kurduğum/ öksenin üstünde dolaşan/ saka kuşu kadar / sevimli değilsin.
Zarf Tümleci Yüklem

İlk dönem şiirlerinde duygusal söyleyişe sahip olması beklenen temaların süssüz, sade bir dille, duygusal söyleyişten uzak cümlelerle yazıldığını görüyoruz. Örneğin "ölüm" temasını işleyen aşağıdaki şiir kurallı cümlelerle görülmüştür.

Kimse duymadan ölmeliyim
Ağzımın kenarında bir parça kan bulunmalı
Beni tanımayanlar
"Mutlak birini seviyordu" demeliler.
Tanıyanlarsa "Zavallı, demeli,
Çok sefalet çekti..."
Fakat hakiki sebep bunlardan hiçbirisi olmamalı.
İntihal, O. Veli, s. 58

Bunun yanında şiirin alışılmış temalarının dışında şiire sokmak istediklerinde duygusal söyleyişe başvurduklarını görüyoruz. Bu tip şiirlerde duygusal söyleyiş genellikle devrik cümlelerle sağlanmıştır. Teması hayattaki sıradan/küçük şeylerden duyulan mutluluk olarak belirlenebilecek aşağıdaki iki şiir bu düşünceyi örnekler niteliktedir.

Ne kadar güzel şey;
Yolun üstündeki bina
Yıkıldığı zaman
Bilinmeyen bir ufuk görmek
Asfalt Üzerine Şiirler, O. Veli, Bütün Şiirleri, s. 47,

Akşam karanlığında bir şey görünmezmiş
Ataşten ve dumandan başka.
Kıtlık senelerinde kömürün bolluğu
Huzur ve saadet veririmiş çocuk ruhuna
Şair arkadaşım Oktay Rifat'ın...
Ve Münevver Hanım, validesi,
Balık pişirirmiş mangalda ve dumanını
Mukavvadan yelpazesiyle
Genzine doldururmuş arkadaşım.
Mangal, O. Veli, Bütün Şiirleri, s. 60

3.4.2. Devrik Cümle

Alışılmış şiir dili dışında yeni bir şiir dili kurmak isteyen Garip şairleri, devrik cümleye duygusal, etkili söyleyişi sağlamada anlam sanatlarına göre daha çok başvurmuşlardır. Bununla beraber sadece devrik cümlelerle kurulan şiirlerin incelediğimiz şiirler içinde sadece kurallı cümlelerle kurulan şiirlere göre daha az olduğunu söyleyebiliriz. Devrik cümleler, Garip şiir dilinde genellikle kurallı cümlelerle iç içe kullanılmaktadır. Kurallı ve devrik cümlelerin bir arada kullanımı şairin farklı öğelere vurgu yapmasını kolaylaştıran, şiiri tekdüze söyleyişten kurtaran bir özelliktir. Örneğin,

Param olsa satar mıydım
Kahverengi elbisemi
Damalı gömleğimi giyerdim
Alaca mendili takardım
Kuşdili'nden geçerdim
Param olsa satar mıydım
Kahverengi elbisemi
Kuşdili, O. Rifat, Bütün Şiirleri, s. 41

Şiirin başında ve sonunda tekrarlanan "Param olsa satar mıydım/ kahverengi elbisemi" cümlesinin devrik kuruluşu ve sözdizimsel kırıklıkta "Kahverengi elbisemi" sözünün ayrı yazılması sıradan da olsa kahverengi elbisenin satılmasından doğan üzüntüyü vurgulamıştır. Şair böylece hayatın sıradanlığı içinde akıp gidebilecek diğer şeyleri kurallı cümleyle söylerken, bu cümleyi devrik söyleyerek, hayatın sıradanlığı içinde bunun farklı olduğunu belirtmiştir.

Aynı özellik M. Cevdet'in "Dayan" şiiriyle de örneklenebilir. Günün sıra-dan akışının anlatıldığı şiirde "Yeniden başladı açlığın, susuzluğun" cümlesi bu sıradan akışı bozan duygusal bir cümledir.

İşte gün başladı
İşte yeniden gün başladı
Her şey yeniden başladı
İşte güneş, işte kolların
İşte potinlerin, urbaların
İşin gücün yeniden başladı

İşsizliğin yeniden başladı
Yeniden başladı
Açlığın, susuzluğun...
Dayan bre Melih
Her şey, her şey yeniden başladı

3.4.2.1. Devrik Tamlamalar

Kurallı cümlelerde tamlamanın kuruluşu Türkçe sözdizim kurallarına göre tamlayan + tamlanan şeklindedir. Şiir dilinin devrik cümle yapısı tamlamanın kuruluşunu da etkiler[10]. Şiir dilinde devrik cümleler içinde tamlama öğelerinin yer değiştirmesi doğal karşılanır. Garip şiir dilinde de devrik cümle yapısı içinde tamlamaların bu kullanımı yaygındır. Bu kullanım aşağıdaki mısralarda örneklendirilmiştir.

Haminnemdir en sevgilisi
Çocukluk arkadaşlarımın
Robenson, O. Veli, Bütün Şiirleri, s. 96

O insanlar ki, renkli, silik
Dünyasında çıkartmaların
Insanlar, O. Veli, s. 97

Alacağı yoktu zaten rahmetlinin
Kitabe-i seng-i mezar, O. Veli, Bütün Şiirleri, s. 102

Dinle bakalım, işitebilir misin
Türküsünü damların, bacaların
Sabaha Kadar, O. Veli, Bütün Şiirleri, S. 106

---

10 Türkçe'de belirtili isim tamlamaları tamlayana genetif (-in, -in –nın/ -nin) tamlanana genetif (-sı/-si/-ı/-i) getirilerek yapılır.
-Çocuğ-un oda+sı+nı gördüm Kurallı bir cümlede belirtili isim tamlaması cümle dizilişinde yukarıdaki örnekteki şekilde yer alır.
Konuşma dilinde ise tamlama öğelerinden biri veya her ikisi cümlenin yükleminin arkasına getirilip devrik cümle kurulursa, tamlamadaki kelimelerin ters dizilişi normal kabul edilebilir.
-Odasını gördüm çocuğun.
-Gördüm odasını çocuğun.
Yukarıdaki örneklerde görülen tamlamanın devrik cümlede olağan karşılanan bu dizilişi şiir dilinde de görülür.
Garip hareketi şiir dilinde tamlama öğelerinden biri veya her ikisinin yüklemin arkasına getirilmesiyle oluşan devrik tamlamalar yanında kurallı cümle dizilişinde kabul edilemeyecek tamlanan + tamlayan (odasını çocuğun) şeklindeki tamlamalarda yer alır. (Andrews, 2000: 234-235).

Dizi dizime değer bir tazenin
Yolculuk, O. Veli, Bütün Şiirleri, s. 119

Bir duyma da gürültüsünü
Dallarda çıtırdayarak açılan fıstıkların
...
Bir duyma da kokusunu yosunların
Istakozun, karidesin;
Denizden esen rüzgarın...
Bir Duyma da Gör, O. Veli, Bütün Şiirleri, s. 158

Dalar giderim mavisinden içeri
Karşımda duran resmin.
Dalga, O. Veli, Bütün Şiirleri, s. 165

Babası daha ölmemiş Oktay'ın,
Fotograf, M. Cevdet, Toplu Şiirleri, s. 42

Bir bu tesellisi kaldı mezarlığın
Mezarlık, M. Cevdet, Toplu Şiirleri, s. 46

Gizlisi saklısı kalmamış dünyanın
Bir İlkbahar Şiirine Başlangıç, M. Cevdet, Toplu Şiirleri, s. 62

Anısı da mı kalmadı o günlerin
Hayvanat Bahçesi, M. Cevdet, Toplu Şiirleri, s. 79

Ayağı kanasa tilkinin
Vazife, O. Rifat, Bütün Şiirleri, s. 20

Yalan hepsi bunların inanmayın
Şehitlik, O. Rifat, Bütün Şiirleri, s. 21

Cümlesi bizden yana ağaçların
...
Başlaması için bayramın
Zafer, O. Rifat, Bütün Şiirleri, s. 24

Peki ama hepsi de mi yaramaz
Polonyalı çocukların
Polonyalı Çocuklar, O. Rifat, s. 25

Vakti kalmamıştır artık insanın
Gün Batarken, M. Cevdet, Toplu Şiirleri, s. 53

3.5. Soru Cümleleri

Türkçe'de taşıdığı yargı bakımından soru cümleleri sözdizimsel yapının bir parçasını oluşturur. Dilde iş, oluş, hareket bildiren fiilin gerçekleşip gerçekleşmediğini öğrenmek için başvurulan soru cümlesi Garip şiir dilinde sıkça görülen bir cümle çeşididir. Şiirle ilgili incelemelerde soru sorma bir anlam sanatı olarak nitelense de soru cümlesinin sözdizimin bir parçası olduğunu düşünerek konuya bu bölümde yer verdik.

Garip şiir dilinde sorularla örülmüş cümle yapısı şiire kattığı farklı anlam özellikleriyle dikkat çeker. Soru cümleleri taşıdıkları farklı anlam özelliklerine göre aşağıdaki şekilde tasnif edilmiştir:

3.5.1. Soru anlamı taşıyan kelimelerle kurulan soru cümleleri

3.5.1.1. Merak duygusu içeren, böylece farklı duygu, düşünce ve kavramlara vurgu yapabilen soru cümleleri...

3.5.1.2. Olumsuzluk bildiren soru cümleleri

3.5.1.3. Bir durumdan emin olunmadığını bildiren soru cümleleri

3.5.1.4. Şairin söylediklerine okuyucuyu inandırma, kendini onaylatma amacıyla kullanılan soru cümleleri

3.5.1.5. Cümleye hayıflanma duygusu katan soru cümlesi

3.5.1.6. Cümleye şart anlamı katan soru cümlesi

3.5.2.

Garip şiir dilinde cümleye soru anlamı katan kelimelerden herhangi birinin kullanılmadığı, soru anlamının vurguyla sağlandığı soru cümleleri de saptanmıştır. Bu cümlelerin kullanımıyla ilgili örnekler aşağıda belirtilmiştir.

3.5.1. Soru Anlamı Taşıyan Kelimelerle Kurulan Soru Cümleleri

3.5.1.1. Merak Duygusu İçeren Soru Cümleleri

Yarın rıhtıma gitmeli,
Rönesans çıkacak vapurdan
Bakalım, nasıl şey Rönesans?
Kılığı kıyafeti nasıl?
Şık mı sünepe mi?
Siyasi mi, bastonu var mı elinde?
Yoksa kaküllü bıyıklı;
Hokkabaza mı benziyor?
Ambardan mı çıkacak, kamaradan mı?
Yoksa ateşçi filan mı?
Çalışarak mı geliyor gemide?
Rönesans, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 62

Böyle gece yarısından sonra,
Ne diye ışık yanar bu dağ evinde?
Ne yaparlar acaba içerdekiler?
Konuşurlar mı, tombala mı oynarlar?
Belki o, belki bu...
Konuşurlarsa ne konuşurlar?
Muharebeden mi, vergilerden mi?
Tenezzüh, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 66

Benim gibi çay pişirir sabahları elbet
Günlük yolculuğuna çıkmadan önce
Nece konuşur kim bilir
Uzak bir memleketten gelmiş olmalı
.....
Ve onu düşünerek uyuduğum geceler
Üstünü örterim rüyada
Acap o da beni düşünür mü
Benim onu düşündüğüm gibi
Bir Otelin İki Odası, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s. 47

Pencerede saksılarım var benim de
Kurulmuş asma bahçem göğün maviliğinde
Sanki neden sade yaz günleri taşır
Bir demet çiçek gibi sevgilim
Çiçekli bir şemsiye elinde
.....
Saksılar, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s. 54

Bir kere ben
Çok uzun bir tren yolculuğunda
Evimdeki yatağımı düşünüp

Uyuyamamıştım.
Bu gece neden uyuyamıyorum
Evimdeki yatağımda?

Yolculuk Şiirleri, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s. 19

......
Ama ben hiç böyle mahzun olmadım;
Ölümü hatırlatan ne var bu resimde?
Oysa hayattayız hepimiz.

Fotoğraf, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s. 42

Zehra Kıza ne oldu
Suya gitti
Sudan geldi
Gelin oldu
Selvi boyluma ne oldu
Öldü
Aksadeler giyindi
....

Gelin, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s. 28

3.5.1.2. Olumsuzluk Anlamı Taşıyan Soru Cümleleri

Sizin mahalleden geçerken,
Süslenmiş olarak,
Zannediyor musun ki ben de sana
Şimdiki kadar kıymet vereceğim.

Pazar Akşamları, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 43

Ağlasam sesimi duyar mısınız,
Mısralarımda;
Dokunabilir misiniz,
Gözyaşlarıma ellerinizle?

Anlatamıyorum, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 111

Şu şairler sevgililerinden beter;
Nedir bu adamlardan çektiğim?
Olur mu böyle, bütün bir geceyi
Bir mısranın mahremiyetinde geçirmek ?

Dinle bakalım işitebilir misin
Türküsünü damların, bacaların
Yahut da karıncaların buğday taşıdıklarını
Yuvalarına?
....

Sabaha Kadar, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 106

Alnımdaki bıçak yarası
Senin yüzünden;
Tabakam senin yadigarın;
"Iki elin kanda olsa gel" diyor
Telgrafın;
Nasıl unuturum seni ben,
Vesikalı yârim?
Tahattur, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 137

Ne atom bombası,
Ne Londra Konferansı;
Bir elinde cımbız,
Bir elinde ayna;
Umurunda mı dünya!
Cımbızlı Şiir, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 139

Yâramazlık eden çocukları
Kömürlüğe kapatırlar
Hırsızlara verirler
Tavana asarlar bacağından
Peki ama hepsi de mi yâramaz
Polonyalı çocukların
Polonyalı Çocuklar, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s. 25

Param olsa satar mıydım
Kahverengi elbisemi
Damalı gömleğimi giyerdim
Alaca mendili takardım
Kuşdili'nden geçerdim
Param olsa satar mıydım
Kahverengi elbisemi
Kuşdili, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s. 41

Nasıl sabrettim bu güne kadar
Ölümden söz etmemek için,
Farkına varmamak mümkün mü?
Cigaram acı işte,
Aşık olmak gayri kaabil,
Uyanmanın tadı kalmadı.
Birinci Harbi Umumide doğmuşum
Bizim hesabı kesmek için
Ikincisine ne lüzum vardı?
İkinci Harbi Umumi, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s. 41

.....
Yalnız, yaşayanlar için midir, diyor mezarlık
Toprak üstündeki her bitki?
Yerin dibine doğru büyüyenler de var
Hep yaşayanlar için mi?
....
Mezarlık, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s. 46

3.5.1.3. Bir Durumdan Emin Olunmadığını Bildiren Soru Cümleri

.....
Yolculuk mu düstü, nedir?
Nedir bu yosun kokusu,
Martıların gürültüsü havalarda;
Nedir?
Yolculuk olmalı, yolculuk.
Kumrulu Şiir, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 139

İçkiye benzer bir şey mi var,
Bir şey mi var ki havada
Deli eder insanı, sarhoş eder?
Dalga, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 160

Kevgir misin be kardeşlik
Delikli Şiir, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 171

Çamaşır asılı ipte
Duran küçük serçem
Bana acıyarak mı bakıyorsun?

Halbuki ben güneşin
Ve ilk beyaz yaprakların altında
Senin uçuşunu seyredeceğim.
Serçe, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s. 31

Onunsa daima;
Yol mu, para mı, mektup mu;
Bir düşündüğü var.
Hicret, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 98

3.5.1.4. Şairin Söylediklerine Okuyucuyu İnandırma, Kendini Onaylatma Amacıyla Kullanılan Soru Cümleleri

Dağ başındasın;
Derdin günün hasretlik;
Akşam olmuş,
Güneş batmış,
İçmeyip de ne haltedeceksin?
Dağ Başı, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 100

Benim de mi düşüncelerim olacaktı,
Ben de mi böyle uykusuz kalacaktım,
Sessiz sedasız mı olacaktım böyle?
Çok sevdiğim salatayı bile
Aramaz mı olacaktım?
Ben böyle mi olacaktım?
Sevdaya Mı Tutldum?, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 108

Ya dünyamız bütün bu mevsimler
Bulutlar telli kavak

Ya İstanbul
Hayranlık, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s. 12

Çürüdükçe kokuyor
Duymuyor musunuz kokuyor
Kokuyor kokuyor kokuyor kokuyor
Çürük, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s. 90

3.5.1.5. Cümleye Hayıflanma Duygusu Katan Soru Cümlesi

Nedir bu benim çilem
Hesap bilmem
Muhasebede memurum
En sevdiğim yemek imambayıldı
Dokunur
Bir kız tanırım çilli
Ben onu severim
O beni sevmez
Tecelli, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s. . 35

Amanın bu ne biçim tecelli
Dostlar neden bu ikilik
Neden neden neden
İnsan dertli oluyor dertli
Kervan , Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s. 101

Ben denizin dibinde elpençe divan,
Samanlık seyran.
Nerde,
Nerde,
Nerde böyle hüzünlenmek o zaman!
Ah Neydi Benim Gençliğim!, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 140

3.5.1.6. Cümleye Şart Anlamı Katan Soru Cümlesi

Çıkar mısın bahar günü sokağa,
İşte böyle olursun.
Böyle yattığın yerde
Düşünür düşünür,
Durursun.
Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 160

3.5.2. Soru Anlamının Vurguyla Sağlandığı Cümleler

Ya o Mualla'yı sandala atıp,
Ruhumda hicranını söyletme hikayesi?
Dedikodu, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 101

...
Ve rüzgarlı havalarda
Yağmur iğri yağar?
?, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 104

Ya bu camlardaki kadınlar?
Bu mavi mavi,
Bu yeşil yeşil fistanlı...
Geceleri de ayakta mı dururlar böyle?
Ya şu pembezar gömlek?
...
Kapalı Çarşı, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 142

...
Ya dünyamız bütün bu mevsimler
Bulutlar telli kavak

Ya İstanbul
Hayranlık, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s. 12

Denize baksam
Kayığın hatırı kalır
Ağaca baksam
Bulutun

Peki ya iskele
İskele, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s. 15

...
Ya mahpuslar
Ne sevinirler kim bilir
Sarılıp sarılıp öperler adamı.
Bir İlkbahar Şiirine Başlangıç, Melih Cevdet Anday,
Toplu Şiirleri, s. 62

4. ŞİİR DİLİNDE GÖSTERGELERİN SEÇİMİ

Göstergelerin seçiminde şairin tutumunu belirlemek şiir dilinin incelen-mesi açısından önemli ipuçları verebilecek bir özelliktir. Garip hareketi şiir dilinde göstergelerin seçimi konusunda ilk dikkat çeken özellik kapsamın oldukça geniş oluşudur. Garip şiir dilini kendinden önceki şiir geleneğinden ayıran en önemli özelliklerden biri kelime kadrosu oluşturmakta alışılmış şiir geleneğinin aksine gündelik yaşamın her alanında var olan kelimeleri şiire taşımasıdır. Hatta şiirin işlediği temaya zıt kelimeleri de şiire katarak, ısrarla şiirin kelime kadrosunu genişletme çabası hakimdir. Bu bölümde Garip şiir dilindeki göstergeler iki şekilde incelenecektir.

4.1.Göstergelerin kelime türlerine göre tasnifi

4.2. Göstergelerin anlam yönünden yararlanma

4.1. Göstergelerin Kelime Türlerine Göre Tasnifi

Şiirde kullanılan kelimelerin türleri ve bu türlerin şiirdeki kullanım yoğunluğu şaire veya edebiyat topluluğuna özgü dil özelliklerinin saptanmasında önemli bir özelliktir. Garip şiirinde kullanılan kelimeleri türleri bakımından incelediğimizde isimlerin en fazla kullanılan kelime türü olduğu gözlenir. Bunun ardından en fazla kullanılan kelime türü fiillerdir.

4.1.1. İsimler

Garip hareketi şiir dilinde isimlerin en fazla kullanılan kelime türü olması Garip şairlerinin dünyaya bakışlarıyla ilgilidir. Bir noktadan dünyaya bakıp orada gördüklerini ve gördüklerinin onlar üzerinde uyandırdığı etkiyi şiire aktaran Garip şairlerinin dış dünyaya ve gündelik olana bağlılıkları elbette onları yoğun bir isim kullanımına götürecekti. Garip şairlerine göre dış dünyanın, gerçeğin kendisi güzeldir. Bunu değiştirmeye, süslemeye gerek yoktur. Şair gördüklerini açık, sade, süssüz dile getirmelidir (Kaplan, 1998:119).Bu bakış açısı şiirde dışa özgü öğelerin fazla kullanımını getirmiştir.

Kullanılan isimlerde hayatın içinde yer alabilecek her türlü kelimenin varlığı dikkat çeker. Ayrıca bu isimlerin çoğunlukla somut kelimeler olduğunu da eklemeliyiz. Garip şiirinde en çok kullanılan isimler ve kullanım adedi alfabetik sırayla aşağıda belirtilmiştir.

Garip hareketi şiir dilinde en çok kullanılan isimler ve kullanım sıklıkları aşağıda gösterilmiştir:

Açlık (5), adam (20), ad (12) ağ (7), ağaç (34), akıl (5), akşam (19), Allah (8), anne (15), arkadaş (7), âşık (4), aşk (10), ay (12), ayak (11), baba (9), bacak (7), bahar (14), bahçe (9), balıkçı (16), baş (38), bulut (18), çıplak (9), çiçek (13), çocuk (29), dağ (9), dalga (4), dam (5), deli (8), deniz (48), dert (22), dost (10), dudak (8), duman (5), duvar (6), dünya (42), düşünce (4), efendi (8), ekmek (20), el (58), elbise (4), esvap (4), ev (30), fakir (6), gece (37), gemi (17), gök-gökyüzü (21), gönül (10), göz (28), güç (12), gül (6), gün (58), gündüz (11), güneş (23), hak (6), hal (11), gürültü (5), güzel (24), hava (23), hayat (10), hürriyet (4), ışık (13), içinde (16), iş (36), kadın (26), kafa (6), kağıt (6), kahve (9), kalp (10), kapı (12), kardeş (10), karga (5), karı (10), kayık (6), kedi (9), kıymet (6), kız (20), kişi (7), kitap (7), koku (9), kolay (10), köy (7), köpek (6), kuş (38), martı (5), mavi (17), mektup (8), memleket (6), mezar (8), nisan (5), oda (14), ölü-ölüm (19), ömür (7), para (16), park (6), pencere (18), rakı (5), renk (6), resim (9), ruh (11), rüya (16), rüzgar (9), saadet (7), saat (7), sabah (19), saç (9), sarhoş (7), selam (6), serçe (14), ses (21), sevda (6), sevgili (8), sokak (18), söz (6), su (27), şair (9), şarkı (20), şehir (29), şey (43), şeytan (5), şiir (11), taş (6), toprak (17), tramvay (9), tren (9), türkü (9), uyku (8), uzak (11), vakit (15), yağmur (13), yalan (11), yaprak (17), yâr (10), yatak (14), yemek (7), yer (23), yeşil (5), yıldız (17), yol (30), yolculuk (9), yüz (9), zaman (21),

Aşağıdaki listede geçen kelimeler sık kullanılmasa da Garip şiirinin dış dünyaya bakışını göstermesi bakımından önemlidir. Bu kelimeler içinde şehirli küçük insanın hayatında yer alabilecek pek çok nesne, deniz ve doğa ile ilgili pek çok kelime vardır. Bununla birlikte toplumun alt kültürünün (ayak takımının) dünyasını teşkil eden kimi kelimeler de dikkat çekmektedir.

Ağustosböceği, ahır, ajans, aksade, alabana, alafranga, apartıman, aristokrat, arpa, asfalt, atom, ayakkabı, benzin, beton, borda, cazbant, çapan, çatana, çiftenağra, çilli, çöpçü, depo, deve, dirhem, dübeş, enişte, enseyi, esvabı, fabrika, fasulye, fokstrüt, garson, gübre, halat, hardal, helme, horoz, ırıp, ıspanağı, ıstakoz, imambayıldı, jandarma, jartiyer, kamaradan, karga, karpuz, kevgir, kiler, konferans, konglomera, kundura, maltıza, maşrapa, matra, maviş, merkeb, naylon, otomobil, pabuç, paltoma, pandispanya, peçete, peynir, sakalım, salata, samur, serhas, somun, susa, şanoda, şişman, telve, zembil, zeytinyağı, zıpzıp, zurna.

4.1.2. Sıfatlar

Dış âlemi süssüz, sade bir bakış açısıyla anlatmayı seçen Garip şiirinde sıfatların kullanımı isimlerden çok daha azdır. Varlıkların çeşitli niteliklerini anlatmaya yarayan ve bu haliyle bir çeşit boya, süs görevi gören sıfatlaraçok fazla başvurulmamıştır (Kaplan, 1998:121). Dış âlemi, araya duygu veya varlığın durumunu etkileyecek çağrışımlar katmadan anlatan Garip şiir dilinde özellikle niteleme sıfatları oldukça sınırlı sayıda kullanılmıştır. Bununla beraber belirtme sıfatlarının kullanıldığı yerler niteleme sıfatlarına göre çok daha fazladır. Garip şiir dilinde varlığın algılanışı değiştirebilecek niteleme sıfatlarından çok, varlığa dikkat çekebilecek belirtme sıfatları önem kazanır.

Garip şiir dilinde en çok kullanılan sıfatlar türlerine göre ve kullanım sıklığına göre aşağıdaki başlıklar altında incelenmiştir.

4.1.2.1. Niteleme Sıfatları

Acı (2), açık (3), allı (2), aynı (5), bağlı (2), başka (9), benzer (4), beyaz (7), biçare (2), büyük (3), çamurlu (2), çatık (2), düzenli (2), eski (5), fakir (3), fena (4), güzel (17), ince (3), iyi (4), kahverengi (2), kara (4), karşı (4), kırmızı (3), kibar (2), kocaman (2), kübik (2), küçük (10), mavi (4), orta (4), pullu (2), rüzgarlı (2), saçlı (2), sarı (2), son (3), tarifsiz (2), telli (3), umumi (2), uzak (2), uzun (4), yağmurlu (2), yeni (3), yeşil (2), zavallı (4)

4.1.2.2 Belirtme Sıfatları

4.1.2.2.1 Belgisiz Sıfatlar

Bir (180), bütün (19), her (29), hiçbir (4), kimi (2), öbür (2).

4.1.2.2.2 İşaret Sıfatları

Bu (71), o (14), şu (17).

4.1.2.2.3 Sayı Sıfatları

Beş (5), bir (11), birinci (4), dördüncü (2), dört (3), ikinci (2), iki (10), on (2), üç (9), üçüncü (3), yüz (2).

4.1.3. Zamirler

Garip şiir dilinde zamirlerin şiirlere dağılımı isim ve fiillere göre çok daha azdır. Ancak bazı zamirlerin bir vurgu ve ahenk unsuru olarak kullanıldığı göze çarpar. Örneğin Galata Köprüsü şiirinde mısra başında tekrarlanan "kiminiz" belgisiz zamiri şiirdeki ahengin yaratılmasını etkilediği kadar, şiirin sözdizimini de etkileyen bir unsurdur. Aynı şekilde "hepiniz" belgisiz zamirinin tekrarı, "hepiniz" ve "kiminiz" zamirlerinin ses benzerliği zamirin gramatikal değerinden çok, estetik bir unsur olarak kazandığını gösterir.

> Dikilir Köprü üzerine,
> Keyifle seyrederim hepinizi.
> Kiminiz kürek çeker, sıya sıya;
> Kiminiz midye çıkarır dubalardan;
> Kiminiz dümen tutar mavnalarda;
> Kiminiz çımacıdır halat başında;
> Kiminiz kuştur, uçar şairane;
> Kiminiz balıktır pırıl pırıl;
> Kiminiz vapur, kiminiz şamandıra;
> Kiminiz bulut, havalarda;
> Kiminiz çatanadır, kırdığı gibi bacayı,
> Şıp diye geçer Köprü'nün altından;
> Kiminiz düdüktür, öter;
> Kiminiz dumandır tüter;
> Ama hepiniz, hepiniz....
> Hepiniz geçim derdinde.
> ...
>
> Galata Köprüsü, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.154

"kimi" belgisiz zamiriyle mısra başında yaratılan ses tekrarı aşağıdaki örneklerde de görülebilir.

Neler yapmadık şu vatan için!
Kimimiz öldük;
Kimimiz nutuk söyledik.
Vatan İçin, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.159

Kimimiz Ahmet Bey,
Kimimiz Ahmet Efendi;
Ya Ahmet Ağayla Ahmet Beyfendi?
Ahmetler, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.159

Kimi peygambere inanır;
Kimi saat köstek donanır;
Kimi katip olur, yazı yazar;
Kimi sokaklarda dilenir.
Pireli Şiir, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.160

Kimi yanmış, kimi çökmüş, kimi...
Kiminin Hürriyet'te beli bükülmüş
Kiminin Hürrüyet'te atılmış temeli.
.....
Boğaziçi'nde Ayın On Dördü, Melih Cevdet, Toplu şiirleri, s87-88

Fiildeki şahıs eklerine rağmen şiirde zamirin sıkça kullanılması şahıs üzerindeki vurguyu artıran özelliğiyle dikkat çeker.

Benim de mi düşüncelerim olacaktı,
Ben de mi böyle uykusuz kalacaktım,
Sessiz sedasız mı olacaktım böyle?
Çok sevdiğim salatayı bile
Aramaz mı olacaktım?
Ben böyle mi olacaktım?
Sevdaya Mı Tutldum?, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.108

4.1.3.1.Kişi Zamirleri

Bana (21), ben (119), biz (32), kendi (26), o (31), sana (10), sen (49), siz (18).

4.1.3.2 Belgisiz Zamir

Bir (180), bütün (19), her (29), hiçbir (4), kimi (2), öbür (2)

4.1.3.3 İşaret Zamirleri

Bu (21), bura (11), o (14), ora (3), öteki (2), şu (3)

4.1.3.4. Soru Zamiri

Hanginiz (2), kim (16), ne (62).

4.1.4. Fiiller

Garip şiir dilinde isimlerden sonra en çok kullanılan kelime türü fiilerdir. Bu durum Garip şairlerinin şiire bakışlarıyla ilişkilidir. Şiirde dış âlemi olduğu gibi aktaran Garip şiirinin nesnelerin, dolayısıyla isim türündeki kelimelerin çok kullanıldığını söylemiştik. Fiillerin sıkça kullanımı da yine onların dünyaya bakışlarındaki nesnelliğin göstergesidir. "Garip hareketinde, şiirin üst yapısı bir şairin izlenimlerinden çok bir anlatıcının gözlemleri biçiminde oluşur." (Sazyek, 1999:204). Fiiler bu noktada dış dünyaya ait somut gözlemlerin, olayların aktarımını sağlayan unsurlardır.

Garip hareketi şiir dilinde en çok kullanılan fiiller aşağıda gösterilmiştir:

Acıkmak (4), açmak (8), ağlamak (6), akmak (2), almak (21), anlamak (10), anlatmak (5), atmak (8), avunmak (2), bağırmak (3), bahsetmek (2), bakmak (32), başlamak (11), bayılmak (4), beğenmek (3), beklemek (10), benzemek (7), bırakmak (4), bilmek (49), binmek (4), bindirmek (2), bitmek (5), bulmak (8), buyurmak (3), bükülmek (2), büyümek (4), çalmak (5), çalışmak (2), çekmek (8), çevirmek (2), çıkmak (26), çırpınmak (2), çökmek (2), çürümek (2), dalmak (2), dayanmak (6), demek (47), dikmek (2), dilemek (2), dinlemek (15), doğmak (9), dolaşmak (2), dökmek (4), dönmek (9), durmak (14), duymak (11), düşmek (6), düşünmek (24), etmek 23), efkârlanmak (3), esmek (2), estirmek (2), geçmek (39), gelmek 61), gerinmek (3), getirmek (3), girmek (12), gitmek (35), giymek (2), gömmek (2), görmek (32), göstermek (2), götürdü (5), hatırlamak (5), hatırlatmak (5), içmek (8), inanmak (12), istemek (17), kaçmak (4), kalmak (29), kalkmak (3), kanamak (2),

karışmak (2), katmak (2), kırmak (2), kıskanma (2), kıymak (3), kokmak (32), konuşmak (15), konmak (2), korkmak (8), koşmak (3), koymak (2), kurulmak (2), mahvetmek (2), mırıldanmak (2), okumak (4), olmak (117), oturmak (9), oynamak (3), öğrenmek (3), ölmek (15), pişirmek (3), sallanıyor (2), sanmak (4), satmak (3), sevmek (18), sevinmek (3), seyretmek (5), sıkıldım (3), sokmak (2), sormak (2), söylemek (29), şükretmek (2), takmak (3), tanımak (5), taşımak (4), teşekkür etmek (2), tutmak (14), tütmek (2), uçmak (2), unutmak (8), utanmak (3), uyanmak (8), uyumak (6), üşümek (2), üzmek (2), üzülmek (3), vermek (13), vurmak (3), yağmak (12), yakışmak (3), yanmak (2), yapmak (14), yaraşmak (2), yaşamak (6), yaşanmak (2), yatmak (5), yazmak (9), yazılmak (4), yemek (8), yetmek (3), yetişmek (3), yıkanmak (2), yorulmak (3), yükselmek (3).

Garip şiir dilinde kullanılan fiillerin kiplere göre aşağıdaki tabloda verilmiştir. Fiil kipleriyle ilgili bu taramada Haber kiplerinin, Dilek kiplerine göre çok daha fazla kullanıldığı gözlemlenmektedir. Haber kipleri içinde Geniş zaman ve Geçmiş zamanın çokluğu, dilek kipleri içinde ise emir kiplerinin çokluğu dikkat çeker.

4.1.4.1. Garip Şiirinde Fiil Kipleri

1.Haber Kipleri

	Orhan Veli	Melih Cevdet	Oktay Rifat	Toplam
Görülen geçmiş zaman	131	51	66	248
Hikaye birleşik zaman	25	9	35	69
Öğrenilen geçmiş zaman	35	19	14	68
Rivayet birleşik zaman	7	-	1	8
Şimdiki zaman	88	66	58	212
Gelecek zaman	21	12	8	41
Geniş zaman	274	51	114	439

2.Dilek Kipleri

	Orhan Veli	Melih Cevdet	Oktay Rifat	Toplam
Dilek şart kipi	20	14	22	56
Şart birleşik zaman	12	2	5	18
İstek kipi	13	5	2	20
Gereklilik kipi	10	-	10	20
Emir kipi	84	70	37	191

4.1.4.1.1 Haber Kipleri

Haber kipleri içinde Geniş zaman ve Geçmiş zaman kiplerinin çokluğu, bir anlatıcı aracılığıyla gözleme dayalı olay aktarımını benimseyen Garip şiir dilinde öyküleyici anlatım tekniğinin alt yapısını hazırlayan bir özelliktir. Öyküleyici anlatım, varlıkları hareket halinde göstermek amacıyla başvurulan bir anlatım tekniğidir. Bu anlatım tekniğinde varlıkların hareketi yer, zaman ve şahıs öğelerine bağlanarak anlatılır. Bu anlatım tekniğinde hareketin daha çok Geniş zaman, Öğrenilen ve Duyulan Geçmiş zaman kipleriyle anlatıldığı görü-lür. Bu durumda öyküleyici anlatım tekniğini ve buna bağlı olarak Geniş zaman ve Geçmiş zaman kiplerini sıkça kullanan Garip şiirinde statik[1] bir hareketlilik gözlenir. Bu durum Garip şairinin hayatın içindeki genelgeçer, her zaman tekrarlanan bir hareketliliği benimsediğinin göstergesidir. I. Dünya Savaşı'nda doğmuş, yaşadıkları toplumun değişimi aşamasında sıkıntıları görmüş, gençlik dönemlerinde de II. Dünya Savaşı'nın ülkelerinde ve dünyada yarattığı zorlukları yaşamış bir nesil olan Garip neslinin geleceğe dönük bir bakışı, geleceğe dair istekleri ve beklentileri neredeyse yok gibidir. Gelecek zaman kipinin, istek kipinin şiirlerinde çok az kullanılması da bunun bir göstergesidir.

Öyküleyici anlatım tekniği Garip şiir dilinde şiirin ses ve sözdizimsel alanlarını da etkileyen bir özellik taşır. Olay aktarımına dayanan kısa cümleler veya bu kısa cümlelerin oluşturduğu sıralı cümleler, öyküleme tekniğinin sözdizimsel alanda da gerçekleşmesini sağlar. Bunun yanında aynı kipin ve şahsın olayı aktaran fiille birlikte tekrar edilmesi şiirin ses düzeyini etkileyen bir özelliktir. Böylece öyküleyici anlatım hayatın genelgeçer, aynı şekilde tekrarlanan yapısına estetik bir söyleyiş kazandırır. Aşağıda verilen örnekler öyküleyici anlatımın Garip şiirindeki kullanımını gösterir.

---

[1] Bu terim Gül Işık'ın "Göstergesel Bir Yaklaşımla "Bedrettin Üzerine Şiirler"" adlı yazısından alınmıştır. Bu yazıda Işık, genelleme bildiren geniş zamanların, öğrenilen ve görülen geçmiş zamanların çokluğunun durallık belirtisi olduğunu söyler. (Işık, 1978:43)

2

...

Bir kızım vardı beş yaşında
Ölmüş şimdi beraberiz
İçi sıkılıyor burada
Ellerini Varşova'da unutmuş
Çember çeviremiyor
...

Üstümden kaputumu aldılar
Öldüğüm zaman
Üşüyorum
Önümüz de kış
...

Şehitlik 2, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.22

İki eli yanına geldi götürecekler
Gitmem diyemiyor
Tadamadı helvadan ve lokmadan
Bir teşekkür olsun edemedi
Tabutunu taşıyan dostlara

Ah ölümü kimseninkine benzemiyor

Çocuk , Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.27

Akşamları parka çıkmaktı
En büyük eğlencesi
Şair Orhan Veli'yi
Melih Cevdet'i severdi hayatında
Ağaçlardan kavağı severdi
Yıldızları da severdi
Ve en rahat
Anasının serdiği döşekte uyurdu
Şimdi burada yatıyor

Karacaahmet, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.31

Kadın vurmuş maltıza tencereyi
Fasulye pişiriyordu
Adam düşünüyordu
Altmış beş fasulye diyordu
Yirmi beş de soğan
Doksan
İki yüz de yağ
Etti mi sana iki yüz doksan
Yaaa
Adam düşünüyordu
Bir kundura almalı diyordu
Hayrı kalmadı bunların
Su alıyor bunlar diyordu
Nasıl etsem diyordu
Çocuk zıp zıp oynuyordu
Kedi sıcan tutuyordu
Kedinin tuttuğu sıçan
Ecel terleri döküyordu

Fasulyeler helme döküyordu
Çocuğun zıp zıpları
Kilimin sarısından mavisine
Mavisinden alına geçiyordu
Yoldan adamlar geçiyordu
Adamların kafasından hayaller geçiyordu
Kiminin han hamam geçiyordu
Soğan ekmek kiminin
Gökten bulutlar geçiyordu
Gök mavisi titriyordu bulutların ötesinde
Güzel güzel
Güzel, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.124

Tam üç ay hasta yattım
Kendimi bilmeden;
Ve şehrin sokaklarını
Tavlada dübeş kapısını
Sevdiğim kızın yüzünü unuttum.
Şimdi ne güzel yeni baştan
Yürümeye ve sevmeye başlamak....
Yeni Baştan, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.30

Bir rüya gördüm gündüz uykusunda
İncecikten bir kar yağıyordu
Sabahat'im hasta yatağında doğrulmuş
Bir aydınlığa bakıyordu
Incecikten bir kar yağıyordu
Bahriyeli ağabeyimi düşünüp
Erzincan'da annem ağlıyordu.

Kar yağıyordu.
Rüya, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.39

Zavallı Etem
Çok çekti geçen kış
Bütün kışı parklarda geçirdi
Şimdi durumu iyi
Sanatoryumda
Verem.
Zavallı, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.81

Handan, hamamdan geçtik,
Gün ışığındaki hissemize razıydık;
Saadetinden geçtik,
Ümidine razıydık;
Hiçbirini bulamadık;
Kendimize hüzünler icadettik,
Avunamadık;
Yoksa biz...
Biz bu dünyadan değil miydik?
Giderayak, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.121

Cumhuriyet Hanı'nda;
Ne güzel bir geceydi!
Sabaha karşı yağmur yağdı.

Güneş doğdu, ufuk kana boyandı;
Çorbam geldi, sıcak sıcak;
Kamyon geldi kapımıza dayandı.

Karnım tok,
Sırtım pek;
Ver elini Edirne şehri.
Keşan, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.122

Dün fena sıkıldım, akşama kadar;
İki paket cigara bana mısın demedi;
Yazı yazacak oldum, sarmadı;
Keman çaldım ömrümde ilk defa;
Dolaştım,
Tavla oynayanları seyrettim,
Bir şarkıyı başka makamla söyledim;
Sinek tuttum, bir kibrit kutusu;
Allah kahretsin, en sonunda,
Kalktım, buraya geldim.
Misafir, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.122

Ben de beşikte yattım
Salıncakta uyudum
Meme emdim
Geceleri arpa boyu büyüdüm
Adam oldum elim ekmek tuttu
Bütün sevdiklerim öldü
Günler su gibi geçti
Anasız babasız kaldım böyle
Su Gibi Geçen Günler, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.29

Dün gece yatmak üzere iken
Evin önünden biri geçti,
Ağız mızıkası çalarak....
Ve bana çocukluğumda
Akşamüzeri mangal yaktığımız
Bahçe kapısını hatırlattı
Emniyet Sandığı'ndaki evin....
Ağız Mızıkası, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.25

Her şey birdenbire oldu.
Birdenbire vurdu gün ışığı yere;
Gökyüzü birdenbire oldu;
Mavi birdenbire.
Her şey birdenbire oldu;
Birdenbire tütmeye başladı duman topraktan;
Filiz birdenbire oldu, tomurcuk birdenbire.
Yemiş birdenbire oldu.

Birdenbire,
Birdenbire;
Her şey birdenbire oldu.
Kız birdenbire, oğlan birdenbire;
Yollar, kırlar, kediler, insanlar...
Aşk birdenbire oldu.
Sevinç birdenbire.
Birdenbire, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.168

4.1.4.1.2. Dilek Kipleri

Dilek kipleri içinde emir kipinin en fazla kullanılan kip olması Garip hareketi şiir dili için önemli göstergelerden biridir. Hatta Emir kipinin kiplerin genel kullanımı içindeki yerine bakıldığında Emir kipinin Geniş zaman, Geçmiş zaman ve Şimdiki zamandan sonra dördüncü sırada yer aldığı görülür. Emir cümlelerinin genellikle tek kelimelik fiillerden oluşması olay aktarımına önem veren Garip şiirinde Emir kipinin sıkça kullanımını açıklar niteliktedir. Kısa emir cümleleri konuşma dilinde de sıkça başvurulan cümlelerdir. Bu özelliğiyle emir cümlelerinin sıkça kullanımı Garip şiir dilinde konuşma dili etkisin artıran bir unsurdur. Konuşma dili üzerine çalışan dilcilerden Bernstein, halkın dilini tanımlarken kısa emir cümlelerinin konuşma dilinde sıkça kullanıldığını saptamıştır (akt. Bayraktaroğlu, 1979:35).

Emir kipinin Garip şiir diline katkısı aşağıdaki örnekler üzerinde görülebilir:

Gemliğe doğru
Denizi göreceksin
Sakın şaşırma
Hay-Kay, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.72

Heeey!
Ne duruyorsun be, at kendini denize;
Geride bekleyenin varmış, aldırma;
Görmüyor musun, her yanda hürriyet;
Yelken ol, kürek ol, dümen ol, balık ol, su ol;
Git gidebildiğin yere.
Hürriyete Doğru, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.153, 1984

Şoförün karısı, kıyma bana;
El etme öyle pencereden,
Soyunup dökünüp;
Senin eniştende gözün var;

Benimse gençliğim var;
Mapuslarda çürüyemem;
Başımı belaya sokma benim;
Kıyma bana.
Şoförün Karısı, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.100

Şu haline bak da utan
Ne okuma bilirsin ne sayı
Ne üstünde var ne başında
Ne midende ne kursağında
Bari gel de görgünü arttır
Medeniyet öğren ayı.
Yemek masaı nedir, peçete nedir,
Çatal bıçak nedir gör!
Giymek şart değil ya,
Ayakkabı gör, gömlek gör,
Ingiliz kumaşı gör, naylon çorap gör,
Jartiyer bile görsen faydası var.
Tarak deyip de geçme saçını tara da gör
Kafan nasıl işlemeye başlar.
Kanalizsyon gördünmü sen hiç?
Gel de kanalizasyon gör,
Yemek şart değil ya,
Döner kebap gör, su böreği gör,
Ekmek gör be ekmek,
Ne görsen faydası var!
Medeniyet, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.74

Çık benim şair tabiatım, çık orta yere
Fakir güzelinden söye
Hasret ateşinden çal
Çal, söyle benim derdimi sevdalı sesinle.

Hep bilinen şarkılar gibi olsun
Hani, dil-i biçareden
Sun da içsin yar elinden
Yani bilinen şarkılardan olsun

Yeni sözler arama nafile
Derdim yeni olsa anlarım
Gel, hazırından söyle bu akşam
Üzme yetişir, üzme firakınla harabım.

Sonunda ah çekeriz derinden
Kim anlayacak sahiden olduğunu
Sen söyle yalnız
Zülfündedir baht-I siyahım bestesini
Dede'den.
Alaturka, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.37

Boğazından lıkır lıkır geçen
Şu suyun kıymetini bil
Nedir ki bu mavilik deme
Pencereden görebildiğin kadar

Göğün kıymetini bil
Kıymetini bil çiçek açmış bademin
Güneşli odanın çamurlu sokağın
Beyazın siyahın yeşilin
Pembenin kıymetini bil
Dirilik öyle bir şey yürekte
Sevinçle çırpınır
Kavak yelleri eser insanın başında
İnsanoğlu kızar öfkelenir savaşır
Halk için girişilen savaşta
O korkulu sevincin
Öfkenin kıymetini bil
Bil ki bu
Budur işte
Güneş yalnız dirileri ısıtır
Güneşin kıymetini bil
Sonsöz, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.132

Gel benim canımın içi, gel
İpek çoraplar alayım sana;
Taksilere bindireyim,
Çalgılara götüreyim seni.
Gel,
Gel benim altın dişlim;
Sürmelim, ondüle saçlım, yosmam;
Mantar topuklum, bobsitilim, gel.
Altın Dişlim, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.137

Ağaca söyle
Gölgesini getirsin bana yolluk
Sokağı ve denizi isterim pencereden
Senden çörekler isterim
Ay biçiminde
Bir Şehri Bırakmak 2, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.43

Harbe giden sarı saçlı cocuk!
Gene böyle güzel dön;
Dudaklarında deniz kokusu,
Kirpiklerinde tuz;
Harbe giden sarı saçlı çocuk!
Harbe Giden, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.105

4.1.4.2. Fiillerde Şahıs

Garip hareketi şiir dilinde fiili gerçekleştiren şahıs ve bunu gösteren şahıs ekleri de önemlidir. Garip şairlerinin sıradan insanı anlatma isteği seçilen şahıs ekleriyle belirginleştirilmiştir (Sazyek, 1999:133).

4.1.4.2.1. I. Tekil Şahıs

Şahıs ekleri içinde dikkat çeken eklerden biri I. tekil şahıstır. Şiirde olayın I. tekil şahıs ile aktarılması, yani anlatıcının şair olması şairin kendini sıradan insan ile özdeşleştirme çabasının bir sonucudur. I. tekil şahsın kullanımı bize anlatıcının şair olduğu izlenimini verse de aslında konuşan sıradan insandır. Sıradan insanın hayatını anlatmayı hedefleyen Garip şiirinde sıradan insan kendi cümleleriyle, kendi ağzından konuşma, kendini anlatma imkânı kazanır.

Mektup alır, efkarlanırım;
Rakı içer, efkarlanırım;
Yola çıkar, efkarlanırım.
Ne olacak bunun sonu, bilmem.
"Kazım'ın" türküsünü söylerler,
Üsküdar'da;
Efkarlanırım.

Efkarlanırım, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.114

Şimdi kılıksızım;fakat
Borçlarımı ödedikten sonra
İhtimal bir kat da yeni esvabım olacak
Ve ihtimal sen
Yine beni sevmeyeceksin.

Bununla beraber Pazar akşamları
Sizin mahalleden geçerken,
Süslenmiş olarak,
Zannediyor musun ki ben de sana
Şimdiki kadar kıymet vereceğim.

Pazar Akşamları, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.43

Potinlerimle paltoma
Teşekkür etmeliyim
Teşekkür etmeliyim yağan kara
Bu güne bu sevince
Yere bastığım için şükür
Şükür gökyüzüne toprağa
Adını bilmediğim yıldızlara
Suya ateşe hamdolsun

Şükür, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.11

Ben de beşikte yattım
Salıncakta uyudum
Meme emdim
Geceleri arpa boyu büyüdüm
Adam oldum elim ekmek tuttu
Bütün sevdiklerim öldü

Günler su gibi geçti
Anasız babasız kaldım böyle
Su Gibi Geçen Günler, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.29

Hem tespih satarım
Hem kâğıt oynarım
Hem de zurna dinlerim
Çalan olursa
Sıkıntıya gelemem
Avareyim avare
Zurna, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.40

Senden utanıyorum deniz kenarı
Hep böyle işsiz olduğum
Böyle parasız kaldığım zamanlar mı
Ziyaretine geleceğim?
Bak yarın memuriyete başlıyorum,
Öbür gün evleneceğim galiba,
Artık seni bizim evde beklerim
Deniz kenarı.
Deniz Kenarı, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.47

4.1.4.2.2. II.Tekil Şahıs

Garip şiirinde yaygın olarak kullanılan bir diğer şahıs da II.Tekil şahıstır. Bu kullanım şairin sıradan insanın hayatını şiire aktarma çabasında farklı bir teknik olarak karşımıza çıkar. Şair II. Tekil şahsa hitap ederken sıradan insanlar içinden seçtiği bu şahıs aslında o topluluğun karakteristik özeliklerini taşıyan bir figürdür. Böylece şair özelden genele bir bakış açısın yakalamış olur.

Aynada başka güzelsin,
Yatakta başka;
Aldırma söz olur diye;
Tak takıştır,
Sür sürüştür;
İnadına gel,
Piyasa vakti,
Mahallebiciye.

Söz olurmuş,
Olsun;
Dostum değil misin?
Söz, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.114

Gün doğmadan,
Deniz daha bembeyazken çıkacaksın yola.

Kürekleri tutmanın şehveti avuçlarında,
İçinde bir iş görmenin saadeti,
Gideceksin;
Gideceksin ırıpların çalkantısında.
Balıklar çıkacak yoluna, karşıcı;
....
Hürriyete Doğru, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.153

Bir duyma da gürültüsünü
Dallarda çıtırdayârak açılan fıstıkların,
Gör bak ne oluyorsun.
Bir duyma da gör şu yağan yağmuru;
Çalan çanı, konuşan insanı
Bir duyma da kokusunu yosunların,
Istakozun, karidesin,
Denizden esen rüzgârın...
Bir Duyma da Gör, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.158

Şu kavga bir bitse dersin,
Acıkmasam dersin;
Yorulmasam dersin;
Çişim gelmese dersin;
Uykum gelmese dersin;

Ölsem desene!
Rahat, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.168

Ekmek karnesi tamam ya,
Kömür beyannamesi de verilmiş;
Düşünme artık parasızlığı;
Düşünme yapacağın yapıyı;
El tutar, ömür yeter;
Yarına Allah kerim;
Dayan hovarda gönlüm!
Festival, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.113

4.1.4.2.3 III.Tekil Şahıs

Sıradan insanı tanıtmada kullanılan bir başka şahıs eki de III. Tekil şahıs ekidir. Yani III. Tekil şahsın kullanıldığı şiirlerde sıradan insan bir gözlemcinin ağzından aktarılır. Aşağıda Garip şiirinde III. Tekil şahsın kullanmımına dair örnekler verilmiştir.

...
Mesele falan değildi öyle,
To be or not to be kendisi için;
Bir akşam uyudu;
Uyanmayıverdi.

Aldılar, götürdüler.
Yıkandı, namazı kılndı, gömüldü.
...
Kitabe-i Seng-i Mezar 2, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.102

Deli eder insanı bu dünya;
Bu gece, bu yıldızlar, bu koku,
Bu tepeden tırnağa çiçek açmış ağaç.
Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.117

Bu çocuk büyür
Babası kadar olur
Ondan sonra efendim
Ölür
Çocuk, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.122

O şimdi yalnızdır.
Anasız, babasız,
Şapkasız, elbisesiz.
Her şeyi arkada bıraktı.
Ne konuşacak arkadaşı,
Ne okuyacak kitabı var,
Yalnız
Yapayalnız.
Ölü, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.35

3.Tekil Şahıs
Dün iki katlıydı
Bugün üç katlı
Derken
Dört katlı, beş katlı, altı katlı...
Yükseliyor efendim yükseliyor
Memleket yükseliyor.
Apartıman, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.83

4.1.5. Zarflar

Fiillerin, sıfatların veya zarf öbeklerinin önüne gelerek anlattıkları kılış, oluş veya vasıfları açıklayan, ya da değiştiren kelimelere zarf denir (Banguoğlu, 1995:371). Zarfların bu özelliği Garip şiir dilinde az kullanılmalarının nedenini açıklar. Dış dünyayı gerçekçi bir bakış açısıyla aktaran Garip şiirinde varlıkları değiştiren, etkileyen sıfatlar gibi özellikle fiilin anlamını etkileyen zarflar da daha az yer alır. Bernstein'a göre konuşma dilinin özelliklerinden bir tanesi de sıfatların ve zarfların halkın dilinde sınırlı bir şekilde kulanılmasıdır. (akt.Bayraktaroğlu, 1979:35)

Garip şiirinde en çok kullanılan zarflar aşağıdaki listede gösterilmiştir.

Acaba (4), akşamüstü (2), artık (12), bazen (3), bedava (4), belki (9), beraber (2), bir (7), bir arada (2), biraz (2), birden (2), birdenbire (17), birlikte (3), boyunca (2), böyle (20), bugün (5), çabuk (2), çok (17), daha (19), daima (5), dün (4), elbet (3), en (8), eskiden (5), galiba (2), gece (5), gene (4), gündüz (3), güzel (5), hâlâ (6), hani (11), hep (12), herhalde (2), hiç (4), ihtimal (3), ileri (9), işte (23), nafile (2), nasıl (16), ne (8), ne kadar (6), neden (8), niçin (3), önce (3), öyle (12), pek (4), peki (2), sabah (4), sade (5), senelerdir (2), sonra (9), sonunda (2), şimdi (13), üstelik (3), yalnız (8), yarın (2), yavaş (3), yeni (2), yeni baştan (2), yeniden (7), yıllardır (2), yine (6), yüzünden (2).

4.1.6. Fiilimsiler

Garip şiirinde en çok kullanılan fiilimsiler türlerine ve kullanım sıklıklarına göre aşağıdaki başlıklar altında gösterilmiştir.

4.1.6.1. İsimfiiller

Ağlamak (4), doğmasını (2), geçirmek (2), giriş (3), hüzünlenmek (2), kormak (3), okuma (2), olma (6), ölmek (2), ölmesi (2), saymak (2), sevişmek (3), sevme (3), söylemekę (4), vermek (2), yaşamak (9), yatmak (3), yazma (2), yazmak (3).

4.1.6.2. Sıfatfiiller

Bakan (3), başlayan (3), beklediği (2), bilinen (2), çalan (2), doğan (2), döndüğüm (2), duran (2), düşündüğü (4), geçen (9), gelen (2), giden (3), gördüğüm (2), göreceği (2), gösterdiği (2), kalan (3), kaldığı (2), olan (5), olduğu (6), öldüğü (4), ölen (3), sevdik (17), söyledik (2), tanıdık (2), tanıyan (2), taşıyan (2), tuttuk (3).

4.1.6.3. Bağfiiller

Atıp (2), bilmeden (2), çekip (4), çürüdükçe (2), derken (4), deyince (4), deyip (2), dolaşıp (2), durmadan (2), durup (2), düşünmeden (3), düşünüp (2), içip (2), ölünce (2).

4.1.7. Bağlaç

Garip şiir dilinde en çok kullanılan bağlaçlar aşağıda gösterilmiştir.

Ama (26), çünkü (2), da-de (140), fakat (6), halbuki (4), hatta (2), hele (8), hem (9), ile (11), ki (40), mademki (4), meğer (3), ne...ne (24), ne...ne... ne de (4), oysa (2), ve (76), veya (2), ya (15), ya da (2), yahut (6), yoksa (5).

4.1.8. Edatlar

Garip şiir dilinde en çok kullanılan edatlar aşağıda gösterilmiştir.

Bari (2), beri (2), bile (10), gibi (32), için (49), ile (46), kadar (29), karşı (7).

4.2.Göstergelerin Anlam Yönünden Yararlanma

Göstergelerin seçimi yani bir şiiri oluşturan kelime kadrosu şiir dilini iletişim dilinden ayıran sözdizimsel ve sessel düzey yanında belirleyici özelliklerden biridir. Aslında şiir dilinde kullanılan kelimeler genelde günlük dilde de kullanılan birimlerdir. Ancak şair gündelik dil içinde sıradan bir varlığı olan bu kelimeleri yeni bağlantılarla bir araya getirerek gündelik dilden çok daha farklı, etkileyici bir dil kurabilir. Jakobson'a göre dilin şiirsel işlevi kazanmasında dildeki iki temel düzenleme etkilidir: Seçme ve birleştirme... Dildeki bu düzenleme dile getirilmek istenen kavramı yansıtabilecek göstergenin seçimi ve yine anlatılmak isteneni daha iyi anlatabilmek için seçilen göstergeyle ilintili başka göstergelerden yararlanmasıyla gerçekleştirilir(Jakobson, 1998:85-86). Şiir dilinde kelimelerin etkili bir görev üstlenmesinde kelimelerin taşıdıkları anlam yanında sahip oldukları çağrışımlar da önemlidir. İletişim kurmada taşıdıkları anlamlarla etkili olan kelimeler, anlamları yanında kendileri ile ilgili başka kelimeleri, birtakım duygu, düşünce ve izlenimleri de hatırlatırlar. Şiir dilinde kelimeyi önemli kılan seçilen göstergeyle birlikte okuyucunun zihninde uyanan çağrışımlar, izlenimler ve duyguları da yaratmakta etkili oluşudur. Pek çok dilbilimci, şiir dilinin az sözle çok anlam verebilme özelliğinin göstergenin seçimi ile ilgili olduğunu düşünür. Özgün ve etkileyici bir şiir dili yaratmada şairin duygu ve düşüncelerini anlatabilecek göstergeleri seçip doğru bağlantılarla şiire yerleştirmesi önemlidir. Şair doğru göstergeleri seçip şiire yerleştirirken seçilen göstergelerin,

- Yakın ve uzak çağrışımlar sağlaması,
- Çeşitli tasarımlar uyandıran göstergelerin seçimi,
- Duygu değeri yüksek göstergelerin seçilmesi,
- Alışılmamış bağdaştırmalar veya sapmalarla seçilen göstergelerin günlük dilden farklılaştırılması hususlarını göz önüne alır (Aksan, 1995:67).

Garip şiir dilinde de göstergelerin seçimi ve diğer göstergelerle ilişkili biçimde kullanılması önemli bir özelliktir. Ancak Garip şiirinde göstergelerin birbirleriyle kurduğu bağlantılar, şiir bilgisi olmayan sıradan insanın da görebileceği türdendir. Özellikle kısa şiirlerde seçilen göstergelerin şairin duygu ve düşüncelerini aktarmada çok geniş bir anlam çerçevesine sahip olduğu, şiirde önemli bir görev üstlendiği gözlenir. Örneğin aşağıdaki "Tren Sesi" şiirinde göstegelerin seçimi şiirsel dilin kurulmasında önemli bir yere sahiptir.

Garibim,
Ne bir güzel var avutacak gönlümü,
Bu şehirde
Ne de bir tanıdık çehre;

Bir tren sesi duymaya göreyim,
İki gözüm,
İki çeşme.

Tren Sesi, O.Veli, Bütün Şiirleri, s.119

Bu şiirde şiirin duygusal yükünü üzerinde taşıyan iki göstergenin anlamları, çağrışımları ve birbirleriyle kurdukları bağ aşağıdaki şekilde gösterilebilir.

Seçilen Gösterge : Garip

Garip kelimesinin sözlük anlamları

1. Kimsesiz, zavallı ⟷ Ne bir güzel var avutacak gönlümü
Bu şehirde
Ne de bir tanıdık çehre

2. Yabancı, gurbette yaşayan ⟷ tren sesi : seçilen gösterge
anlamı: Bir veya bir kaç lokomotif tarafından çekilen, yerleşim birim-leri arasında ulaşımı sağlayan bir demiryolu aracının sesi
çağrışımları: yolculuk, ayrılık, has-ret ...

3. Yadırganan, alışılmamış, tuhaf ⟷ çağrışım: Garip şairleri tarafından yazılan ilk şiirlerin edebiyat çevrelerince yadırganması, hayata bakış ve yaşayış tarzında toplumun genelinden farklı olmaları.

Ne atom bombası,
Ne Londra Konferansı;
Bir elinde cımbız,
Bir elinde ayna;
Umurunda mı dünya!
Cımbızlı Şiir, O.Veli, Bütün Şiirleri, s.139

Seçilen Gösterge: 1.atom bombası 2.Londra Konferansı	⟷	anlamı:1.Atom çekirdeklerinin parçalanması sonucu enerji oluşması temeline dayanan bomba 2. II.Dünya Savaşı esnasında toplanan bir konferans çağrışımı:II.Dünya Savaşı sırasında dünyada etkili olan olaylar
Seçilen Gösterge: 1.cımbız 2.ayna	⟷	anlamı:1. Kıl gibi ince şeyleri tutmak ve çekmek için kullanılan küçük maşa. 2. Varlıkların görüntüsünü veren cilalı ve sırlı cam. çağrışımı:kendisiyle ilgilenen bir kadının süs eşyaları.

Garip şiir dilinde göstergelerin seçimi ve bağdaştırılması söz konusu olduğunda şair ele aldığı duygu, yaşantı veya davranışa başka açılardan bakabileceğini gösterebilmek için bunları işlerken şiire zıt göstergeleri de seçmiştir (Moran, 1969:166). "Sevdaya mı tutuldum?" şiiri Garip şairlerinin bu tutumunun en iyi örnekleyen şiirlerdendir.

Benim de mi düşüncelerim olacaktı,
Ben de mi böyle uykusuz kalacaktım,
Sessiz sedasız mı olacaktım böyle?
Çok sevdiğim salatayı bile
Aramaz mı olacaktım?
Ben böyle mi olacaktım?
Sevdaya Mı Tutldum?, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.108

Seçilen Göstergeler: 1. Düşünceler
2.Uykusuz kalmak
3.Sessiz sedasız kalmak
4. Salatayı aramamak

} Anlatılmak istenen:aşk

Şairin şiirde en çok işlenen konulardan biri olan aşkı anlatmak için seçtiği göstergeler kendinden önceki şiir dilinde aşkı anlatmak için tercih edilecek göstergeler değildir. Şairin farklı olan gösterge seçimi ve bunları aşk duygusuyla bağdaştırması bir önceki şiir geleneğine göre farklıdır. Ancak şairin kurduğu bu bağlantıları gündelik yaşamdaki sıradan insan da kurabilir.

Hiçbir şeyden çekmedi dünyada
Nasırdan çektiği kadar;
Hatta çirkin yaratıldığından bile
O kadar müteessir değildi;
Kundurası vurmadığı zamanlarda
Anmazdı ama Allah'ın adını,
Günahkar da sayılmazdı.
Yazık oldu Süleyman Efendi'ye.
Kitabe-i Seng-i Mezar 1, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.102

Seçilen Göstergeler: 1. Nasır
2.Çirkin olması
3. Kundurası vurmadığı zamanlarda Allah'ın adını anmaması
4. Süleyman Efendi

anlatılmak istenen: sıradan bir insan

yukarıdaki iki şiirde görüldüğü gibi şairin seçtiği göstergeler alışılmış şiir geleneğinden farklı, kaynağını gündelik yaşamdan alan göstergelerdir. Seçilen göstergelerle birlikte çağrışımları da Garip şiir dilinde etkili olmuştur.

4.2.1.Temel anlam[2]

Temel anlam kelimenin herkesçe bilinen sözlük anlamıdır. Geleneksel dilbilimdeki tanımıyla, temel anlam göstergelerin ilk önce dile getirdikleri, çeşitli aktarmalar ve yan anlam dışında kalan kavramlardır (Aksan, 1995: 78). Şiir dilinde

---

2 D.Aksan'ın şiir dili incelemesinde bu konu için "göndergesel anlam" terimi de kullanılmıştır. Türkçe'deki düz anlam terimi de bu iki terimle aynı anlamdadır.

kelimenin yan anlam veya mecaz anlam diye bilinen zaman içinde kazandığı anlamları öne çıksa da temel anlamın da yer aldığını söyleyebiliriz.

Garip şiir dilindeki göstergelerin çoğunlukla temel anlamlarıyla kullanıldığını biliyoruz. Yani kullanılan göstergeler herkesin zihninde aynı anlamı uyandırabilecek türdedir. Bunlar bazı şiir geleneklerinde (Divan edebiyatı, sembolist şiir) olduğu gibi birer sembol değildir. Kullanılan göstergenin gösterileni günlük yaşamda karşılığı olan nesnelerdir.

4.2.2. Yan Anlam (Connotation)

Dildeki göstergeler sadece temel anlamlarıyla yer almaz. Her dilde "çokanlamlılık"(Aksan, 1999:58) denilen, bir kelimenin birden çok anlamı olması dilbilimde göstergenin yan anlamı terimiyle karşılanır. Bir kelime zaman içinde yeni anlamlar, tasarımlar kazanarak dil varlığının zenginleşmesine de katkıda bulunur. Kelimelerin zaman içinde yan anlam kazanması benzetme, ad aktarması, deyim aktarması gibi anlam sanatlarının etkisiyle herkesçe bilinin sözlük anlamından uzaklaşmasıyla gerçekleşir. Bir dilin söz varlığı içinde bu tür anlam olaylarıyla kazanılan yan anlamlar kazandıkları yeni anlamlarla dilde benimsenir. Kelime sözlük anlamından uzaklaşşa da kazandığı farklı anlamlar aynı dili konuşan insanlar arasında iletişim güçlüğü yaratmaz. Bu yeni anlamlar herkesçe benimsenmiştir. Bunun dildeki en güzel örneğini deyimler oluşturur. Deyimlerde sözün gerçek anlamı dişinda kullanılması veya konuşma dilindeki çeşitli hitaplarda eğretilemelerden (istiare) yararlanılması anlam kargaşasına yol açmaz. Hatta gündelik dilin yer yer ihtiyacı olduğu etkileyiciliği sağlar.

Dildeki genel kullanımı yanında yan anlam özellikle şiir dilinin konusudur. Şiirin duyguya önem veren yapısı dilin olanaklarını zorlayarak yeni bağdaştırmalar ve anlam olaylarıyla yeni anlamlar kurmaya imkan verir. Bu bakımdan pek çok araştırmacı şiirde düz anlamın değil, yan anlamın önemli olduğunu söyler(Güz, 1987:88).

Garip şiir dilindeki yan anlam kullanımına baktığımızda çoğunlukla dilin kendi bünyesi içinde olan, aynı dili konuşan insanlarca iletişim güçlüğüne yol açmayacak kullanımların yaygın olduğunu görüyoruz. Aşağıda bu konu ile ilgili örnekler verilmiştir:

İki paket cigara bana mısın demedi;
Yazı yazacak oldum, *sarmadı;*
...
Misafir, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.122

...
Senin eniştende gözün var;
Benimse gençliğim var;
Mapuslarda *çürüyemem*;

Şoförün Karısı, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.100, İstanbul 1984

Artık ne çiçek koklamak
Ne de ötekine berikine içerleyip
Rakıya *sarılmak* var bizim için?
Hiç, hiçbir şey kalmadı.

Bari bizden sonra ne olacağını bilsek......
Bizden Sonra, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.52

Bu tür kelimelerin farklı bağdaştırmalar ve aktarmalar sonucunda farklı anlamlar kazandığı, bilinmektedir. Bu türden mecaz anlamlı kelimeler okuyucu ve şair arasında iletişim güçlüğü yaratmaz. Mecaz anlamlı kelimeler ne anlatmak istediği aynı dili konuşanlarca bilinir. Şiir dilinde yan anlamrın oluşmasına neden olan benzetme, deyim aktarması, ad aktarması ve alışılmamış bağdaştırmalar bakımından Garip hareketi şiir dili incelendiğinde bu anlam sanatlarına konuşma dili içinde yaygınlaşmış sözlerde başvurulduğunu gözlemliyoruz. Bunun yanında sıradan insanın anlam ilgisini kolayca kurabileceği ölçüde şairlerin kendilerine özgü kullanımlarına da rastlanmaktadır.

4.2.3.Özel İsimler

Anlambilimle ilgili çalışmalarda özel isimlerin de diğer göstergeler gibi insan zihninde bazı çağrışımların, tasarımların belirmesine yol açtığı saptan-mıştır (Aksan,

1995:102) . Şair özel isimleri kullanarak şahıs ve yer isimlerinin insanlar üzerindeki duygusal etkisinden faydalanır. Böylece o isim etrafında anlattığı duygu ve düşünceleri bazen tek bir ismin çağrışımıyla zenginleşmesini sağlar. Garip şiir dilinde kullanılan özel isimlerin seçilip kullanılmış olmalarının Garip şairleri hakkında önemli ipuçları verebileceğini düşünüyoruz. Garip şairlerinin kullandığı özel isimleri tasnif ettiğimizde;

- Şahıs isimleri: İsimlerin çağrışımlarından yararlanarak daha çok toplumun belirli bir kesimine işaret etme yoluna gidilir. Bazı isimlerin ise halk arasında yerleşmiş bazı türküleri ive halk tabirlerini çağrıştırdığı görülür. (Niyazi, Halime vb.)
- Mekân isimleri: Özellikle İstanbul'un çeşitli semtlerinin isimleri seçilmiştir.
- Tarihî olaylar: Özellikle II. Dünya Savaşı esnasında gerçekleşen olaylar seçilmiştir.

4.2.3.1.Şahıs İsimleri:

Abidin

" Hardalsız yaşanmaz"
Bunu Abidin de söylüyordu geçende.
...

Hardalname, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.68

Ahmet

Ne tuhaftır Ali Rıza ile
Ahmedin hikayesi!..

Ali Rıza ile Ahmed'in Hikayesi, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.59

Ahmet Ağa

Kimimiz Ahmet Bey,
Kimimiz Ahmet Efendi;
Ya Ahmet Ağayla Ahmet Beyfendi?

Ahmetler, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.159

Ahmet Bey

Kimimiz Ahmet Bey,
Kimimiz Ahmet Efendi;
Ya Ahmet Ağayla Ahmet Beyfendi?

Ahmetler, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.159

Ahmet Beyefendi

Kimimiz Ahmet Bey,
Kimimiz Ahmet Efendi;
Ya Ahmet Ağayla Ahmet Beyfendi?
Ahmetler, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.159

Ahmet Efendi

Kimimiz Ahmet Bey,
Kimimiz Ahmet Efendi;
Ya Ahmet Ağayla Ahmet Beyfendi?
Ahmetler, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.159

Ali Rıza

Ne tuhaftır Ali Rıza ile
Ahmedin hikayesi!..
Ali Rıza ile Ahmed'in Hikayesi, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.59

Birinci Osman

Birinci Osman
Birinci Orhan
Birinci Murat
İkinci Osman
Üçüncü Orhan
Dürdüncü Ahmet
Beşinci Mehmet
Üçüncü Osman
Altıncı Mehmet
Dayan Mehmet
Dördüncü Osman
Yedinci Ahmet
İkinci Osman
Üçüncü Mehmet
Mehmet birinci.
4*400 Engelli, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.78

Cahit (Sıtkı)

....
Ne Melih ne Cahit işte yalnızım
Tenha iskelesinde Üsküdar'ın
...
Hayatımı Düşündüm, O.Rifat, Bütün Şiirleri, s.37

Celal Bayar

Ne İngiliz kralı kadar
Mütevazıyım,
Ne de Celal Bayar'ın
Sabık uşağı gibi aristokrat.
Ben Orhan Veli, OrhanVeli, Bütün Şiirleri, s.67

Çıplak Mustafa

Mabeyn ferîği Sait Paşa'nın
Sarayı korumak işi
Bir Sarraf Zarifi Bey, bir de Çıplak Mustafa
Etti mi üç kişi.
Kim ola Sarraf Zarifi
Adı üstünde sarraf
Şıkır şıkır altın saymak işi
Ya kim ola Çıplak Mustafa
O da şehrin delisi
O da şehrin fakiri
Biri korur, biri sayar, biri....
Korumak, saymak, soyunmak işleri
Korumak, saymak, soyulmak işleri
Tarih bin sekiz yüz yetmiş altı
Tanrı bu üç kişiyi hür yaratmıştı
Kanun da onları eşit kıldı
Oldu bitti
Sait Paşa, Sarraf Zarifi, Çıplak Mustafa
Sarraf Sait, Zarifi Paşa, Çıplak Mustafa
Sait Zarifi, Sarraf Paşa, Çıplak Mustafa
Çıplak Mustafa, Çıplak Mustafa, Çıplak Mustafa...

Tarih Okurken, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.76-77

Dede (Efendi)

Sonunda ah çekeriz derinden
Kim anlayacak sahiden olduğunu
Sen söyle yalnız
Zülfündedir baht-I siyahım bestesini
Dede'den.

Alaturka, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.37

Edith Almera

Edith Almera
Kafeşantanlarda muhabbet toplayan

Bir Çigan orkestasının
Birinci kemancısıdır.

Edith Almera, Orhan Veli, s.48, İstanbul 1984

Eleni

Kim söylemiş beni
Süheyla'ya vurulmuşum diye?
Kim görmüş, ama kim,
Eleni'yi öptüğümü,
Yüksekkaldırım'da, güpegündüz?
Melahati almışım da sonra
Alemdar'a gimişim, öyle mi?
Onu sonra anlatırım, fakat

Kimin bacağını sıkmışım tramvayda?
Güya bir de Galata'ya dadanmışız;
...
Ya o Mualla'yı sandala atıp,
Ruhumda hicranını söyletme hikayesi?
Dedikodu, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.101, İstanbul 1984

Etem

Zavallı Etem
Çok çekti geçen kış
Bütün kışı parklarda geçirdi
Şimdi durumu iyi
Sanatoryumda
Verem.
Zavallı Etem, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.81

Güliver

Haminnemdir en sevgilisi
Çocukluk arkadaşlarımın
Zavallı Robenson'u ıssız adadan
Kurtarmak için çareler düşündüğümüz
Ve birlikte ağladığımız günden beri
Biçare Güliver'in
Devler memleketinde
Çektiklerine.
Robenson, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.96

Halime

...
Bunca yılın Halime'sini
Hanginiz bilir, benim kadar,
Memnun etmesini?

Değirmende ağartmadık biz bu sakalı!
Sakal, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.118, İstanbul 1984

Hitler

Hitler amca!
Bir gün de bize buyur.
Kakülünle bıyıklarını
Anneme göstereyim.
....
Tereyağı, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.64, İstanbul

Kağıtçı Ali Efendi

Hamam ustası Nazife
Yüzüne bakılılır taze
Kağıtçı Ali Efendi burma bıyıklı

O vakit de sevişmek vardı
Saksılar, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.54

Kazım

...
"Kazım'ın" türküsünü söylerler,
Üsküdar'da;
Efkarlanırım.
Efkarlanırım, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.114

Mehmet

Mehmet
Hazineler içindesin
Bu toprağın altında ne var ne yok
Kömür bakır altın demir
Hepsi senin, hepsi senindir
Çıkar çıkarabildiğin kadar
Ne çıkarırsan
Hepsi benimdir.
Hazineler İçindesin, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.82

Melahat

Kim söylemiş beni
Süheyla'ya vurulmuşum diye?
Kim görmüş, ama kim,
Eleni'yi öptüğümü,
Yüksekkaldırım'da, güpegündüz?
Melahati almışım da sonra
Alemdar'a gimişim, öyle mi?
Onu sonra anlatırım, fakat
Kimin bacağını sıkmışım tramvayda?
Güya bir de Galata'ya dadanmışız;
...
Ya o Mualla'yı sandala atıp,
Ruhumda hicranını söyletme hikayesi?
Dedikodu, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.101, İstanbul 1984

Melih (Cevdet)

....
Ne Melih ne Cahit işte yalnızım
Tenha iskelesinde Üsküdar'ın
.....
Hayatımı Düşündüm, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s..37

Melih Cevdet

Şair Orhan Veli'yi
Melih Cevdet'i severdi hayatında
Karacaahmet, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.31

Mister Pickwick

O bırakıp Mister Pickwick'i
Korsan hikayeleri okur
Denizi özleyince
Balıkçılar, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.48

Montör Sabri

Montör Sabri ile
Daima geceleyin
Ve daima sokakta
Ve daima sarhoş konuşuyoruz.
O her seferinde
"Eve geç kaldım"diyor.
Ve her seferinde
Kolunda iki okka ekmek.
Montör Sabri, Orhan Veli, s.55, İstanbul 1984

Mualla

Kim söylemiş beni
Süheyla'ya vurulmuşum diye?
Kim görmüş, ama kim,
Eleni'yi öptüğümü,
Yüksekkaldırım'da, güpegündüz?
Melahati almışım da sonra
Alemdar'a gimişim, öyle mi?
Onu sonra anlatırım, fakat
Kimin bacağını sıkmışım tramvayda?
Güya bir de Galata'ya dadanmışız;
...
Ya o Mualla'yı sandala atıp,
Ruhumda hicranını söyletme hikayesi?
(şarkı ismi de özel isim)
Dedikodu, Orhan Veli, Bütün Şiirleri. s.101, İstanbul 1984

Münevver Hanım

Huzur ve saadet verirmiş çocuk ruhuna
Şair arkadaşım Oktay Rifat'ın...
Ve Münevver Hanım, validesi,
...
Mangal, O.Veli, Bütün Şiirleri, s.60

Nanoç

Nanoç'un bir gece yarısı
Gösterdiği resme bakıp kendi kendime
Dedim ki
.....
Nanoç'un Çocukluk Resimleri, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.49

Nazife

Hamam ustası Nazife
Yüzüne bakılılır taze
Kağıtçı Ali Efendi burma bıyıklı
O vakit de sevişmek vardı
Saksılar, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.54

Niyazi

Yalnız Niyazi oturuyor,
Rahmetli Süleyman Efendinin oğlu,
Kahvede.
...
Yahut o da biliyor,
Yakında muharebeye gideceğini
*, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.65

Oktay (Rifat)

Dört kişi parkta çektirmişiz,
Ben, Orhan, Oktay, bir de Şinasi...
Anlaşılan sonbahar
Kimimiz paltolu, kimimiz ceketli
Yapraksız arkamızdaki ağaçlar...
Babası daha ölmemiş Oktay'ın,
Ben bıyıksızım,
Orhan Süleyman Efendiyi tanımamış.
.....
Fotoğraf, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.42

Oktay Rifat

Huzur ve saadet verirmiş çocuk ruhuna
Şair arkadaşım Oktay Rifat'ın...
Ve Münevver Hanım, validesi,
...
Mangal, O.Veli, Bütün Şiirleri, s.60

Orhan (Veli)

Dört kişi parkta çektirmişiz,
Ben, Orhan, Oktay, bir de Şinasi...
Anlaşılan sonbahar
Kimimiz paltolu, kimimiz ceketli
Yapraksız arkamızdaki ağaçlar...
Babası daha ölmemiş Oktay'ın,
Ben bıyıksızım,
Orhan Süleyman Efendiyi tanımamış.
.....
Fotoğraf, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.42

Orhan Veli

Şair Orhan Veli'yi
Melih Cevdet'i severdi hayatında
Karacaahmet, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.31

Orhan Veli

Ben Orhan Veli,
"Yazık oldu Süleyman Efendiye"
mısra- ı meşhurunun mübdii...
...
Ben Orhan Veli, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.67

Orhan Veli

İstanbul'da Boğaziçi'nde,
Bir fakir Orhan Veli'yim;
Veli'nin oğluyum,
Tarifsiz kederler içinde.
...
İstanbul Türküsü, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.120

Robenson

Haminnemdir en sevgilisi
Çocukluk arkadaşlarımın
Zavallı Robenson'u ıssız adadan
Kurtarmak için çareler düşündüğümüz
Ve birlikte ağladığımız günden beri
Biçare Güliver'in
Devler memleketinde
Çektiklerine.
Robenson, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.96, İstanbul 1984

Sabahat

Bir rüya gördüm gündüz uykusunda
İncecikten bir kar yağıyordu
Sabahat'im hasta yatağında doğrulmuş
Bir aydınlığa bakıyordu
Incecikten bir kar yağıyordu
Bahriyeli ağabeyimi düşünüp
Erzincan'da annem ağlıyordu.

Kar yağıyordu.
Rüya, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.39

Sait Paşa

Mabeyn ferîği Sait Paşa'nın
Sarayı korumak işi
Bir Sarraf Zarifi Bey, bir de Çıplak Mustafa
Etti mi üç kişi.
Kim ola Sarraf Zarifi
Adı üstünde sarraf
Şıkır şıkır altın saymak işi
Ya kim ola Çıplak Mustafa
O da şehrin delisi
O da şehrin fakiri
Biri korur, biri sayar, biri....
Korumak, saymak, soyunmak işleri
Korumak, saymak, soyulmak işleri
Tarih bin sekiz yüz yetmiş altı
Tanrı bu üç kişiyi hür yaratmıştı
Kanun da onları eşit kıldı
Oldu bitti
Sait Paşa, Sarraf Zarifi, Çıplak Mustafa
Sarraf Sait, Zarifi Paşa, Çıplak Mustafa
Sait Zarifi, Sarraf Paşa, Çıplak Mustafa
Çıplak Mustafa, Çıplak Mustafa, Çıplak Mustafa...

Tarih Okurken, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.76-77

Sarraf Zarifi

Mabeyn ferîği Sait Paşa'nın
Sarayı korumak işi
Bir Sarraf Zarifi Bey, bir de Çıplak Mustafa
Etti mi üç kişi.
Kim ola Sarraf Zarifi
Adı üstünde sarraf
Şıkır şıkır altın saymak işi
Ya kim ola Çıplak Mustafa
O da şehrin delisi
O da şehrin fakiri
Biri korur, biri sayar, biri....
Korumak, saymak, soyunmak işleri
Korumak, saymak, soyulmak işleri
Tarih bin sekiz yüz yetmiş altı
Tanrı bu üç kişiyi hür yaratmıştı
Kanun da onları eşit kıldı
Oldu bitti
Sait Paşa, Sarraf Zarifi, Çıplak Mustafa
Sarraf Sait, Zarifi Paşa, Çıplak Mustafa
Sait Zarifi, Sarraf Paşa, Çıplak Mustafa
Çıplak Mustafa, Çıplak Mustafa, Çıplak Mustafa...

Tarih Okurken, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.76-77

Sultan Osman

İlk padişah Sultan Osman
Sultan Osman'dan.
......

O Gün Bu Gün , Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.99

Süheyla

Kim söylemiş beni
Süheyla'ya vurulmuşum diye?
Kim görmüş, ama kim,
Eleni'yi öptüğümü,
Yüksekkaldırım'da, güpegündüz?
Melahati almışım da sonra
Alemdar'a gimişim, öyle mi?
Onu sonra anlatırım, fakat
Kimin bacağını sıkmışım tramvayda?
Güya bir de Galata'ya dadanmışız;
...
Ya o Mualla'yı sandala atıp,
Ruhumda hicranını söyletme hikayesi?

Dedikodu, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.101, İstanbul 1984

Süleyman Efendi

Yazık oldu Süleyman Efendi'ye.

Kitabe-i Seng-i Mezar 1, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.102, İstanbul 1984

Süleyman Efendi

Dört kişi parkta çektirmişiz,
Ben, Orhan, Oktay, bir de Şinasi...
Anlaşılan sonbahar
Kimimiz paltolu, kimimiz ceketli
Yapraksız arkamızdaki ağaçlar...
Babası daha ölmemiş Oktay'ın,
Ben bıyıksızım,
Orhan Süleyman Efendiyi tanımamış.
.....

Fotoğraf, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.42

Süleyman Efendi

Yalnız Niyazi oturuyor,
Rahmetli Süleyman Efendinin oğlu,
Kahvede.
...
Yahut o da biliyor,
Yakında muharebeye gideceğini

*, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.65

Süleyman Efendi

Ben Orhan Veli,
"Yazık oldu Süleyman Efendiye"
Mısra- ı meşhurunun mübdii...
...

Ben Orhan Veli, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.67

Şinasi

Dört kişi parkta çektirmişiz,
Ben, Orhan, Oktay, bir de Şinasi...
Anlaşılan sonbahar
Kimimiz paltolu, kimimiz ceketli
Yapraksız arkamızdaki ağaçlar...
Babası daha ölmemiş Oktay'ın,
Ben bıyıksızım,
Orhan Süleyman Efendiyi tanımamış.
.....

Fotoğraf, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.42

Türkan

Her dakikasını ayrı hatırlarım
Erenköy'de geçen zamanımın
Rüyama girer bir arada
İstanbul bahar ve Türkan'ım

Anış, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s..39

Türkan

...
Ağaçlar çiçekteydi
Türkan'ım sağ beraberimde
Kalbim sevda içindeydi
İstanbul bahar içinde

Anış, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s..39

Yunus Emre

Hatta Yunus Emre'yi okuyanlar bile inanmayacak,
Dilimin söylediğine;
Fotoğraflarımın da bir şey ispat edeceğini sanmıyorum.
....

Tecelli, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.45

Zehra Kız

Zehra Kıza ne oldu

Gelin, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.28

4.2.3.2. Mekân İsimleri

Alemdar

....
Kim görmüş, ama kim,
Eleni'yi öptüğümü,
Yüksekkaldırım'da, güpegündüz?
Melahati almışım da sonra
Alemdar'a gimişim, öyle mi?
Onu sonra anlatırım, fakat
Kimin bacağını sıkmışım tramvayda?;
...

Dedikodu, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.101

Atina

...
Ben İstanbul'da şarkı söyleyen
Tayyareyle Hamburg'a düşen,
Majino'da yaralanan,
Atina'da açlıktan ölen,
Singapur'da esir edilenim.
...

Bayrak, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.71

Balıkpazarı

Kasımpaşa kıyıları tersane
.....
Gittim baktım şıkır şıkır Balıkpazarı
...

İstanbul Türküsü, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.104

Bebek

Yolculuk niyetinde değilim
Fakat böyle bir iş yapmaya kalksam
Doğru İstanbul'a gelirim.
Beni Bebek tramvayında görünce
Ne yaparsın acep?

Yokuş, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.44, İstanbul 1984

Beşiktaş

Binsem bir vapura da açılsam
Beşiktaş mı olur Ortaköy mü olur
Kadıköy baştanbaşa çocukluğum
Kuzguncuk'u içim götürmüyor
.....

Hayatımı Düşündüm, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s..37

Boğaziçi

İstanbul'da Boğaziçi'nde,
Bir fakir Orhan Veli'yim;
Veli'nin oğluyum,
Tarifsiz kederler içinde.
...

İstanbul Türküsü, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.120

Brüksel

İhtimal ki şu anda o,
Brüksel'e yakın
Bir gölün kenarında
Edith Almera'yı düşünmektedir.
...

Edith Almera, Orhan Veli, s.48, İstanbul 1984

Bursa

Elinde Bursa çakısı,
Boynunda kırmızı yazma;
......

Kaside, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.113, İstanbul 1984

Çamlıca

...
Şöyle bir fırsat bulup yarım gün;
Yan gelebilmek Çamlıca tepesine...
-Bin türlü mavi akar Boğaz'dan-
...

Yaşamak, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.172

Çin

İsterim benim de acaip isimleri
Hiç duyulmamış zenci arkadaşlarım olsun.
Onlarla Madagaskar limanlarından
Çin'e kadar yolculuk yapmak isterim.
...

Hoy Lu-Lu, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.43, İstanbul 1984

Edirne

Karnım tok,
Sırtım pek;
Ver elini Edirne şehri.

Keşan, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.122, İstanbul 1984

Erenköy

Her dakikasını ayrı hatırlarım
Erenköy'de geçen zamanımın
Anış, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s..39

Erzincan

...
Incecikten bir kar yağıyordu
Bahriyeli ağabeyimi düşünüp
Erzincan'da annem ağlıyordu.

Kar yağıyordu.
Rüya, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.39

Galata

...
Kimin bacağını sıkmışım tramvayda?
Güya bir de Galata'ya dadanmışız;
...
Dedikodu, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.101

Gemlik

Gemliğe doğru
Denize göreceksin
Sakın şaşırma
Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.72

Göksu

Kalender'den sandala bindi
....
Cuma günü Göksu'ya gitti
...
Beyaz Maşlahlı Hanım, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.70

Hamburg

...
Ben İstanbul'da şarkı söyleyen
Tayyareyle Hamburg'a düşen,
Majino'da yaralanan,
Atina'da açlıktan ölen,
Singapur'da esir edilenim.
...
Bayrak, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.71, İstanbul 1984

Harbiye Nezareti

Bugün toplar atılırken evden kaçıp
Harbiye Nezareti'ne gideceğim.
...
K Bayram, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.97, İstanbul 1984

İstanbul

...
İstanbul'dan ayva da gelir, nar gelir,
Gelirli Şiir, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.171

İstanbul

...
Her dakikasını ayrı hatırlarım
Erenköy'de geçen zamanımın
Rüyama girer bir arada
İstanbul bahar ve Türkan'ım
...
Anış, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s..39

İstanbul

...
Ağaçlar çiçekteydi
Türkan'ım sağ beraberimde
Kalbim sevda içindeydi
İstanbul bahar içinde
Anış, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s..39

İstanbul

Yolculuk niyetinde değilim
Fakat böyle bir iş yapmaya kalksam
Doğru İstanbul'a gelirim.
Beni Bebek tramvayında görünce
Ne yaparsın acep?
Yokuş, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.44, İstanbul 1984

İstanbul

...
Ben İstanbul'da şarkı söyleyen
Tayyareyle Hamburg'a düşen,
Majino'da yaralanan,
Atina'da açlıktan ölen,
Singapur'da esir edilenim.
...
Bayrak, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.71, İstanbul 1984

İstanbul

İstanbul'da Boğaziçi'nde,
Bir fakir Orhan Veli'yim;
Veli'nin oğluyum,
Tarifsiz kederler içinde.
...
İstanbul Türküsü, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.120

İstanbul

...
İstanbul'un mermer taşları;
İstanbul Türküsü, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.120

İstanbul

...
İstanbul'un orta yeri sinema;
...
İstanbul Türküsü, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.120

İstanbul

İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı;
Serin serin Kapalı Çarşı;
Cıvıl cıvıl Mahmutpaşa;
Güvercin dolu avlular.
İstanbul'u Dinliyorum, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.151

Kadıköy

Binsem bir vapura da açılsam
Beşiktaş mı olur Ortaköy mü olur
Kadıköy baştanbaşa çocukluğum
Kuzguncuk'u içim götürmüyor
.....
Hayatımı Düşündüm, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s..37

Kalender

Kalender'den sandala bindi
....
Cuma günü Göksu'ya gitti
...
Beyaz Maşlahlı Hanım, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.70

Kapalı Çarşı

.....
Kapalı Çarşı deyip de geçme;
Kapalı Çarşı,
Kapalı kutu.
Kapalı Çarşı, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.120

Kapalı Çarşı

İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı;
Serin serin Kapalı Çarşı;

Cıvıl cıvıl Mahmutpaşa;
Güvercin dolu avlular.
İstanbul'u Dinliyorum, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.151

Kasımpaşa

Kasımpaşa kıyıları tersane
.....
Gittim baktım şıkır şıkır Balıkpazarı
...
İstanbul Türküsü, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.104

Kuşdili

Param olsa satar mıydım
Kahverengi elbisemi
Damalı gömleğimi giyerdim
Alaca mendili takardım
Kuşdili'nden geçerdim
Param olsa satar mıydım
Kahverengi elbisemi
Kuşdili, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.41

Kuzguncuk

Binsem bir vapura da açılsam
Beşiktaş mı olur Ortaköy mü olur
Kadıköy baştanbaşa çocukluğum
Kuzguncuk'u içim götürmüyor
.....
Hayatımı Düşündüm, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s..37

Madagaskar

İsterim benim de acaip isimleri
Hiç duyulmamış zenci arkadaşlarım olsun.
Onlarla Madagaskar limanlarından
Çin'e kadar yolculuk yapmak isterim.
...
Hoy Lu-Lu, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.43, İstanbul 1984

Mahmutpaşa

İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı;
Serin serin Kapalı Çarşı;
Cıvıl cıvıl Mahmutpaşa;
Güvercin dolu avlular.
İstanbul'u Dinliyorum, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.151

Majino

...
Ben İstanbul'da şarkı söyleyen
Tayyareyle Hamburg'a düşen,

Majino'da yâralanan,
Atina'da açlıktan ölen,
Singapur'da esir edilenim.
...
Bayrak, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.71, İstanbul 1984

Ortaköy

Binsem bir vapura da açılsam
Beşiktaş mı olur Ortaköy mü olur
Kadıköy baştanbaşa çocukluğum
Kuzguncuk'u içim götürmüyor
.....
Hayatımı Düşündüm, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s..37

Paris

...
Ve bir gün ansızın bir tanesine
Rastgelmek isterim
Paris'te...
Hoy Lu-Lu, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.43, İstanbul 1984

Polonya

Bir bakıyorum Polonyalı bir gedikli çavuşu
...
Ellerini Varşova'da unutmuş
...
Şehitlik 2, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.22

Polonya

...
Peki ama hepsi de mi yaramaz
Polonyalı çocukların
Polonyalı Çocuklar, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.25

Rumelihisarı

Urumelihisarı'na oturmuşum;
Oturmuş da bir türkü tutturmuşum
...
İstanbul Türküsü, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.120

Sandıkburnu

Yosun kokusu
Ve bir tabak karides
Sandıkburnu'nda.
Hay-kay, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.72

Saros

Saros körfezinden rüzgar esiyordu,
.....
İkinci dünya harbinde,
Bir Roman Kahramanı, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.118

Sicilya

Yüz sene sonra bugünkü dünyadan
Bir tek insan kalmadığı gün,
Sicilya sahillerinde yaşayan balıkçı
Bir yaz sabahı ağlarını atarken denize
Sicilyalı Balıkçı, Orhan Veli, s.44, İstanbul 1984

Singapur

...
Ben İstanbul'da şarkı söyleyen
Tayyareyle Hamburg'a düşen,
Majino'da yaralanan,
Atina'da açlıktan ölen,
Singapur'da esir edilenim.
...
Bayrak, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.71, İstanbul 1984

Uzunköprü

Yola çıkarım Uzunköprü'den;
Yaylının atları şıngır mıngır;
...
Yolculuk, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.119

Üsküdar

....
Ne Melih ne Cahit işte yalnızım
Tenha iskelesinde Üsküdar'ın

Binsem bir vapura da açılsam
Beşiktaş mı olur Ortaköy mü olur
Kadıköy baştanbaşa çocukluğum
Kuzguncuk'u içim götürmüyor
.....
Hayatımı Düşündüm, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s..37

Üsküdar

...
"Kazım'ın" türküsünü söylerler,
Üsküdar'da;
Efkarlanırım.
Efkarlanırım, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.114

Varşova

Bir bakıyorum Polonyalı bir gedikli çavuşu
...
Ellerini Varşova'da unutmuş
...

Şehitlik 2, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.22

Yüksekkaldırım

...
Kim görmüş, ama kim,
Eleni'yi öptüğümü,
Yüksekkaldırım'da, güpegündüz?
Melahati almışım da sonra
Alemdar'a gimişim, öyle mi?
Onu sonra anlatırım, fakat
Kimin bacağını sıkmışım tramvayda?
...

Dedikodu, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.101, İstanbul 1984

4.2.3.3.Tarihî Olaylar:

Hürriyet (II.Meşrutiyet)

...
Ablamı tanımazsın,
Hürriyette gelin olacaktı, yaşasaydı;
...

Kapalı Çarşı, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.142

Hürriyet (II.Meşrutiyet)

Bir yanda yalılar, sahilsaraylar
Kimi yanmışkimi çökmüş, kimi ...
Kiminin Hürriyet'te beli bükülmüş
Kiminin Hürriyet'te atılmış temeli

Boğaziçinde Ayın On Dördü, Melih Cevdet, Toplu Şiirleri, s.88

Londra Konferansı

Ne Atom bombası
Ne Londra Konferansı;

Cımbızlı Şiir, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.139, İstanbul 1984

Rönesans

Yarın rıhtıma gitmeli,
Rönesans çıkacak vapurdan
Bakalım, nasıl şey Rönesans?

Rönesans, Ohan Veli, Bütün Şiirleri, s.62, İstanbul 1984

4.2.4.Eşanlamlı Öğelerden Yararlanma

Eşanlamlı kelimelerin dildeki kalıplaşmış sözlerde özellikle ikilemelerde bir arada kullanıldığını biliyoruz. Garip şiir dilinde de aynı anlama gelen göstergelerin seçimi, ikilemelerde ve şairin kelime tekrarından kaçındığı durumlarda karşımıza çıkmaktadır.

4.2.4.1. İkilemeler

Anlatıma güç kazandırmak amacıyla ikilemelere hem günlük dilde hemde yazı dilinde başvurulur. Garip şiir dilinde eşanlamlı öğelerle kurulmuş ikilemeler günlük dilde de kullanılan etkili bir anlatım kurmayı amaçlayan örneklerdir.

Yeryüzü pırıl pırıl öğretmenim
Gizlisi saklısı kalmamış dünyanın
Nesi var nesi yok dökmüş ortaya
Bir İlkbahar Şiirine Başlangıç, Melih Cevdet, Toplu Şiirleri 1, s.62

Sessiz sedasız mı olacaktım böyle?
Sevdaya mı Tutuldum? O.Veli, Bütün Şiirleri, s.108

Bakalım nasıl şey Rönesans?
Kılığı kıyafeti nasıl?
...
Rönesans, O.Veli, Bütün Şiirleri, s.62

Ruh ruh... üst tarafı yalan
Para *mal mülk han hamam* yalan
...
Boğaziçinde Ayın On Dördü, Melih Cevdet, Toplu Şiirleri, s.87

Bir gün biz de bu parka geleceğiz
Ahbap arkadaş omzunda
...
Mezarlık, Melih Cevdet, Toplu Şiirleri, s.46

Eşim dostum sevdiğim
Cebimde param olmalı
Başka Bir Şehre Doğru, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri, s.44

Bıktım usandım sürüklemekten onu,
Senelerdir ayaklarımın ucunda
Gölgem, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.99

...
Malda mülkte gözüm yoktur
...
Ben Orhan Veli, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.67

...
Hele *gücün kuvvetin* yerindeyse
Çok Güzel Şey, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.94

4.2.4.2 Eşanlamlı Kelime Tekrarı

Daima geceleyin
Ve daima sokakta
Ve daima sarhoş konuşuyoruz.
O her seferinde
"Eve geç kaldım"diyor.
Ve *her seferinde*
...
Montör Sabri, Orhan Veli, s.55, İstanbul 1984

...
İhtimal aynı ordunun neferleriyiz,
İhtimal düşman.
Belki de tanırsın beni.
Bayrak, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.71, İstanbul 1984

Şükür gökyüzüne toprağa
Adını bilmediğim yıldızlara
Suya ateşe *hamdolsun*
Şükür, O.Rifat, Bütün Şiirleri, s.11

4.2.5.Karşıt Anlamlı Öğelerden Yararlanma[3]

Şiir dilinde başvurulan etkileyici anlatım tekniklerinden biri de birbirine anlam bakımından karşıt göstergelerin veya önermelerin seçilmesiyle oluşan karşıtlıktır. Düşünce ve duyguların dile getirilmesinde birbirine zıt kavramların bir arada kullanılması anlamı pekiştiren etkileyici bir anlatım şekli oluşturur. Karşıt kelimelerin bu özelliği atasözleri, deyimler ve ikilemelerde de karşımıza çıkar. Garip

[3] Bu bölümde ele alınan konu genel dilbilimde antitez (antithèse), Fransızca'da karşıtlık (paradoxe) Divan şiirinde ise tezat sanatı olarak karşımıza çıkar. (Aksan, 1995:114)

şiir dilinde karşıtlık diğer anlam sanatlarına göre sıkça rastlanan bir anlatım tekniğidir. Garip şiir dilinde bu konuyu, kavram karşıtlığı yaratan öğeler ve anlamca birbirine karşıt olan önermelerin bir arada kullanılması şeklinde iki ayrı başlıkta topladık. Birinci grupta dilde birbirinin karşıtı olarak çağrışım yapan kelimelerin kullanıldığı şiirler yer almıştır. Bu grupta kavram karşıtlığına neden olan göstergelerden bir kısmının dildeki kalıplaşmış ikilemeler olduğu dikkat çeker. (acı tatlı, alt üst, sabah akşam, gece gündüz, yaz kış, yatıp kalkmak, yarı aç yarı tok, vb.) Birbirine karşıt önermeler, duygular içeren ikinci bölümdeki şiirler ise karşıtlığın Garip şiirinde sıkça başvurulan ve ustaca kullanılan bir teknik olduğunu gösterir. Bazı şiirlerde karşıtlığı belirginleştirmek için son mısrayı veya son iki mısrayı bütünden ayrı yazdıkları da görülür. Garip şiir dilinin bu özelliği şiirde biçim bölümünde incelenecektir.

4.2.5.1.Karşıt Kavramlardan Yararlanma

Düşünce ve duyguların dile getirilmesinde birbirine karşıt kavramların birarada kullanılması güçlü ve etkileyici bir anlatımın kurulmasına katkıda bulunmaktadır.

Akşam karanlığında bir şey görünmezmiş
Ateşten ve dumandan başka.
Kıtlık senelerinde kömürün *bolluğu*
Huzur ve saadet verirmiş çocuk ruhuna
Şair arkadaşım Oktay Rifat'ın...

Ve Münevver Hanim, validesi,
Balık pişirirmiş mangalda ve dumanını
Mukavvadan yelpazesiyle
Genzine doldururmuş arkadaşım.

Mangal, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.60, İstanbul 1984

Ey bir muharebe meydanında
Avuçları kanımla dolu,
Kafası gövdemin *altında*,
Bacağı kolumun *üstünde*,
Cansız uyuyan insan kardeşim!
...

Bayrak, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.71

...
Sabah akşam gider *gider geliriz,*
...
İçinde, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.139

Ve bir kadın şehir haricinde;
Otların *üstünde,*
Güneşin *altında,*
Yüzükoyun uzanmış
...
Şehir Haricinde, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.61

Yıldızları avlamak *güçtür*
Sılayı düşünmek *kolay*
Balıkçılar, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.48

Şık mı *sünepe* mi?
...
Rönesans, O.Veli, Bütün Şiirleri, s.62

Daha böyle *acı tatlı*
Neler oldu bir yıl içinde!
Hayat Böyle Zaten, O.Veli, Bütün Şiirleri, s.62

Hepimizin ağzımız burnumuz var
Hepimizin aklı
Apaçık ortada işte
O *haklı* bu *haksız*
....
Kervan , Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.101

...
Bayanlar için baylar için
Çocuklar için *büyükler* için
Kısalar, uzunlar, şişmanlar için
Tabutçu dükkânı, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.92

Hanginiz bilir, benim kadar,
....
Yatmasını,
Kalkmasını,
...
Sakal, O.Veli, Bütün Şiirleri, s.118

...
Dişlilerin arasında,
Güçsüz güçlüye karşı,
...
Karşı, O.Veli, Bütün Şiirleri, s.155

Bayılırım şu düzenli dünyaya
Kışı yazı
Baharı güzü,
Gecesi gündüzü sırayla
...
Bayılırım şu düzenli dünyaya
Altta ölüler
Üstte diriler
Gel keyfim gel
Düzenli Dünya, Melih Cevdet, Toplu Şiirleri, s.72-73

Eski zamanda
Büyükler henüz *küçük*
Ölüler ölmemişti daha.
...
Eski Zaman, O.Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.55

...
Yine köylümüzün elinde kara saban
Yine halkımız yarı *aç* yarı *tok*
...
O Gün Bu Gün, O.Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.99

4.2.5.2.Anlamca Birbirine Karşıt Önermeleri Kullanma

Birbirine zıt kavramların değil, anlam ve söyleyiş bakımından karşıtlık içeren önermelerin kullanılması Garip hareketi şiir dilinde etkili ve çarpıcı bir anlatım sağlamak için sıkça başvurulan bir yöntemdir. Mısra bölümleri arasında anlam ve söyleyiş bakımından kurulan karşıtlara dayanan bu söyleyiş biçiminde, özellikle karşıtlığın bütünden ayrı yazılarak belirginleştirilen son mısrada yoğunlaştırılması Garip hareketi şiir dili için karakteristik bir özelliktir. Bu durumda göstergelerin seçimiyle anlam düzeyinde yaratılan karşıtlık, sözdizim ve şiirin biçim yönüylede belirginleştirildiğini söyleyebiliriz.

1)Aşık olduğum zamanlarda
Şiir yazmak adetim değildir
2)Halbuki asıl şaheserimi
Onu en çok sevdiğimi
Anladığım zamanlarda yazdım.
Şaheserim, Orhan Veli, s.51, İstanbul 1984

1)Ne tuhaftır Ali Rıza ile
Ahmedin hikayesi!..
Birisi köyde oturur,
Birisi sehirde
2)Ve her sabah
Şehireki köye gider
Köydeki şehire.
Ali Rıza ile Ahmed'in Hikayesi, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.59, İstanbul 1984

1
1)Damlara bakan penceresinden
Liman görünürdü
Ve kilise çanları
Durmadan çalardı, bütün gün.
Tren sesi duyulurdu yatağından
Arada bir
Ve geceleri
Bir de kız sevmeye başlamıştı,
Karşı apartmanda.
2)Böyle olduğu halde
Bu şehri bırakıp gitti.
Hicret, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.98

Bakakalırım giden geminin ardından;
1)Atamam kendimi denize, 2)dünya güzel;
1)Serde erkeklik var, 2)ağlayamam.
Ayrılış, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.158

1)Kimimiz Ahmet Bey,
2)Kimimiz Ahmet Efendi;
1)Ya Ahmet Ağayla 2)Ahmet Beyfendi?
Ahmetler, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.159

Akşamları parka çıkmaktı
En büyük eğlencesi
Şair Orhan Veli'yi
Melih Cevdet'i severdi hayatında
Ağaçlardan kavağı severdi
Yıldızları da severdi
1)Ve en rahat
Anasının serdiği döşekte uyurdu
2)Şimdi burada yatıyor
Karacaahmet, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.31

Nedir bu benim çilem
1)Hesap bilmem
2)Muhasebede memurum
1)En sevdiğim yemek imambayıldı
2)Dokunur
Bir kız tanırım çilli
1)Ben onu severim
2)O beni sevmez
Tecelli, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s..35

1)Eskisi gibi yaşıyorum
Gezerek, düşünerek
Yalnız biletsiz biniyorum vapura, trene
Pazarlıksız alışveriş ediyorum
Geceleri evimdeyim, rahatım yerinde
2)(Bir de sıkılınca pencereyi açabilsem)
Ah....başımı kaşımak, çiçek koparmak
El sıkmak istiyorum arada bir.
Ölmüş Bir Arkadaştan Mektup, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.44

1)Ben öldükten sonra hiç kimse
Benim de bir zamanlar kendileri gibi
Gördüğüme işittiğime inanmayacak.
Hatta Yunus Emre'yi okuyanlar bile inanmayacak,
Dilimin söylediğine;
Fotoğraflarımın da bir şey ispat edeceğini sanmıyorum.

2)Fakat vapurdan çıktığımı
Yahut tramvaya bindiğimi görmüş olanlar,
Veya şapka çıkardığımı hatırlayanlar
Kaabil değil inkar edemezler yaşadığımı.
Tecelli, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.45

1)Ben güzel günlerin şairiyim
Saadetten alıyorum ilhamımı
Kızlara çeyizlerinden bahsediyorum
Mahpuslara affı umumiden...
Çocuklara müjdeler veriyorum
Babası cephede kalan çocuklara....

2)Fakat güç oluyor bu işler
Güç oluyor yalan söylemek...
Yalan, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.51

1)Mehmet
Hazineler içindesin
Bu toprağın altında ne var ne yok
Kömür bakır altın demir
Hepsi senin, hepsi senindir
Çıkar çıkarabildiğin kadar
2)Ne çıkarırsan
Hepsi benimdir.
Hazineler İçindesin, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.82

1)Bir telgraf direği bana
Kırlangıçı hatırlatır
Bir kırlangıç yolculuğu
2)Halbuki kırlangıç eskiden
Bana evimi düşündürürdü
Kırlangıç, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.46

1)Söğüt ağacı güzeldir.
Fakat trenimiz
Son istasyona vardığı zaman
2)Ben dere olmayı
Söğüt olmaya
Tercih ederim.
Seyahat, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.51

4.2.6.Benzetme

Benzetme hem günlük dilde hem de edebiyatta etkileyici anlatım sağlamak için kullanılan anlam sanatlarından biridir. Sözün etkili anlatımında, önemli bir yeri olan benzetmelerin edebiyatın başlangıcı kadar eski olduğunu söyleyebiliriz. Benzetme, insanın kendini arayıp bulma anlatma çabası kadar eski bir söz oyunudur. Benzetmenin oluşabilmesi yine doğru göstergelerin seçilip birleştirilmesiyle ilgilidir. Benzetme, aralarında benzerlik ilgisi bulunan iki şeyin benzetme edatı ile bir araya gelmesiyle ortaya çıkar. Dolayısıyla her dilde duygu ve düşüncelerini daha etkili anlatmak isteyen pek çok insan benzetmeleri kullanır. Günlük dilde bazı kavram ve duyguları çok iyi anlattıkları için bazı benzetmelerin kalıplaştığını, bu kullanımlarıyla yaygınlık kazandığını görüyoruz. Buz gibi, taş gibi, kar gibi, ... burada günlük dil ve şiir dili arasındaki bağ daha açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Sözün etkili olmayı hedeflediği zamanlarda en kısa ve en doğru şekilde iletişim kurmayı hedefleyen günlük dil şiir dilinin unsurlarını, söz oyunlarını kullanır. Benzetme de günlük dilin etkili olma konusunda şiir dilinden aldığı bir özelliktir. Günlük dildeki bu kalıplaşmış benzetmeler yanında şiir dilinde benzeyen, benzetilen, benzetme edatı ve benzetme ilgisini kullanarak kurulan özgün ve etkileyici benzetmelere sıkça rastlanır. Benzetme için bu dört unsur sayılsa da bu unsurların her zaman bir araya gelmesi gerekmez. Teşbihte esas olan unsurlar benzeyen ve benzetilendir. Bu unsurlardan biri ortadan kalktığında benzetme, anlambilimdeki başka bir sanatı deyim aktarmasını (istiare, metaphora) doğurur.

Garip hareketi şiir dilindeki benzetmeler iki gruba ayrılarak incelenmiştir. I. gruptaki benzetmeler günlük dilde de kullanılan kalıplaşmış benzetmelerdir. Bu gruptaki benzetmelerde "gibi" edatının ve teşbihin genellikle üç unsurunun kullanıldığı görülür. (kar gibiyse alnın, taş gibi kara somun vb.) II. gruba dahil edilen

benzetmeler ise Garip şairlerine özgü benzetmelerdir. Ancak bu gruptaki benzetmeler de şiir bilgisi olmayan sıradan bir insanın kuramayacağı türden bir benzerlik ilgisi içermez. Birbirine benzetilen iki şey sıradan insanın zihninde kolayca canlanabilecek, anlam kapalılığına neden olmayacak türden benzetme-lerdir.

4.2.6.1.Günlük Dilde Kullanılan Benzetmeler

Neydi o deli gibi gidişimiz,
Bembeyaz köpüklerle, açıklara!
...
Denizi Özleyenler İçin, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.141

...
Günler su gibi get
...
Su Gibi Geçen Günler, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.29

...
Kuş gibi uçarım yollarda
...
Kuş Gibi, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s..36

...
İnci gibi pırıl pırıl günleri
....
Türkan'a Ağıt, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s..38

...
O güller kadar taze
Ben ona deli gibi aşık
....
Anış, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s..39

...
Kendi malım gibidir
Yıldızlar ve çarşı
Başka bir şehre doğru, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.44-45

Ulan mavi
Mavi
Bu sabah da işin iş
Deniz kıyısında
Öyle kız gibi cilveli
Maviş
Mavi mavi
İstanbul Mavisi, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.105

...
Benim dal gibi zayıfım, güzelim
...
36.7, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.48

...
Hele kar gibiyse alnın
...
Çok Güzel Şey, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.94

...
Taş gibi mübarek kara somun
...
Kervan, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, 101

...
Zehir misali
Acı olur
...
Pandispanya Reklamı, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.98

...
Kutu gibi bir dairede otururlar
...
Çocukları olur nurtopu gibi
...
Lağımcı
Pamuklar gibi çıkar dışarı
Altındağ, OrhanVeli, Bütün Şiirleri, s.145

...
Sen ne domuzsun sen
Cevap, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.167

...
Selvi boyluma ne oldu
...
Gelin, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.28

...
Şiir yazma hastalığım
Hep böyle havalarda nüksetti.
...
Güzel Havalar, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.109

...
Fakir güzelinden söyle
Hasret ateşinden çal
...
Alaturka, Melih Cevdet, Toplu Şiirleri 1, s.37

4.2.6.2.Şairlerin Özgün Benzetmeleri

Deniz, benim eskiden yaptığım gibi,
Aynasını odamın tavanında
Dolaştırıp beni kızdırmaktan
Hoşlanır.
Deniz, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.46

2
Her zaman, fakat, bilhassa
Beni sevmediğini
Anladığım zamanlarda
Görmek isterim seni de
Annemin kucağından
Seyrettiğim insanlar gibi,
Küçüklüğümde...
İnsanlar, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.50

...
Elimi çok dallı bir ağaç gibi
Tutarım gölün yüzüne
...
Sabah, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.52

Balıkçılar
Bizim balıkçılar
Kitaplardaki balıkçılar gibi
Şarkıyı
Bir ağızdan söylemezler.
Bebek Suite, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.53-54

İçkiye benzer bir şey var bu havalarda
Kötü eder insanı, kötü...
...
İçkiye Benzer Bir Şey, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.59

Ne de Celal Bayar'ın
Sabık uşağı gibi aristokrat.
Ben Orhan Veli, OrhanVeli, Bütün Şiirleri, s.67

Ne kadar severim o insanları!
O insanlar ki, renkli, silik
Dünyasında çıkartmaların
Tavuklar, tavşanlar ve köpeklerle beraber
Yaşayan insanlara benzer.
İnsanlar, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.97

...
İstanbul'un orta yeri sinema;
...
İstanbul Türküsü, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.120

Gel benim altın dişlim;
.... yosmam;
...
Mantar topuklum, bobsitilim, gel.
Altın Dişlim, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.137

....
Köpükler ki dudaklara benzer;
Denizi Özleyenler İçin, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.141

...
Kapalı Çarşı deyip geçme;
Kapalı Çarşı,
Kapalı kutu.
Kapalı Çarşı, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.142

Gün olur, deli gibi...
Gün olur, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.149

Ne karpuz kabuğu gibi,
Ne ışık, ne sis, ne buğu gibi...
İnsan gibi.
Dalga, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.160

....
Yükselip alçalan göğsü deniz gibiydi.
Deniz Kızı, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.170

Korkmuyorum sizler gibi ölümden
Gün Sonu Konuşması, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.17

...
Çünkü hatıralar kuşlar gibi
Dal ister konacak
Gün Sonu Konuşması, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.17

Belki de ağaçlardan yukarıya doğru
Uzayan bir şey vardır mezarlardan
Sonsuz özgürlüğe benzer bir şey
Öyle sessiz, öyle kocaman.
....
Mezarlık, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.46

...
Bütün kibar kadınlar gibi
Küpe fiyatına kürk fiyatına
...
Aşk Resmigeçidi, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.174

Ve ben bir roman kahramanı
Ot yatağın içinde
İkinci Dünya Harbinde
...
Mevzuumu yaşamaya çalışıyordum
Bir Roman Kahramanı, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.118

Yelken ol, kürek ol, dümen ol, balık ol, su ol;
Git, gidebildiğin yere.
Hürriyete Doğru, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.153

4.2.7. Şiir Dilinde Aktarmalar

Dilbilimde kullanılan aktarma terimi ile "benzetmelerde olduğu gibi anlatılmak istenen kavramı onunla bir yönden ilişkisi, benzerliği, yakınlığı, olan başka bir kavramla anlatma" kastedilir (Aksan, 1999:62). Etkili anlatımın amaçlandığı özellikle şiir dilinde ve bazen konuşma dilinde aktarmalara başvurulur. Şiir dilinde etkili anlatımı sağlamaları kadar aktarmaların dilde yan anlamların, çokanlamlılığın oluşmasına katkıda bulunduğu düşünülmektedir. (Aksan, 1999:62) Dilde kullanılan deyimlerin pek çoğunun da aktarmalar nedeniyle oluştuğu bilinir. Konuşma dilinin bir öğesi olarak inceleyeceğimiz deyimlere bu bölümde yer verilmemiştir. Bununla birlikte ad aktarması bölümünde yer alan aktarmaların toplumda sıkça başvurulan aktarmalar olduğu görülür.

Garip şiir dilindeki aktarmalar anlambilim çalışmalarında olduğu gibi iki bölümde incelenmiştir.

4.2.7.1.Deyim Aktarması

Anlambilimin deyim aktarması şeklinde adlandırdığı anlam olayı, Eski Yunan'da metaphora, Divan edebiyatında ise istiare terimiyle karşılanan anlam sanatıdır.[4] Benzetmeler, deyim aktarmasının ilk aşaması olarak görülür. Benzet-me unsurlarından sadece benzeyen veya benzetilenle yapılan anlam sanatı deyim aktarması adını alır. Şiir dilindeki özgün kullanımlar yanında konuşma dilinde de kalıplaşmış deyim aktarmaları kullanılır.(Meleğim, aslanım, çiçeğim v.s.) Garip şiir dilinde şaire özgü deyim aktarmalarının sınırlı sayıda kullanıldığı gözlenmiştir.

> ...
> Bir okla yaralı kalbim,
> ...
> Karmakarışık, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.110, İstanbul 1984

> Ruhları sustuğu vakit martıların,
> Kayalıklardaki mezarlarında,
> Hürriyete Doğru, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.153, 1984

---

[4] Bugün bazı kaynaklarda eğretileme/iğretileme olarak da geçmektedir.

...
Top çiçeğim deste gülüm
...
İstanbul Türküsü, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.104

...
Dizi dizime değer bir tazenin
...
Yolculuk, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.119

4.2.7.2. Ad Aktarması

Anlatımı güçlendirmek için kullanılan anlam öğelerinden biridir. Anlam-bilimin ad aktarması şeklinde incelediği bu anlam olayı metonymie Divan edebiyatında ise mecaz-ı mürsel olarak geçer. Ad aktarması " kavramın doğrudan doğruya onu gösteren göstergeyle değil, ilgili, bağlantılı olduğu bir başka göstergeyle dile getirilmesi şeklinde tanımlanabilir"(Aksan, 1995:144)

Konuşma dilinde ve deyimlerde de karşımıza çıkan ad aktarması şiir diline etkili anlatım sağlayan öğelerdendir. Garip şiir dilinde kullanılan ad aktar-malarının çoğunlukla günlük dilde de kullanılan veya deyimlerle karşılanan aktarmalar olduğunu görüyoruz. Örneğin aşk yerine gönül yarası demek ahiret yerine "öteki düny" demek konuşma dilinde ad aktarması şeklinde oluşmuş kalıplaşmış sözlerdir. Bunun yanında şairin ölmek fiili yerine kullandığı "ruhla-rın sustuğu" vakit özgün bir kullanımdır.

Selvi boyluma ne oldu
Öldü
Aksadeler giyindi
Gelin, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri, s.28

Öteki dünyada, akşam vakitleri.
...
Yokuş, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.44

Bu şehirdedir işim gücüm,
Ekmek param
...
Bir Şehri Bırakmak, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.56
...
Haberi olsun yol *kesenlerin*
...
Gangster, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.56

Kafası gövdemin altında,
Bacağı kolumun üstünde,
Cansız uyuyan insan kardeşim!
Bayrak, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.71

Güneş doğdu, *ufuk kana boyandı*;
Keşan, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.122

Ad aktarmasının oluşmasında başka bir anlam olayı da sünedoke diye adlandırılan,

1. Bütün yerine parçanın anılması
2. Parça yerine bütünün anılması ile oluşur.(Aksan, 1999:69)

Bu anlam olayıyla ilgili örneklerin de çoğunlukla konuşma dilinde bu yolla kullanılan örnekler olduğu görülür.

Şu anda dışarda yağmur yağıyor
Ve *bulutlar* geçiyor aynadan
Oktay'a Mektuplar , Orhan Veli, s.57

...
Tütüne böyle havada alıştım,
....
Güzel Havalar, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.109

...
Urumelihisarı'na oturmuşum;
...
İstanbul Türküsü, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.120,

...
Kadehlerin bir gelir, biri gider,
...
Şanolu Şiir, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.138

...
Bugün *saz*, yarın sinema,
...
Ah Neydi Benim Gençliğim!, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.140

İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı;
...
İstanbul'u Dinliyorum, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.152-153

...
Geçen kuşları görürsün hiç olmazsa;
Dört duvarı göreceğine.
İçerde, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.158

...
Bilsinler yürüdükleri yolları
Oturdukları *masayı* bilsinler
...
Tezgâh, Melih Cevdet, Toplu Şiirleri 1, s.36

...
Hatta *Yunus Emre*'yi okuyanlar bile inanmayacak
Dilimin söylediğine
...

Mabeyn feriği Sait Paşa'nın
Sarayı korumak işi
...
Tarih Okurken, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.76-77

4.2.8. Kişileştirme

İnsan dışındaki canlı ve cansız varlıklara insana ait özellikler verme sanatıdır. Eski edebiyatta teşhis sanatı olarak bilinen bu anlam özelliği, belagat hem de dilbilim açısından bağımsız bir anlam sanatı olarak kabul edilmez. Belagata göre teşhis, teşbih, mecaz- ı mürsel ve özellikle de kaplı istiarenin tesiriyle oluşur. Anlambilimde ise kişileştirme kapalı deyim aktarmasının, etkisiyle oluşan bir kullanımdır. Garip şiirinden seçtiğimiz bir örnek üzerinde açıklayalım:

Tüfeklerin merhameti yok mudur,
Biz insanlar kadar olsun.
(Bizim Gibi, O.Veli, s.64)

biz insanlar: benzeyen – tüfekler: benzetilen

Bu mısralarda insana ait "merhamet" özelliği tüfeklere verilmiştir, böylece kişileştirme sanatının ortaya çıkması sağlanmıştır. Ancak tüfeklere insana ait bir özellik verebilmek için önce tüfekler insanlara benzetilmiştir. (Biz insanlar gibi tüfeklerin merhameti yok mudur?) Burada kişileştirmenin ortaya çıkmasında benzetme sanatı etkili olmuştur.

Kişileştirme ile birlikte anılan bir anlam sanatı da, insan dışındaki diğer varlıklara konuşma özelliği verme (intak) sanatıdır. Garip şiirinde kişileştirme ve varlıkları konuşturma ile ilgili şiir örnekleri iki grupta toplanmıştır.

4.2.8.1.Kişileştirme (Teşhis)

...
Taşımı ağaç yedi
Ağaç, Orhan Veli, s.45, İstanbul 1984

Deniz, benim eskiden yaptığım gibi,
Aynasını odamın tavanında
Dolaştırıp beni kızdırmaktan
Hoşlanır.
Deniz, Orhan Veli, s.46, İstanbul 1984

Seyahat edildiği zamanlarda
Yıldızlar konuşur
Söyledikleri şeyler
Ekseriya hüzünlüdür.
Seyahat Üstüne Şiirler, Orhan Veli, s.52, İstanbul 1984

Yarın rıhtıma gitmeli,
Rönesans çıkacak vapurdan
Bakalım, nasıl şey Rönesans?
Kılığı kıyafeti nasıl?
Şık mı sünepe mi?
Siyasi mi, bastonu var mı elinde?
Yoksa kakküllü bıyıklı;
Hokkabaza mı benziyor?
Ambardan mı çıkacak, kamaradan mı?
Yoksa ateşçi filan mı?
Çalışarak mı geliyor gemide?
Rönesans, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.62

1
Yollar ne kadar güzel olsa,
Gece ne kadar serin olsa,
Beden yorulur,
Başağrısı yorulmaz.
Başağrısı 1, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.105

İlk yemişini bu sene verdi,
Kızılcık,
Üç tane;
Bir daha seneye beş tane verir;
Ömür çok,
Bekleriz;
Ne çıkar?

İlahi kızılcık!
Kızılcık, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.111

İnanma kuşlar bu yalanı
Her bahar söyler.
İnanma ceketim, inanma!
Kuşlar Yalan Söyler, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.112

Köpükler ki fena kalpli değil,
...
Köpükler ki insanlarla.
Zinaları ayıp değil.
Denizi Özleyenler İçin, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.141

Yapraklarda merak;
Yapraklarda akıl;
Sizin İçin, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.150

Başında eski alemlerin sarhoşluğu,
Loş kayıkhaneleriyle bir yalı;
İstanbul'u Dinliyorum, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.152
153

Benzemezler insan dostlarıma
Ağaçlar gölgelerini esirgemez
Güneş köpeğimden daha sadık
Dizlerime sıçrar ellerimi ısırır
Karşılık beklemeden
Hele kuşlar
Avcılara bile kin beslemezler
Gün Sonu Konuşması, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1,
s.17-19

Cümlesi bizden yana ağaçların
Bulutlar ve yağmur bizden taraf
Dört gözle bekliyor güneş
Karıncalarla zaferi

Bir haber tek bir haber
Başlaması için bayramın
Bütün yıldızlarım davetli
Fener alayına

Boyum devrilsin diyor baca
Böyle sevinçle tütersem eğer
Bahçeler baharla tövbeli
Zafere kadar
Zafer, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.24

...
Beni deli mi edeceksin İstanbul
Dilini tut biraz hem hatırlatma
...
Hayatımı Düşündüm, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1. s..37

Küçük balıkçı çocuğu
Sen denizden
Yaramaz ve çapkın balıkları tutabilirsin
Bir Şehri Bırakmak 1, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.42

Ağaca söyle
Gölgesini getirsin bana yolluk
Bir Şehri Bırakmak 2, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.43

....
Geceyi odamda geçirmek için
Bir ağaç cama vuruyor

Üşüdün mü dışarıda narin ağaç
Yoksa hırsızlardan mı korkuyorsun
..
Pencere, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.50

...
Beni niçin eteğimden çekiyorsun karga
...
Karga, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.53

Şükret fare
Bu kapana şükret
Yüzüme bakma öyle acı acı
.....
Elini kalbine koy da söyle
Karını mı astım
Kızını mı kestim
Yuvanı mı bozdum
....
Farelerle İnsanlar, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.97

Çamaşır asılı ipte
Duran küçük serçem
Bana acıyarak mı bakıyorsun?
Halbuki ben güneşin
Ve ilk beyaz yaprakların altında
Senin uçuşunu seyredeceğim.
Serçe, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.31

Tanıdığım bir ağaç var
Etlik bağlarına yakın
Saadetin adını bile duymamış
Tanrının işine bakın.

Geceyi gündüzü biliyor
Dört mevsimi, rüzgarı, karı
Ay ışığına bayılıyor
Ama kötülemiyor karanlığı.

Ona bir kitap vereceğim
Rahatını kaçırmak için
Bir öğrenegörsün aşkı
Ağacı o vakit seyredin.

Rahatı Kaçan Ağaç, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.33

.....
Baş işaret orta yüzük serçe.
Diyelim kalksa da serçe
Orta parmağa doğru yürüse
Ne haddine!
Yahut akasyanın biri
Başını toprağa daldırdığı gibi
Bir gezintiye çıksa
Merhaba kestane, merhaba çam
Selamün aleyküm, aleyküm selam
Kimsin nesin nerelisin derken
Laf açılır mı bizim akasyanın kökünden...
.....

Düzenli Dünya, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.72

...
Yağlıboya hülyalı bir mehtap
...

Boğaziçinde Ayın On Dördü, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.88

4.2.8.2.İntak

...
Ağaç konuşuyor

Ben ağacım bilgim de ona göre
Rüzgârlı havalarda konuşabilirim
Bilmem gurbet sıla farkı
Ayaklarım olmadığından
Köklerim toprakla kardeş
Zamana alışık yapraklarım
Acımaz kırsanız dallarımı
Korkmuyorum sizler gibi ölümden
Çünkü toprağa karışınca
Tekrar ağaç olmanın çaresini bilirim

Gün Sonu Konuşması, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.17

Biri de diyor ki
Uzunluğuna kollarımın hatırası
Hala başım ağrıyor

Şehitlik, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.21

Bir kızım vardı beş yaşında
Ölmüş şimdi beraberiz
İçi sıkılıyor burada

Ellerini Varşova'da unutmuş
Çember çeviremiyor
Şehitlik 2, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.22

Üstümden kaputumu aldılar
Öldüğüm zaman
Üşüyorum
Önümüz de kış
Şehitlik 2, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.22

Boyum devrilsin diyor baca
Böyle sevinçle tütersem eğer
Bahçeler baharla tövbeli
Zafere kadar
Zafer, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.24

4.2.9. Mizah

Gerek şiirde gerek edebiyatın diğer türlerinde kullanılan mizah "Olayların gülünç, alışılmadık ve çelişkili yönlerini yansıtarak insanı düşündürme ya da güldürme sanatı"(Ana Britanica'dan akt. Sazyek, 1999:198) olarak tanımlanabilir. Bu yönüyle mizah, Garip şairlerinin hayata bakışını şiire yansıtabilen bir anlatım tekniği olarak karşımıza çıkar. Garip şiir dilinde mizahî anlatıma sıkça başvurulması yaşadıkları toplumun geleneksel yapısını sorgulayan, hayatın alışılmış düzenini hafife alan, toplumun belirleyici sınırlarının dışına çıkmaya çalışan bir bakış açısının ürünüdür. Garip şiir dilinde mizah içeren şiirleri üç başlık altında inceledik: Birinci gruptaki şiirlerde insanı gülümsetmekten başka bir amaç gütmeyen, hayattaki küçük çelişkilerin yarattığı gülmecenin altını çizen şiirler yer aldı. İkinci gruptaki şiirlerde mizahın alt tekniği olarak nitelendirilebilecek söylenenin tersini kastetme yani ironi (kinaye) ile elde edilebilecek bir mizah unsuru vardır. Üçüncü grupta ise Garip şiirinde en çok başvurulan mizah şekli yani alay ve yergi öğeleri içeren şiirler yer almıştır. Bu gruptaki şiirlerde II. Dünya Savaşı, sıradan insanın yaşamı ve toplumsal yaşamdaki olumsuzluklar anlatılırken alayla birlikte eleştiri de yer almıştır ki bu yönüyle bu şiirlerdeki mizahı "kara mizah" şeklinde adlandırabiliriz.

4.2.9.1. Nükteli Şiirler

Neden liman deyince
Hatırıma direkler gelir
Ve açık deniz deyince yelken?

Mart deyince kedi,
Hak deyince işçi
Ve neden ihtiyâr değirmenci
Allaha inanır düşünmeden?

Ve rüzgarlı havalarda
Yağmur iğri yağar?
?, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.104

Nedir bu benim çilem
Hesap bilmem
Muhasebede memurum
En sevdiğim yemek imambayıldı
Dokunur

Bir kız tanırım çilli
Ben onu severim
O beni sevmez
Tecelli, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s..35

Öteki dünyada, akşam vakitleri,
Fabrikamızın paydos saatinde
Bizi evlerimize götürecek olan yol
Böyle yokuş değilse eğer
Ölüm hiç de fena bir şey değil.
Yokuş, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.44

Sokakta giderken, kendi kendime
Gülümsediğimin farkına vardığım zaman
Beni deli zannedeceklerini düşünüp
Gülümsüyorum.
Sokakta Giderken, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.58

Ben Orhan Veli,
"Yazık oldu Süleyman Efendi'ye"
Mısra-ı meşhurunun mübdii...
Duydum ki merak ediyormuşsunuz,
Hususi hayatımı,
Anlatayım:
Evvela adamım, yani
Sirk hayvanı filan değilim
Burnum var, kulağım var,
Pek biçimli olmamakla beraber.
Bir evde otururum,
Bir işte çalışırım.
Ne başımda bulut gezdiririm,

Ne sırtımda mühr-ü nübüvvet.
Ne İngiliz kralı kadar
Mütevazıyım,
Ne de Celal Bayar'ın
Sabık uşağı gibi aristokrat.
Ispanağı çok severim.
Puf böreğine hele
Biterim.
Bir de sevgilim vardır pek muteber;
İsmini söyleyemem,
Edebiyat tarihçisi bulsun.
Ben Orhan Veli, OrhanVeli, Bütün Şiirleri, s.67

Şu kavga bir bitse dersin,
Acıkmasam dersin;
Yorulmasam dersin;
Çişim gelmese dersin;
Uykum gelmese dersin;

Ölsem desene!
Rahat, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.168

Bütün güzel kadınlar zannettiler ki
Aşk üstüne yazdığım her şiir
Kendileri için yazılmıştır.
Bense daima üzüntüsünü çektim
Onları iş olsun diye yazdığımı
Bilmenin.
İş Olsun Diye, Orhan Veli, s.55, İstanbul 1984

4.2.9.2.Kastedilenin Tersini Söyleme

Bedava yaşıyoruz, bedava;
Hava bedava, bulut bedava;
Der tepe bedava;
Yağmur çamur bedava;
Otomobillerin dışı,
Sinemaların kapısı,
Camekânlar bedava;
Peynir ekmek değil ama
Acı su bedava;
Kelle fiyatına hürriyet,
Esirlik bedava;
Bedava yaşıyoruz, bedava.
Bedava, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.159, 1984

Şu haline bak da utan
Ne okuma bilirsin ne sayı
Ne üstünde var ne başında
Ne midende ne kursağında
Bari gel de görgünü arttır
Medeniyet öğren ayı.

Yemek masaı nedir, peçete nedir,
Çatal bıçak nedir gör!
Giymek şart değil ya,
Ayakkabı gör, gömlek gör,
Ingiliz kumaşı gör, naylon çorap gör,
Jartiyer bile görsen faydası var.
Tarak deyip de geçme saçını tara da gör
Kafan nasıl işlemeye başlar.
Kanalizsyon gördünmü sen hiç?
Gel de kanalizasyon gör,
Yemek şart değil ya,
Döner kebap gör, su böreği gör,
Ekmek gör be ekmek,
Ne görsen faydası var!
Medeniyet, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.74

Ne budala şeymişim meğer,
Senelerden beri anlamamıştım
Hardalın cemiyet hayatındaki mevkiini.
"Hardalsız yaşanmaz."
Bunu Abidin de söylüyordu geçende.
Daha büyük hakikatlere
Ermiş olanlara.

Biliyorum, lazım değil ama hardal
Allah kimseyi hardaldan etmesin.
Hardalname, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.68

Mektepten kaçıyorsun,
Kuş tutuyorsun.
Deniz kenarına gidip
Fena çocuklarla konuşuyorsun,
Duvarlara fena resimler yapıyorsun;

Bir şey değil,
Beni de baştan çıkaracaksın.
Sen de fena çocuksun!
Fena Çocuk, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.70

4.2.9.3.Kara Mizah

...
Bir kızım vardı beş yaşında
Ölmüş şimdi beraberiz
İçi sıkılıyor burada
Ellerini Varşova'da unutmuş
Çember çeviremiyor

Ve bir ses
Ne patates çapalamak
Ne taş kırmak
Ne de yük taşımak pazara
Burada rahatım iyidir
Şehitlik 2, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.22

Akşamları parka çıkmaktı
En büyük eğlencesi
Şair Orhan Veli'yi
Melih Cevdet'i severdi hayatında
Ağaçlardan kavağı severdi
Yıldızları da severdi
Ve en rahat
Anasının serdiği döşekte uyurdu
Şimdi burada yatıyor

Karacaahmet, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.31

Şükret fare
Bu kapana şükret
Yüzüme bakma öyle acı acı
Gözünü mü oydum
Derini mi yüzdüm
Hayanı mı burdum
Şişlemek elimdeydi
Gazlamak elimde
Diri diri yakmak elimde
Diri diri gömmek elimde
Elini kalbine koy da söyle
Karını mı astım
Kızını mı kestim
Yuvanı mı bozdum
Yooo fare
Olmaz fare
Şunun şurasında minnacık bir kapan bu
Ne tank
Ne top
Ne tayyare

Farelerle İnsanlar, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.97

Bir yiyen bu pandispanyadan
Ruhçu our
Sanatçı olur
Zehir misali
Acı olur
Hacı olur
Hacivat olur
Adam olur adam

Pandispanya Reklamı, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.98

Nasıl sabrettim bu güne kadar.
Ölümden söz etmemek için,
Farkına varmamak mümkün mü?
Cigaram acı işte,
Aşık olmak gayri kaabil,
Uyanmanın tadı kalmadı.
Birinci Harbi Umumide doğmuşum
Bizim hesabı kesmek için
Ikincisine ne lüzum vardı?

İkinci Harbi Umumi, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.41

Ahlak kalmadı dünyada
Kiracısı öyle, işçisi öyle
Hani köylü saftır derler a
İnanma
Cırrr
Kapı
Kim o?
Dilenci.
Kuru ekmek verirsin beğenmez
Taze ekmek senin nene!
Kalmadı, dedim ya kalmadı
Ahlak kalmadı memlekette.

Ahlak, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.75

Yeni tabutlarımız geldi
Bayanlar için baylar için
Çocuklar için büyükler için
Kısalar, uzunlar, şişmanlar için
Boy boy, biçim biçim
Yaldızlı, kakmalı, hareli
Tabutlarımız geldi
1952 modeli.

Tabutçu Dükkânı, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.92

Şiir yazdım bunca senedir
Ne buldum?
Eşkiyalık edeceğim bundan sonra.

Haberi olsun yol kesenlerin:
İş yok artık kendilerine
Dağ başlarında.

Mademki ekmeklerini alıyorum
Ellerinden,
Buyursunlar onlar da benim yerime.
Münhal var edebiyat aleminde.

Gangster, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.66

Ekmek karnesi tamam ya,
Kömür beyannamesi de verilmiş;
Düşünme artık parasızlığı;
Düşünme yapacağın yapıyı;
El tutar, ömür yeter;
Yarına Allah kerim;
Dayan hovarda gönlüm!

Festival, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.113

Ne atom bombası,
Ne Londra Konferansı;
Bir elinde cımbız,
Bir elinde ayna;
Umurunda mı dünya!

Cımbızlı Şiir, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.139

Biz memurlar,
Saat dokuzda, saat on ikide, saat beşte,
Biz bizeyizdir caddelerde.
Böyle yazmış yazımızı Ulu Tanrı;
Ya paydos zilini bekleriz,
Ya aybaşını.
Zilli Şiir, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.144

Mesele falan değildi öyle,
To be or not to be kendisi için;
Bir akşam uyudu;
Uyanmayıverdi.
Aldılar, götürdüler.
Yıkandı, namazı kılındı, gömüldü.

Duyarlarsa öldüğünü alacaklılar
Haklarını helal ederler elbet.
Alacağına gelince...
Alacağı yoktu zaten rahmetlinin.
Kitabe-i Seng-i Mezar 2, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.102

Neler yapmadık şu vatan için!
Kimimiz öldük;
Kimimiz nutuk söyledik.
Vatan İçin, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.159

4.2.10.Garip Şiirinde Çocuk Dili

Şiir dili şaire "değişik zaman ve çevrelerin dilinden yararlanma" imkanı tanır. Garip şairleri de sıradan insanın yaşamını şairaneliğe düşmeden, onların kelimeleri ve edasıyla yazarken sık sık konuşma dilinin özelliklerine başvurur. Bunu yaparken de "değişik zaman ve çevrelerin dilinden", bazen bir satıcının, ayaktakımından bir serserinin dilinden bazen de çocuk dilinden yararlanırlar.Garip şairleri, şiirlerinin geneline yansıyan mizahi anlatım ve alaylı söz söylemeyi yer yer çocukların dünyasına kaçarak gerçekleştirir. Çocuk dili ona bir çocuğun ağzından, onun muzip bakışıyla samimi ve içten bir dil oluşturma imkanı verir. H. Sazyek Garip şiirinde bu özelliği söyle saptamıştır: "Hayatın ve çevrenin, çocuğun gözünden yansıtılması beraberinde "çocuksu" olarak adlandırılabilecek bir söyleyiş tarzını getirir. Bir başka deyişle, anlatılanda çocuksu bir algılayış ve söyleyiş egemen olur." (Sazyek, 1999: 138).

Garip şiirinde şiirdeki güzeli saflık ve basitlik üzerine kurma eğilimi çocuk dilinin kullanılamasıyla somutlaştırılır. Onlara göre bu saflık ve basitlik çocukluk hatıralarında bulunur.(O.Veli, 1941: 12) Onların şiirlerinde çocukluk yasakların ve sınırların bulunmadığı, katıksız bir dünyadır.

Çocuk diline ait özellikler, çocuğun saf söyleyişiyle kurulmuş mizah öğeleri ile karşımıza çıksa da göstergelerin seçimi, kullanılan hitaplar, çocukların söylediği tekerlemeler bu çocuk dilinin oluşmasında etkili olur.Örneğin Orhan Veli ve Oktay Rifat'ın birlikte yazdıkları "Ağaç" şiirinde tekerleme kullanılmamışsa da şiirin kuruluşu, kelime ve ses tekrarları şiir söyleyişiyle bir tekerlemeyi hatırlatır. Aynı şekilde "Gözlerim" şiirinde "Şeytan aldı götürdü/ Satamadan getirdi" tekerlemesi, çocuk dilinin oluşmasında etkili olmuştur.

Ağaca bir taş attım
Düşmedi taşım.
Düşmedi taşım.
Taşımı ağaç yedi,
Taşımı ağaç yedi,
Taşımı isterim.
Ağaç, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.45

Gözlerim,
Gözlerim nerde?

Şeytan aldı götürdü;
Satamadan getirdi.

Gözlerim,
Gözlerim nerde?
Gözlerim, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.99

Ağacım şiirinde çocuk dili hem seçilen göstergeler hem de çocuk anlatıcı dolayısıyla karşımıza çıkar:

Mahallemizde
Senden başka ağaç olsaydı
Seni bu kadar sevmezdim.
Fakat eğer sen
Bizimle beraber
Kaydırak oynamasını bilseydin
Seni daha çok severdim.

Güzel ağacım!
Sen kuruduğun zaman
Biz de inşallah
Başka mahalleye taşınmış oluruz.
Ağacım, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.49

Garip şairleri 2.Dünya Savaşı ve onun getirdiği sıkıntıları bizzat yaşayan bir kuşaktı. Orhan Veli savaşın yarattığı sıkıntıları şiirine konu edinirken bireyden topluma doğru bir yönelme sezilir. Ancak onun topluma bakışı ve bunu şiirlerinde dile getirişi kendinden önceki dönemden farklıdır. O, toplumla ilgili düşüncelerini ciddi söyleyişten sıyrılarak alaylı bir anlatımla dile getirir. "Tereyağı" şiirinde savaşa ve Hitler'e duyduğu tepkiyi bir çocuğun ağzından alaylı bir şekilde anlatır. Aynı şekilde O.Rifat'ın "Uçaklar" şiirinde 2. Dünya Savaşı bir çocuğun saflığı ile alaylı bir şekilde eleştirilir

Hitler Amca!
Bir gün de bize buyur.
Kakülünle bıyıklarını
Anneme göstereyim
Karşılık olarak ben de sana
Mutfaktaki dolaptan aşırıp
Tereyağı veririm,
Askerlerine yedirirsin.

Tereyağı, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.64

Uçaklar gelecekmiş
Korkum yok benim
Kağıt gemilerim
Kurşun askerlerim hazır
Hem bunlar bozulursa
Babam yenilerini alır

Uçaklar, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.26

OrhanVeli ve Oktay Rifat'ın birlikte yazdıkları "Kuş ve Bulut" şiirinde anlatıcı yine çocuktur. Fazla sözden arınmış, mısra sayısı bakımından oldukça kısa olan bu şiirde şair gösterge seçiminde de oldukça başarılıdır.Kuşçu Amca, kuş, ağaç, bulut kelimelerini kullanarak oluşturduğu tablo etkileyici bir anlatım oluşturmuştur.

Kuşçu Amca!
Bizim kuşumuz da var,
Ağacımız da.
Sen bize bulut ver sade
Yüz paralık.

Kuş ve Bulut, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.69

Aşağıdaki iki şiirde anlatıcının çocuk olması şiirin diline de etki etmiştir. Çocuk dünyasını yansıtan göstergelerin seçimi (Robenson, Güliver, horoz şekeri,

zıpzıp, macun) çocuk dilinin oluşmasına katkıda bulunmuş öğelerdir. Bunu yanından "haminnem" sözü konuşma dilindeki söyleyiş özelliğiyle şiire taşınmıştır.

Haminnemdir en sevgilisi
Çocukluk arkadaşlarımın
Zavallı Robenson'u ıssız adadan
Kurtarmak için çareler düşündüğümüz
Ve birlikte ağladığımız günden beri
Biçare Güliver'in
Devler memleketinde,
Çektiklerine.
Robenson, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.96

Kargalar, sakın anneme söylemeyin!
Bugün toplar atılırken evden kaçıp
Harbiye Nezareti'ne gideceğim.
Söylemezseniz size macun alırım,
Simit alırım, horoz şekeri alırım;
Sizi kayık salıncağına bindiririm kargalar
Bütün zıpzıplarımı size veririm.
Kargalar, ne olur anneme söylemeyin!
Bayram, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.97

4.2.11.Şiir Dilinde Sapmalar[5]

Şiir dilinde etkili anlatımı sağlamak için kimi zaman doğal dilin kuralları dışına çıkıldığını, yeni bağdaştırmalar, türetmeler ve sapmalardan faydalanıldığını biliyoruz. Dilbilimde sapma (deviation) diye adlandırılan ve çoğunlukla şiir dilinin belirleyici özelliklerinden sayılan bu konu kelimelerin dildeki ses ve biçim özellikleri veya dilin sözdizimsel özelliklerinde bilinçli olarak değişiklikler yaratmak, alışılmış kullanımın dışına çıkmak olarak belirlenebilir. Şair bu kullanımla göstergeleri ses ve anlam bakımından belirgin kılmayı, okuyucunun zihninde hem ses, hem de anlamdan yararlanarak yeni çağrışımlar uyandırmayı hedefler(Aksan, 1995:166).

Şiir dili üzerine çalışan Levin, Leech, ve Özünlü gibi dilbilimciler sapmaların şiir dilini günlük dilden ayıran en önemli özellik olduğunu söyler. Ayrıca sapmanın şiir dilinin anlaşılabilirliğini sınırlayan bir özellik olduğu düşünülmektedir.

---

[5] Şiir dilinde sapmalar konusunda bkz. (Özünlü, 1982:77-85), (Kantel, 1978:56-62), (Aksan, 1990:59-69)

4.2.11.1.Sesbilimsel Sapma

Dilbilimde sesbilimsel sapma (sessel sapma) diye tanımlanan ortak dildeki öğelerin ses açısından değiştirilmesi yoluyla meydana gelir. Garip şiir dilinde konuşma dili etkisini pekiştirmek için göstergelerin konuşma dilindeki söyleyiş özelikleriyle yazıldığını görüyoruz. Kelimeleri konuşma dilindeki ses değişikliklerini yansıtır şekilde yazmayla oluşan sesbilimsel sapma Garip şiir dilinde en fazla kullanılan sapma çeşididir.

acaba

...
Acap o da beni düşünür mü
...
Bir Otelin İki Odası, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.47

ayakkabı

Madem ki bu esvaplarla ayakkaplar benim
Ve madem ki sokaklar kimsenin değil.
Başağrısı 2, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.105

burada

...
Burda kalsın kitaplar
Burda kalsın iğneli karafatmalar
Burda kalsın hepsi
...
Bir İlkbahar Şiirine Başlangıç, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.62

depo

Tüfeğini deppoya koydular,
Kitabe-i Seng-i Mezar 3, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.102,

hanımnine

Haminnemdir en sevgilisi
...
Robenson, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.96

Hey

...
Heeey!
Ne duruyorsun be, at kendini denize;
...

Hürriyete Doğru, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.153

Iğrıp

...
Gideceksin ırıpların çalkantısında.
...

Hürriyete Doğru, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.153

Mahpushane

...
Mapuslarda çürüyemem;
...

Şoförün Karısı, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.100

matara

...
Ne matrasında dudaklarının izi;
...

Kitabe-i Seng-i Mezar 3, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.102

muhallebici

...
İnadına gel,
Piyasa vakti,
Mahallebiciye
...

Söz, O.Veli, Bütün Şiirleri, s.114

nerede

...
Gönlüm şen olmalı değil mi?
Nerdee!...
Söyleyin ne var bu yolculukta?

Yolculuk, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.119

Rum

...
Müslümanı yahudisi urumu
...

Şınanay, Melih Cevdet, Toplu Şiirleri 1, s.65

Rumelihisarı

...
Urumelihisarı'na oturmuşum;
Oturmuş da, bir türkü tutturmuşum:
....

İstanbul Türküsü, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.120

sigara

...
Cigaram acı işte,
...
İkinci Harbi Umumi, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.41

sigara

Vatman
Hep karşıya bakar,
Cıgara içmez
Vatman
Ömür adamdır.

Bebek Suite, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.53-54

sigara

...
İki paket cigara bana mısın demedi;
...
Misafir, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.122, İstanbul 1984

sigara

...
Parmaklarımda cıgaram,
...
Dalga, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.160

sinema

Otomobillerin dışı,
Sinamaların kapısı,
Camekânlar bedava
...

Bedava, O.Veli, Bütün Şiirleri, s.159

sporcu

...
İsporcusu ihtiyarı veremi
...

Şınanay, Melih Cevdet, Toplu Şiirleri 1, s.65

yukarda

...

Hepsi yukarda.

Hiç sırası değil, sakın ha!
Gökyüzü haritası, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.69

4.2.11.2.Tarihsel Dönem Sapmaları

Bu tür sapmalar dönemin yazı dili dışında geçmiş dönemlerdeki sözcükler, sözcük öbekleri veya dil özelliklerinin kullanılmasıyla oluşur. Garip şiir dilinde izafet kesresi ile kurulan Farsça tamlamalar, bazen dilde de o şekilleriyle kalıplaştıkları için bazen de bir alay unsuru olarak kullanılmıştır. "Ben Orhan Veli/ Yazık oldu Süleyman Efendiye/ Mısra-ı meşhurunun mübdii" tamlamasında olduğu gibi...

Ben Orhan Veli,
"Yazık oldu Süleyman Efendi'ye"
Mısra-ı meşhurunun mübdii...
...

Ben Orhan Veli, OrhanVeli, Bütün Şiirleri, s.67

...
Benim mahrem-i esrarım sensin.
Kuşlar Yalan Söyler, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.112

Ne ettim de bad-ı saba ile yolladım
...

Telli Telefon, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s..34

...
Aşık olmak gayri kaabil,
....
Birinci Harbi Umumide doğmuşum

İkinci Harbi Umumi, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.41

...
Esiri aşkın olmuşum cana
...

36.7, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.48

...
Mahpuslara affı umumiden...
...
Yalan, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.51

4.2.11.3Anlambilimsel Sapma(Alışılmamış Bağdaştırma)

Şiir dilinin en önemli özelliklerinden olan alışılmamış bağdaştırmalar ortak dil kullanımından sapmalarla oluşmuştur. Dilde kelimeler tek başlarına kullanılmazlar, belli anlamları ve görevleri olan söz öbekleri kurarlar. Bu söz öbekleri dilin sözdizim kurallarına göre bir aray gelerek daha büyük birimleri oluştururlar. Dilde söz öbeklerini oluşturan kelimeler arasında veya söz öbeklerinin oluşturduğu cümle içinde dilbilgisel bir uygunluk yanında anlam bakımından da bir uygunluk gereklidir.

Örneğin: İçinden pazarlıklı soba yazıyı tamamladı.
Boyalı görüşünüz gitar çalıyordu.
(Aksan, 1998:132)

Üretimsel dönüşümlü dilbilim araştırmacılarından Chomsky'den aktarılan yukarıdaki cümleler dilin sözdizim kurallarına uygun yani dilbilgisi bakımından doğru cümlelerdir ancak anlam bakımından mümkün olamayacak saçma cümlelerdir.

Dil mantığı çerçevesinde göstergelerin bir araya gelişinde dilbilgisel uygunluk yanında "anlamsal belirleyiciler/anlamsal ayırıcılar"(Aksan, 1995:149) arasında da uyum olması gerekir. Söz öbekleri veya cümleler bu anlam ayırıcıları arasındaki bu uyumla anlaşılabilir bir özellik kazanır. Örneğin insan-ların merhameti veya telli duvaklı gelin tamlamaları, anlamca biribirlerine uyum gösteren, dilde bir araya gelmesi yadırganmayacak tamlamalardır. Bu örneklerden yola çıkarak Garip şiirinden vereceğimiz alışılmamış bağdaştırma örnekleri üzerinde duralım:

Gösterge 1	Gösterge 2
Tüfeklerin	merhameti
A+	A+
alet	duygu
somut+	soyut+
	(insana ait bir özellik)

"Merhamet" göstergesinin ayırdedici özelliği insana ait bir duygu oluşu-dur. Bu tamlamanın alışılmışın dışına çıkmasına neden olan da insana ait bir duygunun bir nesneye; insan dışındaki somut bir varlığa, soyut bir duygu atfedilmesidir.

Günlük dilde veya ortak dilde bu tür alışılmamış bağdaştırmalar alışılma-mış bağdaştırmalar alışılmamış, anlamsız veya saçma olarak karşılanırken, şiir dilinde etkili anlatım yöntemi olarak sıkça kullanılır. Böylece şair anlatmak isterdiklerini mevcut dilin alışılmış kalıplarında değil, dilin olanaklarından faydalanarak kurduğu alışılmış bağdaştırmalarla aktarır. Böylece yeni çağrışımlar, yeni tasarımlar yaratmayı amaçlar.

Dilde anlamsız hatta saçma olabilecek bu alışılmamış bağdaştırmalar şiir dilinde kullanılabilir. Ancak alışılmamış bağdaştırma da olsa şiir dilindeki kullanım amacı da saçmayı, tamamen anlamsız olan bir bağdaştırmayı kabul etmeyecektir. Bu düşünceyi Dylan Thomas'ın bir şiirinin adı olan "Bir keder önce" söz öbeğini çözümleyerek açıklayabiliriz.

"Bir ... önce" söz öbeğine,

1. Dilin alışılmış sözdizim kuralları içinde zaman bildiren bir isim getirmemiz gerekir. (dakika, saat, hafta, ay, yıl gibi.)

2. Düzenli olarak tekrar edilen, olaylardaki çoğulluğu bildiren isimlerde bu sözdizim içinde anlamlı olabilir. (bir kış önce, bir ders önce, bir gece)

3. "Keder" kelimesinin bu dizimde alışılmamış, fakat anlamlı olmasını sağlayan ise onun kendi anlamı dışında, sürekli tekrarlanma özelliğiyle zaman arasında bir anlam ilgisi olmasıdır.(Fiske, 1990:135-136)

Şiir dilinde alışılmamış bağdaştırmanın bu yönü şiire özgün, yaratıcı ve etkili bir anlatım sağlar. Alışılmamış bağdaştırma yoluyla elde edilen saçma şiirsel ses öğelerine sahip olsa bile anlamsal öğelerden yoksundur. Saçma ve şiir dli arasındaki bu ayrımı Cohen'in aşağıdaki şemasıyla gösterebiliriz.

CÜMLE	BELİRGİNLİK	
	Yan anlam	Düz anlam
Düzyazısal	-	+
Saçma	-	-
Şiirsel	+	-

Şiir dilinde alışılmamış bağdaştırmalar benzetmeler, deyim aktarmaları, kişileştirme gibi sanatların etkisiyle oluşur. Örneğin eski edebiyatta da sıkça kullanılan can kuşu, gönül kafesi gibi tamlamalar benzetme etkisiyle kurulmuş; tüfeklerin merhameti, haydut akşamlar ise kişileştirme sanatının etkisiyle oluşmuş alışılmamış bağdaştırmalardır. Aşağıaya aldığımız örnekler dildeki alışılmış kalıpların şiir dilindeki örneklerini göstermesi amacıyla seçilmiş, Benzetmeler, Aktarmalar, gibi bölümlerde kullanılmamış örneklerdir. Garip şiir dilinde anlaşılabilirliği etkileyebileceğinden bu tür sapmalara çok fazla yer verilmediği görülür.

Gün doğmadan,
Deniz daha bembeyazken çıkacaksın yola.
Kürekleri tutmanın şehveti avuçlarında,
...
Hürriyete Doğru, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.153, 1984

...
Olur mu böyle, bütün bir geceyi
Bir *mısranın mahremiyetinde* geçirmek ?
....
Dinle bakalım işitebilir misin
Türküsünü damların, bacaların
...
Sabaha Kadar, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.106

Kuşlar geçer bulutun üstünden,
Yağmur yağar bulutun üstüne.
......
Kuşlar geçer gecenin üstünden,
Yağmur yağar gecenin üstüne.

Ve ay gelir, kuşlar nereye giderse...
Güneş doğar yağmurun üstüne.
Üstüne, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.61

Bir uçurtma yaptım, telli duvaklı;
Kuyruğu ebemkuşağı renginde;
Macera, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.169

Ekmek dizimde
Yıldızlar uzakta ta uzakta
Ekmek yiyorum yıldızlara bakarak
Öyle dalmışım ki sormayın
Bazen şaşırıp ekmek yerine
Yıldız yiyorum
Ekmek ve Yıldızlar, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.14

Ağaçların evlerin üstünde başım
Gün Sonu Konuşması, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.17

Ağaca söyle
Gölgesini getirsin bana yolluk
Bir Şehri Bırakmak 2, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.43

Balıkçılarsa bir ev
Ve bir toprak türküsü söyler
Atıp suda yıldızlara oltalarını
Balıkçılar, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.48

Yıldızları avlamak güçtür
Sılayı düşünmek kolay
Balıkçılar, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.48

Gecenin kapısını hiçbir el kapayamaz
...
Uykusuzluk, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.51

...
Bir bulut götürmeden başımı
Çabuk beni yıldızlara gömünüz
Karga, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.53

Kurulmuş asma bahçem göğün maviliğinde
....
Saksılar, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.54

.....
Amanın *sevda rüzgârı*
Sevda rüzgârı a dostlar!
Sevda Rüzgârı, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.61

Yolum asfalt
Yolum toprak,
Yolum meydan,
Yolum gökyüzü
Ve ben neler düşünüyorum!..

Aşkı, yağmuru,
Tramvay sesini,
Otelciyi...
Ve bir mısra mırıldanıyorum
Sıcak bir yemek lezzetinde...
Veda, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.65

Dudaklarında deniz kokusu,
Kirpiklerinde tuz;
Harbe Giden, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.105

Kendimize hüzünler icadettik,
Avunamadık;
Giderayak, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.121

Eskiler alıyorum
Alıp yıldız yapıyorum
....
Eskiler verip musikiler alıyorum

Bir de rakı şişesinde balık olsam
Eskiler Alıyorum, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.123

Gemiler geçer rüyalarımda,
Allı pullu gemiler, *damların üzerinden;*
Denizi Özleyenler İçin, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.141

Hatırlarım ilk görüşümü dünyayı,
Bir midye kabuğunun aralığından;
...
Hala tuzlu akar kanım
İstiridyelerin kestiği yerden.
Denizi Özleyenler İçin, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.141

Gün olur, *başıma kadar mavi;*
Gün olur, *başıma kadar güneş*
Gün olur, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.149, 1984

İşim gücüm budur benim,
Gökyüzünü boyarım, her sabah,
.....
Deniz yırtılır kimi zaman,
Bilmezsiniz kim diker;
Ben dikerim.
...
Bir baş düşünürüm başımda,
Bir mide düşünürüm midemde,
Bir ayak düşünürüm ayağımda,
Ne haltedeceğimi bilemem.
Dalgacı Mahmut, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.156

...
Kelle fiyatına hürriyet,
Bedava, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.159, 1984

.....
Dalar giderim mavisinden içeri
Karşımda duran resmin.
Dalga, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.160

....
Çocukluğumdaki sokaklar geçiyor yoldan
Sefertaslı arka çantalı
Mektepten dönmemi bekliyorum
......
Deniz bordasında gemilerin
Bulutlar avcıların torbasında
.....
Yazı Şehirde Geçirenler, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.56

4.2.12. Konuşma Dili Öğelerinden Yararlanma

4.2.12.1. Deyimler

Deyimler, çoğunlukla gerçek anlamlarının dışında anlam taşıyan, kısa ve etkili anlatım sağlamak amacıyla kullanılan kalıplaşmış sözlerdir. Dilde bu türden sözlere başvurmanın amacı bir düşünceyi veya yargıyı etkileyici bir anlatımla belirtmektir. Deyimler anlatımdaki bu etkileyiciliği şiir diline ait bazı unsurlarla kazanır. Mecaz, benzetme, istiare, ses tekrarı gibi söz ve anlam sanatları dilin şiirsel işlevini ön plana çıkaran unsurlardır. Örneğin "dokuz doğ-urmak" deyimindeki mecaz, "gece külahlı gündüz külahlı" deyimindeki tezat, ses tekrarı, eksiltili anlatım, "büyümüş de küçülmüş" deyimindeki tezat(karşıt-lık) sanatı deyimlerde şiir dilinin öne çıkan özelliklerini göstermektedir. Deyim-ler bir dilin zenginleşmesini sağlayan, milletin söz yaratma gücünden doğmuş sözlerdir. Deyimlerin bu özelliği Garip şiir dilinde deyimlere sıkça başvurulmasının nedenini açıklar gibidir. Halka halkın diliyle seslenmeyi amaçlayan, kendini sıradan insanın yerine koyan Garip şairi milletin yarattığı Türkçe'ye zengin bir anlatım sağlayan deyimlere de şiirlerinde sıkça başvur-muştur. Garip şiir dilinde şair belli bir duygu, düşünce karşısında şairane bir söyleyiş yaratmak yerine, çoğu zaman halkın dilinde kabul görmüş bir deyim veya kalıplaşmış sözle o durumu anlatmayı yeğlemiştir. Böylece halkın diline yerleşmiş

pek çok söz şiirde kullanılmış, bu sözler yeni çağrışımlarla zenginleşmiştir. Aşağıdaki örneklerle Garip hareketi şiir dilindeki deyimlerin tespiti amaçlanmıştır. Diğer söz sanatlarına göre deyimlerin etkili anlatımı sağlamakta daha çok kullanılması Garip şiir dilinin gündelik dile ve gündelik dil içindeki şiirsel söyleyişe dayandığı tezini güçlendirmektedir.

Açık saçık

...
Dördüncüsü azgın bir kadın,
Açık saçık şeyler anlatırdı bana
...

Aşk Resmigeçidi, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.174

Açlıktan nefesi kokmak

...
İnsanların elleri, gözleri, kalpleri kokuyor
Açlıktan nefesleri kokuyor
...

Çürük, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.90

Adam olmak

Bir yiyen bu pandispanyadan
...
Adam olur adam.

Pandispanya Reklamı, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.98

Aklı başında

...
Bütün insanların aklı başında
Beş parmak yerli yerinde
Baş işaret orta yüzük serçe
...

Düzenli Dünya, Melih Cevdet, Toplu Şiirleri 1, 72

Aklı kalmak

...
Şimdi bilmek istiyorum
Toprak gene bizim zamanımızdaki gibi mi sürülecek?
Tezgah başında çalışırken
Gene denizde, güneşte mi kalacak adamın aklı?
...

Bizden Sonra, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.52

Aklına esmek

...
Karnım mı acıktı buyur etmeliyim
Kadın mı al gönül eğlendir
Hem aklıma esince düşünmeden
Başka bir şehre çekip gitmeliyim
...

Başka Bir Şehre Doğru, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.44-45

Aklına esmek

...
Hem aklıma esince düşünmeden
Başka bir şehre çekip gitmeliyim
...

Başka Bir Şehre Doğru, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.44-45

Alın yazısı

...
Alınyazımı kendim yazmadım.
Bununla beraber biliyorum,
O yazıyı yazanlar kadar olsun,
Çilekli dondurmanın tadını,
...

Bayrak, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.71

Allah'ın (Tanrı'nın) günü

Ama seninki de kolay değil, kardeşim;
Kolay değil hani,
Böyle kuyruk sallamak Tanrının günü.

Kuyruklu Şiir, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.143

Arası açılmak

...
Saadet yüzünden açmışız aramızı
Bu ağaçtan, bu yıldızdan, bu kuştan.
...

Tezgah, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.36

Arpa boyu kadar gitmek

Geceleri arpa boyu büyüdüm
Adam oldum elim ekmek tuttu
Bütün sevdiklerim öldü
...

Su Gibi Geçen Günler, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.29

Arpacı kumrusu gibi düşünmek

...
Merhaba arpacı kumrusu
Düşün dur bakalım ispinoz kuşu
Düşünün bütün kuşlar düşünün
...

Hayvanat Bahçesi, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri, s.80

Babasının hayrına

...
Karı hesabına geceleri,
Gündüzleri baba hayrına.
...

Pireli Şiir, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.162

Bana mısın dememek

...
Iki paket cigara bana mısın demedi.
...

Misafir, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.122

Başı dönmek

...
Bağıra çağıra düşerim yollara;
Döner döner durur başım havalarda.
...

Baharın İlk Sabahları, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.157

Başında kavak yelleri esmek

...
Dirilik öyle bir şey yürekte
Sevinçle çırpınır
Kavak yelleri eser insanın başında
...

Son Söz, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s. 132

Başından geçmek

Bakma fakirmişim, kimsesizmişim;
-Akşam üstüne doğru, kış vakti-
Benim de sevdalar geçti başımdan

Ölüme Yakın, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.143

Başını alıp gitmek

...
Gün olur, alır başımı giderim,
Denizden yeni çıkmışa ağların kokusunda
Gün olur, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.149

Başını belaya sokmak

...
El etme öyle pencereden
Soyunup dökünüp;
Senin eniştende gözün var;
...
Başımı belaya sokma benim
Şoförün Karısı, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.100

Baştan çıkarmak

...
Bir şey değil,
Beni de baştan çıkaracaksın
Sen de fena çocuksun.
Fena Çocuk, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.70

Beli bükülmek

...
Kiminin Hürriyet'te beli bükülmüş
Kiminin Hürriyet'te atılmış temeli.
...
Boğaziçi'nde Ayın On Dördü, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.87-88

Bini bir para

...
Üstelik kendinde de
Yalanın düzenin bini bir para
...
Aşk Resmigeçidi, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, 174

Bir ağızdan konuşmak

Birisi de karısını merak etmiş
Evden haber soruyor bana
...
Sonra bir ağızdan konuşuyorlar
...
Şehitlik 2, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.22

Bir hal olmak

Amanın bana bir hal oldu
Bir hal oldu a dostlar
Sevda Rüzgarı, , Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.61

Bir kalemde

...
Geç bunları anam babam geç
Geç bunları bir kalem
Bilirim ben yaptığımı
...
Dedikodu, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.101

Bir şeyde gözü olmamak

...
Malda mülkte gözüm yoktur,
Vallahi yoktur.
...
Ben Orhan Veli, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.67

Biz bizeyiz

Biz memurlar
Biz bizeyizdir caddelerde
...
Zilli Şiir, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.144

Boğaz boğaz gelmek

...
Neler görmüş, neler öğrenmişti kimbilir,
Denizle boğaz boğaza geçen hayatında!
...
Deniz kızı, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.170

Boynu bükülmek

....
Ben böyle adam değildim
Boynum büküldü doğrusu
...
Hayatımı Düşündüm, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s..37

Boyu devrilsin

...
Boyum devrilsin diyor baca
Böyle sevinçle tütersem eğer
Zafer, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.24

Cana can katmak

...
Bin kişinin canına can katar günde;
...
Sucunun Türküsü, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.146

Canımın içi

...
Ah güzelim
Ah esmerim
Ah
Canımın içi Nurünnisa.
...
Aşk Resmigeçidi, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.174

Canına kıymak

Şoförün karısı, kıyma bana;
El etme öyle pencereden,
Soyunup dökünüp;
...
Kıyma bana.
Şoförün Karısı, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.100

Çakır keyif

Benim de öyle akşamlarım vardır
...
Meyhaneye uğramadan çakırkeyif
Her Gece Böyle Değilim, M.Cevdet, Toplu Şiirleri 1, s.50

Çekip gitmek

...
Hem aklıma esince düşünmeden
Başka bir şehre çekip gitmeliyim
...
Başka bir şehre doğru, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s. 44-45

Çile çekmek

Zavallı Etem,
Çok çekti bütün kış
Zavallı Etem, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, 81

Çileden çıkarmak

...
Yamandır Boğaziçi'nde ayın on dördü yaman
Çileden çıkarır adamı dinden imandan eder
...
Boğaziçinde Ayın On Dördü, Melih Cevdet, Toplu Şiirleri 1, s.87-88

Dağ başı

Dağ başındasın;
Derdin günün hasretik;
Dağ Başı, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.100

Deli divane olmak

...
Bir şey mi var ki havada
Deli eder insanı sarhoş eder
Dalga, O.Veli, Bütün Şiirleri, s.165

Deli divane olmak

Kim kimin dünya güzeli
Kim kime deli divane
Dünya Güzeli, , Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.66

Deli dolu

...
Deli dolu yazar kalem.
Yazdığı da ne? Bir sürü
İpe sapa gelmez kelam
Pireli Şiir, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, 160

Dilini tutmak

Beni deli mi edeceksin İstanbul
Dilini tut biraz hem hatırlatma
....
Hayatımı Düşündüm, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s..37

Dillere destan olmak

...
Sevdiğim dillere destan;
Sevdiğim,
Meyil verdiğim;
...
Ben dizinin dibinde elpençe divan,
Samanlık seyran.
...
Ah Neydi Benim Gençliğim!, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.140

Dinden imandan çıkmak

...
Yamandır Boğaziçi'nde ayın on dördü yaman
Çileden çıkarır adamı dinden imandan eder
...
Boğaziçinde Ayın On Dördü, Melih Cevdet, Toplu Şiirleri 1, s.87-88

Dizinin dibi

...
Sevdiğim dillere destan;
Sevdiğim,
Meyil verdiğim;
...
Ben dizinin dibinde elpençe divan,
Samanlık seyran.
...
Ah Neydi Benim Gençliğim!, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.140

Dört gözle beklemek

...
Dört gözle bekliyor güneş
Karıncalarla zaferi
...
Zafer, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.24

Dut yemiş bülbüle dönmek

...
Merhaba dut yemiş bülbül
Ne düşünüyorsun böyle
Dut yediğin günleri herhalde
...
Hayvanat Bahçesi, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri, s. 79

Dünyalar onun olmak

...
Üzülsem gönlümü alsa
Dünyalar benim olur
...
Uyku girmiyor gözüme
Karım olalı beri
...
Kuş Gibi, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.36

Düş kurmak

Balkonun altında
Düş kurarak uyuduğunu düşünmek
Bana bu gece yalnızlığımı
Ve mutluluğumu hatırlatıyor.
Mutluluk Şiirleri, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri, s.20

Düşünceye dalmak

Dalıp giderim mavisinden içeri
Karşımda duran resmin
Dalga, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.165

Ecel terleri döküyordu

...
Kedinin tuttuğu sıçan
Ecel terleri döküyordu
...
Güzel, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, 124

Ekmeğini elinden almak

Mademki ekmeklerini alıyorum
Ellerinden,
...
Gangster, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.66

Ekmek parası

Bilmem ki nasıl anlatsam;
Nasıl, nasıl size derdimi!
Bir dert ki yürekler acısı
...
Gönül yarası desem
...
Ekmek parası desem
...
Değil, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.121

El ele diz dize

...
Eski yalılar, yeni yalılar
El ele diz dize sıralanırlar
Boğaziçinde Ayın On Dördü, Melih Cevdet Anday,
Toplu Şiirleri, s.88

El etmek

...
El etme öyle pencereden
Soyunup dökünüp;
Senin eniştende gözün var;
...
Başımı belaya sokma benim
Şoförün Karısı, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.100

Elden düşme

...
Elden düşme bir araba satın alırlar
...
Altındağ, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.145

Ele gelmek

...
Ağları silkeledikçe
Deniz gelecek eline pul pul;
...
Hürriyete Doğru, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.153

Ele güne karşı

...
Duyur, duyurabilirsen,
Elinin kolunun gücünü
Ele güne karşı.
...
Karşı, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.155, 1984

Eli ekmek tutmak

...
Hele gücün kuvvetin yerindeyse
Elin ekmek tutmuşsa bir de
Hele tertemizse gönlün
Hele kar gibiyse alnın
...
Çok Güzel Şey, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.94

Eli ekmek tutmak

Geceleri arpa boyu büyüdüm
Adam oldum elim ekmek tuttu
Bütün sevdiklerim öldü
Günler su gibi geçti
Anasız babasız kaldım böyle
Su Gibi Geçen Günler, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.29

Elinde olmak

...
Diri diri yakmak elimde
Diri diri gömmek elimde
...

Farelerle İnsanlar, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.97

Eline vur elinden ekmeğini al

...
Mademki ekmeklerini alıyorum
ellerinden

Gangster, O.Veli, Bütün Şiirleri, s.66

Elini (vicdanına) kalbine koyarak söylemek

Elini kalbine koy da söyle
Karını mı astım
Kızını mı kestim

Farelerle İnsanlar, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.97

Elpençe divan durmak

...
Sevdiğim dillere destan;
Sevdiğim,
Meyil verdiğim;
...
Ben dizinin dibinde elpençe divan,
Samanlık seyran.
...

Ah Neydi Benim Gençliğim!, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.140

Gel keyfim gel

...
Bayılırım şu düzenli dünyaya
Altta ölüler
Üstte diriler
Gel keyfim gel

Düzenli Dünya, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri, s.73

Geride kalanlar

...
Ne duruyorsun be at kendini denize
Geride bekleyenin varmış, aldırma.

Hürriyete Doğru, O.Veli, Bütün Şiirleri, s.153

Gönlünü almak

...
Üzülsem gönlümü alsa

Dünyalar benim olur
...
Uyku girmiyor gözüme
Karım olalı beri
...
Kuş Gibi, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.36

Gönlünü avutmak

...
Ne bir güzel var avutacak gönlümü,
Bu şehirde
...
İki gözüm,
İki çeşme.
Tren Sesi, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.119

Gönül eğlendirmek

...
Karnım mı acıktı buyur etmeliyim
Kadın mı al gönül eğlendir
Hem aklıma esince düşünmeden
Başka bir şehre çekip gitmeliyim
...
Başka bir şehre doğru, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.44-45

Gönül vermek

Biliyorum, kolay değil yaşamak,
Gönül verip türkü söylemek yâr üstüne
...
Yaşamak, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.172

Gönül yarası

Bilmem ki nasıl anlatsam;
Nasıl, nasıl size derdimi!
Bir dert ki yürekler acısı
...
Gönül yarası desem
...
Ekmek parası desem
...
Değil, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.121

Görüp göreceği rahmet bu

Oymuş, diyorum, zavallı şairin
Görüp göreceği;
Macera, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.169

Gözü olmak

...
El etme öyle pencereden
Soyunup dökünüp;
Senin eniştende gözün var;
...
Başımı belaya sokma benim
Şoförün Karısı, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.100

Gözüne uyku girmemek

...
Üzülsem gönlümü alsa
Dünyalar benim olur
...
Uyku girmiyor gözüme
Karım olalı beri
...
Kuş Gibi, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.36

Haddine mi düşmüş

Diyelim kalksa da serçe
Orta parmağa yürüse
Ne haddine
...
Düzenli Dünya, , Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.72

Hali (duman, harap) yaman olmak

.....
Bir tesellisi kaldı mezarlığın
Yoksa ölünün hali yaman.
Mezarlık, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.46

Hatırı kalmak

...
Denize baksam
Kayığın hatırı kalır
....
İskele, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.15

Hatırından geçmek

Hatırımdan bile geçmezdi
Sana duyduklarımı söylemek
...
Yaşıyor musun, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s. 44

Hayatına girmek

...
Karım daha dün girdi hayatıma
...
Hayatımı Düşündüm, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s..37

Hesabı kesmek

...
Bizim hesabı kesmek için
İkincisine ne lüzum vardı?
İkinci Harbi Umumi, Melih Cevdet, Toplu Şiirleri 1, s.41

İşine gelmek

...
Arşınlamak da işime gelir
Yağmur altında caddeleri
...
Başka Bir Şehre Doğru, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.44-45

İçi götürmemek

...
Kuzguncuk'u içim götürmüyor
Kadıköy baştanbaşa çocukluğum
...
Hayatımı Düşündüm, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s..37

İçi sıkılmak

...
Ölmüş şimdi beraberiz
İçi sıkılıyor burada
...
Şehitlik 2, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.22

İçinden gelmek

...
Güzel şeyler düşünmeme rağmen
Durmadan ağlamak geliyor içimden
Saksılar, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.54

İki dirhem bir çekirdek

Benim yarim iki dirhem bir çekirdek
Hoppa mı hoppa
...
Benim Yârim, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.33

İki eli kanda olsa

...
"İki elin kanda olsa gel" diyor
Telgrafın;
...
Tahattur, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.137

İki eli yanına gelmek

...
İki eli yanına geldi götürecekler
Gitmem diyemiyor
...
Çocuk, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri, s.27

İki göz iki çeşme

...
Ne bir güzel var avutacak gönlümü,
Bu şehirde
...
İki gözüm,
İki çeşme.
Tren Sesi, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.119

İlk göz ağrısı

...
Ama yine de görmeyi çok isterim
Kolay mı ilk göz ağrısı
...
Aşk Resmigeçidi, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, 173

İpe sapa gelmez

...
Deli dolu yazar kalem.
Yazdığı da ne? Bir sürü
İpe sapa gelmez kelam
Pireli Şiir, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, 160

İş görmek

Gün doğmadan,
Deniz daha bembeyazken çıkacaksın yola.
Kürekleri tutmanın şehveti avuçlarında,
İçinde bir iş görmenin saadeti,
Gideceksin.
...
Hürriyete Doğru, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.153

İş güç

İşim gücüm budur benim
Gökyüzünü boyarım her sabah
...
Dalgacı Mahmut, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.156

İş güç

...
Bu şehirdedir işim gücüm
Ekmek param
...
Bir Şehri Bırakmak, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.56

İş işten geçmek

...
Bir gün yaslanmak istersen pencereye
Diz çökmek istersen nafile
İş işten geçmiş olacak
Gün Sonu Konuşması, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.17

İşin içinde iş var

...
Değil,
Vallahi değil;
Bir iş var bu işin içinde
Bir İş Var, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.138

Kafası işlemek

...
Saçını tara da gör
Kafan nasıl işlemeye başlar
...
Medeniyet, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri, s.74

Kafayı çekmek

Kafaları çekip çekip
Orada alıyormuşuz soluğu;
Dedikodu, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.101

Kan ter içinde kalmak

...
Kan ter içinde koşmuşun ama kaçmış vapur
Zarar yok, denize bak yeni baştan
...
Tezgah, Melih Cevdet, Toplu Şiirleri 1, s.36

Kanına girmek

...
Kaşla göz arasında
Şahin kapar kırlangıcı
Ceylan kanına girer
Su başında canavar...
...

Vazife, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.20

Kapıya dayanmak

...
Çorbam geldi sıcak sıcak;
Kamyon geldi kapımıza dayandı.

Keşan, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.122

Karnı tok, sırtı pek

...
Karnım tok,
Sırtım pek;
Ver elini Edirne şehri.

Keşan, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.122

Kaşla göz arasında

...
Kaşla göz arasında
Şahin kapar kırlangıcı
Ceylan kanına girer
Su başında canavar...
...

Vazife, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.20

Kıyameti koparmak

...
Bir kıyamettir kopacak ufuklarda
Deniz kızları mı dersin, kuşlar mı dersin;
...

Hürriyete Doğru, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.153

Kulağında küpe olmak

Bana bak ölümsüz ruhum
Ben ölürsem kulağında olsun
Sakın sen gökyüzüne çıkma
...

Gökyüzü Haritası, Melih Cevdet, Toplu Şiirleri 1, s.69

Küplere binmek

...
Sen elin karısında namus ara
Kendinde arandı mı küplere bin
...
Aşk Resmigeçidi, Orhan Veli, Bütün Şiirleri , s.174

Ne çıkar

...
Ne çıkar bahar geldiyse?
Bademler çiçek açtıysa?
Ucunda ölüm yok ya.
Derdim başka, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.104

Ne üstüme lazım

Oktay şu kurdun kulun
...
Sana mı lazım derdi
Vazife, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.20

Ne yârdan geçer ne serden

...
Ne yârdan geçerim, ne serden;
Ne denizlerden, ne gökyüzünden ama...
Macera, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.169

Ortaya dökmek

...
Gizlisi saklısı kalmamış dünyanın
Nesi var nesi yok dökmüş ortaya
...
Bir İlkbahar Şiirine Başlangıç, Melih Cevdet, Toplu Şiirleri 1, 62

Ömür adam

...
Vatman
Ömür adamdır.
...
Bebek Suite, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.53-54

Peşini bırakmamak

...
Bırakmıyor son gördüğüm
Bırakmıyor geçim derdi.
...
Macera, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.169

Rahmetli (olmak)

Alacağı yoktu zaten rahmetlinin
Kitabe-i Seng- i Mezar, O.Veli Bütün Şiirleri, s.102

Sakalı değirmende ağartmak

...
Değirmende ağartmadık biz bu sakalı!
Sakal, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.118

Selamı sabahı kesmek

Merhaba küçük kuşlar merhaba
Nedir bu sessizlik hani selam sabah
...
Hayvanat Bahçesi, Melih Cevdet, Toplu Şiirleri 1, 79

Serde (ağalık, erkeklik) var

Serde erkeklik var ağlayamam
Ayrılış, O.Veli, Bütün Şiirleri, s.158

Serde (ağalık, erkeklik) var

Hele bir de hasretlik oldu mu serde
İçkiye Benzer Bir Şey, O.Veli, Bütün Şiirleri, s.59

Soluğu orada almak

Kafaları çekip çekip
Orada alıyormuşuz soluğu;
Dedikodu, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.101

Soyunup dökünmek

...
El etme öyle pencereden
Soyunup dökünüp;
Senin eniştende gözün var;
...
Başımı belaya sokma benim
Şoförün Karısı, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.100

Şeytan diyor ki

...
Geberin diyor şeytan
İşiniz ne bu dünyada
Yağma yok kör şeytan
Yaşamak tatlı
Kervan, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.101

Şeytan diyor ki

...
Şeytan diyor ki: " Aç pencereyi;
Bağır, bağır, bağır; sabaha kadar."
Sabaha Kadar, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.106

Şeytana uymak

Her gece şeytana uyuşum,
Bembeyaz çarşafların üstünde;
Nedendir biliyor musun?
...
Eski Karım, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.112

Şıp diye

Kiminiz çatanadır, kırdığı gibi bacayı,
Şıp diye geçer Köprü'nün altından;
Galata Köprüsü, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.154

Şunun şurasında

...
Olmaz fare
Şunun şurasında minnacık bir kapan bu
...
Farelerle İnsanlar, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.97

Tadı tuzu kalmamak

...
Cigaram acı işte,
Aşık olmak gayrı kaabil,
Uyanmanın tadı kalmadı
İkinci Harbi Umumi, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri, s.42

Tadı tuzu kalmamak

...
Kalmadı değil mi güzelim dünyanın
Tadı tuzu
...
Hayvanat Bahçesi, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri, s.80

Tadına varmak

...
Yedincisi Aliye, kibar bir kadın
Ama ben varamadım tadına,
...
Aşk Resmigeçidi, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.174

Takıp takıştırmak

...
Tak takıştır,
Sür sürüştür;
İnadına gel,
Piyasa vakti,
Mahallebiciye...
...
Söz, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.113

Tasası sana mı düştü?

Şaşırmaya gelmez
Sonra bana düşer tasası
Çocuğu soksa arı
...
Vazife, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.20

Tepeden tırnağa

Bu tepeden tırnağa çiçek açmış ağaç.
Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.117

Topu topu

Şu dünyada topu topu
İki milyar kişiyiz,
Bayrak, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.72

Tuhafına gitmek

...
Nedense bu iş
Pek tuhafıma gidiyor
...
Sicilyalı Balıkçı, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.45

Ucunda ölüm yok ya

Ne çıkar bahar geldiyse?
Bademler çiçek açtıysa?
Ucunda ölüm yok ya.
Derdim Başka, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.104

Üst baş

Bir aydan beri iş arıyorum, meteliksiz
Ne üstte var ne başta
Oktay'a Mektuplar, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.57

Üst baş

Şu haline bak da utan
Ne okuma bilirsin ne sayı
Ne üstünde var ne başında
Medeniyet, , Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.74

Vebali boynuna

....
Sevdalı'm
Boynuna vebalim!
İstanbul Türküsü, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.120

Ver elini

...
Karnım tok,
Sırtım pek;
Ver elini Edirne şehri.
Keşan, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.122

Yağ bal olsun

...
O su taşır, bana yağ bal,
Karıma süt olur.
Sucunun Türküsü, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.146

Yağma yok

...
Geberin diyor şeytan
İşiniz ne bu dünyada
Yağma yok kör şeytan
Yaşamak tatlı
Kervan, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.101

Yaya kalmak

...
Biz yaya kalmışız bu kervanda
Beyler paşalar atlı
Dökülmüşüz yollara çoluk çocuk
...
Kervan, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.101

Yerli yerinde

...
Bütün insanların aklı başında
Beş parmak yerli yerinde
Baş işaret orta yüzük serçe
...
Düzenli Dünya, Melih Cevdet, Toplu Şiirleri 1, 72

Yerli yerinde

...
Geceleri evimdeyim, rahatım yerinde
...
Ölmüş Bir Arkadaştan Mektup, M. Cevdet, Toplu Şiirleri 1, s.44

Yerli yerinde

...
Bütün insanların aklı başında
Beş parmak yerli yerinde
...
Düzenli Dünya, , Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.72

Yerli yerinde

...
Hele gücün kuvvetin yerindeyse
...
Çok Güzel Şey, , Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.94

Yollara dökülmek

...
Biz yaya kalmışız bu kervanda
Beyler paşalar atlı
Dökülmüşüz yollara çoluk çocuk
...
Kervan, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.101

Yollara düşmek

...
Bağıra çağıra düşerim yollara;
Döner döner durur başım havalarda.
...
Baharın İlk Sabahları, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.157

Yürekler acısı

Bilmem ki nasıl anlatsam;
Nasıl, nasıl size derdimi!
Bir dert ki yürekler acısı
...
Gönül yarası desem
...
Ekmek parası desem
...
Değil, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.121

Zilzurna sarhoş

...
Nazlı nazlı, aheste beste... Derken zil zurna
Def keman dümbelek çiftenağra
Hey babam hey
...

Boğaziçinde Ayın On Dördü, Melih Cevdet, Toplu Şiirleri 1, 87

4.2.12.2. Atasözleri

Atasözleri bir milletin yüzyıllarca geçirdiği deneyimler sonucu söylenmiş, milletçe doğruluğuna inanılan öğüt veren sözlerdir. Atasözleri de deyimler gibi kalıplaşmış, kısa ve etkili anlatıma sahip, çoğu zaman mecaz, benzetme gibi söz sanatlarından yararlanılarak oluşmuş sözlerdir. Atasözleri aynı dil konuşamn insanların o dilin inceliklerini kullanarak etkili söyleyiş amacıyla oluşturulmuştur. Bu özelliklerinden dolayı atasözleri halkın dilini şiir diline hakim kılmayı amaçlayan Garip şiirinde de kullanılır. Ancak kalıplaşmış sözler içinde atasözlerinin kullanımı daha sınırlıdır.

Orhan Veli'nin "El tutar, ömür yeter." mısrası bir atasözü olmamasına rağmen içerdiği öğüt ve söyleyiş özellikleri (ses tekrarı, eksiltili anlatım, aktarma) ile atasözüne benzer. Burada Garip şairlerinin konuşma dilinin kalıplaşmış , etkili anlatımı olan sözleri kullanmalarının yanında bu tip sözleri yaratan halkın dehasından yararlanıp bu tip sözler üretebildiklerini gösterir.

İki çıplak bir hamama yakışır

İki gönül bir olunca
Samanlık seyranmış ama
Iki çıplak da –olsa olsa-
Bir hamama yaraşırmış

Aşk Resmigeçidi, O.Veli, Bütün Şiirleri, s.175

İki gönül bir olunca samanlık seyran olur

Ben denizin dibinde elpençe divan,
Samanlık seyran.
...

Ah Neydi Benim Gençliğim!, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.140

İki gönül bir olunca samanlık seyran olur

İki gönül bir olunca
Samanlık seyranmış ama
Iki çıplak da –olsa olsa-
Bir hamama yaraşırmış
Aşk Resmigeçidi, O.Veli, Bütün Şiirleri, s.175

Laf lafı açar

Laf açılır mı bizim aksyanın kökünden...
Bir uğultudur başlar rüzgarda
Kökü dışarda, kökü dışarda!
Düzenli Dünya, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.72

Ölenle ölünmez

...
Ölen ile kolay kolay ölünmez
...
Türkan'a Ağıt, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s..38

Yolcu yolunda gerek

Elveda dostlarım elveda
Yolcu yolunda gerek
Başka Bir Şehre Doğru, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.44-45

4.2.12.3 Argo

Argo teriminin pek çok kaynakta pek çok tanımı vardır[6], bütün bu tanımlar gözden gözden geçirildiğinde argonun şu özelliklere sahip olduğunu görülür: bu dil bitün bir toplumun paylaştığı bir dil olmaktan çok toplumun belirli kesimlerinin kendi içinde paylaştığı bir dildir. Ortak yaşama alanlarını ve şekillerini paylaşan insanlar zamanla yalnızca kendilerinin anlayabilecekleri bir sözdağarı oluştururlar ve bunu benimserler. Bu toplumun içindekilerce kurulmuş, mesela alışveriş dünyasına, esnaflara ait bir argo olabileceği gibi toplum tarafından dışlanmış suç ya da fuhuş dünyasına ait bir argo da olabilir. Özellikle ikinci grup argoyu toplumun egemen güçlerinden (polis gibi) sakınmak için bir araç olarak kullanma yoluna giderler. Önceleri argoya ait olan bir kelimenin daha sonra halkın diline sızdığı da görülür.

---

6 Bkz.(Aktunç, 2000:9-11)

Garip şairleri şiirlerinde halkın dilinden yararlanırken halk dilini bir katmanı sayılabilecek argonun da bu şiirde yerini almaması imkânsızdı. Garip şairleri toplumun alt tabakasına mensup kimselerin anlatıcı olduğu şiirlerinde onların kullandığı argodan faydalamışlar, böylece toplumdan çeşitli özellikleriyle ayrılan bir kesimin, toplumun alt katmanlarının da sözcülüğünü üstlenmişlerdir. Garip şairlerinin bunu yapmaktaki amaçlarının toplumun yerleşik ahlakî değerlerine karşı çıkmak olduğu da söylenebilir. Aşağıda Garip şiirinden vereceğimiz iki örnekle, argonun Garip şairlerince nasıl bir toplumsal eleştiri aracı olarak kullanıldığını göstermeye çalışalım:

Postacı, jandarma ve işsiz
Hala gidip geliyorlar.
Yalnız Niyazi oturuyor,
Rahmetli Süleyman Efendi'nin oğlu,
Kahvede.
Ajans dinliyor, düşünüyor:
" Harp olur mu,
kıtlık olur mu? diye.

Yahut o da biliyor,
Yakında muharebeye gideceğini.
*, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.65

Bu şiirde Süleyman Efendinin oğlu Niyazi'yi savaş ve kıtlık endişesiyle kahvede radyo haberlerini takip ederken görüyoruz. Bu şiirde hamasî bir eda yok hatta bu hamasî havanın olmamasının ötesinde şairin ona seçtiği isim ilgi çekici. "Niyazi" argoda "boşu boşuna kayba uğrayan, yaralanan ya da ölen kimse" anlamına geliyor. (Aktunç, 2000:222) Böylece O. Veli bizim o bildiği-miz asker-millet söyleminin tam karşısına argodaki "Niyazi" kelimesini çıkarıyor.

Şu zeytinyağlı dolma
Yemek değil rezalet
Rezalet rezalet
HÜRRİYET MÜSAVAT ADALET
Yalancıdolma, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.100

Bu şiirde "dolma" sözcüğü "yalancıdolma" tabiriyle birlikte kullanılıyor ve hürriyet, müsavat, adalet daha doğrusu bu kelimeler doğrultusunda bize sunulanların birer yalancıdolma olduğu öne sürülüyor. Burada dolma sözcüğünün kullanımı sadece yalancıdolma tabiriyle ilgili değil dolma kelimesi argoda, "yalan, hile,

uydurma" anlamı taşıyor. Böylece şiirde söz konusu edilen yalancılık anlamı pekiştirilmiş oluyor.

Aşağıda Garip şiirinde tespit ettiğimiz argo kelimeleri ve anlamlarını sunuyoruz. Bunu yaparken iki kaynaktan yararlandık. İlki Hulki Aktunç'un Türkçe'nin Büyük Argo Sözlüğü, (İstanbul, 2000) ikincisi de Abdülaziz Bey'in Osmanlı Âdet, Merasim ve Tabirleri, (İstanbul, 1995)

Şiirde geçtiği yer	**Anlamı**	**Şiirin adı/şairi/sayfa**
Geç bunları *anam babam* geç, Geç bunları bir kalem;	Bu kelime grubu Abdülaziz Bey'in eserindeki "Tulumbacıların Kullandığı Diğer Bazı Sözler, (s.444)" bölümünde yer alan bir hitaptır.	Dedikodu/O.Veli/101
Ya o Mualla'yı sandala *atıp* Ruhumda hicranın'ı söyletme hikâyesi	Baş başa olunacak bir yere götürmek	Dedikodu/O.Veli/101
Ispanağı çok severim. Puf böreğine hele *Biterim.*	Hoşlanmak, sevgi duymak	Ben Orhan Veli/O.Veli/67
Dalgacı Mahmut	Ciddi olmayan (kimse); hercai; vaktini olur olmaz şeylele geçiren (kişi)	Dalgacı Mahmut/O.Veli/156
Dalga geçerim kimi zamanda, O da benim vazifem;	Önemsiz işlerle uğraşarak zamanını boşa harcamak.	Dalgacı Mahmut/O.Veli/156
Bunların hepsi...hepsi *fasafiso*	Önemsiz, değersiz, yararsız.	Dalga II/O.Veli/166
Şınanay da *şınanay*[7]	Yokluk; "yok, bitti" anlamında kullanılır.	Şınanay/M.Cevdet/65
Üç *tek attım* sarhoş oldum ayaküzeri	İçki içmek	İstanbul Türküsü/O.Rifat/104
Nasıl unuturum seni ben, *Vesikalı* yârim?	Genelevde çalışma izni olan (kadın), fahişe	Tahattur/O.Veli/137
Sürmelim, ondüle saçlım, *yosmam*;	Bu kelime grubu Abdülaziz Bey'in eserindeki "Tulumbacı, Bıçkın ve Kıpti Terim ve Deyimleri(s.444)" bölümünde yer alır.	Altın Dişlim/O.Veli/137
Bir *yosma* geçiyor kaldırımdan;	Bu kelime grubu Abdülaziz Bey'in eserindeki "Tulumbacı, Bıçkın ve Kıpti Terim ve Deyimleri(s.444)" bölümünde yer alır.	İstanbul'u Dinliyorum/O.Veli/152

[7] Bu kelime Abdülaziz Bey'in eserindeki "Tulumbacı, Bıçkın ve Kıpti Terim ve Deyimleri" bölümünde "sahte kibarlık, boş gösteriş" anlamına gelmektedir.

4.2.12.4. Kalıplaşmış Sözler

Kalıplaşmış sözlerle toplumda belli durumlarda söylenmesi gelenek olmuş. çeşitli duygu ve düşünceleri, dilekleri, hitap biçimlerini içeren sözler kastedilmektedir. Doğum, ölüm, evlenme gibi toplumsal olaylar karşısında söylenen sözler ve hitap biçimleri bir dilin toplumsal, kültürel yönünü yansıtması bakımından dilbilimin de önemli konularından biridir.

4.2.12.4.1.Dua, Hayırdua (Iyi Dilek Bildiren) Sözler

Bir insan daha var, çok şükür evde
Çok Şükür, O.Veli, Bütün Şiirleri, s.70

Kargalar sakın anneme söylemeyin
...
Kargalar nolur anneme söylemeyin
Bayram, O.Veli, Bütün Şiirleri, s.97

El tutar, ömür yeter
Yarına Allah kerim
Festival, O.Veli, Bütün Şiirleri, s. 113

Bir gün de bize buyur
Tereyağı , O.Veli, Bütün Şiirleri, s.64

Allah kimseyi hardaldan etmesin
Hardalname, O.Veli, Bütün Şiirleri, s.98

Aman Allah göstermesin
Düzenli Dünya, Melih Cevdet, Toplu Şiirleri 1, s.73

Yere bastığım için şükür
...
Suya ateşe hamdolsun
Şükür, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri, s.11

Hepinize uzun ömürler versin tanrım
Sucunun Türküsü, O.Veli, Bütün Şiirleri, s.146

....
Duyarlarsa öldüğünü alacaklılar
Haklarını helal ederler elbet.
...
Kitabe-i Seng-i Mezar 2, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.102

4.2.12.4.2. Kötü Dilek, Beddua

Bir dert ki düşman başına
Değil, O.Veli, Bütün Şiirleri, s.121

Boyum devrilsin diyor baca
Zafer, O.Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.24

Allah kahretsin
Kalktım buraya geldim
Misafir, O.Veli, Bütün Şiirleri, S.122

4.2.12.4.3. Hitap

Kuşçu amca!
...
Sen bize bulut ver sade
Yüz paralık
Kuş ve Bulut, O.Veli, Bütün Şiirleri, s.69

Anam anam,
Dayanamam,
Bu iş bana zor gelir.
Gelirli Şiir, O.Veli, Bütün Şiirleri, s.171

Ah güzelim,
Ah esmerim,
Ah
Canımın içi Nurünnisa
Aşk Resmigeçidi, O.Veli, Bütün Şiirleri, s.174

Benim dal gibi zayıfım
Ne dilersen dile benden
36.7, M.Cevdet, Toplu Şiirleri 1, s.48

Hey babam hey
Boğaziçinde Ayın On Dördü, Melih Cevdet, Toplu Şiirleri 1, s.87

Selamın aleyküm, aleyküm selam
Kimsin nesin nerelisin derken
...
Düzenli Dünya, Melih Cevdet, Toplu Şiirleri 1, s.72

Hadi bir tanem gene söyle
...
Hadi benim dünya güzelim,
Hadi canım

Hadi söyle
Dünya Güzeli, Melih Cevdet, Toplu Şiirleri 1, s.66

Ekmek gör be ekmek
Medeniyet, Melih Cevdet, Toplu Şiirleri, s.74

Elveda dostlarım elveda
Başka bir şehre doğru, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.44-45

Ulan mavi
İstanbul Mavisi, O.Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.105

Kıskanma güzelim kıskanma
Şanolu Şiir, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.138

Gel benim altın dişlim
Sürmelim, aondüle saçlım, yosmam
Mantar topuklum, bobsitilim, gel
Altın Dişlim, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.137

İnanma ceketim inanma
Kuşlar Yalan Söyler, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.112

Seni hâlâ seviyorum eski karım

Ama ne kadınsın, biliyor musun
Eski Karım, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.112

Ölsem desene
Rahat, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.168

4.2.12.4.4.Konuşma Diline Ait Kalıplaşmış Tamlamalar

Kalıplaşmış tamlama başlığı altında incelediğimiz konuşma diline ait bu kelime gruplarının bazılarında şiir dilinde başvurulan alışılmamış bağdaştırmalar söz konusudur aslında. (Kara baht, hovarda gönül gibi). Konuşma dilindeki dua, beddua, hitap sözleri gibi bu tamlamalarda belli durumları etkili bir şekilde ifade etmek için kullanılır.

...
Elime *üç beş* kuruş geçer benim de
Galata Köprüsü, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.154

...
Ama hepiniz...
Hepiniz *geçim derdinde*
...
Galata Köprüsü, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.154

...
Ne *kibarlık budalası*
Ne malda mülkte gözü var
...
Aşk resmigeçidi, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.176

...
Zır zır zır zır
Kaynana zırıltısı
Bak sapıtıverdin işi
Hayvanat Bahçesi, Melih Cevdet, Toplu Şiirleri, s.80

...
Kuru ekmek verirsin beğenmez
...
Ahlak, Melih Cevdet, Toplu Şiirleri, s.75

...
Kara bahtım söyler kahve telvesi
...
Telli Telefon, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.34

...
Yarına Allah kerim;
Dayan *hovarda gönlüm*!
...
Festival, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.113

...
Ne ettik ne gördük şu *fani dünyada*
Kötülükten gayri?
...
Şöhretmiş, kadınmış, *para hırsıymış*
Ölüme Yakın, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.143

4.2.12.4.5. Anonim Halk Edebiyatı Ürünleri (Tekerleme, Mani, Ninni)

Garip hareketi şiir dilinde Halk edebiyatı etkisiyle koşma veya türkü gibi nazım biçimlerinden etkilenerek bu nazım biçimlerine benzer, dörtlüklerle ve hece ölçüsüyle yazılan, halk edebiyatının söyleyiş özelliklerini taşıyan şiirler vardır. Burada yer alan örnekler ise konuşma dilinde etkili anlatımı sağlamak amacıyla söz arasına katılan halk edebiyatına ait örneklerdir.

Gözlerim,
Gözlerim nerde?

Şeytan aldı götürdü
Satamadan getirdi
Gözlerim, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.99

Yalnız şu beyit kaldı,
Kahve ocağında, el yazısıyla:
"Ölüm Allahın emri,
Ayrılık olmasaydı."
Kitabe-i Seng-i Mezar 3, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.102

Ben sana hayran,
Sen cama tırman.
Kaside, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.113

Dandini dandini dastana
Dursun bebek uyusun
Uyusun da aman çabuk büyüsün
Danalar gitmiş bostana
...
Dandini dandin dastana
Bostana girmiş danalar
Böyle tosunlar doğursun yarına ninni
Bizim aslan gibi analar.
Dursun Bebeğe Ninni, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.95

...
Canım İstanbullum
Aman aman bahane

....
Canım İstanbullum
Aman aman bademşekeri
İstanbul Türküsü, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.104

...
Öldü
Aksadeler giyindi

Vay benim köse sakalım
Gelin, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.28

4.2.12.4.6.Özdeyiş Niteliğindeki Kalıplaşmış Sözler[8]

Musıki ruhun gıdasıdır
Musıkiye bayılıyorum
Eskiler Alıyorum, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.123

Mesele falan değildi öyle,
To be or not to be kendisi için;
Bir akşam uyudu;
Uyanmayıverdi.
...
Kitabe-i Seng-i Mezar 2, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.102

---

[8] Konuşma diline yerleşmiş kalıp sözlerden yararlandıkları gibi Garip şiirlerinin şiir diline ait bildik bazı mısralarından ve söz öbeklerinden birer göstergenin çağrışım gücünden yararlanır gibi bu sözlerden yararlandıklarını söyleyebiliriz. Karanfil şiirinde geçen "Yârin dudağından getirilmiş" mısrası(A.Haşim'den alınmıştır.) ve Ben Orhan Veli şiirinde geçen "başında bulut gezdirmek, sırtında mühr-ü nübüvvet olmamak" edebiyat geleneği içinde daha önce belli çağrışımlarla kullanılmış sözlerdir.

5. ŞİİR DİLİNDE SES ÖĞELERİNDEN YARARLANMA

5.1. Şiir Dilinde Tekrarlar[1]

Ses öğelerinden yararlanarak etkileyici ve akılda kalabilen sözler üretmek insanoğlunun eski dönemlerden beri başvurduğu bir yöntemdir. Şiirdeki ses uyumları şiiri şiirsel olmayandan ayıran özelliklerden biridir. Bir metne şiirsellik katmak, dilin şiirsel işlevini ön plana çıkarmak, sessel öğelerden yararlanmakla mümkün olabilir.[2] Konuşma diline ait kelimeler veya cümlelerde ezgi, ton, ses tekrarı gibi öğeler önemlidir. Konuşma diline ait “adam ol adam”, “sen ne domuzsun sen”, “Dervişin fikri ne ise zikri de odur.” gibi kalıplaşmış sözlerde deyim ve atasözlerinde de ses tekrarından yararlanılır. Şiir dilinde ses öğelerinden yararlanmaktaki amaç etkileyici bir dil kurmaktır.

Garip şairlerinin şiirde karşı çıktıkları başlıca özellikler arasında vezin ve kafiyenin yer aldığını biliyoruz. Onlara göre şiir vezinli ve kafiyeli söz söylemek değildir. Bu iki söz oyunu olmadan da şiir yazılabilir. Onlar bu anlayıştan yola çıkarak ses benzerliklerinin yer almadığı şiirler de yazmışlardır. Ancak hareketin ilerleyen evrelerinde yer yer ses tekrarına başvurduklarını söyleyebiliriz. Garip şiirinde yer alan ses tekrarları anlatımı etkileyecek mısra sonunda uygun kelime ve eki bulmak için şairin hem anlama hem de sözdizime müdahele etmesini gerektirecek bir amaç değildir. Garip şiir dilinde alışılmış şiir geleneğindeki gibi mısra sonunda kelime, ek veya ses benzerliğine dayanan bir kafiye düzeni çoğunlukla gözlenmez. Bunun yanında pek çok uyum öğesinin şiirde bir araya gelerek şiiri ses yönüyle beslediğini söyleyebiliriz. Örneğin mısra sonunda sadece “-da”, “-ta” eklerinin tekrarı hissedilen “Montör Sabri” şiirini bu açıdan inceleyelim:

> Montör Sabri ile
> *Daima* geceleyin
> Ve *daima* sokakta
> Ve *daima* sarhoş konuşuyoruz.

---

1 Bu konuda bkz. (Aksan, 1995:205-230), (Boztaş, 1994:175-182)

2 Daha önce de değindiğimiz gibi sözün anlamlı olması şartıyla ses öğesi söze şiirsel özellik katar. Saçma sessel uyuma sahip olsa da şiirsel değildir.

O *her seferinde*
"Eve geç kaldım"diyor.
Ve *her seferinde*
Kolunda iki okka ekmek.
Montör Sabri, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.55

Bu şiirde "daima" kelimesi mısra başında üç defa, "her seferinde" söz öbeği ise iki defa tekrarlanmıştır. Yani mısra sonu ses tekrarı yanında kelime veya söz öbeğinin tekrarıyla şiirde bir uyum yaratılmıştır.

Garip şiir dilinde ses benzerliklerinden mısra sonunda ve belli kalıplarla yararlanmak yerine şiirin ses düzeyine katkıda bulunacak pek çok unsur bir araya gelmektedir. Mısra tekrarı, söz öbeklerinin veya kelimenin tekrarı, mısra başında kelime tekrarı gibi unsurlar çoğunlukla bir arada kullanılır.

Çayın rengi ne kadar güzel,
Sabah sabah,
Açık havada!
Hava ne kadar güzel!
Oğlan çocuk ne kadar güzel!
Çay ne kadar güzel!
Ne Kadar Güzel, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.108

Küçük şeylerden duyulan mutluluğu anlatan "Ne kadar güzel" söz öbeği mısra sonunda tekrarlanarak hem ses hem de vurgu yönünden faydalanılmıştır. Bunun yanında "Ne kadar güzel" söz öbeğini alt alta getiren cümle yapısı, yani şiirsel sözdizimle de bu etki artırılmıştır.

Garip şiir dilindeki farklı ses benzerliklerinin kullanımın belirleyecek şiirler veya şiir bölümleri aşağıdaki başlıklar altında incelenmiştir.

5.1.1. Mısra Sonu Ek Tekrarı

Aynı yapım ve çekim eklerinin değişik kelimelerle kullanılmasıyla yapılır. Dil bilimdeki diğer bir adı Homoiteleutondır.

.....
Kimi kılıç takar böğrüne;
Kimi uyar dünya seyrine;
Karı hesabına geceleri,
Gündüzleri baba hayrına.

Bu düzen böyle mi gidecek?
Pireler filleri yutacak;
Yedi nüfuslu haneye
Üç buçuk tayın yetecek?
Pireli Şiir, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.160

Ben de beşikte yattım
Salıncakta uyudum
Meme emdim
Geceleri arpa boyu büyüdüm
Adam oldum elim ekmek tuttu
Bütün sevdiklerim öldü
Günler su gibi geçti
Anasız babasız kaldım böyle
Su Gibi Geçen Günler, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.29

Ey bir muharebe meydanında
Avuçları kanımla dolu,
Kafası gövdemin altında,
Bacağı kolumun üstünde,
...
Alınyazımı kendim yazmadım.
Bununla beraber biliyorum,
...
Çilekli dondurmanın tadını,
Cazbant sesindeki sevinci,
Meşhur olmanın azametini.
Bayrak, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.71

Beni bu güzel havalar mahvetti,
Böyle havada istifa ettim
Evkaftaki memuriyetimden.
Tütüne böyle havada alıştım,
Böyle havada aşık oldum;
Eve ekmekle tuz götürmeyi
Böyle havalarda unuttum;
Şiir yazma hastalığım
Hep böyle havalarda nüksetti;
Beni bu güzel havalar mahvetti.
Güzel Havalar, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.109

Her sefer ağlatır beni,
Ben ki yalnızım bu dünyada?
Bir sabah kızıllığında
Yola çıkarım Uzunköprü'den;
Yaylının atları şıngır mıngır;
Arabacım on dört yaşında,

...
Söyleyin ne var bu yolculukta?
Yolculuk, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.119

Bir dert ki yürekler acısı,
...
Gönül yarası desem...
Değil!
Ekmek parası desem...
Değil, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.121

Eskiler alıyorum
Alıp yıldız yapıyorum
Musiki ruhun gıdasıdır
Musikiye bayılıyorum

Şiir yazıyorum
Şiir yazıp eskiler alıyorum
Eskiler verip musikiler alıyorum

Bir de rakı şişesinde balık olsam
Eskiler Alıyorum, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.123

Kadehlerin bir gelir, biri gider,
Mezeler çeşit çeşit;
Bir sevdiğim şanoda şarkı söyler;
Biri yanıbaşımda,
İçer içer, ötekini kıskanır.
Kıskanma güzelim, kıskanma;
Senin yerin başka ,
Onun yeri başka.
Şanolu Şiir, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.138

Denizlerimiz var, güneş içinde;
Ağaçlarımız var, yaprak içinde;
Sabah akşam gider gider geliriz,
Denizlerimizle ağaçlarımız arasında,
Yokluk içinde.

İçinde, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.139

Hatırlarım ilk görüşümü dünyayı,
Bir midye kabuğunun aralığından;
Suların yeşili, göklerin mavisi,
Lapinaların en harelisi...
Hala tuzlu akar kanım
İstiridyelerin kestiği yerden.
Denizi Özleyenler İçin, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.141

Tenin avuca değişi,
Sıcaklığı,
Yumuşaklığı,
....
Günlerin isimleri,
Ayların isimleri,
Kayıkların boyaları sizin için;
Sizin için postacının ayağı,
Testicinin eli;
.....
Sizin için mezarlar, mezar taşları,
Hapishaneler, kelepçeler, idam cezaları;
Sizin İçin, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.150

Kürekleri tutmanın şehveti avuçlarında,
...
Gideceksin ırıpların çalkantısında.
.....
Kayalıklardaki mezarlarında,
...
Bir kıyamettir kopacak ufuklarda.
Hürriyete Doğru, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.153

Dalga geçerim kimi zamanda,
O da benim vazifem;
Bir baş düşünürüm başımda,
Bir mide düşünürüm midemde,
Bir ayak düşünürüm ayağımda,
Ne haltedeceğimi bilemem.
Dalgacı Mahmut, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.156

Bir duyma da gürültüsünü
Dallarda çıtırdayârak açılan fıstıkların,
Gör bak ne oluyorsun.
Bir duyma da gör şu yağan yağmuru;
Çalan çanı, konuşan insanı

Bir duyma da kokusunu yosunların,
Istakozun, karidesin,
Denizden esen rüzgârın...
Bir Duyma da Gör, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.158

5.1.2. Mısra Sonu Kelime Tekrarı

Dilbilimde ardyineleme (epistrophe) diye de adlandırılan bu tekrar birbiri ardınca gelen mısraların sonunda aynı kelime veya kelime gruplarının yinelenmesiyle oluşur.

Yol
Düzdür.
Üzerinden tramvay geçer.
Adamlar geçer
Kadınlar geçer.
Bebek Suite, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.53-54

Ne adını biliyorum,
...
Bununla beraber biliyorum,
...
Sen de nimetler tanırsın biliyorum;
Bayrak, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.71

Mektup alır, efkarlanırım;
Rakı içer, efkarlanırım;
Yola çıkar, efkarlanırım.
Ne olacak bunun sonu, bilmem.
"Kazım'ın" türküsünü söylerler,
Üsküdar'da;
Efkarlanırım.
Efkarlanırım, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.114

Ağaçlar çiçekteydi
Türkan'ım sağ beraberimde
Kalbim sevda içindeydi
İstanbul bahar içinde
Anış, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s..39

Bir girmiş ramazan
Giriş o giriş
Beş yıldır ramazan
On yıldır ramazan
Yüz yıldır ramazan
Ramazan efendim ramazan
Ramazan, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.102

...
Komşuya yardım edilebilir,
Düşmanla kavga edilebilir
....
Gün Batarken, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.53

İşte yeniden gün başladı
Her şey yeniden başladı
İşte güneş, işte kolların
İşte potinlerin, urbaların
İşte gücün yeniden başladı
İşşszliğin yeniden başladı
Yeniden başladı
Açlığın, susuzluğun....

Dayan bre Melih
Her şey, her şey yeniden başladı
Günlerimiz, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.55

....
Yükseliyor efendim yükseliyor
Memleket yükseliyor.
Apartıman, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.83

Ruh ruh....Üst tarafı yalan
Para mal mülk han hamam yalan
....
Iki sahil boyunca yalılar
Eski yalılar, yeni yalılar
....
Şevki Paşa yalısı, Sabuncular'ın yalısı
Mısırlı'nın yalısı, Arnavut'un yalısı, Acem'in yalısı
Amcanın yalısı, Arnavut'un yalısı, Acem'in yalısı
Amcanın yalısı, dedenin yalısı, silsilenin yalısı
Ali Bey'in, Hasan Bey'in, Hüseyin Bey'in yalısı
Yezidin yalısı, hınzırın yalısı, domuzun yalısı
Kedinin köpeğin yılanın çıyanın yalısı
Yalısı da yalısı da yalısı da yalısı.
Boğaziçi'nde Ayın On Dördü, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.87-88
Akasya ağaçları akasya kokuyor
Bahçelerde güller gübreler kokuyor
Geçen otomobil benzin kokuyor
Otomobilin içindeki kadın lavanta kokuyor
Kadının lavantası dehşet kokuyor
Bu lavanta kokusunu koklayan adam ne kokuyor
Rakı kokuyor
Kızlar oğlanlar ter kokuyor
Hastaların kapanmamış yaraları kokuyor
Sağlamların açılacak yaraları kokuyor
Insanların elleri, gözleri, kalpleri kokuyor
Açlıktan nefesleri kokuyor
Çürüyen dişleri, derileri, beyinleri kokuyor
Duyguları, düşünceleri, sesleri, sözleri kokuyor
Yazdıkları, okudukları kokuyor
Çürüdükçe kokuyor
Kitaplar, dergiler, afişler, mektuplar kokuyor
Dostluklar, aşklar, arkadaşlıklar kokuyor
Havalandırılmamış odalar kokuyor
Havalandırılmış odalar kokuyor
Sofalar, evler apartımanlar kokuyor
Mahalleler, şehirler, memleketler, kıtalar kokuyor
Çürüdükçe kokuyor
Duymuyor musunuz kokuyor
Kokuyor kokuyor kokuyor kokuyor
Çürük, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.90

Yeni tabutlarımız geldi
Bayanlar için baylar için

Çocuklar için büyükler için
Kısalar, uzunlar, şişmanlar için
Boy boy, biçim biçim
Yaldızlı, kakmalı, hareli
Tabutlarımız geldi
1952 modeli.
Tabutçu dükkânı, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.92

Amanın bana bir hal oldu
Bir hal oldu a dostlar
Amanın beni bir rüzgâr aldı
A dostlar beni bir rüzgar aldı
Bu rüzgâr ne rüzgârı
Amanın sevda rüzgârı
Sevda rüzgârı a dostlar!
Sevda rüzgârı, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.61

İstanbul'dan ayva da gelir, nar gelir,
Döndüm baktım bir edalı yâr gelir,
Gelir desen dar gelir;
Gün aşırı alacaklılar gelir.
Anam anam,
Dayanamam,
Bu iş bana zor gelir.
Gelirli Şiir, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.171

Cep delik cepken delik
Yen delik kaftan delik
Don delik mintan delik

Kevgir misin be kardeşlik
Delikli Şiir, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.171

Kuşlar geçer bulutun üstünden,
Yağmur yağar bulutun üstüne.

Kuşlar geçer trenin üstünden,
Yağmur yağar trenin üstüne.

Kuşlar geçer gecenin üstünden,
Yağmur yağar gecenin üstüne.

Ve ay gelir, kuşlar nereye giderse…
Güneş doğar yağmurun üstüne.
Üstüne, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.61, İstanbul 1984

Bir yiyen bu pandispanyadan
Ruhçu olur
Sanatçı olur
Zehir misali

Acı olur
Hacı olur
Hacivat olur
Adam olur adam
Pandispanya Reklamı, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.98

Şu kavga bir bitse dersin,
Acıkmasam dersin;
Yorulmasam dersin;
Çişim gelmese dersin;
Uykum gelmese dersin;

Ölsem desene!
Rahat, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.168

Sarhoş oldum da
Seni hatırladım yine;
Sol elim,
Acemi elim,
Zavallı elim!
Sol Elim, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.99

Çayın rengi ne kadar güzel,
Sabah sabah,
Açık havada!
Hava ne kadar güzel!
Oğlan çocuk ne kadar güzel!
Çay ne kadar güzel!
Ne Kadar Güzel, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.108

Bilirim, hepsi yalan;
Taka olduğum, tekne olduğum yalan
Suların kaburgalarımdaki serinliği,
İskotada uğuldayan rüzgar,
Haftalarca dinmeyen motor sesi,
Yalan.
Dalga, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.160

Güzel kadınları severim,
İşçi kadınları da severim,
Güzel işçi kadınları
Daha çok severim.
Quantitatif, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.59

5.1.3. Mısra İçi Kelime Tekrarı

Mısra içinde aynı kelimenin tekrarıyla yapılan bu tekrar dilbilimde ikizleme (gemination) adını alır. Garip hareketi şiir dilinde başvurular önemli uyum öğelerinden biridir.

Kötü eder insanı, kötü...
.....
Dertli ediyor insanı, dertli.
......
Sarhoş ediyor insanı, sarhoş.
...
İçkiye Benzer Bir Şey, Orhan Veli, s.59

Konuşurlar mı, tombala mı oynarlar?
Belki o, belki bu...
Tenezzüh, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.66

...
Burnum var, kulağım var,
Ben Orhan Veli, OrhanVeli, Bütün Şiirleri, s.67

...
Söylemezseniz size macun alırım,
Simit alırım, horoz şekeri alırım;
...
Bayram, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.97

...
Onunsa daima;
Yol mu, para mı, mektup mu;
Bir düşündüğü var.
Hicret, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.98

Şeytan diyor ki: "Aç pencereyi;
Bağır, bağır, bağır sabaha kadar."
Sabaha Kadar, Orhan Veli. Bütün Şiirleri. s.106

...
Gemilerim, yelkenli gemilerim.
...
Gemilerim, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.109

...
Nasıl, nasıl, size derdimi!
...
Değil, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.121

...
Gel benim canımın içi, gel yanıma;
...
Altın Dişlim, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.137

...
Kıskanma güzelim, kıskanma;
...
Şanolu Şiir, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.138

...
Sabah akşam gider gider geliriz,
...
İçinde, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.139

...
"Bakar bakar ağlarım"
Denizi Özleyenler İçin, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.141

...
Yelken ol, kürek ol, dümen ol, balık ol, su ol;
...
Hürriyete Doğru, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.153

...
Denizkızları mı dersin, kuşlar mı dersin;
Bayramlar seyranlar mı dersin, şenlikler cümbüşler mi?
...
Hürriyete Doğru, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.153

...
Gerin, bedenim, gerin;
...
Karşı, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.155

...
Döner döner durur başım havalarda.
...
Baharın İlk Sabahları, OrhanVeli, Bütün Şiirleri, s.157

...
Bedava yaşıyoruz, bedava;
Hava bedava, bulut bedava;
...
Bedava, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.159

...
Ağız var, burun var, kulak var;
Ama hepsi başka biçimde.
...
Pireli Şiir, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.160

...
Deli eder insanı, sarhoş eder?
....
Bilirim, hepsi yalan;
Taka olduğum, tekne olduğum yalan
...
Dalga, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.160

Bunların hepsi...hepsi fasafiso.
Dalga, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.160

...
Sen ne domuzsun, sen!
Cevap, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.167

...
Büyüdüm, işsiz kaldım, aç kaldım;
...
Macera, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.169

...
Neler görmüş, neler öğrenmişti kim bilir,
....
Ağ yamamak, ağ atmak, ağ toplamak,
Olta yapmak, yem çıkarmak, kayık temizlemek...
...
O gece gördüm, onun gözlerinde gördüm;
...
Deniz Kızı, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.170

İstanbul'dan ayva da gelir, nar gelir,
...
Anam anam,
...
Gelirli Şiir, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.171

.....
Ve uzakta yıldızlar yıldızlar
Yıldızlar, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.13

Ekmek dizimde
Yıldızlar uzakta ta uzakta
...
Ekmek ve Yıldızlar, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.14

...
Bir haber tek bir haber
...
Zafer, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.24

...
Beşiktaş mı olur Ortaköy mü olur
...
Hayatımı Düşündüm, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s..37

...
Sıkıntıya gelemem
Avareyim avare
Zurna, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.40

....
Elveda dostlarım elveda
Yolcu yolunda gerek
Başka Bir Şehre Doğru, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.44-45

...
Adam olur adam
Pandispanya Reklamı, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.98

İran seferi Bağdat seferi Girit seferi
...
Kırım seferi Rus seferi Irak seferi
.....
Mısır seferi Yemen seferi Kanal seferi
...
İleri ileri arş ileri
.....
İleri be kardeşim ileri
O Gün Bu Gün , Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.99

Bu toprak eski toprak dost toprak
......
Neden neden neden
İnsan dertli oluyor dertli
Kervan , Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.101

Giriş o giriş
....
Ramazan efendim ramazan
Ramazan, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.102

Aman aman bahane
.....
Üç doluya üç tanecik badem şekeri
....
Aman aman bademşekeri
İstanbul Türküsü, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.104

Mavi denize ve mavi göğe
.....
Netice, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.17

...
Çık benim şair tabiatım, çık orta yere
...
Alaturka, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.37

...
Öyle sessiz, öyle manidar....
...
Muharebe derdi, para derdi yok.
...
Öyle sessiz, öyle kocaman.
Mezarlık, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.46

İşte güneş, işte kolların
....
Her şey, her şey yeniden başladı
Günlerimiz, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.55

...
Bütün bitkiler, bütün hayvanlar, bütün taşlar
....
Öğretmenim, sevgili öğretmenim
....
Hepsi hepsi ortada öğretmenim.
...
Sarılıp sarılıp öperler adamı.
Bir İlkbahar Şiirine Başlangıç, Melih Cevdet Anday,
Toplu Şiirleri 1, s.62

Yemek masası nedir, peçete nedir,
...
Ayakkabı gör, gömlek gör,
Ingiliz kumaşı gör, naylon çorap gör,
...
Medeniyet, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.74

Kiracısı öyle, işçisi öyle
....
Kalmadı, dedim ya kalmadı
....
Ahlak, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.75

Dört katlı, beş katlı, altı katlı...
Yükseliyor efendim yükseliyor
Apartıman, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.83

Hey babam hey....
Yamandır Boğaziçi'nde ayın on dördü yaman
.....
Kör eder, sağır eder, dilsiz eder.
.....

Ruh ruh....Üst tarafı yalan
...
Şu yalı, şu çayır, şu fabrika
.....
Kimi yanmış, kimi çökmüş, kimi...
....
Eski yalılar, yeni yalılar
....
Şevki Paşa yalısı, Sabuncular'ın yalısı
Mısırlı'nın yalısı, Arnavut'un yalısı, Acem'in yalısı
Amcanın yalısı, Arnavut'un yalısı, Acem'in yalısı
Amcanın yalısı, dedenin yalısı, silsilenin yalısı
Ali Bey'in, Hasan Bey'in, Hüseyin Bey'in yalısı
Yezidin yalısı, hınzırın yalısı, domuzun yalısı
Kedinin köpeğin yılanın çıyanın yalısı
Yalısı da yalısı da yalısı da yalısı.
Boğaziçi'nde Ayın On Dördü, Melih Cevdet Anday,
Toplu Şiirleri 1, s.87-88

Akaşya ağaçları akasya kokuyor
...
Bu lavanta kokusunu koklayan adam ne kokuyor
...
Kokuyor kokuyor kokuyor kokuyor
Çürük, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.90

Yeni tabutlarımız geldi
Bayanlar için baylar için
Çocuklar için büyükler için
Kısalar, uzunlar, şişmanlar için
Boy boy, biçim biçim
...
Tabutçu Dükkânı, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1,
s.92

Merhaba Dursun bebek merhaba
...
Daha neler var neler var daha
Dursun Bebeğe Ninni, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.95

...
Kim kimin dünya güzeli
Kim kime deli divane
Dünya Güzeli, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1,
s.66

...
Biri korur, biri sayar, biri....
.....
Çıplak Mustafa, Çıplak Mustafa, Çıplak Mustafa...
Tarih Okurken, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1,
s.76-77

Kim görmüş, ama kim,
.....
Geç bunları anam babam geç,
Dedikodu, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.101

Güvercin sesi, kumru sesi, pencerede;
.....
Yolculuk olmalı, yolculuk.
Kumrulu Şiir, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.139
Biz memurlar,
Saat dokuzda, saat on ikide, saat beşte,
Biz bizeyizdir caddelerde.
Zilli Şiir, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.144

...
Ama hepiniz, hepiniz....
Hepiniz geçim derdinde.
...
Galata Köprüsü, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.154

Pencere, en iyisi pencere;
...
İçerde, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.158, 1984

Bu ağaçtan, bu yıldızdan, bu kuştan.
....
Tezgah, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.36

5.1.4. Mısra Başı Kelime Tekrarı

Bu tekrar birbiri ardına gelen mısraların baş tarafında aynı kelime veya kelime gruplarının tekrarıyle yapılır. Bu ses tekrarının dilbilimdeki adı anaphoradır.

...
Musiki ruhun gıdasıdır
Musikiye bayılıyorum
...
Eskiler Alıyorum, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.123

...
Ölünce kirlerimizden temizlenir,
Ölünce biz de iyi adam oluruz;
...
Ölüme Yakın, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.143

...
Iki teneke bir yanına,
Iki teneke öbür yanına;
...
Sucunun Türküsü, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.146

...
Gün olur, başıma kadar mavi;
Gün olur, başıma kadar güneş
Gün olur, deli gibi...
Gün olur, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.149, 1984

....
Düşünme artık parasızlığı;
Düşünme yapacağın yapıyı;
...
Festival, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.113

...
Kim bilir nerde,
Kim bilir ne gün bitecek mevzuumu.
...
Bir Roman Kahramanı, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.118

...
Ben zavallı,
Ben yıllardır denize hasret,
"Bakar bakar ağlarım"
Denizi Özleyenler İçin, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.141

Köpükler ki fena kalpli değil,
Köpükler ki dudaklara benzer
Köpükler ki insanlarla.
Zinaları ayıp değil.
Denizi Özleyenler İçin, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.141

...
Kiminiz kürek çeker, sıya sıya;
Kiminiz midye çıkarır dubalardan;
Kiminiz dümen tutar mavnalarda;
Kiminiz çımacıdır halat başında;
Kiminiz kuştur, uçar şairane;
Kiminiz balıktır pırıl pırıl;
Kiminiz vapur, kiminiz şamandıra;
Kiminiz bulut, havalarda;
Kiminiz çatanadır, kırdığı gibi bacayı,
......
Galata Köprüsü, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.154

...
Bir baş düşünürüm başımda,
Bir mide düşünürüm midemde,

Bir ayak düşünürüm ayağımda,
Ne haltedeceğimi bilemem.
Dalgacı Mahmut, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.156

Kimi peygambere inanır;
Kimi saat köstek donanır;
Kimi katip olur, yazı yazar;
Kimi sokaklarda dilenir.
Pireli Şiir, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.160

Demek ki sen kominstsin.
Demek bütün binaları yakan sensin.
...
Cevap, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.167

Ne yârdan geçerim, ne serden;
Ne denizlerden, ne gökyüzünden ama...
Bırakmıyor son gördüğüm,
Bırakmıyor geçim derdi.
Macera, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.169

Hem tespih satarım
Hem kâğıt oynarım
Hem de zurna dinlerim
Çalan olursa
Sıkıntıya gelemem

Avareyim avare
Zurna, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.40

Son gece
Son defa başlayan sabah
Yatağımı yine sen düzelt
Bir Şehri Bırakmak 1, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.42

....
Güneş yalnız dirileri ısıtır
Güneşin kıymetini bil
Sonsöz, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.132

İşte yeniden gün başladı
Her şey yeniden başladı
İşte güneş, işte kolların
İşte potinlerin, urbaların
İşte gücün yeniden başladı
İşsizliğin yeniden başladı
Yeniden başladı
......
Günlerimiz, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.55

Kimi yanmış, kimi çökmüş, kimi...
Kiminin Hürriyet'te beli bükülmüş
Kiminin Hürriyet'te atılmış temeli.
.....

Boğaziçi'nde Ayın On Dördü, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.87-88

...
İşte su
İşte ışık
İşte hava
İşte Dursun bebek bizim dünya
...
İşte kundak
İşte hapis
İşte kavga
İşte Dursun bebek bizim dünya

Dursun Bebeğe Ninni, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.95

Hadi bir tanem gene söyle
Kim kimin dünya güzeli
Kim kime deli divane
Ne olur gene söyle
Hadi benim dünya güzelim
Hadi canım
Hadi söyle!

Dünya Güzeli, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.66

Benim yârim iki dirhem bir çekirdek
.....
Benim yârim sırasında benden hovarda
...
Benim yârim çıtkırıldım
Benim yârim alafranga

Benim Yârim, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s..33

Yolum asfalt
Yolum toprak,
Yolum meydan,
Yolum gökyüzü
Ve ben neler düşünüyorum!..

Veda, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.65

Ne atom bombası,
Ne Londra Konferansı;
Bir elinde cımbız,
Bir elinde ayna;
Umurunda mı dünya!

Cımbızlı Şiir, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.139

....
Sevdiğim dillere destan;
Sevdiğim,
Meyil verdiğim;
..
Nerde,
Nerde,
Nerde böyle hüzünlenmek o zaman!
Ah Neydi Benim Gençliğim!, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.140

Bu teller onun telleri,
Bu duvak onun duvağı işte.
....
Kapalı Çarşı deyip geçme;
Kapalı Çarşı,
Kapalı kutu.
Kapalı Çarşı, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.142

Bir duyma da gürültüsünü
Dallarda çıtırdayarak açılan fıstıkların,
Gör bak ne oluyorsun.
Bir duyma da gör şu yağan yağmuru;
.....
Bir duyma da kokusunu yosunların,
Bir Duyma da Gör, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.158

5.1.5. Kıvrımlı Tekrar

Bu tekrar, bir mısradaki son kelimenin daha sonra gelen mısra başında tekrarıyle yapılır. Kıvrımlı tekrarın dilbilimdeki diğer adı anadiplosistir. Kıvrımlı tekrar Garip hareketi şiir dilinde kullanılan önemli bir sessel uyum öğesidir.

Amanın bana bir hal oldu
Bir hal oldu a dostlar
Amanın beni bir rüzgâr aldı
A dostlar beni bir rüzgar aldı
Bu rüzgâr ne rüzgârı
Amanın sevda rüzgârı
Sevda rüzgârı a dostlar!
Sevda rüzgârı, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.61

Eskiler alıyorum
Alıp yıldız yapıyorum
.....
Şiir yazıyorum
Şiir yazıp eskiler alıyorum
Eskiler verip musikiler alıyorum
...

Eskiler Alıyorum, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.123

Gece de sizin için, gündüz de;
Gündüz gün ışığı, gece ay ışığı;
Ay ışığında yapraklar;
Yapraklarda merak;
....
Kayıkların boyaları sizin için;
Sizin için postacının ayağı,
...

Sizin İçin, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.150

...
Gideceksin;
Gideceksin ırıpların çalkantısında.
...

Hürriyete Doğru, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.153

...
Ama hepiniz, hepiniz....
Hepiniz geçim derdinde.
...

Galata Köprüsü, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.154

Giderim, deniz çeker;
Deniz çeker, dünya tutar.
İçkiye benzer bir şey mi var,
Bir şey mi var ki havada
.....
Ama gene de,
Gene de güzel günler geçirebilirim;
Geçirebilirim bu mavilikte,
...
Her sabah erikleri saran buğudan,
Buğudan, sisten, aşktan, kokudan....

Dalga, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.160

...
Yere bastığım için şükür
Şükür gökyüzüne toprağa

Şükür, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.11

Kitabın yanında defter
Defterin yanında bardak
Bardağın yanında çocuk
Çocuğun yanında kedi
Ve uzakta yıldızlar yıldızlar

Yıldızlar, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.13

...
İleri ileri
Peserofça Karlofça Kaynarca
Kaynarca Peserofça Karlofça
Karlofça Peserofça
İleri be kardeşim ileri
...

O Gün Bu Gün , Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.99

Göğün kıymetini bil
Kıymetini bil çiçek açmış bademin
...
Öfkenin kıymetini bil
Bil ki bu
Budur işte
Güneş yalnız dirileri ısıtır
Güneşin kıymetini bil

Sonsöz, Oktay Rifat, Bütün Şiirleri 1, s.132

Asfaltın üzerinden
Bisikletle geçen kızın
Bacaklarının arasında
Bir güvercin çırpınmada
Ve küçük bir kalp,
Küçük bir kalp çarpmadadır.

Küçük Bir Kalp, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.60,

Haydi burda öl dediler bana
Ölmek istemiyorum demedim
Demedim ama
....

Bizden Sonra, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.52

İsterim benim de acaip isimleri
Hiç duyulmamış zenci arkadaşlarım olsun.
Onlarla Madagaskar limanlarından
Çin'e kadar yolculuk yapmak *isterim.*
İsterim içlerinden bir tanesi
Vapurun güvertesinde, yıldızlara karşı
"Hoy Lu-Lu" şarkısını söylesin her gece.

Ve bir gün ansızın bir tanesine
Rastgelmek *isterim*
Paris'te...

Hoy Lu-Lu, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.43, İstanbul 1984

5.1.6. Mısra Tekrarı

Metinsel tekrar diye de adlandırılabilecek bu tekrar bir mısra veya mısra grubunun tekrarıyle oluşur. Halk edebiyatında nakarat olarak adlandırılan bu tekrar türü Garip hareketi şiir dilinde başvurulan önemli uyum öğelerinden biridir.

Bir rüya gördüm gündüz uykusunda
İncecikten bir kar yağıyordu
Sabahat'im hasta yatağında doğrulmuş
Bir aydınlığa bakıyordu
İncecikten bir kar yağıyordu
Bahriyeli ağabeyimi düşünüp
Erzincan'da annem ağlıyordu.

Kar yağıyordu.
Rüya, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.39

Yolculuk niyetinde değilim
Fakat böyle bir iş yapmaya kalksam
Doğru İstanbul'a gelirim.
Beni Bebek tramvayında görünce
Ne yaparsın acep?

Maamafih söylediğim gibi
Yolculuk niyetinde değilim!..
Yokuş, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.44

Ağaca bir taş attım
Düşmedi taşım
Düşmedi taşım
Taşımı ağaç yedi
Taşımı isterim
Taşımı isterim
Ağaç, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.45

Kalender'den sandala bindi
Beyaz maşlahlı hanım.
Bir elinde şemsiye,
Bir eliyle açtı yelpazesini;
Cuma günü Göksu'ya gitti
Beyaz maşlahlı hanım.
Beyaz Maşlahlı Hanım, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.70

Harbe giden sarı saçlı cocuk!
Gene böyle güzel dön;
Dudaklarında deniz kokusu,
Kirpiklerinde tuz;
Harbe giden sarı saçlı çocuk!
Harbe Giden, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.105

Beni bu güzel havalar mahvetti,
Böyle havada istifa ettim
Evkaftaki memuriyetimden.
Tütüne böyle havada alıştım,
Böyle havada aşık oldum;
Eve ekmekle tuz götürmeyi
Böyle havalarda unuttum;

Şiir yazma hastalığım
Hep böyle havalarda nüksetti;
Beni bu güzel havalar mahvetti.
Güzel Havalar, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.109

Nedendir, biliyor musun;
Her gece rüyama girişin,
Her gece şeytana uyuşum,
Bembeyaz çarşafların üstünde;
Nedendir, biliyor musun?
Seni hala seviyorum, eski karım.
Eski Karım, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.112

İnanma ceketim, inanma
Kuşların söylediklerine;
Benim mahrem-i esrarım sensin.

İnanma kuşlar bu yalanı
Her bahar söyler.
İnanma ceketim, inanma!
Kuşlar Yalan Söyler, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.112

Akşam üstüne doğru, kış vakti;
Bir hasta odasının penceresinde;
...
-Akşam üstüne doğru, kış vakti-
Benim de sevdalar geçti başımdan.
Şöhretmiş, kadınmış, para hırsıymış;
Zamanla anlıyor insan dünyayı.
....
Şöhretmiş, kadınmş, para hırsıymış,
Hepsini unuturuz.
Ölüme Yakın, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.143

Uyandım baktım ki bir sabah,
Güneş vurmuş içime;
Kuşlara yapraklara dönmüşüm,
Pır pır eder durur, bahar rüzgarında.
Kuşlara yapraklara dönmüşüm;
Cümle azam isyanda,
Kuşlara yapraklara dönmüşüm;
Kuşlara,
Yapraklara.
Pırpırlı Şiir, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.144

...
İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı;
Önce hafiften bir rüzgar esiyor;
Yavaş yavaş sallanıyor
Yapraklar, ağaçlarda;
Uzaklarda, çok uzaklarda,
Sucuların hiç durmayan çıngırakları;
İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı.
...
İstanbul'u Dinliyorum, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.152-153

Bedava yaşıyoruz, bedava;
Hava bedava, bulut bedava;
......
Kelle fiyatına hürriyet,
Esirlik bedava;
Bedava yaşıyoruz, bedava.
Bedava, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.159

Her şey birdenbire oldu.
Birdenbire vurdu gün ışığı yere;
....
Her şey birdenbire oldu;
Birdenbire tütmeye başladı duman topraktan;
...
Her şey birdenbire oldu.
Birdenbire, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.168

Biliyorum, kolay değil yaşamak,
Gönül verip türkü söylemek yâr üstüne;
.....
Biliyorum, kolay değil yaşamak;
Ama işte
Bir ölünün hala yatağı sıcak,
Yaşamak, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.172

Duvardaki çatık kaşlı resim
Her yana aynı anda bakar
Sağında dur veya solunda.
Duvardaki çatık kaşlı resim
Kardeşti, babaydı eskiden,
....
Evlad-ı Şüheda, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.43

Madem otuz altı yediye düşmüş ateşin
Demek çıkışın yakın hastaneden
Benim dal gibi zayıfım, güzelim
Ne dilersen dile benden.

Esiri aşkın olmuşum cana
Kafamın ve kolumun gücü senden
Ben fakir, şair doğmuşum
Ne dilersen dile benden.
36.7, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.48

Benim de öyle akşamlarım vardır.
Kapıdan girince anama sarıldığım,
Çocuklara karamela ve çekirdek getirdiğim,
Meyhaneye uğramadan çakır keyif,
Düşmanım yok,
Gündeliğim cebimde,
Küfretmeden

Öyle tasasız döndüğüm akşamlar....
Benim de öyle akşamlarım vardır.

Her gece böyle değilim.
Her gece Böyle Değilim, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.50

Ada vapuru yandan çarklı
Bayraklar donanmış cafcaflı
Simitçi kahveci gazozcu
Şınanay da şınanay

Müslümanı yahudisi urumu
Isporcusu ihtiyarı veremi
Kiminin saçı uçar, kiminin eteği
Şınanay da şınanay

Estirir de Ada yeli estirir
Seni sevindirir beni küstürür
Lüküs kamarada kimler oturur
Şınanay da şınanay
Şınanay, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.65

Bayılırım şu düzenli dünyaya
Kışı yazı
Baharı güzü
Gecesi gündüzü sırayla.
Ağaçların kökü içerde
Bütün ağaçların kökü içerde
Dağların başı yukarda
Bütün dağların başı yukarda
İnsanların aklı başında
Bütün insanların aklı başında
Beş parmak yerli yerinde
Baş işaret orta yüzük serçe.
Diyelim kalksa da serçe
Orta parmağa doğru yürüse
Ne haddine!
Yahut akasyanın biri
Başını toprağa daldırdığı gibi
Bir gezintiye çıksa
Merhaba kestane, merhaba çam
Selamün aleyküm, aleyküm selam
Kimsin nesin nerelisin derken
Laf açılır mı bizim aksyanın kökünden...
Bir uğultudur başlar rüzgarda
Kökü dışarda, kökü dışarda!
Yahut ne olur koca bir dağ
Başaşağı gelsin....
Aman Allah göstermesin.
Bayılırım şu düzenli dünyaya
Altta ölüler
Üstte diriler
Gel keyfim gel!
Düzenli Dünya, Melih Cevdet Anday, Toplu Şiirleri 1, s.72

İçkiye benzer bir şey var bu havalarda
Kötü eder insanı, kötü...
Hele bir de hasretlik oldu mu serde;
Sevdiğin başka yerde,
Sen başka yerde;
Dertli ediyor insanı, dertli.

İçkiye benzer bir şey var bu havalarda,
Sarhoş ediyor insanı, sarhoş.
İçkiye Benzer Bir Şey, Orhan Veli, s.59

5.2. Mısra Uzunluğu

Garip hareketi şiir dilinde mısra oldukça az kelimeyle kurulmuştur. Garip hareketi şiir dilinin özelliklerini taşıyan şiirlerde mısradaki ortalama kelime sayısı dörttür. Mısrayı oluşturan kelimeler arasında tek heceli zamirlerin, bağlaçların sıkça kullanıldığı dikkate alınırsa kısalığın hece sayısına da yansıdığı görülür. Mısralar arasındaki hece farklılığı da Garip şiirinde dikkati çeken bir özelliktir. Şiiri, kelime ve hece sayısı bakımından farklı uzunluktaki mısralarla kurma tutumu özellikle ilk dönem şiirlerde de belirgin bir özelliktir. Kısalan, uzayan mısraların oluşturduğu yapı Garip hareketi şiir dilinde şiirsel etkiyi arttıran uyum öğelerindendir.

Garip hareketi şiir dilinde hece sayısı birbirine yakın mısralarla kurulmuş şiirler de bulunmaktadır.

Montör Sabri ile
Daima geceleyin
Ve daima sokakta
Ve daima sarhoş konuşuyoruz.
O her seferinde
"Eve geç kaldım" diyor
Ve her seferinde
Kolunda iki okka ekmek

Sekiz mısradan oluşan bu şiirde üç mısranın (2, 3 ve 6. mısralar) yedişer heceli olduğu görülmektedir. Düşüncemize göre şairin bilincinden bağımsız bu durum konuşma dilinden gelen bir uyum öğesidir. Bu Türkçe'nin ses açısından uyuma ve dilin müzikalitesine verdiği önemin bir göstergesidir.

Kış, kıyamet
Macar Lokantası'nda yazıyorum
İlk mektubumu.

Oktay'cığım
Bu gece sana bütün sarhoşların
Selamı var

Aynı şekilde "Oktay'a Mektuplar" şiirinde altı mısranın üçü (1, 4, 6) dörder heceden, iki mısra da (2, 5) onbirer heceden oluşmaktadır.

YÖK

6. ŞİİRDE BİÇİM

6.1.Mısra Bölümlenmesi:

Garip hareketi şiir dilinde şiirin genellikle mısra bölümlenmesine fırsat vermeyecek şekilde oluşturulması onun bir bütün olarak görülmesi anlayışıyla ilintilidir. Garip şairlerinin, şiirin taşıdığı estetik duygulanmayı mısralara veya belli birimlere bölmek istemeyen tavrı şiirin biçimsel özeliklerine de yansımıştır. Aşağıdaki tablodan Garip hareketi şiir dilinde bütünlük taşıyan veya mısra bölümlenmesine tâbi olmuş şiirlerin sayısını daha belirginleştirebiliriz.

	Tek Bölüm	İki Bölüm	Üç Bölüm	Dört Bölüm
Melih Cevdet	29	10	5	3
Orhan Veli	80	26	10	7
Oktay Rifat	22	14	5	7
Toplam	131	50	20	17

Garip şiir dilinde dikkat çeken mısra bölümlenme çeşitlerinden bir tanesi "ara başlıklandırma" dır (Sazyek, 1999: 178). Bu özellik Orhan Veli'nin Bebek Suite'i, İstanbul İçin ve Oktay Rifat'ın Gün Sonu Konuşması şiirlerinde uygulanır.

...
Balıkçılar
Bizim balıkçılar
Kitaplardaki balıkçılar gibi
Şarkıyı
Bir ağızdan söylemezler.

Senin Evin
Bütün bu yollardan
Tramvayla geçilir.
Halbuki senin evin
Daha ötededir.

Bebek Suite, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.53-54

Buna benzer bir mısra bölümlenmesinin de numaralandırma ile yapıldığını görüyoruz. Numaralandırma ile dize bölümlerinin belirginleştirilmesi Orhan Veli'nin dokuz, Oktay Rifat'ın iki şiirinde görülür. Ara başlıklandırma veya numaralandırma

yöntemi ile Garip şairlerinin mısra bölümlenmesine başvurdukları şiirlerde bu bölümlerin genel bir bütünün parçası oldukları gibi kendi içlerinde de bütünlük taşıyan şiirler olduğu söylenebilir. Buna örnek olarak O.Veli'nin "Asfalt Üzerine Şiirler" başlıklı şiirini verebiliriz.

1
Ne kadar güzel şey:
Yolun üstündeki bina
Yıkıldığı zaman
Bilinmeyen bir ufuk görmek
...
4
Kırk taşlara bakıp
Işıklı bir asfalt düşünmek
Acaba yalnız
Şairlere mi mahsus?
Asfalt Üzerine Şiirler 4, Orhan Veli, s.47

Garip şiirine ait en karakteristik mısra bölümlenmelerinden biri de şiirde birbirine bağlanan mısralarla anlamı son mısrada biriktiren, şiirsel ve anlamsal yükü üzerinde biriktiren, şiirsel ve anlamsal yükü üzerinde taşıyan mısranın hem sözdizimsel hem de biçimsel olarak belirginleştirilmesidir. Genellikle şiirin bütünüyle karşıtlık oluşturan ve bu karşıtlığın yarattığı espriye dayanan şiirlerde dayanan şiirlerde anlamın farklılaştığı bölümü bütünden ayırma eğilimi vardır. Mısra bölümlenmesi iki bölüm halinde yapılmış şiirlerde 4+4 gibi düzenli bir bölümlenme yerine, bir mısrayı veya iki üç mısralık bir bölümü bütünden ayrı yazma eğilimi vardır. İki bölümden oluşan şiirlerde düzenli bir dize bölümlenmesinden söz edilemez.

İki eli yanına geldi götürecekler
Gitmem diyemiyor
Tadamadı helvadan ve lokmadan
Bir teşekkür olsun edemedi
Tabutunu taşıyan dostlara

Ah ölümü kimseninkine benzemiyor
Çocuk , Oktay Rifat,Bütün Şiirleri 1,s.27

Zehra Kıza ne oldu
Suya gitti
Sudan geldi
Gelin oldu
Selvi boyluma ne oldu
Öldü
Aksadeler giyindi

Vay benim köse sakalım
Gelin, Oktay Rifat,Bütün Şiirleri 1,s.28

Benim de öyle akşamlarım vardır.
Kapıdan girince anama sarıldığım,
Çocuklara karamela ve çekirdek getirdiğim,
Meyhaneye uğramadan çakır keyif,
Düşmanım yok,
Gündeliğim cebimde,
Küfretmeden
Öyle tasasız döndüğüm akşamlar....
Benim de öyle akşamlarım vardır.

Her gece böyle değilim.
Her gece Böyle Değilim, Melih Cevdet Anday,Toplu Şiirleri 1 s.50

Hanginiz bilir, benim kadar,
Karpuzdan fener yapmasını;
Sedefli hançerle, üstüne ,
Gülcemal resmi çizmesini;
Beyit düzmesini;
Mektup yazmasını;
Yatmasını,
Kalkmasını;
Bunca yılın Halime'sini
Hanginiz bilir, benim kadar,
Memnun etmesini?

Değirmende ağartmadık biz bu sakalı!
Sakal, Orhan Veli, Bütün Şiirleri, s.118

Üç veya daha fazla bölümden oluşan şiirlerde düzenli bir dize bölümlenmesi görülür. Bu şiirlerde dörtlükler ve az da olsa ikiliklerle düzenli bir dize bölümlenmesine gidildiği gözlenmektedir. Bunun yanısıra iki bölümden oluşan şiirler gibi düzensiz bölümlenmeler de vardır.

Sarı bir zambak açtı
Karanlığın bahçesinde pencerem
Geceyi odamda geçirmek için
Bir ağaç cama vuruyor

Üşüdün mü dışarıda narin ağaç
Yoksa hırsızlardan mı korkuyorsun
Nafile çoktan bağladılar ellerimi
Kırk haramiler

Ve gafil köpeğim kapımda habersiz
Bir tavşan kovalıyor rüyasında
Bulutlar şimdi insanların koynunda

Sabahleyin savuşurlar bacadan
Pencere, Oktay Rifat,Bütün Şiirleri 1,s.50

Niçin senelerce bütün kuşlara
Mavi denize ve mavi göğe
Hep şiir yazmak için baktım
Hala hatırlıyorum o günü
Uzun bir hastalıktan kalkmiştım
Yalnız ilk bakışımda camdan
Deniz denizdi, bir defaya mahsus...

Tarım metreyi aşan bu kol
Nasıl tutar gemi direklerini uzaktaki
Ve güzelim çakılları derinlerde...

Kuş her isteyene türküsünü söyler
Ağaç şairin gidemeyeceği yerde
Gök onu sevenlere kaçmış....
Netice, Melih Cevdet Anday,Toplu Şiirleri 1,s.17

6.2.Mısra sayısı

Garip hareketi şiir dilinde kısa şiirlerin özellikle yazılan ilk şiirlerde mısra sayısı bakımından önemli bir özellik arz etmektedir. Mısra sayısı bakımından kısa şiirler yazmayı özellikle O.Veli tarafından, hareketin her evresinde benimsendiğini söyleyebiliriz. Bununla birlikte 174 mısradan oluşan şiiriyle bu anlayışı tamamen gözardı eden şair yine O.Veli'dir. Mısra sayısı bakımından kısa şiiri özellikle hareketin ilk evresinde savunan Garip şairleri bu özelliği tamamen terk etmese de bu biçim özelliğinden zaman içinde uzaklaşmıştır. O.Rifat kısa ve vezinsiz-kafiyesiz diye tanımladığı yeni şiirlerin kısa olmasını şöyle açıklar: " Bunlar çoğu zaman birer "duyu-sensation" şiiridir. Duyu ancak beş hissimizle yakalanır. Duyu dediğimiz şeyi şiir halinde tepit ederken, klasik şairin yaptığı gibi akla başvurmak, vezin ve kafiyenin de işe karıştığı akla uygun bir mimarî hazırlamak, bir şimşek gibi çakıp sönen duyunun elimizden kaçıp gitmesine mal olabilir" (O.Rifat,1992:20).

Dış dünyayı, yalın , süssüz anlatmayı amaçlayan Garip şiirinde kısa şiirler de bu poetik görüşün biçimsel özelliklere yansımasıdır. Kısa şiirler Garip şairlerinin dilinde göstergenin öne çıkmasına, duygu değeri yüksek sözcüklerin kullanılmasına

ve eksiltili anlatıma yol açmıştır. Örneğin O.Veli'nin "Hay-Kay" başlığını taşıyan şiiri[1] bu özelliklerin tümünü barındırır.:

Yosun kokusu
Ve bir bardak karides
Sandıkburnunda.

Şairin anlatmak istediği mekân için seçtiği Sandıkburnu, yosun kokusu, bir tabak karides, işaret ettiği temel anlamlar yanında okuyucunun zihninde birtakım izlenimlerin uyanmasına da yardımcı olabilecek iyi seçilmiş göstergelerdir. Ayrıca şiirdeki cümleyi yargıya bağlayan bir yüklemin olmayışı da anlamın okuyucunun hayal gücünde canlanmasına fırsat vermekte, eksiltili anlatım yoluyla anlamın güçlenmesine fırsat vermektedir.

[1] Orhan Veli'nin Japon şiirinin bir türü olan haiku çevirileri olduğunu biliyoruz. Bu çeviriler için bkz.Bütün Çeviri Şiirleri,haz.Asım Bezirci,İstanbul,1984

SONUÇ

Çalışmamızda Garip Hareketi şiir dilini dilbilimin metodları çerçevesinde sözdizimsel, anlambilimsel yönden inceledik. Ayrıca Garip hareketini oluşturan şairlerin şiirlerinde ses unsurlarından ne ölçüde faydalandığını gözden geçirdik. Bu üç bölümde incelediğimiz malzeme bizi şöyle bir sonuca götürdü: Garip hareketini oluşturan şairlerin şiir dili özellikleri arasında konuşma dili önemli bir yer tutar. Garip Şairlerinin Şiire Bakışı bölümünde de değindiğimiz gibi Garip şairleri şiire yeni imkânlar yeni söyleyişler ararken konuşma diline yönelmişlerdir. Onlara göre kendilerinden önceki şiir geleneği şiiri sözdizim ve kelime kadrosu bakımından tabiî dilden yani konuşma dilinden uzaklaşmıştır. Garip şairlerinin şiire konuşma dilini hakim kılma çabası dilbilimsel açıdan başlangıçta bir çelişki gibi görülebilir. Dilbilimsel açıdan şiir dili ve konuşma dili arasında temel farklar vardır. Konuşma dilinde amaç insanın dilsel kodlardan yararlanarak karşısındakine iletmek istediği mesajı kısa yoldan ve eksiksiz biçimde iletmektir. Şiir dilinde ise amaç bir bildiriyi iletmekten çok, dilin şiirsel işlevinden yararlanarak bir duygu ya da düşünceyi okuyucuya duyurmaktır. Yani şiir dilinde bildiri, kendi kendine dönük olduğunda, doğrudan doğruya kendisini amaçladığında ortaya çıkan dilsel işlevdir. Konuşma dili ve şiir dili arasındaki bu temel farka rağmen konuşma dilini düzyazıya oranla şiir diline daha çok yaklaştıran bir benzerlikten de söz edilebilir. Kısa sürede, eksiksiz bir iletişimi amaçlayan konuşma dili de etkiyi şiir dili gibi etkileyici bir anlatıma sahip olmalıdır. Yani etkileyici olma noktasında şiir dili ve konuşma dili benzer özellikler göstermektedir. Etkileyici anlatımın amaçlandığı konuşma dilinde vurgu, ton gibi özelliklerin, ses unsurlarının, eksiltili anlatımın,devrik cümlelerin ve mecazlı anlatıma sebep olan anlam sanatlarının kullanıldığını biliyoruz. Bu yaygın kanıyı ünlü dilbilimci Jakobson'un görüşleriyle destekleyecek olursak, bildiri, kendi kendine dönük olduğunda, doğrudan doğruya kendini amaçladığında ortaya çıkan dilin şiirsel işlevini şiirle sınırlandırmamak gerekir. Dilin şiirsel işlevi, gündelik yaşamda etkileyici olmayı amaçlayan her alanda siyasette veya reklam piyasasında da karşımıza çıkabilecek bir işlevdir. Konuşma dilinde sıkça başvurulan deyimler,

atasözleri veya benzetmelere dayalı hitap sözleri dilin şiirsel işlevini kullanarak etkileyici anlatıma yöneldiğimiz alanlardır.

Garip şairleri şiir dilinde konuşma dilinin anlatım biçimlerinden, kalıplaşmış öğelerinden, deyimlerinden, atasözlerinden, konuşma diline ait hitaplardan yararlanarak doğal dile yaklaşmış günlük hayatta başvurduğumuz dil unsurlarının da şiir olabileceğinin altını çizmiştir. Dahası edebî sanatlar, vezin ve kafiyeye dayalı ahenkle örülmüş bir şiir dili yerine gündelik dil içinde bu unsurlarla kurulmuş dil malzemesini kullanarak şiirselliği yarattıklarını söyleyebiliriz. Halkın diline yerleşmiş mecazlar Garip şiir dilinin estetik yönünün desteklerken; şiirlerinde doğal, içten, rahat söyleyişin yani konuşma dilinin hissedilmesini sağlamıştır.

Konuşma dili ve şiir dili arasındaki benzerlikleri yakalayarak konuşma dilini şiire hakim kılan Garip hareketinin konuşma diline yönelmesi şöyle bir dilbilimsel temele dayanır: Şiir dili bir yandan dönemin şiir dili geleneğinden bir yandan da çağdaş bildirişim dilinden beslenen, şairin bireysel yaratıcılığına dayanan özel bir dildir. Şiirin bu iki dil dizgesiyle ilişkisi çeşitlilik gösterir. Şiir dilinin bildirişim diline yaklaşması var olan şiir geleneğine bağlıdır (Jakobson,1998:34). Doğrudan doğruya bir karşı çıkışa dayanmasa da konuşma dilini kullanmanın bir şairin yaratıcılığını, özgünlüğünü artıran unsurlardan olduğu muhakkaktır. " Şiir dili (...) günün "alelâde diline" kapalı kalamaz. Eğer şiir dili günlük dile lüzumundan çok kapalı kalırsa, basmakalıp oluşun başka tür bir tehlikesine, vasat bir üslûp tehlikesine düşer. Başarılı bir şairi – Leech ifadesiyle- basmakalıp olanın iki boyutundan yani geçmişteki şiir geleneğinin basmakalıplığı ile dilin her gün başvurulan günlük kullanılışındaki basmakalıplığından sakınan bir şair olarak düşünürüz." (Akay,1996:13) Garip şairleri geçmişteki şiir dilinin basmakalıp, şairane söyleyişini reddederken konuşma diline yönelmiş, şiiri şiir yapan unsurları gündelik dilin inceliklerinde aramışlardır.

Garip şairlerinin şiir dili özelliklerine geçmeden önce tezin bölümleri içinde zaman zaman değindiğimiz Bernstein'ın belirlediği konuşma dilinin özelliklerine bu bölümde topluca değinerek Garip şiir dilindeki konuşma dili özelliklerinin hangi alanlarda, ne ölçüde kullanıldığını belirginleştirmeye çalışalım:

"1959 yazısında (...) Bernstein 'halk dili' olarak adlandırdığı türün özelliklerini şöyle sıralamıştır:

1. Bu dil türünü kısa, basit yapılı, ve çoğunlukla bitirilmemiş zayıf sözdizimsel kuruluşlar oluşturur. Kullanılan fiil genellikle etken durumdadır.
2. (böylece, sonra, ve, çünkü) gibi bağlaçlar sık sık ve yalın bir şekilde kullanılır.
3. Kısa emir ve soru cümleleri sık kullanılır.
4. Sıfat ve zarf çeşitleri katı ve sınırlı bir şekilde ortaya çıkar.
5. (bu,o) gibi kişisel olmayan zamirler çoğunlukla özne görevinde değildir.
6. Dolaylı bir şekilde soru olarak kullanılan 'bir düşün...', 'ben buna inanmazdım...' gibi söyleyişler, konuşanın ve dinleyenin çevresinde duygusal bir çember (sympathatic circularity) yaratırlar.
7. Olgu bildirileri (statement of fact) hem neden hem de sonuç olarak kullanılır. Bir başka deyişle, neden ve sonuç birleştirilerek bildiri şekline sokulur. Örneğin 'Dediğim gibi yap' , 'Dışarı çıkmıyorsun!'
8. Çok kullanışlı deyimlerin bazılarından konuşma içerisinde sık sık yararlanılır.
9. Simge genellemesi alçak bir yüzeyde yapılır.
10. Cümle yapısında kişisel yeterlilik (individual qualification) açık olmayıp, dolaylı bir şekilde verilir." (akt. Bayraktaroğlu,1979:35)

Bernstein'ın saptadığı bu özelliklerden yola çıkarak sözdizimsel düzlemde Garip hareketi şiir dilinin konuşma dilinden etkilendiğini görüyoruz.

1.) Garip Hareketi şiir dilinde olay aktarımına dayanan basit yapılı kısa cümleler yüzeysel yapıda Garip Hareketi şiir dilini konuşma diline yaklaştırmaktadır. Ancak bu cümlelerin virgül, noktalı virgül ve

bağlaçlarla birbirine bağlanması kısaca şiirsel bütünlük derin yapıda şiirselliği artıran bir unsurdur.

2.) Kısa emir ve soru cümlelerinin varlığı Garip şiirinin sözdizimsel yapıda yine konuşma dilinden yararlandığını gösterir. Ancak şiiri soru cümleleriyle ören şiirdeki farklı anlam odaklarını soru cümleleriyle gizleyen Garip şairinin şiirsel dili yaratmada soru cümlelerinin bu çok yönlü kullanımından yararlanması da ulaştığımız önemli bir sonuçtur.

3.) Garip şairleri kullandığı kelime kadrosu bakımından gündelik yaşamda karşılaşabileceğimiz her türlü nesneyi şiire dahil etmiştir. Bu kelimelerin şiirde kullanılmasında dikkat çeken en önemli unsur ise bazı alışılmış temalarla bu kelimelerin kullanılmış olmasıydı. Örneğin Garip şairi aşk temasını işlerken aşktan, mehtaptan, gülden, bülbülden söz etmek yerine gündelik yaşamın küçük bir ayrıntısı olan 'salata' göstergesini kullanmaktan çekinmemiştir. Böylece gündelik dil kelime kadrosuyla da şiir dilinde yer almıştır.

4.) Gündelik dil tek tek kelimelerle değil, konuşma dilindeki kalıplaşmış sözleriyle de Garip şiir dilinin kelime kadrosunu oluşturmuştur. Konuşma dilinde sıkça kullanılan deyimler ve atasözleri Garip şiir dilinde anlamından ve çağrışımından yararlanılan önemli unsurlardır.

5.) Yazı dilinin kesinlikle kabul edemeyeceği, çeşitli toplum katmanlarının iletişimde başvurduğu argo kelimelerin varlığı da konuşma dilinin bir özelliğidir.

6.) Yine konuşma dilinde iletişimi kolaylaştıran benzer durumlar standart dil tarafından belirginleştirilmiş, iyi dilek veya beddua bildiren kalıplaşmış sözlerin varlığı konuşma dilinin şiir diline aktarıldığını örnekleyen unsurlardır.

7.) Garip şairlerinin kendilerinden önceki şiir geleneğine tepki olarak karşı çıktıkları sıfat ve zarfların az kullanılması en kısa sürede, yalın ve anlaşılır bir dille iletişim kurma amacı taşıyan konuşma dilinin de bir özelliğidir.

8.) Bunlara ek olarak genellikle şiir dilinin belirgin bir özelliği olan ses öğesinden yararlanırken konuşma dilindeki kullanıma benzer bir kullanım söz konusudur. Vezne uygun veya mısra sonunda kafiye yaratmak amacıyla mısrayı düzenlemek Garip şairlerinin başvurduğu bir yöntem değildir. Ancak konuşma dilinde de başvurulan ve etkileyiciliği artıran, akılda kalmayı kolaylaştıran ses tekrarları Garip şiirinde de kullanılmıştır. Örneğin mısra içinde kelime tekrarına dayanan "Hey gidi günler hey", "Bedava yaşıyoruz bedava" gibi örnekler veya bir kelimenin veya söz öbeğinin tekrarından doğan ses benzerlikleri konuşma dilinde olduğu gibi Garip şiirinde de etkileyiciliği artıran bir özelliktir.

Şiirlerinde bu özellikleri saptadığımız Garip şairleri edebiyat geleneğinin şairane kalıpları yerine konuşma dilinin inceliklerini kullanarak yeni bir şiir dili yaratmıştır. Böylece Garip şairleri sıradan insanın yaşama bakışını onun diliyle anlatma imkânı bulmuştur.

KAYNAKÇA

Abdülaziz Bey	**Osmanlı Adalet, Merasim ve Tabirleri**, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1995.
Akay Hasan:	"Dilin Dili ve Şiirin Dili", **İlmî Araştırmalar,**1996
Akay Hasan:	"Şiir Dili ve Türk Şiir Dilinde Leke", **İlmî Araştırmalar**, 1996,sa:03,s.7-18
Aksan Doğan:	"Şiir Dilinin Kimi Semantik Özellikleri Üzerine Gözlemler" **Dil Dergisi,** 16, s.107-113
Aksan Doğan:	"Dilbilim Açısında Şiir" **Türk Dili**,1974,sa:271
Aksan Doğan:	**Anlambilim**, Ankara, Engin, 1999
Aksan Doğan:	**Türkçenin Gücü**, Ankara, Bilgi, 1999
Aksan Doğan:	**Her yönüyle dil,**1998,Ankara,TDK yay.
Aksan Doğan:	**Şiir Dili ve Türk Şiir Dili,**1995,Ankara, Engin yay.
Aksoy Asım Ömer:	**Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü c.1**, İstanbul,İnkılâp, 1998
Aksoy Asım Ömer:	**Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü c.2**, İstanbul, İnkılâp, 1998
Aktunç Hulki:	**Türkçenin Büyük Argo Sözlüğü**, İstanbul, YKY, 2000
Akyüz Kenan	**Batı Etkisinde Türk Şiiri Antolojisi**, İstanbul, Inkılap Yay., 1986.
Anday Melih Cevdet:	**Rahatı Kaçan Ağaç, Toplu Şiirleri 1**, İstanbul, Adam, 2000
Andrews G. Walter:	**Şiirin Sesi, Toplumun Şarkısı**, çev. Tansel Güney İstanbul, İletişim, 2000
Aydın Özgür:	"Şiir Dilinin Sözdizimsel Yapısı Üzerine" **Edebiyat Dergisi,**1996,sa:1,s.23-27
Banarlı Nihat Sami:	**Resimli Türk Ed.,** C.2 ,İstanbul, MEB, 1997
Banguoğlu Tahsin:	**Türkçenin Grameri**, Ankara, TDK, 1995

Bayraktaroğlu Arın: " Basil Bernstein ve Dil Kullanım Türleri Kuramı" **Genel Dilbilim Dergisi**, sa:5-6, Ekim,1979, s.32-41

Beyatlı Yahya Kemal **Edebiyata Dair**, İstanbul, Fetih Cemiyeti, 1971.

Beyatlı Yahya Kemal **Kendi Gök Kubbemiz**, İstanbul, Fetih Cemiyeti, 1993.

Beyatlı Yahya Kemal **Eski Şiirin Rüzgarıyla**, İstanbul, Fetih Cemiyeti, 1993.

Boztaş İsmail: "Metindilbilim Açısından Şiir", **Dilbilim Araştırmaları**,1994,s.171 194

Canpolat Mustafa: "Şiir ve Dil",**Dilbilim Araştırmaları**,1994,s.153-170

Caudwell Christopher: **Yanılsama ve Gerçeklik**,çev. Mehmet H. Doğan,1988,

Ediskun Haydar: "Devrik Cümle Üzerinde Bir Araştırma", **Dilbilgisi Sorunları**, 1967, Ankara, 130-139

Enginün İnci "Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri", **Türk Dili,** Ocak Şubat 1992, s.565-615.

Ergin Muharrem: **Türk Dil Bilgisi**,1993,İstanbul,Bayrak yay.

Fiske John : **İletişim Çalışmalarına Giriş**, çev. Süleyman İrvan, Ankara,Ark,1996

Güz Nüket: "Şiir Dili,Celal Sılay'ın Bir Şiiri...", **Dilbilim** 8,1989

Hatiboğlu Vecihe: **Türkçenin Sözdizimi**, Ankara, Ankara Üniv. Bas., 1972

Hikmet Nazım **Sesini Kaybeden Şehir**, İstanbul, Adam Yay.. 1992.

Işık Gül: "Göstergebilimsel Bir Yaklaşımla Bedrettin Üzerine Şiirler" **Dilbilim III,** İstanbul Üniv. Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1978, s.31-59

İnce Özdemir: **Tabula Rasa**, İstanbul, Can, 1992

Kantel Semiramis: "Bağdaştırmalar Üzerine" **FDE II**, Kış,1978

Kaplan Mehmet: **Şiir Tahlilleri 2**, İstanbul, Dergâh, 1998

Kaplan Mehmet: **Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar 2**, İstanbul, Dergâh,1994

Karataş Turan	**Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü**, İstanbul, 2001.
Köprülü Fuat:	"Türk Edebiyatının Menşei",**Edebiyat Araştırmaları**
Mcleish Archibald:	"Şiirin Dili",(çev.Akşit Göktürk),**Türk Dili**,1980,
Moran Berna:	"Orhan Veli'nin Yol Türkülerinde Ton Değişiklikleri" **Yeni Ufuklar**, 165-173
Mukarovsky :	"Şiirsel Adlandırma ve Dilin Estetik İşlevi",(çev.Yavuz Çekirge),**Yazko Çeviri**,1982,sa:06,s.148-152
Özel İsmet:	**Şiir Okuma Kılavuzu**, İstanbul, Şule,1997
Özünlü Ünsal:	"Deyişbilim ve Yazınsal Değerlerin Bulunması", **Dil Derneği**, Mayıs 1991,s.70-93
Özünlü Ünsal:	"Şiir Dilinin Bazı Ayrıcalıkları", **Çağdaş Türk Dili**,1992,sa:50/51,s.36-42
Rifat Mehmet:	20.yy'da Dilbilim ve Göstergebilim Kuramları,1998 s.558-573
Rifat Oktay:	**Bütün Şiirleri 1**, İstanbul, Adam, 1999
Rifat Oktay:	**Şiir Konuşması**, İstanbul, Adam, 1992
Saraç Yekta:	**Klasik Edebiyat Bilgisi Belâgat**, İstanbul, R, 2000
Sazyek Hakan:	**Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde Garip Hareketi**, Ankara, Türkiye İş Bankası yay., 1999
Sezer Ayhan:	"Türkçe Tümcelerde Sözdizimin İşlevi" **Genel Dilbilim Dergisi**, sa:5-6, Ekim1979, s.53-63
Stankiewicz Edward:	"Dilbilim ve Şiirin İncelenmesi",(çev. Ahmet Kocaman) **Türk Dili XLI**, s.545-555
Tanpınar Ahmet Hamdi:	**Edebiyat Üzerine Makaleler**, İstanbul, Dergâh, 1995
Tarancı Cahit Sıtkı:	**Otuz Beş Yaş**, İstanbul, Can Yay., 1995.
Vardar Berke:	Dilbilimin Temel Kavram ve İlkeleri,1998,İstanbul
Veli Orhan:	**Bütün Şiirleri**, İstanbul, Can,1984

Veli Orhan: **Bütün Yazıları**, İstanbul, Adam, 1995

Veli Orhan: **Garip**, İstanbul,Resimli Ay, 1941

Yetiş Kâzım: Yeni Türk Edebiyatı –Seçme Metinler-, İstanbul, Kubbealtı Neşriyatı, 1996

Yetkiner Neslihan: "Bir Biçembilim Çalışması", **Dil Dergisi,**1994,sa:24

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ